

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

DOUGLAS ADAMS

KUŞKUCU

SOMON

*Galakside Son Bir Kez
Otostop Çekmek*

DOUGLAS ADAMS

KUŠKULCU SOMMOM

KUŞKUCU SOMON

DOUGLAS ADAMS (1952-2001)

11 Mart 1952, Cambridge, İngiltere doğumlu Adams, yirmili yaşlarının ortasında (1978-80) *Dr Who* adlı tv dizisinde editör olarak çalışıyordu, ama asıl ününü BBC için radyo oyunu biçiminde yaratıp geliştirdiği *Otostopçunun Galaksi Rehberi* adlı çalışmasıyla kazanacaktı. Ulaştığı büyük popülerliğin ardından ilk kez 1979 yılında kitap olarak yayımlanan *Otostopçunun Galaksi Rehberi* zaman içinde beş kitabıyla bilimkurgu yazının kült dizilerinden biri haline gelecekti. Öylesine büyük bir beğeni kazanmıştı ki radyo oyunu, roman, televizyon dizisi, bilgisayar oyunu, tiyatro oyunu, çizgi roman, hatta banyo havlusu misali çok çeşitli biçimlere büründü. Karısı Jane ve kızı Polly'yle birlikte yaşamakta olduğu Santa Barbara, California'da 11 Mayıs 2001 tarihinde ani bir kalp krizi yüzünden öldüğünde *Otostopçu*'nun uzun metrajlı sinema filminin senaryosu üzerinde çalışıyordu. Kısaca DNA olarak da bilinen Douglas Adams hakkında biraz daha ayrıntılı bilgilere ulaşmak istiyorsanız internette www.douglasadams.com sitesini ziyaret edebilirsiniz.

İREM KUTLUK

1952 Bursa doğumlu. Ortaokulu Bursa'da bitirdikten sonra eğitimine İstanbul'da devam etti. Önce Arnavutköy Amerikan Kız Kolejinde, ardından İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesinde okudu, bir süre kurumsal şirketlerde çalıştı. Edebiyata ve lisana olan ilgisi nedeniyle çalışma yaşamına çeviriler yaparak devam etti. Çeşitli yayınevleri için yaptığı yayımlanmış yirmi kadar çevirisi vardır.

Kuşkucu Somon

© 2017, ALFA Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.

The Salmon of Doubt

© 2002, Completely Unexpected Productions Ltd.

Kitabın Türkçe yayım hakları Akcalı Telif Hakları Ajansı aracılığıyla Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti.'ne aittir. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevi ve mali hakları saklıdır.

Yayıncı ve Genel Yayın Yönetmeni M. Faruk Bayrak

Genel Müdür Vedat Bayrak

Yayın Yönetmeni Mustafa Küpüşoğlu

Kitap Editörü Seda Çakmakcıoğlu Şan

Kapak Tasarımı Füsün Turcan Elmasoğlu

Kapak İllustrasyonu Berat Pekmezci

Sayfa Tasarımı Zuhul Turan

ISBN 978-605-171-511-7

1. Basım: Eylül 2017

Baskı ve Cilt

Melisa Matbaacılık

Çiftelhavuzlar Yolu Acar Sanayi Sitesi No: 8 Bayrampaşa-İstanbul

Tel: 0(212) 674 97 23 Faks: 0(212) 674 97 29

Sertifika no: 12088

Alfa Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.

Alemdar Mahallesi Ticarethane Sokak No: 15 34410 Cağaloğlu-İstanbul

Tel: 0(212) 511 53 03 (pbx) Faks: 0(212) 519 33 00

www.alfakitap.com - info@alfakitap.com

Sertifika No: 10905

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantey.org>

DOUGLAS ADAMS

KUŞKUCU

SOMON

*Galakside Son Bir Kez
Otostop Çekmek*

Çeviren: İrem Kutluk

Polly için

İÇİNDEKİLER

YENİ BASKIYA GİRİŞE BİR GİRİŞ, 9

YENİ BASKIYA GİRİŞ, 11

EDİTÖRÜN NOTU, 13

ÖNDEYİŞ, 19

GİRİŞ, 41

HAYAT ★ 49

Sayın editör	51
Geçmiş Günlerimizin Sesleri	52
Brentwood Okulu.....	57
Y.....	61
The Meaning of Liff	63
Burnum	66
Beni Değiştiren Kitap	69
Maggie ve Trudie	71
Kurallar	79
Barbican'daki Procol Harum Konserinin	
Açılış Konuşması.....	84
Akşamdan Kalmalığa Çareler	86
En Sevdiğim İçkiler.....	90
Radyo Senaryosu İçin Önsöz.....	93
Bir yazar adayı nasıl yazar haline gelir?	95
Yüzyılın Yarım Kalmış İşleri.....	96

Rüya Ekip	100
Kitaplarınız için nasıl esin buluyorsunuz?	103
Çizgi Roman İçin Önsöz.....	104
Virgin.net ile Söyleşi	106
Bir Mantaya Tutunmak.....	112
En sevdiğiniz yazarlar?	135
Sunset At Blandings	136
Çay	143
Gergedan Tırmanışı	146
Yalnızca Çocuklar İçin	156
Brandenburg 5.....	160

EVREN ★ 163

Vandal Frank	165
Siz Yapın Biz Alırız	174
Teknolojik buluşlara tepkilerimiz	179
American Atheists ile Söyleşi	180
Hayranlarınızla elektronik posta yoluyla konuşmanın yararları nedir?	189
Geleceğe Dair	190
Şimdilerde bütün düğme ve kaldıraçlar	194
Küçük Becerikli Bilgisayar	195
Çalışmayan şeyleri fark ediyoruz.....	203
Küçük Sallanan Şeyler	204
Aslında tek istediğimiz çalışan.....	210
Kaybedecek Neyimiz Var?	211
Zamanda Yolculuk	218
Dönek	219
Birine bir anket formu verin	225
Yapay Bir Tanrı Var mı?	226
Kurabiyeler	256

VE HER ŞEY ★ 259

Onion A.V. Kulübü ile Söyleşi	261
Sevgili David.....	276
Cengiz Han'ın Özel Hayatı	280
Genç Zaphod Tedbiri Elden Bırakmıyor	295
Matt Newsome'ın Yaptığı Söyleşiden Seçmeler	313

KUŞKUCU SOMON ★ 315

Faks.....	317
Birinci Bölüm.....	319
İkinci Bölüm	327
Üçüncü Bölüm.....	338
Dördüncü Bölüm	346
Beşinci Bölüm	366
Altıncı Bölüm	370
Yedinci Bölüm.....	377
Sekizinci Bölüm	382
Dokuzuncu Bölüm.....	386
Onuncu Bölüm	400
On Birinci Bölüm	409
5 Nisan 2000'de Daily Nexus ile Yapılan Bir Söyleşiden Seçmeler	414
Sonsöz	421
Editör'den Teşekkürler	429

YENİ BASKIYA GİRİŞE BİR GİRİŞ

Yeni Baskının Girişine yazdığım bu giriş, girişler tarihinde önemli bir yere sahip. Bu sayfalardaki varlığı bu nitelikte bir kitap için yazılan giriş yazısında bir dünya rekoru kırdığı anlamına geliyor. Yeni Baskıya Girişe yazılan bu girişle birlikte Kuşkucu Somon'un artık tamı tamına biri önsöz ve editörün notu olmak üzere üç giriş sahibi olduğunu söylenebilir. Joseph Conrad'ın *Karanlığın Yüreği* kitabına iki giriş fark atar. *Cambridge History of Medieval Literature*'ı bir giriş, bir önsöz, bir de editörün notuyla geride bırakır. *Oxford English Dictionary*'de bile tek bir Önsöz, bir Tarihsel Giriş, bir Genel Açıklamalar ve bir Kısaltmalar Listesi bulunur, Kuşkucu Somon ona göre fazladan iki girişe sahiptir.

İngiliz dilindeki en iyi tanıtılan kitaplardan birini elinizde tuttuğunuza kuşku yok. Umanız bu Girişi izleyen Yeni Baskıya Giriş hoşunuza gider ve buradan da kitaba geçersiniz.

Terry Jones
2 Şubat 2003

YENİ BASKIYA GİRİŞ

Selam! Yeni Baskıya Girişe Bir Giriş hoşunuza gitmiştir umarım. Bazılarınız, Douglas'ın son kitabının bu türden bir dünya rekoruyla öne çıkmasının önemsiz olduğunu düşünebilir, ama dostu olarak Douglas'ın bu Girişler konusunda aldatılmış olduğunu düşünmüşümdür. Charles Dickens'ın, Angus Calder'in Dickens Üzerine Notları, yirmi üç sayfalık şık bir Girişi, Metin Üzerine Not ve son olarak da İleri Okuma Önerileri içeren Kasvetli Ev'ini ne zaman elime alsam yüreğim sızlar, çünkü ne bir önsözü ne bir girişi bulunan Otostopçunun Galaksi Rehberi'ni hatırlarım. Evrenin Sonundaki Restoran, Hayat, Evren ve Her Şey ile Çoğunlukla Zararsız için de aynı şey geçerlidir. Elveda ve Bütün o Balıklar için Teşekkürler'de giriş bölümü vardır, ama yakından inceleyince onun da giriş değil, aslında kitabın bir parçası olduğu anlaşılır. Dirk Gently'nin Kutsal Dedektiflik Bürosu bile bir tek yazar notuna sahiptir ve bunu bile sanıyorum Douglas kendisi yazmak zorunda kalmıştı! Gerçekten de kitaplarında girişlerin olmaması Douglas'ın yapıtlarını T. S. Elliot'un Toplu Şiirleri, Iris Murdoch'un Çan ve Matta'ya Göre İncil'i dahil (ki hiçbirinin bir girizgâhı yoktur) zayıf tanıtılan kitapların düzeyine indiriyor.

Ama bu şık ciltle birlikte Douglas'ın kitabı hak ettiği Girişlere sonunda eksiksiz bir şekilde kavuşmuş oluyor. Belki sonraki baskılar bir Önsöz ve Önsöze bir Önsöz'e dahi sahip olabilir; böylece Douglas'ın harika kitapları gerektiği gibi önsöz yazılmış edebiyat kitapları arasında ön plana çıkabilir.

Lütfen bu kitaptan keyif almaya bakın, bitirdiğinizde de sakın bir trende bırakmayın.

Terry Jones
1 Şubat 2003

EDİTÖRÜN NOTU

Douglas Adams'la ilk kez 1990 yılında tanıştım. Kendisinin Harmony Books'taki editörü olarak yeni atanmış ve onun çoktan tamamlamış olması gereken beşinci Otostopçu romanı *Çoğunlukla Zararsız*'ın akıbetini araştırmak üzere Londra'ya gelmiştim. Adams'ın Islington'daki evinin zilini çaldığımda içi içine sığmayan iriyanı bir adam sekerek merdivenlerden indi, beni sıcak bir şekilde karşıladı ve elime bir tomar sayfa tutuşturdu. Yine sekerek, merdivenleri gerisin geri tırmanırken omzunun üzerinden "şunlara bir bak bakalım, ne düşünüyorsun," diye soruyordu. Bir saat sonra, elinde yeni sayfalarla geri geldiğinde, benim ilk partiyle ilgili düşüncelerimi öğrenmek için sabırsızlanmaktaydı. Böylece o öğleden sonra, sakın okuma seanslarını izleyen merdiven inip çıkmalar, biraz daha konuşmalar ve ardından yeni sayfaların okunması şeklinde geçip gitti. Daha sonra anladım ki bu, Douglas'ın en sevdiği çalışma biçimiydi.

2001 Eylülü'nde, Douglas'ın beklenmedik ve üzücü ölümünden dört ay sonra, temsilcisi olan Ed Victor'dan bir telefon geldi. Yakın bir arkadaş, Douglas'ın sevgili Macintoshlarının içindeki bilgileri saklamıştı ve bu dosyaları gözden geçi-

rip bir kitap oluşturabilecek malzeme olup olmadığına bakmak ilgimi çeker miydi? Birkaç gün sonra postadan çıkan paketi, meraktan iştahım kabarmış bir şekilde yırtarak açtım.

Aklımdan ilk geçen şey, Douglas'ın arkadaşı Chris Ogle'un çok zor bir işe kalkışmış olduğuydu – ki böyle olduğu daha sonra doğrulanacaktı. Douglas'ın yazılarının toplandığı CD-ROM'da, kitaplarının eksiksiz metinlerini içeren muazzam büyüklükteki dosyalardan, en sevdiği yardım kurumlarından biri olan “Gergedanları Koruyalım” adına yazılmış mektuplara varana dek tam 2579 kalem çalışma vardı. Orada ayrıca kitaplar, filmler ve televizyon programlarıyla ilgili, bir bölümü bir iki satırlık bir bölümüyse beş altı sayfaya dek çıkan büyüleyici, ilginç, ama daha yanı olgunlaşmış durumda düzinelerce fikir bulabilirdiniz. Ayrıca konuşmalarının taslakları, web sitesi için yazdığı yazılar, çeşitli kitaplar ve etkinlikler için kaleme aldığı önsözlerin dışında, gönül verdiği müzik, teknoloji, bilim, nesli tükenen canlılar, seyahat ve “single malt” [başka bir maltla karıştırılmayan] viskiler gibi –ki bunlar sayabileceklerimizden yalnızca bir kısmı– çeşitli konularda yaptığı incelemeler de vardı. Nihayet, Douglas'ın son on yılının büyük bölümünde boğuştığı yeni romanının düzinelerce versiyonunu da orada bulmuştum. Bunları bir düzene sokarak bu kitabın üçüncü bölümünde göreceğiniz şekilde tamamlanmamış bir eser halini verebilmek en büyük sınavım olacaktı. Yaptığım işi bu şekilde ifade etmek onu zor gibi gösteriyor olsa da işin aslı öyle değildi. Sorular ne kadar hızla ortaya çıktılarsa yine aynı hızla kendi çözümlerini de getirdiler.

Üçüncü bir Dirk Gently romanı olarak tasarlanan Douglas'ın tamamlanmamış eseri yaşamına *A Spoon Too Short* [Fazla Kısa Bir Kaşık] adıyla başlamıştı ve 1993 Ağustosuna kadar onun dosyalarında böyle anılmaya devam ediyordu. Bu noktadan sonra, dosyalar romandan Kuşkucu Somon olarak söz etmeye başlıyor ve üç bölüm oluştuyordu. En eskisinden başlayıp tarihi en yeni olanına doğru gelirsek bunlar “Yaşlı Somon,” “Kuşkucu Somon” ve “LA/Gergedan/Ranting Malikânesi” adlarını taşıyordu. Bu farklı versiyonları inceledikçe Douglas'a sunabileceğim en iyi hizmetin, eğer hayatta olsaydı, büyük olasılıkla kendisine önereceğim şekilde, yani tarih sırasına bakmadan elimizdeki en güçlü malzemeyi bir araya getirmek olacağına karar verdim. Böylece “Yaşlı Somon”dan Davediyan'ın alarak şimdiki birinci bölümü oluşturdum. Bunu izleyen altı bölüm, üç dosyanın en uzun ve devamlılığı olanı “Kuşkucu Somon”dan alınıp hiç kısaltılmadan kullanıldı. Sonra öykünün pürüzsüz bir akışı olması için “LA/Gergedan/Ranting Malikânesi”nin en son yazılan üç bölümünden ikisini yeni çalışmaya (sekizinci ve dokuzuncu bölümler olarak) ekledim. Onuncu bölüm olaraksa “Kuşkucu Somon”un son bölümüne geri döndüm ve nihayet Douglas'ın en yeni tarihli çalışması olan “LA/Gergedan/Ranting Malikânesi”nin son bölümünü kullanarak elinizdeki çalışmayı sonlandırdım. Romanın kalan kısmı için Douglas'ın neler planladığı konusunda okuyucuya bir fikir verebilmek amacıyla, bunların ardına da kitapları üzerinde en başından beri Douglas'la birlikte çalışan Londra'daki editörü Sue Freestone'a gönderdiği bir faks metnini ekledim.

CD-ROM'daki Adams hazinelerini okurken gelen bir fikir sonucunda ağı daha da genişletmek üzere Douglas'ın özel yardımcısı Sophie Astin'in paha biçilmez yardımına başvurdum. Douglas'ın yaşamına adanmış bir kitaba dahil edilebilecek başka değerli bilgiler olabilir miydi? Kitaplar ve multimedya üzerine mega projeleri arasındaki dinlenme dönemlerinde Douglas'ın gazete ve dergilere makaleler yazdığı ortaya çıktı. CD-ROM'daki metinler ve bu makaleler, hep birlikte, elinizdeki kitaba yaşam veren muhteşem birikimi oluşturdu.

Bir sonraki görevim, zerre kadar objektiflik içermeyen seçim aşamasıydı. Sophie Astin, Ed Victor ve Douglas'ın eşi Jane Belson, kendilerinin en sevdikleri parçaları önerdiler, ki bunların dışında işim oldukça basitti, yalnızca en beğendiğim parçaları seçtim. Douglas'ın arkadaşı ve iş ortağı Robbie Stamp, kitabın Douglas'ın web sitesindeki (hayat, evren ve her şey) yapıyı izlemesini önerince her şey yerli yerine oturdu. Beni en çok sevindiren şey, bir araya getirilen parçaların Douglas Adams'ın kısa, ama dikkat çekecek kadar zengin ve yaratıcı yaşamının herkesten farklı izdüşümünü sergileyebiliyor olmasıydı.

Douglas'ı en son California'dayken ziyaret etmiştim. Santa Barbara'nın rüzgârlı kumsalındaki akşam yürüyüşümüz, o zaman altı yaşında olan kızı Polly'yle birbirlerini kovalamaları yüzünden sık sık kesilmişti. Douglas'ı hiç o günkü kadar mutlu görmemişim, bunun son görüşmemiz olduğuysa aklımdan bile geçmemişti. Douglas öldüğünden beri ona yakın olanların çoğunun paylaştığı ortak bir deneyim, onun şaşırtıcı bir

sıklıkta aklımıza gelmesidir. Ölümünün üzerinden neredeyse bir yıl geçmiş olmasına rağmen varlığını hâlâ olağanüstü güçlü bir şekilde hissediyor ve bu kitabın böylesine kolaylıkla bir araya getirilmesinde onun parmağı olduğunu düşünmekten kendimi alamıyorum. Biliyorum ki, kitaptan keyif almanızı içtenlikle arzu ederdi ve umarım öyle de olur.

Peter Guzzardi
Chapel Hill, Kuzey Carolina
12 Şubat 2002

**Metnin içinde göreceğiniz ve köşeli parantez
içinde verilen bilgiler çevirmenimiz tarafından
açıklama amacıyla eklenmiştir.**

Ücretsiz PDF Kitep Arşivi - <https://rantey.org>

Akfa Yayınevi

ÖNDEYİŞ

Nicholas Wroe, *Guardian*,
3 Haziran 2000, Cumartesi

Douglas Adams 1979 yılında, *Otostopçunun Galaksi Rehberi* yayımlandıktan hemen sonra, Soho'da bilimkurgu kitapları satan küçük bir dükkânda imza gününe davet edildi. Oraya doğru arabasıyla yol alırken bir tür gösteriyle önü kesilir. "Trafik tıkanmıştı ve her yerde insan kalabalıkları vardı," diye anımsar. Adams zorlukla içeri girebildikten sonradır ki kalabalığın kendisi için toplandığını fark etmişti. Ertesi gün yayımcısı kendisini arayarak Londra *Sunday Times*'ın en çok satanlar listesinde birinci sırada olduğunu bildirir ve o andan sonra da hayatı tamamen değişir. "Everest'in tepesine helikopterle bırakılmak gibi bir şeydi bu," der Adams, "ya da bir ön sevişme olmaksızın orgazm yaşamak gibi."

Otostopçu çoktan kült bir radyo şovu haline gelmiş, hem televizyon hem de sahne uyarlamaları yapılmıştı. Sonra dünya çapında on dört milyonun üzerinde satılan dört kitapla genişledi. Kasetleri, bilgisayar oyunları çıkarıldı ve şimdi

de Hollywood tarafından yirmi yıl oyalandıktan sonra sinemaya uyarlanma aşamasına hiç olmadığı kadar yakın.

Öykü, mülayim bir banliyö sakini olan Arthur Dent'in evinin belediye meclisinin kararıyla ve kestirme bir yol inşası nedeniyle yıkılmasını engellemeye çalışmasıyla Yerküre'de başlar. Arkadaşı Ford Prefect'in –bazıları onun Dent için Dante'nin Virgil'i gibi olduğunu düşünür– Betelgeuse yakınlarındaki bir gezegenden geldiğini açıklaması ve bir hiperuzay ekspres yolu yapımı için Yerkürenin de yıkılmak üzere olduğu konusunda Arthur'u uyarmasının ardından macera uzayda devam edecektir. Bir Vogon uzay gemisine otostop yapan iki arkadaş, hayat, evren ve her şey hakkında genellikle güvenilir bir başvuru kaynağı olan Otostopçunun Galaksi Rehberi'ni kullanmaya başlar.

Adams'ın yaratıcılığı ve ilginç kişisel özellikleriyle oluşan galaksilerarası mizah yaklaşımı geniş bir kültürel etki yaratır. "Otostopçunun Rehberi'ne göre ..." diye başlayan açıklamalar çabucak günlük konuşmalara yerleşirken alaycı parodi tarzında çok sayıda taklitçi bilimkurgu kitabı ve televizyon dizisi türedi. Onun Babil Balığı –kulağınıza yerleştirdiğinizde her türlü konuşmayı kendi dilinize çevirebilen küçük balık– bir internet arama motorundaki çeviri aygıtının adı olarak benimsendi. Douglas Adams başarısını, diğer romanların yanı sıra bir televizyon programı ve nesli tükenmekte olan hayvanlar hakkında yazılmış bir kitap ve CD-ROM ile sürdürdü. Bir süre önce de, ta en baştaki rehber fikrine geri dönerek hayat, evren ve her şeyle ilgili gerçek bilgile-

re cep telefonunuz aracılığıyla ulaşabileceğinizi vaat eden bir hizmetin başlatıldığı H2G2 adlı bir “dot.com” şirketi kurdu.

Mali varlığının büyük bir bölümünü teknoloji aşkını sürdürebilmek için sarf etmiş görünse de hiçbir zaman takıntılı bir bilimkurgu meraklısı olmamıştır. İnsanlarla birlikte olmayı seven, iki metre boyunda, rahat tavırlı ve sağlam yapılı bir adamdır. Onda daha çok, 1970’lerde rock yıldızı olmuş İngiliz devlet okulu öğrencilerinin havası vardır; ki zaten bir keresinde Earls Court’ta sahneye de çıkmış ve Pink Floyd’daki arkadaşlarıyla birlikte gitar çalmıştır. Douglas cüzdanından kızının vesikalık resmini çıkarmak yerine, çok güçlü diz üstü bilgisayarını açıp biraz kurcaladıktan sonra beş yaşındaki Polly Adams’ı arkadaşı John Cleese’in bir pop video parodisinde görüntüleyebilir.

Bunun sonucu olarak da onun hayatı para, ünlü arkadaşlar ve güzel oyuncaklara dönüşmüştür. Özgeçmişinde yazılı bilgilere bakınca –yatılı okul, bir komedi grubu olan Cambridge Footlights ve BBC– bu görünüm ilk bakışta pek de şaşırtıcı olmayabilir. Ama aslında, onunkisi tanıdık yollarda ve bilindik izleri takip ederek yapılan düz bir yolculuk olmamıştır.

Douglas Noel Adams 1952’de Cambridge’de doğdu. Dağarcığındaki pek çok şakadan biri de Crick ve Watson’ın DNA yapısıyla ilgili keşiflerini yapmalarının dokuz ay öncesinde, kendisinin Cambridge’de D(ouglas) N(oel) A(dams) olduğunu iddia etmesidir. Annesi Janet, Addenbrooke hastanesinde çalışan bir hemşiredir. Babası Christopher sa önce öğretmen, sonra finansüstü

ilahiyat öğrencisi, daha sonra tahliye edilmiş hafif suçluları kontrol altında bulunduran gözetim memuru ve en sonunda yönetim danışmanı olmuştur, ki Adams bunun “çok, çok, tuhaf bir gelişme” olduğunu söyler. “Babamı tanıyan herkes, onun yönetime dair hiçbir şeyden anlamadığını söyleyebilir.”

Adams ailesi maddi açıdan “oldukça sıkışık” ve Douglas’ın doğumundan altı ay sonra, Londra’nın doğu yakasındaki varoşlarda yaşamak üzere Cambridge’den ayrıldılar. Adams henüz beş yaşındayken ebeveynleri boşandı. “Çocukların kendi hayatlarını hiçbir şey olmamış gibi sürdürebilme yetenekleri gerçekten şaşırtıcı,” der. “Ama elbette zor. Annemle babam ayrılıkların hiç de bugünkü kadar yaygın olmadığı bir dönemde ayrılmıştı. Doğrusunu söylemek gerekirse beş yaşımdan öncesine ait çok az anım var. Ama o dönemin pek de iyi bir dönem olduğunu hiç sanmıyorum.”

Boşanmanın ardından Douglas ve küçük kız kardeşi, orada hasta hayvanlar için barınak işletecek olan anneleriyle birlikte Brentwood, Essex’e gittiler. Artık annesine göre daha varlıklı hale gelmiş olan babasını yalnızca hafta sonlarında görüyor, ama bu ziyaretler onda kafa karışıklığı ve gerginlik yaratıyordu. Bütün bu karmaşa yetmezmiş gibi ebeveynlerinin ikisi de yeniden evlenince ortaya bir de çeşitli üvey kardeşler meselesi çıkmıştı. Adams, bütün bu olanları bir yere kadar normalmiş gibi kabul ettiğini söylerken –bunların sonucu olarak biraz tuhaf davranmıyor da değildir– kendisini, orası burası seğiren, biraz garip bir çocuk olarak hatırlamak-

tadır. Öğretmenleri Douglas'ın bir ara eğitim açısından normalin altında olduğunu düşündülse de üniversiteler için öğrenci yetiştiren Brentwood Hazırlık Okuluna burslu öğrenci olarak başladığı günlerde artık herkes onun son derece zeki bir çocuk olduğunun farkındaydı.

Brentwood Okulunun övündüğü çok geniş bir savaş sonrası mezun listesi vardır: Giysi tasarımcısı Hardy Amies, şimdi gözden düşmüş tarihçi David Irving,¹ televizyon sunucusu Noel Edmonds, İçişleri Bakanı Jack Straw ve Londra Times editörü Peter Stothard, Adams'tan önce orada okumuş, Griff Rhys Jones ve Keith Allen adlı komedyenlerse onun birkaç yıl gerisinden mezun olmuş ünlülerdir. Okulun ikisi İşçi Partisi, ikisi de Muhafazakârlardan olmak üzere şu anki Avam Kamarasında da mezunları bulunmaktadır. Allen'ın, bugünkü sert hayat imajıyla pek bağdaşmayan bir görüntü olsa da bir zamanlar yedi yaşındaki Keith Allen'ın piyano derslerinde yardımcı olan kişi Douglas Adams'tır.

On üçüne geldiğinde annesi yeniden evlenmiş ve Dorset'e taşınmıştı. Bunun sonucunda Douglas Adams yatılı öğrenci konumuna geçti. Bu onun için her yönüyle faydalı bir tecrübe olmuş gibi görünmektedir. "Eskiden ne zaman öğleden sonra dörtte okuldan ayrılısam, hep bir tür özlemle, yatılıların ne yaptığını merak ederdim," der. "İyi vakit geçiriyor gibiydiler. Nitekim, daha sonra yatılı olmanın tüm zevkini ben de yaşadım. O zamanlar, kurallara uymayı sevmeyen ve isyankâr bir doğam olduğunu düşünmekten bi-

¹ Hitler ve soykırım yanlısı yazılarını yerenleri mahkemeye vermiş ve mahkemeyi kaybetmiştir -çn.

raz hoşlanan bir yanım vardı. Ama işin doğrusu, biraz sırtımı dayayabileceğim, hoş ve sıcak bir kuruma ait olmayı da istiyordum. Rahatça gıcık olabileceğiniz birkaç sınırlamanın yerini hiçbir şey tutamaz diye düşünüyorum.”

Douglas Adams aldığı eğitimin kalitesini “kendisini işine adanmış, işinden başka bir şey düşünmeyen, karizmatik ve çok başarılı insanlar” tarafından eğitilmiş olmasına bağlamaktadır. Kısa bir süre önce Londra’da katıldıkları bir partide, Jack Straw’ın karşısına çıkmış ve Yeni İşçi Partisi’nin tam burslu okullar konusunda bilinen antipatisine değinerek, bu okulların sonuçta kimseye bir zararının olmadığını hatırlatmıştı.

Okuldaki öğretmenlerinden biri de Frank Halford’dur ve Douglas Adams’ın “o zamanlar bile çok uzun boylu ve popüler bir çocuk” olduğunu hatırlamaktadır: “Doctor Who dizisi televizyonda yeni gösterilmeye başladığı sıralarda, Douglas da dönem ödevi olarak bir oyun yazmış ve adını ‘Doktor Hangisi’ koymuştu.” Aradan uzun yıllar geçtikten sonra gerçek Doctor Who için de senaryolar yazacaktı. Adams, Frank Halford’dan, esin dolu bir öğretmen ve kendisine halen destek olan bir kişi olarak bahseder: “Bir keresinde yazdığım bir öykü için bana on üzerinden on vermişti ki, bu onun uzun eğitim kariyeri boyunca yalnızca bir kez yaptığı bir şeymiş. Bugün bile, bir yazar olarak yüreğimin daraldığı ve artık bu işi yürütemeyeceğimi düşündüğüm zamanlarda sığındığım ve bana güç veren şey, çok satan kitaplarının oluşu ya da bunlar için dünyanın avansını aldığım gerçeği değil, bir zamanlar Frank Halford bana on üzerinden on vermiş olduğuna göre, de-

mek ki temelde bunu yapabilecek yeterliliğe sahip olduğum düşüncesidir.”

Adams'ın, başlangıçtan beri yazdıklarını paraya çevirebilme konusunda bir yeteneği olduğu anlaşılıyor. *Eagle* adındaki çocuk dergisine “neredeyse bir haiku kadar kısa” birkaç öykü satmış ve karşılığında 10 şilin kazanmıştır. “O zamanlar on şiline neredeyse bir yat alabiliyordunuz,” diye güler. Ama onun asıl ilgi alanı müziktir. Gitar çalmayı, eski bir Paul Simon albümünden parmakla çalınan karmaşık gitar kalıplarını nota nota kopya ederek öğrenmişti. Bugün, solaklar için yapılmış elektro gitarlardan oluşan koca bir koleksiyona sahip olmakla birlikte “aslında kalben bir folk gitaristi olduğunu,” itiraf eder, “Pink Floyd ile sahneye çıktığımda bile çaldığım parça, ‘Brain Damage’ın çok basit bir gitar figürü olmuştu ve onu da parmakla çalmıştım.”

Douglas Adams altmışlı yıllarda yetişmişti ve Beatles grubu hakkında şöyle diyordu: “Onlar beynimin içine onu infilak ettiren bir tohum ekmişti. Her dokuz ayda bir yeni bir albüm çıkarıyorlardı ve bu albüm yeri göğü sarsarak, onları bir önce bulundukları noktadan daha da ileri götürüyordu. Onlar konusunda öylesine takıntılıydık ki, ‘Penny Lane’ piyasaya çıkıp da biz henüz radyoda duyma fırsatı bulamadan onu dinlemiş olan bir çocuğu, melodisini bize mırıldanmayı kabul edene kadar dövmüştük. Şimdi bize soruyorlar, Oasis de Beatles kadar iyi mi diye. Onların Rutles¹ kadar bile iyi olabildiklerini sanmıyorum.”

¹ Beatles gibi giyinip onların şarkılarının altyapıları üstüne şarkılar yapan bir İngiliz grubu -çn.

Douglas Adams üzerindeki bir başka önemli etkiyi de [Modern İngiliz komedisinin ünlü bir ekibi olan] Monty Python grubu yapmıştır. O zamana dek ellilerin tipik İngiliz radyo komedilerini dinlemiş biri olarak, komik olmanın, akıllı insanların hem kendilerini ifade edebilip hem de istedikleri kadar saçmalayabilecekleri bir yol olabileceğini keşfedişini “bir aydınlanma anı” olarak tanımlayacaktır.

Douglas Adams'ın bundan sonraki mantıklı adımı Cambridge Üniversitesine gitmek olacaktı; “çünkü ben Footlights'a katılmak istiyordum,” der. “Pythonlar gibi, oyuncu-yazar olmak istiyordum. Aslında işin doğrusu, ben [ünlü bir Python mensubu] John Cleese olmak istiyordum, ama bu işin çoktan dolmuş olduğunu fark etmem biraz zaman almıştı.”

Üniversitede kısa bir süre sonra oyunculuğu bıraktı – “bana hiç güven olmaz,” diyordu ve kendi zayıflıklarıyla dalga geçen Python tarzı skeçler yazmaya başladı. Bunlardan bir tanesinin varoluşçulukla ilgili bir noktayı kanıtlamak için güney bölgesindeki bütün ışıkları açık bırakan ve bu yüzden uyarı cezası alan bir demiryolu işçisiyle ilgili olduğunu hatırlar; bir diğeryse Crawley Paranoyaklar Derneğinin yıllık kurultayını düzenlemenin zorlukları üzerinedir.

Daha önce Art Council ve Royal Opera'da görev yapmış olan sanat yönetmeni Mary Allen ile aynı dönemde Cambridge'de bulunmuş ve o günden bu yana arkadaşlıkları devam etmiştir. Allen, onun yazdıklarında oynamış/yazdıklarını yönetmiştir ve onu “çok yetenekli insanlardan oluşan bir grup içinde bile hemen fark edilen

biri,” olarak hatırlamaktadır. “Douglas’ın yazdıkları çok cazip, alışılmamış ve ilginç bir şekilde özgün şeylerdir. Onların size, sizin de onlara uyum sağlamanız gerekir. Douglas kısa skeçlerinde bile tuhaf bir dünya yaratmayı başarmıştır.”

“Eğitimimi İngilizce üzerine yapmış olduğum için suçluluk benzeri bir duyguya sahip olduğum doğrudur. Bunun yerine, daha yararlı ve gelecek vaat eden bir şey yapmalıydım diye düşünüyordum. Ama bir yandan sızlanırken diğer yandan da fazla bir şey yapmamanın keyfini çıkarmıştım,” diyen Douglas’ın deneme yazıları bile şakacıydı. “Şu anda bildiklerimi o zaman bilmiş olsaydım, biyoloji ya da zooloji okurdum. O yıllarda, bunların ilginç olabilecekleri hiç aklıma gelmemişti, oysa şimdi dünyanın en ilgi çekici konularının bunlar olduğunu düşünüyorum.”

Cambridge’de onunla aynı dönemi paylaşan öğrenciler arasında avukat ve televizyon sunucusu Clive Anderson da vardır. Birliğin başkanı kültür bakanı Chris Smith’dır. Douglas Adams eskiden tartışma programlarından önce ısınma turları düzenler, ama bunu politikayla ilgisi olduğundan yapmazdı: “Yalnızca gülmece yapabileceğim bir yer arıyordum o kadar. Şimdi o programlara katılan bütün bu insanların, kamunun her alanında çeşitli görevlere serpiştirilmiş olduklarını görmek çok tuhaf. Çağdaşlarım yaşam boyu başarı ödülleri almaya başladılar, ki elbette bu durum insanı kendiyle ilgili olarak biraz endişelendiriyor.”

Üniversiteden sonra Adams kahramanlarından birisiyle çalışma şansını yakaladı. Footlights için yazdığı skeçlerden bazıları Python üyesi Gra-

ham Chapman'ın ilgisini çekmiş ve kendisiyle bağlantı kurmuştu. Adams görüşmeye gittiğinde çok hoşuna giden bir şey oldu ve Chapman ondan o öğleden sonra bitirmesi gereken bir senaryo için yardım istedi. "Sonuçta bir yıl kadar birlikte çalıştık. Bu çalışmaların büyük bölümü ümit verici, ama ne yazık ki deneme filminden öteye gidemeyen bir televizyon dizisi için yapılmıştı." Chapman o sıralarda "her gün birkaç şişe cin yuvarlıyor ve elbette ki bu durum da işleri biraz engelliyordu." Ama Douglas Adams onun muazzam yetenekli olduğuna inanmaktadır. "O kesinlikle takımın bir parçasıydı ve dehasının işine yansıyabilmesi için diğer insanların disiplinine ihtiyacı vardı. Graham Chapman'ın gücü, karşıma onun altını üstüne getirecek bir şey katmakta yatıyordu."

Graham Chapman'dan ayrıldıktan sonra Douglas Adams'ın kariyeri fena halde yavaşladı. Skeçler yazmaya devam ediyor, ama yaşamını sürdürmesine yetecek kadar para kazanamıyordu. "Sonuçta skeç yazmakta çok da iyi olmadığım ortaya çıktı. Sipariş üzerine yazamıyordum ve günlük konularda yazmak da bana göre değildi. Ama zaman zaman alışılmışın dışında müthiş şeylerin ortaya çıktığı da oluyordu."

BBC televizyonu komedi bölümü başkanı Geoffrey Perkins, Otostopçu'nun radyo uyarlamasının yapımcısıdır. Adams'la, bir Footlights şovunu yönettiği sırada karşılaşmasını hatırlar: "Oyunculardan biri onu sıkıştırmış, soru yağmuruna tutuyordu ve sonunda bir sandalyenin üzerine yığılıp kalmıştı. Onunla bir sonraki karşılaşmam, o günlerde, yazarlar için önemli bir eğitim zemi-

ni olarak kabul edilen *Weekending* isimli bir radyo şovu için skeç yazmaya çalıştığı sırada oldu. Douglas, *Weekending* için bir şeyler yazmayı becerememe şerefini paylaşan yazarlardan biridir. Bu program otuz saniyelik şeyler yazanlara prim verirken Douglas'ın 30 saniyeden kısa sürecek tek bir cümle bile yazması olanaksızdı."

Yazar olma hayalleri hafif hafif ufalanmaya başladığı günlerde Douglas Adams kümes temizleyiciliğinden, Katar'ın kraliyet ailesine korumalık yapmaya kadar uzanan bir dizi tuhaf işe kalkıştı. "Sanırım güvenlik firması ümitsiz bir durumda olmalıydı. İş *Evening Standard*'da bir ilandan bulmuştum." Aynı işi, Adams'ın tavsiyesi üzerine, [1994'de Laurence Olivier Tiyatro Ödülünü alan İngiliz oyuncu] Griff Rhys Jones da yaptı. Adams otellerin yatak odalarının kapısında oturarak tuttuğu gece nöbetlerine dayanmaya çalışırken giderek bunalmaya başlamıştı. "Durmadan olması gereken şeyin bu olmadığını düşünüyordum." Noel zamanı annesini ziyarete gitti ve ertesi yılı orada geçirdi.

Adams, ailesinin, kendi geleceğiyle ilgili bir sürü endişesi olduğunu anımsayıp radyo şovlarına arada bir skeçler göndermeye devam etse bile özgüveninin son derece az olduğunu itiraf eder. Daha sonra kazandığı başarılarla ve servete rağmen ondaki bu güvensizlik eğilimi hâlâ sürmektedir. "Yoğun güvensizlik çektiğim korkunç dönemler yaşadım," diye açıklıyor. "Böyle zamanlarda, bunu atlabileceğime inanmadığım gibi, tersine hiçbir kanıt da fikrimi değiştiremez. Kısa bir süre terapi gördüm, ama sonra bunun çiftçilerin havadan şikayet etmesi gibi bir şey

olduğunu fark ettim. Havayı değiştiremezsiniz – sadece onunla yaşamayı öğrenmeniz gerekir.” Peki bu yaklaşım işine yaramış mıdır? “Pek sayılmaz,” diye omuzlarını silkerek yanıtlar.

Otostopçu atacağı son zardır, ama geçmişle karşılaştırıldığında bu kez zamanlama çok uygundur. Yıldız Savaşları bilimkurguya rağbeti arttırmıştır ve Monty Python ekibinin ulaştığı sonuçlar skeç şovların sonu gelmiş olsa bile aynı eğlenceli duyarlılığa seslenebilme fırsatının hâlâ geçerli olduğu anlamına gelmektedir.

Python ekibinden Terry Jones, radyo dizisinin yayınından önce kayıtları dinlediğini ve Adams’ın “entelektüel yaklaşımının yanı sıra güçlü kavramsal fikirlerinden çok etkilendiğini” hatırlar. “Onun yazdıklarının, [19. yüzyılın ünlü İngiliz şairi ve eleştirmeni] Matthew Arnolds’ın ifade edeceği şekliyle, yaşamın bir eleştirisi olduğunu hissediyorsunuz. Etik bir temeli ve arkada sağlam bir düşünce yapısı bulunan eleştirel bir temeli var. Örneğin John Cleese’in de güçlü bir beyni var, ama o daha mantıklı ve analitik. Douglas’sa daha acayip, ilgi çekici ve analitiktir.” [İngiliz yapımcı ve dizi yönetmeni] Geoffrey Perkins bu yoruma katılmakla birlikte, projenin gerisinde bir temel planın pek de bulunmadığını unutmaz.

“Douglas bir sürü fikirle işe daldı, ama öykünün nasıl olacağı hakkında neredeyse hiçbir fikri yoktu. Neredeyse demode denebilecek bir tarzda, haftalık bölümler halinde ve sonunun nasıl geleceğini kendisi bile tam olarak bilmeden yazıyordu.”

1978 yılında dizi yayınlanmaya başladığında Adams bu işe yaklaşık dokuz ayın yoğun bir

emek harcamış ve karşılığında kendisine bin pound ödenmişti. “Masraflarımı karşılayabilmek için daha epey bir yol gitmem gerekecek gibiydi.” Bu yüzden BBC’de bir yapımcılık işini üstlendi, ama altı ay sonra kendisini aynı anda ikinci bir radyo dizisi, roman, televizyon dizileri ve Doctor Who’nun bölümlerini de yazarken bulunca, işi bıraktı. Uğraştığı bu hatırı sayılır iş yüküne karşılık daha şimdiden “yazmamakla” ün salmaya başlamıştı. “Son teslim tarihlerine bayılırım,” diyordu. “Geçip giderlerken çıkardıkları ıslık sesini çok severim.”

Başarı, onun kaçamak yanıtlar verme yeteneğini daha da geliştirmişti. Yayın editörü Sue Frestone, Adams’ın yazmayı bir gösteri sanatı olarak algıladığını hemen fark etmişti ve bu yüzden de ofisini onun yemek odasına kurdu. “Yazdıklarını hemen paylaşabileceği bir seyirci istiyor, ama bazen bu paylaşımlar tuhaf bir şekilde geri tepebiliyordu.

“Kitaplardan birinin başlarında, çok net olarak her birinde birer muz bulunan tabaklardan söz ettiği bir sahne vardı. Belli ki muzlar önemliydi ve dolayısıyla bunu açıklamasını istedim. Ama o seyircisine takılıp kızdırmayı sevdiği için bana sonra anlatacağını söyledi. Bir süre sonra kitabın sonuna geldik ve ben aynı soruyu yeniden sordum. ‘Peki Douglas, ne olacak bu muzlara?’ Hiçbir şey anlamadan suratıma baktı. Muzları tamamen unutmuştu. Zaman zaman ona hatırlayıp hatırlamadığını sorarım, ama anlaşılan henüz aklına gelen bir şey yok.”

Yazar ve yapımcı John Lloyd, Adams’ın Otostopçu’dan önceki döneminden arkadaşı ve iş

ortağıdır. Yazmaya başladığı zamanlar çektiği “kararsızlık ve panik sancılarını” hatırlar. “O bir kitabını bitirmek üzereyken, üç arkadaşla birlikte Corfu’ya tatile gitmiştik ve Douglas sonunda kendisini kaldığımız evin neredeyse tamamına el koymuş durumda buldu. Odanın birinde yazıyor, bir diğerinde uyuyor, bir diğeriniyse uykusu kaçtığı zaman kullanıyor ve bu böyle sürüp gidiyordu. Başka insanların da iyi bir uykuya ihtiyacı olabileceği aklına gelmiyordu. O, koca bir gezegen çapındaki beyniyle, adeta bir başka gezegende yaşar gibidir. Kesinlikle kötü niyetli bir insan değildir, ama bir kitabı bitiremediği için panik ve dehşet sancıları çekmeye başladığında geri kalan her şey onun gözünde önemini yitiriverir.”

Bununla birlikte Otostopçu üzerine olan çalışmaları devam etti ve inanılmaz bir popülerliğe ulaştı. Kitaplarının hepsi en çok satanlar arasına girdi ve Amerikalı yayımcıları Douglas Adams’a iki milyon doların üzerinde avans ödemesi yaptılar.

Daha sonra John Lloyd ile birlikte *Meaning of Liff* [Hayatın Anlamı] adında neşeli bir sözlük parodisi yazdılar. Bu sözlükte, örneğin öğleden sonra saat dörtte hâlâ arzu ettiğiniz kadar iş çıkaramadığınızda duyduğunuz hisler gibi tanıdık kavramlara şehir ya da kasaba isimleri verilmekteydi – örneğin, mükemmel bir seçimle, bahsi geçen hafif depresyon duygusu Farnham¹ olarak adlandırılmıştı. Seksenlerin sonundaysa Dirk Gently’nin yer aldığı iki parodi polisiye romanı tamamladı.

¹ İngiltere, Surrey’de, tarihi önemi ve bolca eski binaları olan küçük bir şehir – çn.

Onun mizah konusundaki yeteneğine değinen Freestone, Adams'ın yapıtlarının bazı okuyucularıyla nasıl derinden ilişki kurduğuna dikkat çekerek, bundan çok duyulandığını belirtir. “Otostopçunun Galaksi Rehberi”nde güvende olmak için yapmanız gereken tek şeyin havlunuzu yanınızdan eksik etmemeniz olduğu söylenir,” der Freestone. “Bakımevinde yaşayan ve yanında havlusu olduğu için işlerin yolunda gideceğini düşünen, ölüm döşegindeki yaşlı bir kadından söz edildiğini duydum. Bu kadıncağz Douglas'ın evrenini alıp kendisinininkiyle birleştirmişti. Ama Douglas bunu duyduğunda müthiş utandı. Oysa bilinmeyen bir yolculuğa çıkmak üzere olan o kadın için havlusu gerçek bir güven sembolü olmuştu.”

Adams'ın eserlerinde ciddi temalar da vardır. İkinci Dirk Gently romanını rahatlıkla, toplum dışına itilmiş yersiz yurtsuz ve evsiz insanlar hakkında yazılmış olarak kabul edebiliriz. “Onun hayal gücü sadece akıllı olmaktan çok daha derinlere gider,” diyor Freestone. “Sosyal eleştiri genellikle gülmecenin altında gizlenmiştir, ama görmek isterseniz, kesinlikle oradadır.”

Zor dönemler geçiren Adams, bilerek frene bastığı doksanların ortasına kadar sürekli olarak çalıştı. “Bir romanın ortasında tam anlamıyla sıkışıp kalmıştım ve bu kulağa nankörce gelebilir, ama yığınla kitap imzalamak zorunda olmak beni öfkeli bunalımlara sürüklüyordu.”

Douglas Adams hâlâ bir senaryo yazarı olduğunu düşünürken kendisini kazara romancı olarak bulduğunu söyler. “Saçma gelebilir, ama bir yanım aynı anda hem aldatılmış hem de al-

datıyormuş gibi hissediyordu. İşin bir de parasal döngüsü vardı. Size para ödeniyor ve siz bundan pek de mutlu olmuyorsunuz, bu yüzden de yaptığınız ilk şey aslında istemediğiniz veya ihtiyaç duymadığınız şeyleri satın almak oluyor – ki bunlar için daha çok para gerekiyor.”

Douglas Adams maddi durumunun 1980’lerde tam bir karmaşaya dönüştüğünü söylemektedir. Ayrıntıları tartışmaya yanaşmaz, ama işlerin hatırı sayılır şekilde birbirini etkilediğini ve bu yüzden de herkesin onun gerçekte olduğundan daha varlıklı olduğunu düşündüğünü söylüyordu. Adams’ın yaşamındaki evreleri birinci ve ikinci dönem radyo şovları arasındaki farklardan dahi izlemeniz mümkündür. Birinci dönem radyo şovlarında küçük barlar ve parasız olmakla ilgili bir sürü şaka vardır. İkinci dönemdekilerdeyse pahalı restoranlar ve muhasebecilerden söz edilir.

“Kendimi dönen bir çarkın içindeki fare gibi hissediyordum,” der. “Üstelik döngünün hiçbir noktasında, haz duygusu devreye girmiyordu. İlk kitabınızı yirmi beş yaşlarında yazdığınız zaman, yirmi beş yıllık deneyiminiz olsa bile bunun çoğu çocuksu deneyimlerdir. İkinci kitap yalnızca bir yıl daha kitapçı dükkânlarında oturmanın ardından yazılır. Kısa bir süre sonra bir de bakarsınız ki deponuz boşalıvermiş.”

Benzinin bitmesi karşısındaki tepkisi “dönüşümlü yaratıcı rekolte” denemesine girişmek oldu. Özellikle, teknolojiye olan ilgisi ve çevre sorunlarına olan tutkusu öne çıktı. 1990’da *Last Chance To See*’yi [Görmek İçin Son Şans] yazdı. “Bu işlerin faconu gereği, neredeyse en az iş ya-

pan kitabım olmasına rağmen yine de en çok gurur duyduğum işlerimden biri olmuştu.”

Kitap Douglas bir dergi tarafından ender rastlanan bir lemur türünü bulmak üzere Madagaskar’a gönderildiğinde yazılmaya başlandı. Adams bunun oldukça ilginç olacağını düşünürken tam bir aydınlanma yaşamıştı ve ekolojiye olan düşkünlüğü evrime ilgi duymaya başlamasına yol açıyordu. “Bana ucundan tutup çekebileceğim bir ip verilmişti ve bu ipin ucunu izlemek beni en büyük meraklarımın odak noktası olacak konulara yönlitiyordu.” Douglas’ın e-postasının hemen altındaki link aracılığıyla gorilleri korumak için çalışan Dian Fossey Vakfına ve ‘Save the Rhino’ya [Gergedanları Kurtaralım] erişebiliyordu. Douglas Adams ayrıca büyük maymunlar için kabul edilen etik kurallarının değişmesi ve bu hayvanların “yaşam, özgürlük ve işkenceden uzak tutulma” haklarını savunan Büyük Maymun Projesi’ni imzalayanlar arasında yer almaktadır.

Comic Relief¹ girişimini başlatan kurucu üyelerden biri olsa da hiçbir zaman radikal bir eylemci olmamıştır. Islington’daki evinde verdiği partilere efsanevi rock yıldızlarını davet ediyor –bir keresinde bu partilerden birinde Procol Harum grubundan [klavyeci ve söz yazarı] Gary Brooker “A Whiter Shade of Pale”in tamamını, hem de artık söylenmeyen dizeleriyle birlikte söylemişti– medya aristokrasisiyle yüksek teknoloji milyarderlerini ağırlıyordu. Ateşli, neredeyse fa-

¹ 1985’te İngiliz komedyenlerince kurulan, yoksul ülkelerdeki yoksul insanlara yardım amacı güden bir örgütlenme –çn.

natik bir ateist için pek alışılmamış bir şey olsa da Noel ayinleri düzenliyordu.

“Çocukluğumda aktif bir Hıristiyandım. Okul korosuna bayılırdım ve yılbaşı ayinlerini her zaman çok duygusal bir şey olarak hatırlarım.” Kendisini etkileyen ünlülerden oluşan mabedine Beatles ve Pythonlarla birlikte Bach’ı da eklemiştir, ama bu durum onun ateşli ateistliğiyle nasıl uyum sağlayacaktır? “Yaşam sizi öyle ya da böyle etkileyen veya duygulandıran şeylerle doludur,” diye açıklar. “Bach’ın yanıldığını düşünüyor olduğum gerçeği onun B Minor ilahisinin, insanlığın ulaştığı en önemli doruklardan biri olduğu gerçeğini değiştirmez. Bu müziği duyunca hâlâ gözlerim yaşıyor. Din meselesinin tamamını son derece ilginç buluyorum. Ama bir başka açıdan da son derece zeki insanların dini böyle ciddiye alması beni hayretlere düşürüyor.”

Geleneksel inançlara değilse bile geleneksel yapılara olan bağlılığı, her ne kadar vaftiz ettirmemiş olsa da 1994 doğumlu kızı Poly’nin dört vaftiz ebeveyni olduğu gerçeğiyle devam eder. Mary Allen da bunlardan biriydi ve Adams’ı evleneceği kadınla, avukat Jane Belson ile tanıştıran kişiydi. Allen şöyle anlatır: “Douglas seksenlerin başında, yazarlık krizlerinden birini daha geçirmekteydi ve bana her gün telefon ediyordu. Nihayet ona yalnızlık mı çekiyorsun, diye sordum. Görünüşe göre öyleydi. Böylece o devasa evini kendisiyle paylaşacak birine ihtiyacı olduğuna karar verdik. Jane eve taşındı.” Birkaç yanlış başlangıçtan sonra 1991’de evlendiler ve geçen yıl Santa Barbara’ya taşınana kadar Islington’da yaşadılar. Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Adams, bu konudaki ilk adımın beklediğinden çok daha zor olduğunu söyler. “Taşınma fikrine eşimin ne kadar karşı olduğunu daha yeni yeni anlıyorum.” Şimdi bunu herkese tavsiye edebileceğini söyler. “Orta yaşın ortasında çıtayı yükseltip başka bir yere taşınmak. Yaşamını yenisinden yaratıyorsun ve her şeye baştan başlıyorsun. Canlandırıcı bir etki.”

“Dot.com” işindeki rolü de bu canlanma duygusuyla uyumludur. İş unvanı baş hayalcidir. “Kendimi hiçbir zaman kehanetler öne süren bir bilimkurgu yazarı olarak düşünmedim. Hiçbir zaman bir Arthur C. Clarke olmaya özenmedim. Rehber, dönen çarkın kıvılcımlarıyla ortaya saçılan bütün o düşünceleri emmeye yarayacak bir anlatı aracıydı, ama sonra başlı başına iyi bir fikir olduğu ortaya çıktı. Yine de henüz erken,” diye uyarıyor Adams, “biz yalnızca bir yüzme havuzunun içindeyiz, dışarıdaysa koca bir okyanus var.”

Diğer yeni girişimler bir roman –sekiz yıl sonra ve henüz hazır değil– bir Dirk Gently filmi süslentileri, H2G2 adlı bir web sitesi ve bir e-roman. “Elektronik kitaplardan ve onların nasıl önem kazanacağından bahsediyordum, derken Stephen King kendininkini aniden çıkarverdi. Kendimi salak gibi hissettim, çünkü bunu yapan ben olmalıydım.”

Film projesi “yirmi yıllık bir karın ağrısı”ydı ve Adams Hollywood sürecini, odaya peş peşe giren insanların üflemesiyle biftek pişirmeye benzetiyordu. Antika gibi görünen bu sanat biçimine şaşırtıcı bir heyecanla yaklaşıyordu.

“Henüz yeni ve iyice olgunlaşmamış teknolojilerin şöyle bir temikesi olabilir. Onları nasıl

geliştireceğiniz konusundaki düşüncelerinizin verdiği coşkuyla, söylemek istediklerinizi feda edebilirsiniz. Bu yüzden böylesi sorunlarla uğraşmak zorunda kalmayacağınız ve gelişimini tamamlamış bir ortamda çalışmaksa ödüllendiricidir.”

Adams bilgece bir yaklaşım sergileyerek ve böyle uzun bir dinlenme döneminin ardından, yeni fikir ve projelerin pek çoğunun kullanılmayacağına işaret eder. “Ama ben birkaç yıldır roman yazmaktan uzaklaşmıştım ve böyle bir ara vermeye gerçekten ihtiyacım vardı. Bu dönemde roman yazmakla hiçbir ilgisi olmayan bir sürü konu hakkında, sıkı ve yaratıcı bir düşünme sürecine girdim. Devamlı yakıt tüketirken, şimdi yeniden depoların dolduğunu hissedebiliyorum.”

BİR BAKIŞTA YAŞAM:

Douglas Noel Adams

DOĞUM YERİ, TARİHİ:

11 Mart 1952, Cambridge.

EĞİTİMİ:

Brentwood School, Essex; St John's College, Cambridge.

MEDENİ HALİ:

1991 yılında Jane Belson'la evlendi. 1994 doğumlu bir kız çocuk sahibi.

KARİYERİ:

1974-78 radyo televizyon yazarı; 1978 BBC'de radyo yapımcısı.

BAZI SENARYOLAR:

Otostopçunun Galaksi Rehberi, 1978 ve 1980 (radyo), 1981 (televizyon).

OYUNLAR:

Otostopçunun Galaksi Rehberi, 1984;

Bürokrasi, 1987;

Yıldızgemisi Titanic, 1997

KİTAPLAR:

Otostopçunun Galaksi Rehberi, 1979;

Evrenin Sonundaki Restoran, 1980;

Hayat, Evren ve Her Şey, 1982;

Meaning of Liff (John Lloyd ile birlikte), 1983;

Elveda ve Bütün O Balıklar İçin Teşekkürler, 1984;

Dirk Gently'nin Kutsal Dedektiflik Bürosu, 1987;

Ruhun Uzun Karanlık Çay Saati, 1988;

Last Chance to See, 1990;

The Deeper Meaning of Liff (John Lloyd ile birlikte), 1990;

Çoğunlukla Zararsız, 1992.

GİRİŞ

Bu benim için çok Douglasvari bir an. Düşünüyorum da bir Douglasvari anda şunların olması gerekiyor:

- Apple Macintosh bilgisayarlar
- Uyulması olanaksız son teslim tarihleri
- Ed Victor, Douglas'ın temsilcisi
- Soyu tükenmekte olan hayvanlar
- Son derece pahalı beş yıldızlı oteller

Ed Victor'ın bana zorla kabul ettirdiği teslim tarihine yetişme çabası içinde bir (Macintosh) bilgisayarın tuşlarını tıkırdatmaktayım. Lütfen, gelecek salıya kadar Kuşkucu Somon için bir önsöz hazırlayıp hazırlayamayacağımı bildirebilir miymişim, acaba?

Lima'da Peru'nun en utanmazcasına lüks oteli, Miraflores Park Otel'de, bir yandan gezegenin en az anlaşılmış ve soyu en çok tehdit altındaki memeli türü olan gözlüklü ayının izini sürmek üzere bir yolculuğa hazırlanırken, bir yandan da kâseler dolusu meyvenin ve Louis Roederer marka şampanyanın keyfini çıkarıyorum.

Pahalı bir otel olmasından ötürü her odada yüksek hızda internet bağlantısı var ve ben az

önce Apple bilgisayarlarının CEO'su Steve Jobs'ı San Francisco'daki Macintosh fuarının açış konuşmasını yaparken gösteren iki saatlik bir film izledim. Havalı Bilgisayarların İmparatoru, yeni iMac'in üzerindeki örtüyü az önce kaldırdı, ama ben telefon ya da e-posta yoluyla Douglas'a ulaşp bunu anlatamadım. Bu yepyeni, çok farklı, seksi ve olağanüstü bir Apple donanımı ve Douglas bunu göremeyecek. iPod ile müzik dinleyemeyecek ya da iPhoto ile oynayamayacak. Bunun doğurduğu hüsrân duygusu ve perişanlık Douglas'ı tanıyan herkes için –ki milyonlarca okurunu da bunların içinde sayıyorum– korkunç ölçüde hissedilir olacaktır. Bu onun için çok kötü, çünkü bir Yeniliği kaçırdı ve bizim için de çok kötü, çünkü bundan böyle, yeni bir Yenilik hiçbir zaman ünlü Yenilik Şairi tarafından kutsanmayacak.

Anlıyor musunuz, ben ne düşüneceğimi bilmek istiyorum. Yeni makinelerin neye benzediğini bilmek istiyorum: Evet, bunun için kendi gözlerimi ve kendi algılarımı kullanabilirim, ama ben, Douglas tarafından bize sunulan o olağanüstü öngörülere alışığım. Aramızda olsaydı, eksiksiz yorumunu, mükemmel benzetmelerini ve parlak gülüşünü bize hemen sunardı. Üstelik bunları yalnızca Yenilikler için yapmazdı elbette. O, gözlüklü ayıların tuhaf, ama dost yanlısı davranışlarını ve karakterini hem bildik insan deneyimleri hem de soyut bilimsel düşünceyle ilişkilendirmenin bir yolunu bulabilirdi. Bizler, içinde hareket ettiğimiz bu kocaman dünyanın büyük bir bölümünü Douglas'ın gözleriyle gördük ve kafamızda netleştirdik. Yani dünyamızın mutlak karmaşası ve saçma bulanıklığı, onun saye-

sinde biraz daha berraklık kazanmıştı. Douglas, o dostça, zorlamayan, ama paradoksal ve eşsiz anlatımıyla bize anlatana kadar, evrenin aslında nasıl da çelişkiler ve çılgınlıklarla dolu olduğunun ya da insan ırkının ne kadar geri zekâlı ve gülünç olabileceğinin hiçbir zaman bu kadar farkında değildik ve onun büyüklüğünün asıl nedeni de işte buydu. Az önce banyoya girdim ve oradaki (müşteri rahatlığı adına oteller tarafından üretilmiş ve yok edilmesi mümkün olmayan plastik kâğıttan yapıp açılması imkânsız saçma bir paketin içine sıkı sıkıya kapatılmış olan) sabuna, sabun falan denmediğini fark ettim: O şey aslında bir Bademli Yüz Kozmetiğiymiş. Bu olay, anında Douglas'a gönderilip ondan hemen karşılık görecektir bir e-posta olabilir ve odanın içinde en az yarım saat kıkırdayıp dans ederek dolaşmamı sağlayabilirdi, ama ne yazık ki böyle bir şey artık hiçbir zaman mümkün olamayacak.

Onun sarsıcı ve vakitsiz ölümünü izleyen hüznü haftalarda, herkes Douglas'ın ne kadar iyi bir mizah yazarı olduğunu, ilgi alanlarının ne kadar geniş olduğunu ve çekiciliğinin ne kadar güçlü olduğunu duymuştu. Bu kitap onun nasıl bir öğretmen olduğunu gösteriyor. [Ünlü İngiliz manzara ressamı Joseph Mallord William] Turner ona baktığından beri günbatımı nasıl artık eski renk ve biçiminde değilse, Douglas'ın sorgulayıcı keskin bakışlarından sonra bir fincan çay ya da bir Madagaskar maymunu da artık eskisi gibi olamayacaktı.

Benden içinde kitaplara yazılan giriş yazılarına dair kelimenin tam anlamıyla pırıl pırıl bir giriş yazısı örneği barındıran bir kitap için bir giriş

yazısı yazmam istenmesi çok büyük bir adaletsizliktir. Üstelik çağımızın büyük mizah yazarlarından birinin ölümünden sonra yayınlanan elinizdeki bu kitap, içinde gelmiş geçmiş en iyi mizah yazarının ölümünden sonra yayınlanmış yapıtı için yazılmış en iyi giriş yazısını içeriyorsa bu daha da büyük bir adaletsizliktir: Douglas Adams'ın P.G. Wodehouse'ın *Sunset at Blandings* adlı eseri için yazdığı giriş yazısı, Douglas'ın cenaze töreninde Ed Victor'ın da işaret ettiği gibi Douglas'ın kendi yeteneklerini şaşırtacak derecede eksiksiz şekilde tanımlamasıydı – her ne kadar bu yazıyı kaleme alırken, onun kafasından bir an için bile böyle bir şey geçmemiş olsa bile.

Douglas o müthiş İngiliz alçakgönüllülüğüne sahip değildi, ama bu onun kibirli ya da kendini beğenmiş biri olduğu anlamına gelmez. Bununla birlikte onun fikirlerini ve coşkularını birileriyle paylaşma konusundaki tutkusu, o sırada birlikte olabileceğiniz diğer kişileri ya da uğraşmakta olduğunuz diğer işleri bir kenara bırakmanıza neden olacak şekilde sizi telefonda, bir yemek sırasında, hatta banyoda bile kolayca kapana kıştırabilecek güçteydi. Bu bağlamda, baş başa, mano a mano, tête à tête yapılan bir Douglas sohbeti, düşüncelerin o pinpon maçını andırır tutkulu temposunu yakalayamayanlar için, burada ona saygısızlık ettiğimi sanmıyorum, son derece yorucu ve kafa karıştırıcı olabilirdi. Ama iş yazmaya geldiğinde Douglas'ın balerinler gibi parmak uçlarında kusursuz bir şekilde dönmeyi başarması ne kadar mümkünse, kafa karıştırıcı bir şekilde yazması da ancak o kadar mümkün olabilirdi ve inanın bana dünya yüzünde, bale-

rin dönüşü yaparken etraftaki mobilyalara ya da masum seyircilerin güvenliğine Douglas Noel Adams'tan daha fazla zarar vermeyi başarabilecek çok az kişi vardır.

O bir yazardı. Bir, zaman zaman yazan ve bunu iyi yapanlar vardır, bir de yazarlar. Burada daha derin bir açıklama ya da çözümleme yapmak anlamsız olacaktır, ama Douglas yazar olarak doğan, büyüyen ve vakitsiz ölümüne kadar da öyle kalan kişilerden biridir. Yaşamının son on yılı gibi bir süre boyunca romancılığı bırakmış, ama bir an için bile yazarlıktan vazgeçmemiştir ve Kuşkucu Somon'un bize hatırlattığı mutlu gerçek de budur. İster verdiği konferanslara hazırlanmasında olsun, isterse ara sıra yaptığı gazetecilik işlerinde veya özel bilim ve teknik yayımlarındaki makalelerinde olsun, Douglas'ın okuyucuyu uyarmak, eğlendirmek, aklını karıştırmak, doğrulamak, bilgilendirmek ya da şaşırtmak amacıyla sözcükleri arka arkaya sıralamak konusundaki doğal yeteneği onu asla terk etmemiştir. Onunkisi, egosu olmayan, içinde her türlü yazı sanatının ve hilesinin, sadece ve sadece o parçanın amacına hizmet ettiği zaman kullanıldığı bir üsluptur. Sanırım bu kitabı okurken, onun üslubunun apaçık görülebilen (tamamen yanıltıcı biçimdeki) sadeliğine şaşıracaksınız. Onun sizinle adeta doğaçlama konuştuğunu zannedeceksiniz. Oysa, tıpkı Wodehouse'un ki gibi, Douglas'ın yazın motorunun da yumuşak ve tatlı işleyişi, vidalarla contaların devamlı yağlanıp motor ayarının yerinde tutulması sonucunda mümkün oluyordu.

Douglas, ender sanatçı da olduğu biçimde (Wodehouse da yine bunlara dâhildir) okuyucu-

sunu yalnızca kendisine seslenildiği duygusunu verebilmiş yazarlardandır: Sanırım bu, eğer bu itici deyimi kullanmamı mazur görürseniz, onun 'hayran tabanının' muazzam gücünü ve ateşli karakterini bir ölçüde açıklayabilmektedir. Bir Vélazquez resmine baktığınızda, Mozart dinlediğiniz, Dickens okuduğunuz ya da Billy Connolly'ye güldüğünüzde, ki bunlar rastgele seçtiğim dört isimdir –bir noktayı kanıtlamak amacıyla rastgele isimler seçmek daima büyük zaman ve düşünce gerektiren bir iştir– hepimiz rahatlıkla fark edersiniz ki bu büyük adamlar yaptıkları her şeyi dünya için yapmaktadır ve doğal olarak sonuçlar büyüleyicidir. Ama bir William Blake resmine baktığınızda ya da Bach'ı dinler, Douglas Adams okur veya [çağdaş İngiliz aktörü ve stand-up komedyeni] Eddie Izzard'ın bir performansını izlerken şöyle düşünürsünüz: Koskoca dünyada onları gerçekten anlayan tek insan muhtemelen sizsinizdir. Elbette ki kalan herkes onlara hayrandır, ama hiçbirisi onlarla sizin kurduğunuz kadar gerçek bir ilişki kuramamıştır. Bunu bir kuram olarak öne sürüyorum. Douglas'ın eserleri Bach'ın yüce sanatı ya da Blake'in yoğun kişisel evreni değildir hiç kuşkusuz, ama yine de kişisel görüşümün geçerli olduğuna inanıyorum. Bu âşık olmak gibi bir şeydir. Adams'ın özellikle hoş bir cümlesi ya da övücü veya yerici bir cümlesi gözünüze iliştiğinde, içinizden en yakınınızdaki yabancının omzuna dokunup bunu onunla paylaşmak duygusu geçer. Yabancı okuduğunuz satırlardan hoşlanmış görünebilir, gülebilir, ama siz kendi kendinize aslında onun cümlelerin gerçek gücünü ve niteliğini sizin kadar kavrayama-

dığını düşünürsünüz; tıpkı anlatıp durduğunuz kıza sizin gibi arkadaşlarınızın da (çok şükür ki) âşık olmamaları gibi.

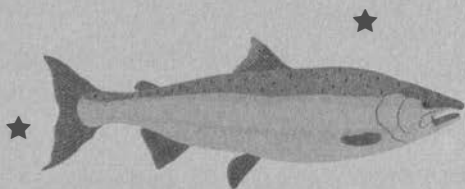
Şu anda Douglas Adams'ın, tiryakilik yaratan, kışkırtıcı, bilgelik, iyilik ve kahkaha dolu dünyasına girmek üzeresiniz. Sakın onu çiğnemediğiniz yutmaya kalkışmayın, tıpkı Douglas'ın çok sevdiği Japon yemeği gibi hafif ve özümsemesi kolay görünür, ama ilk bakışta görüldüğünden çok daha ince bir zekâyı yansıtır ve çok daha besleyicidir.

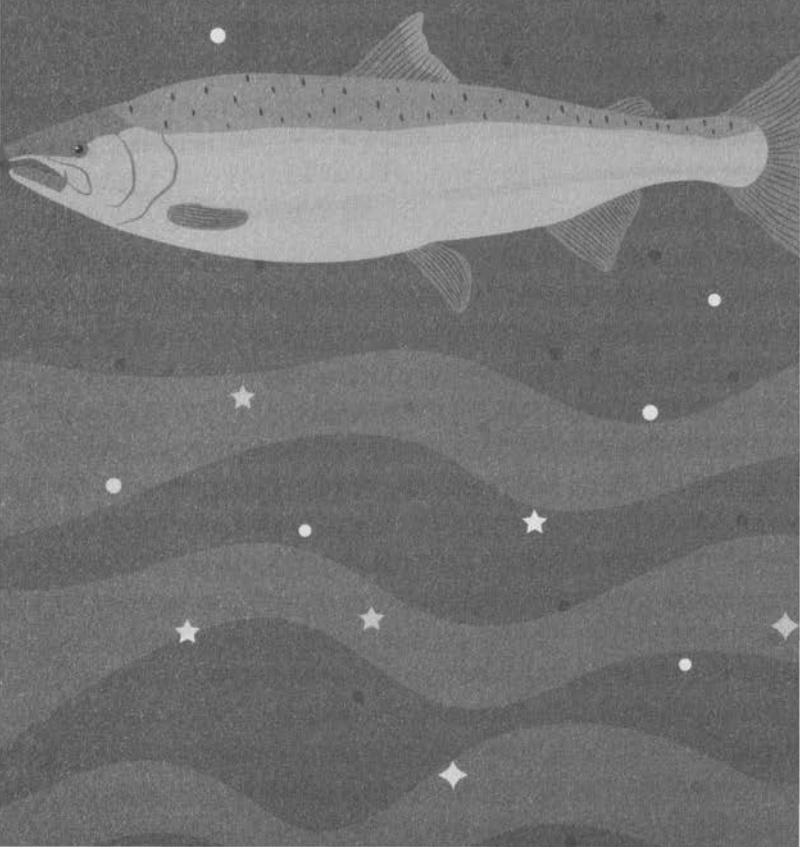
Kısa süre önce aramızdan ayrılmış yazarlar söz konusu olduğunda genellikle yapılacak en iyi şey, onların çalışma masalarının alt çekmecelerini sıkıca kilitli bırakmaktır. Oysa Douglas'ın durumunda, alt çekmecenin –yani bilgisayarındaki alt dosyaların– kanırtılarak açılması bütün zahmete değmiş. Chris Ogle, Peter Guzzardi, Douglas'ın eşi Jane ve yardımcısı Sophie Astin muhteşem bir iş başarmış görünüyorlar. Douglas'sız bir dünya Douglas dolu bir dünyadan çok daha tatsız bir dünya, ama Kuşkucu Somon'un sıçrayışları onun aramızdan ani ayrılışının yoğun melankolisini bir nebze olsun hafifletmeye yardımcı olacaktır.

Stephen Fry
Peru
Ocak 2002

HAYAT

Sayın Editör,

Terler yüzümden yuvarlanıp kucağıma damlıyor, giysilerimi ıslatıyor, onları yapış yapış ediyor. Burada oturuyor, bazen bir aşağı bir yukarı yürüyor, bazen de yalnızca izliyor ve bekliyordum. Oturduğum yerde şiddetle titriyor, gözlerimi küçük kapağa dikmiş öylece bakıyor ve bekliyordum – sonsuza dek bekleyecektim. Yumruklarımı sıktıkça, tırnaklarım etime batıyordu. Ter fışkıran, sıcak ve ıslak yüzümü kolumla sildim. Gecikme dayanılır gibi değildi. Endişenin o müthiş ağırlığı altında titreyişimi durdurabilmek için dudağımı ısırdım. Birden, kapak açıldı ve posta içeri atıldı. Eagle'ımı kaptım ve ambalaj kâğıdını parçalarcasına açtım.

Ateşten gömleğimi bir haftalığına çıkarmıştım!

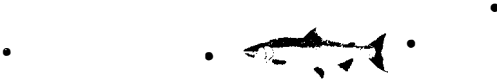
D.N. Adams (12) Brentwood, Essex

23 OCAK 1965

Eagle and Boys' World Magazine

(Editörün Notu: Altmışlı yıllarda The Eagle son derece popüler bir İngiliz bilimkurgu dergisiydi. Bu mektup o zaman on iki yaşında olan Douglas Adams'ın bilinen ilk basılı eseridir.)

GEÇMİŞ GÜNLERİMİZİN SESLERİ

Okul günlerimi hayal meyal hatırlıyorum. Ben Beatles dinlemeye çalışırken, arkaplanda olup biten şeyleri.

“Can’t Buy Me Love” şarkısı çıktığında on iki yaşındaydım. Sabah süt teneffüsünde okulu kırıp plağı satın almış, ardından gizlice idari müdürenin odasına dalmıştım, çünkü onun bir pikabı vardı. Yakalanmama izin vermeyecek kadar kısık, ama kulağımı hoparlöre dayayarak dinleyebileceğim yükseklikte bir sesle plağı çalmış, ardından aynı şeyi diğer kulağım için tekrar yapmıştım. Sonra plağın diğer yüzünü çevirip “You Can’t Do That” için de aynı yöntemi uygulamıştım. İşte yatakhane müdüresi beni tam bu sırada yakalamış ve cezaya bırakmıştı, ama bunu zaten göze almıştım. Sanat olduğunu şimdi öğrendiğim bir şey için ödediğim küçücük bir bedeldi bu.

Dediğim gibi, o sıralar bunun sanat olduğunun farkında değildim elbette. Tek düşündüğüm, o sırada Beatles’ın tüm evrendeki en heyecan ve-

rici şey olduğuydu. Ama bu düşünceyle yaşamak pek de öyle kolay değildi. Her şeyden önce, Stones hayranlarıyla mücadele etmeniz gerekiyordu, ki bu oldukça ustalık isteyen bir şeydi, çünkü onlar pis dövüşüyorlardı, üstelik yumrukları da daha güçlüydü. Ardından zamanınızı ve harçlığınızı, haftaya unutacağınız saçmalıklara harcadığınızı iddia eden büyükler, anne babalar ve öğretmenlerle savaşmanız gerekiyordu.

Onların niye böyle şeyler söylediklerini anlamak benim için çok güçlü. Okul korosundaydım, armoniyi ve kontrpuanı ayırt edebilmeyi öğrenmiştim. Dolayısıyla da Beatles'ın olağanüstü bir beceriye sahip olduğu gerçeği benim için çok açıktı. Başka kimsenin bunu fark edememesi beni şaşkına çeviriyordu: Daha önce pop şarkılarında hiç *duymadığımız* şekilde melodiler çalıyor ve olmayacak armoniler deniyorlardı. Beatles, hiç kuşkusuz bütün bunları, yalnızca kendilerine özgü bir tür gizli eğlence olarak yapıyor ve insanların bu şekilde eğlenebilmesi de bana heyecan verici geliyordu.

Bana heyecan veren bir başka şey de beni şaşırtmaya devam etmeleriydi. Yeni bir albüm çıkarıyorlardı ve ilk birkaç dinleyişte aklım karışıyor, ama etkilenmiyordum. Sonra parçalar kafamda yavaş yavaş çözülmeye başlıyordu. Fark ediyordum ki aklımın karışmasının nedeni dinlemekte olduğum şeylerin daha önce hiç kimse tarafından denenmemiş olmasıydı. "Another Girl," "Good Day Sunshine" ve olağanüstü güzellikteki "Drive My Car." Bu parçalar şimdi öylesine tanıdık ki, başlangıçta bana ne kadar yabancı geldiklerini hatırlayabilmek özel bir çaba gerek-

tiriyor. Beatles yalnızca şarkı yazmıyor, aynı zamanda uğraştıkları alanı da baştan aşağı kendileri yaratıyorlardı.

İnanılması güç, biliyorum ama onları görme şansım hiç olmadı. Beatles'ın sahnede çaldığı dönemde hayattaydım ve onları hiç göremedim. Bu konu hakkında bıktırarak kadar çok konuşmaya meyilliyimdir. Sakın benimle San Francisco'ya gitmeye kalkışmayın, çünkü size ısrarla Candlestick Park'ı gösterip Beatles'ın 1966'da orada son konserlerini verdiğini ve bunun, rock konserlerinin, Brentwood'da oturuyor olsanız bile, gidilmesi mümkün şeyler olduğunun bilincine varmamdan hemen önce gerçekleştiğini anlatıp mızıldanıp dururum.

Bir keresinde bir okul arkadaşım, [ünlü İngiliz tv sunucusu ve 'talk-show' yıldızı] David Frost'un televizyon çekimleri için birkaç bilet bulmuş, ama biz gitmemiştik. O gece televizyonda şovu izlerken, bir de baktım ki Beatles "Hey Jude"u seslendiriyor. Bu yüzden bir yıl kadar hasta gibi dolaştım. Bir başka seferinde, benim tesadüfen Londra'ya gitmediğim bir gün, onların Savile Row'da çatı konseri verdikleri gün oldu. Bunun hakkında konuşmak bile istemiyorum – hem de hiç.

Eh, yıllar geçti. Beatles da geçip gitti. Ama Paul McCartney hâlâ devam ediyor. Birkaç ay önce gitarist Robbie McIntosh bana telefon açıp şöyle sordu: "Birkaç gün sonra Mean Fiddler'da çalacağız, gelmek ister misin?"

Bu bana sorulabilecek en deli saçması sorulardan biriydi ve ne demek istediğini anlamam sanırım birkaç dakikamı aldı. Bilmeyenler için

söyleyeyim, Mean Fiddler kuzeybatı Londra'nın sevimsiz bir kesiminde bulunan bir pub adıdır. Arka tarafında grupların çalma yeri olan büyük bir oda gibidir ve yaklaşık iki yüz kişi alabilir.

Aklımı karıştıran şey biz demesi olmuştu, çünkü Robbie o sırada Paul McCartney'nin grubunda çalışıyordu ve Paul McCartney'nin publarda çaldığını bilmiyordum. Eğer Paul McCartney publarda gerçekten çalışırsa, o zaman gitmek için ayağımı kesmem gerekse, bunu yapmayacağımı düşünmek saçmalık olurdu. Gittim de zaten.

İki yüz kişilik bir pubda, Paul McCartney kalkmış, sanırım daha önce dinleyicilerin önünde hiç seslendirmedeği parçaları çalışıyordu. Bunlardan ikisi "Here, There and Everywhere" ve "Blackbird"dü. Tanrı aşkına, "Blackbird"ü publarda ben de çalmıştım. Hem de lise bitirme sınavlarına hazırlanıyor olmam gerektiği bir sırada, gitar partiyonunu öğrenmek için haftalar harcayarak. Hayal mi görüyorum acaba diye merak ediyordum.

Tam şaşkınlık yaşadığım iki an oldu. Biri, son bis için seslendirilen ve ister inanın ister inanmayın, "Sgt. Pepper's Lonely Hearts Club Band"ın gök gürlemesi misali kusursuz performansını sırasında oldu – bunun bir pubda olduğunu unutmayın. Diğeriyse ilk kez okulumun idari müdüresinin odasında bulunan Dansette marka pikabın hoparlörüne bir kulağımı yapıştırarak dinlediğim ve dünyanın en önemli rock 'n' roll parçalarından biri olan "Can't Buy Me Love" çalınırken.

İnsanların oynamaktan hoşlandığı, "En çok hangi devirde yaşamak isterdin ve neden" diye sorular sorulan bir oyun vardır. "İtalyan Röna-

sansı sırasında mı? Mozart Viyanası'nda mı? Shakespeare İngilteresi'nde mi? Kişisel tercihim, Bach'ın yaşadığı bir zamanda yaşamak olurdu. Ama bu oyuna dair gerçek bir sıkıntım var, tarihin bir başka döneminde yaşamam Beatles'ı kaçırmam anlamına geliyor, ki samimiyetle söylüyorum buna dayanamazdım. Mozart, Shakespeare ve Bach her zaman bizimle birlikteler, ama ben Beatles ile büyüdüm ve beni onlar kadar etkilemiş başka neyin olabileceğini doğrusu kestiremiyorum.

Ve Paul McCartney yarın elli yaşına basıyor. Nice yıllara Paul. Bunu dünyada hiçbir şeye değişmem.

The (Londra) Sunday Times
17 Haziran 1992

BRENTWOOD OKULU

Tam on iki yılım Brentwood Okulunda geçti. Bu yılların, genelde inişli çıkışlı bir şekilde geçtiğini ve oldukça iyi yıllar olduğunu söyleyebilirim: Epeyce mutlu, makul ölçüde yeşil ve ağaçlı, o sırada arzu ettiğimden biraz daha fazla sportif, ama asıl önemlisi (bazen epeyce alışılmışın dışında) kaliteli bir öğretimle dolu yıllardı. Aslında, Brentwood'da, özellikle İngilizce ve (tuhaf ama) fizik derslerinde, ne kadar iyi bir öğretim gördüğümün farkına ancak daha sonra ve o da yavaş yavaş varabilecektim. Bununla birlikte on iki yıllık deneyiminin tamamı, zihnimi dağlayan berbat bir anıyla gölgelenmiştir. Pantolon olayından söz ediyorum. İzin verin de anlatayım.

Kendimi bildim bileli, saçma ve gülünç bir şekilde uzun boyluydum. Size bir fikir vermesi için anlatayım: Örneğin, Görülmesi Gereken Önemli Yerlere okul gezileri yaptığımızda sınıf öğretmenimiz "Saat Kulesinin" ya da "Savaş Anıtının" yanında buluşalım demez, onun yerine "Adams'ın

yanında” buluşmaktan söz ederdi. Çünkü ben en azından ufuktaki her şey kadar görülebilir uzunluktaydım, ayrıca ihtiyaca göre yer değiştirebilirdim. Ya da fizik dersinde, Galileo deneyini gerçekleştirirken, farklı ağırlıktaki iki cismin yere aynı hızla düştüğünü göstermek için bezelye ile kriket topunu yere atma görevi verilen kişi hep ben olurdum, çünkü bu bir üst kattaki pencereye ulaşmaktan daha pratik bir yoldu. Her zaman herkese tepeden bakardım. Okul yıllarımın ta en başlarında, henüz yedi yaşındayken, benim gibi okula yeni gelmiş başka bir çocuğa (Robert Neary) kendimi tanıştırmak için onun arkasına geçmiş ve bir kriket topunu kafasına deney ruhu içinde atarak, “Merhaba, benim adım Adams, seninki ne?” diye sormuştum. Eminim, Robert Neary’nin zihnini dağlayan berbat anısı da budur.

On iki yılın beş yılını geçirdiğim ilköğretim bölümünde hepimiz kısa pantolon giyiyorduk: Yazın spor ceket ve gri kısa pantolon, kışın yine kısa pantolonlu siyah-beyaz kumlu, tüvit üniforma. Küçükseniz, İngiliz kışının ortasında bile (ki eskiden kışlar daha da soğuktu, öyle değil mi?) kısa pantolon giymenizin iyi bir nedeni vardır elbette. Wired dergisine göre, 2020’li yıllara kadar, kendi kendini onaran kumaşlar görmemiz pek mümkün olmayacakmış, oysa beş milyon yıl önce yaşadığımız ağaçlardan indiğimiz ya da bataklıklardan çıktığımızdan beri kendi kendini onaran dizlere daima sahip olmuştuk.

Anlayacağınız, kısa pantolon akla uygundu. Hepimiz bunları giymek zorunda olsak da benim durumumda iş biraz tuhaflaşıyordu. Diğer çocukların tepesinden bakmak o kadar canımı

sıkmıyordu, asıl derdim hocaların tepesinden bakmaktı. Hem de üzerimde kısa pantolonla. Bir keresinde annem okul müdürüne benim için bir ayrıcalık yapması ve uzun pantolon giymeme izin vermesi için yalvardı. Ama her zaman adil ve katı olan Jack Higgs, hayır dedi, ortaokula gitmeme sadece altı ay kalmıştı, orada ben de diğer herkesle birlikte uzun pantolon giyebilirdim. Beklemem gerekecekti.

Sonunda ilkokul bitti. Mikael yortusunun başlamasına iki hafta kala –nihayet– annem beni okulun dükkânına uzun pantolonlu üniformamı almaya götürdü. Ve tahmin edin ne oldu? Benim boyuma uygun bedende pantolon yaptırmamışlardı. Bunu tekrarlamama izin verin, böylece yazdıklarımı okurken, 1964 yazında, okul dükkânında üstüme çöken dehşeti siz de yaşayabilirsiniz. Evet, bana uyacak ölçüde uzun okul pantolonları yoktu. Üniformamın özel olarak yapılması gerekiyordu ve ancak altı hafta sonra hazır olabildi. Altı hafta. Altı eksi iki, bize o kadar dikkatle ve zahmetle öğretildiğine göre dört ediyordu. Bu, gelecek dönemin başlangıcında tam dört hafta için okulda kısa pantolon giyen tek çocuk olacağım anlamına geliyordu. Dönem başlamadan önceki o iki hafta boyunca trafiğin ortasında top oynadım, mutfaktaki en keskin bıçakları dikkatsizce kullandım, istasyonlarda otomatik kapılardan uzak durmadım, ama ne yazık ki tılsımlı bir hayatım vardı ve her şeye rağmen o deneyimi yaşamak zorunda kaldım: Dört hafta boyunca insanoğlunun ya da bütün yaratıkların arasında kendini en kolay aşağılanmış hisseden, en kolay utanan varlığın, yani vaktinden önce büyümüş

on iki yaşındaki yeniyetme bir erkek çocuğunun deneyimini. Hepimiz kendimizi birden sokak ortasında cınlıçplak buluverdiğimiz o ıstırap dolu rüyaları görmüşüzdür. İnanın bana benim yaşadıklarım ondan kötüydü ve üstelik rüya değildi.

Öykü burada sonlanıyor, çünkü, o ayın sonunda pantolonlarıma kavuştum ve kibar topluma elbette yeniden kabul edildim. Ama inanın bana, bu dönemde yaşadıklarımın derin yarasını hâlâ taşıyorum, bir Colossus gibi, dünyanın dizginlerini yeniden elime geçirebilmek için elimden geleni yaptığım, yani çok satan kitaplar yazdığım ve ... (galiba, hepsi de bu, aslında!) halde. Eğer bir gün beni, çevresine uyum sağlayamamış, kendini toplumdan soyutlamış, kederli, kamburu çıkmış, duygusal bir özürlü gibi göreceksanız (ki burada genel olarak, şubat ayının o soğuk pazar sabahlarını düşünüyorum) bu durumun sorumlusunun, 1964 Eylülü'nde kısa pantolonla dolaşmak zorunda kaldığım o dört hafta olduğunu unutmayın.

Y

“Neden” sorusu, insanoğlunun kafasını sürekli meşgul etmiş ve bu durumdan esinlenerek alfabenin koca bir harfini adlandırmış yegane sorudur.¹

Alfabe A, B, C, D, Ne? Ne zaman? Nasıl? diye gitmez, V, W, X, [Y] Neden, Z diye gider.

“Neden?” sorusu her zaman yanıtlaması en güç soru olmuştur. Birisi size “Saat kaç?” ya da “1066 savaşı ne zaman başlamıştır?” ya da “Şu frene basıldığında sıkışan emniyet kemerleri nasıl çalışır, baba?” sorularını sorduğunda durumunuz bellidir. Vereceğiniz yanıtlar kolaydır ve sırasıyla şöyledir: “Akşam yedi otuz beş,” “Sabah on çeyrekte” ve “Aptal aptal sorular sorma!”

Ama “Neden?” sözcüğünü duyduğunuz zaman bilin ki elinizde yanıtlanamaz soruların en büyüklerinden birini tutuyorsunuz. “Neden

¹ İngilizce’de “Y” harfinin okunuşu ile “neden” anlamına gelen “Why” sözcüğünün okunuşları aynıdır –çn.

doğduk?” ya da “Neden öleceğiz?” ve “Değersiz e-postalar için neden bu kadar çok zaman harcıyoruz?” gibi.

Ya da şu soru:

“Benimle yatar mısın?”

“Neden?”

Şimdiye dek “Neden” sorusuna tek bir yerinde yanıt verilebilmiştir ve belki de bu yüzden bu sorunun alfabeye bir harf olarak eklenmesi gerekmektedir. Alfabe de ona yetecek kadar yer var. Ayrıca “Neden” sorusunun son söz olması gerekmiyor, alfabe de bile son harf değildir. Alfabeye şöyle sona erseydi nasıl olurdu? “V, W, X, [Y] Neden, Z,” değil de, “V, W, X, [Y] Neden, Neden Olmasın?”

Aptal aptal sorular sormayın.

— Hockney’s Alphabet’ten
(Faber & Faber)

*The Meaning of Liff*¹ okulda yapmak zorunda olduğum bir İngilizce alıştırması olarak ortaya çıktı, ardından on beş yıl sonra John Lloyd ve benim tarafından bir oyun haline dönüştürüldü. Birkaç arkadaşla birlikte bütün bir öğleden sonrayı bir Rum tavernasında oturup sessiz film oynayıp reçine şarabı içerek geçiriyorduk ve bir süre sonra bu kadar çok ayakta durmak zorunda olmayacağımız yeni bir oyun bulmamız gerekti.

Yeni oyun, basit anlatımıyla (basit olmak zorundaydı, çünkü akşam, karmaşık kurallar koyabilmek için hayli ilerlemişti), şöyle bir şeydi: Birisi, bir şehir ismi söyleyecek, bir başkası da bu ismin kendisi için ne ifade ettiğini söyleyecekti. Ama gerçekten de orada olup söylediğiniz o şehri görmüş olmalıydınız.

---

¹ *The Meaning of Liff* [Hayatın Anlamı] ve onun devamı *The Deeper Meaning of Liff* [Hayatın Daha Derin Anlamı], Douglas Adams ve John Lloyd'un birlikte yazdıkları iki kitabın adlarıdır.

Kısa süre içinde herkesin bildiği ve tanıdığı bir sürü deneyim, düşünce ve durum olduğunu, ama bunların, yalnızca uygun sözcük bulunmaması yüzünden hiçbir zaman uygun biçimde tanımlanamadıklarını fark etmiştik. Hepsi “hiç ... olduğu bir durum başınıza geldi mi?” ya da “... şu şu olduğunda kapıldığınız hisleri bilirsiniz” ya da “biliyor musun her zaman ... olduğunda bir tek kendimin ... olduğunu sanıyordum,” türünden şeylerdi. Oysa tek gereken şey bir sözcüktür ve o olunca da tanım gerçekleşir.

Böylece bir başkasının poposu tarafından ısıtılmış bir yere oturmaktan duyduğunuz belli belirsiz rahatsızlık, tıpkı devasa bir filin çalılıklardan fırlayarak size doğru yöneldiği zaman duyduğunuz his gibi bir duygudur, ama şimdiye dek yalnızca bu ikincisini tarif edecek bir sözcük vardı. Artık her ikisi içinde bir sözcük bulunabiliyor. Birincisi “Shoeburyness,”¹ ikincisiyse bildiğiniz gibi “korku.”

Bu sözcük ve kavramların giderek daha da fazlasını bir araya getirmeye başladığımızdaysa *Oxford İngilizce Sözlüğü*’nün aslında ne kadar da keyfi seçimlerden oluştuğunu fark ettik. Koca koca yığınlar halindeki insan deneyimlerini dikte bile almıyordu. Örneğin, mutfağın ortasında durup oraya niçin gittiğinizi hatırlamaya çalışmanız gibi. Aslında bu herkesin başına gelir, ama durumu tanımlayacak bir sözcük bulunmadığı –veya eskiden bulunmadığı– için herkes bunun yalnızca kendisine has bir sorun olduğunu ve

¹ Shoeburyness: İngiltere, Güney Essex’de, Thames nehri ağzında küçük bir şehir –çn.

dolayısıyla da kendisinin diğer herkesten daha aptal olduğunu düşünür. Herkesin kendisi kadar aptal olduğunu fark etmek insanı rahatlatan bir duygudur ve mutfağın ortasında durup oraya neden geldiğinizi ve ne yaptığınızı merak etmenin adıyla “woking.”¹

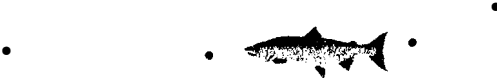
John Lloyd’un çalışma masasının alt çekmece-sinde, üstünde bu sözcüklerin yer aldığı endeks kartları yavaş yavaş birikmeye başladı. Konuyu duyan herkes kendi kavramlarını ekliyordu.

Kartlar gün yüzüne ilk kez, John Lloyd Not 1982 takvimini hazırladığı ve sayfa altlarında (üstlerinde ve epey fazla miktarda da ortada) kullanılabilecek yazılar açısından sıkıştığı sırada çıktı. John çekmeceyi açtı, yeni sözcüklerin en iyilerinden bir düzine kadar seçti ve bunları kitaba *Oxtail English Dictionary* adı altında ekledi. Bu bölümlerin hızla Not 1982’nin en popüler bölümleri olarak anılmaya başladığı ortaya çıktı ve bu küçük bölümün başarısı bize bunu bir kitap haline getirmeyi düşündürtmeye başladı – ve işte artık karşınızda *The Meaning of Liff*, insan davranışlarını inceleyip tarih sırasına sokan ve bir ömür boyu süren sıkı bir çalışmanın ürünü.

Pan Promotion News 54’ten
Ekim 1983

¹ Woking: İngiltere, Surrey bölgesinin batısında büyük bir şehir –çn.

BURNUM

Annemin uzun bir burnu vardır, babamın burnu geniştir ve benimkiyse ikisinin karışımıdır. İri. Benimkinden göze çarpar ölçüde daha iri burnu olan tanıdığım tek kişi, ilkokul öğretmenlerimden biriydi. Minicik gözleri ve neredeyse yok denebilecek bir çenesi vardı, üstelik inanılmaz derecede zayıftı. Bir flamingo ile eski moda bir çiftlik aleti arasında bir şeye benziyordu. Sert bir rüzgâr estiğinde dengesini zor sağlardı. O da oldukça iyi saklanan biriydi.

Ben de saklanmak isterdim. Küçük bir oğlanken, burnum yüzünden yıllarca acımasızca alaylara maruz kalmıştım, ta ki bir gün açılı bir aynada kendi burnumu görüp de gerçekten de çok komik olduğunu kabul etmek zorunda kalana dek. Bu dakikadan itibaren, insanlar burnumu bırakıp “gerçekten de” gibi sözcükler kullanmamla acımasızca dalga geçmeye başladılar ve bugüne dek bundan hiç vazgeçmediler.

Burnumun daha ilginç özelliklerinden biri de

içeri asla hava kabul etmemesidir. Bu anlaması, hatta inanması güç bir şey. Sorunun temeli çok gerilere, küçük bir çocukken büyükannemin yanında yaşadığım zamanlara dek uzanmaktadır. Büyükannem RSPCA¹ yerel temsilcisiydi. Bu, evin her zaman oldukça kötü bir şekilde yaralanmış kediler ve köpeklerle, hatta zaman zaman porsuklar, gelincikler, güvercinlerle dolu olduğu anlamına geliyordu.

Bunların bir bölümü fiziksel bir bölümü de psikolojik olarak zarar görmüş durumda olurdu, ama hepsinin de benim üstümdeki temel etkisi yoğunlaşma yeteneğimi ciddi şekilde hasara uğratmalarıydı. Soluduğum hava, yoğun bir şekilde hayvan tüyleri ve tozla yüklü olduğu için burnum devamlı olarak kızarır, şişer ve akardı, üstelik her on beş saniyede bir aksınırdım. Bu yüzden de sonuç olarak on beş saniye içinde bulup geliştirip ardından da mantıklı bir sonuca ulaştıramadığım her düşünce, bol miktarda balgamla birlikte zorla kafamdan dışarı atılmış olurdu.

Benim kısa notlar halinde düşünüp yazdığımı söyleyen kişiler var. Eğer bu eleştiride herhangi bir doğruluk payı varsa, bu alışkanlığın büyükannemle yaşadığım dönemde gelişmiş olduğu hemen hemen kesindir.

Büyükannemin evinden ancak yatılı okula giderek kurtulabilmişim, ki orada hayatımda ilk kez nefes alabildim. Yeni bulduğum bu kutsal özgürlük iki güzel hafta boyunca devam etti, ta ki rugby öğrenmem gerekene kadar. Hayatımda yaptığım ilk maçın neredeyse ilk beş dakikası

¹ Royal Society for the Prevention of Cruelty to Animals: Hayvanlara Eziyeti Önleme Derneği –çn.

içinde kendi dizimle burnumu kırmayı becerdim. Bunun olağanüstü bir başarı olduğu çok açık olsa da bu olay benim üstümde Rider Haggard romanlarında görülene benzer bir şekilde, yerkabuğundaki ani jeolojik değişikliklerin uygarlıklar üstünde yarattığı etkiyi yarattı ve beni dış dünyadan sonsuza kadar soyutladı.

Farklı zamanlarda başka başka KBB uzmanları, burnumun dehlizlerinde mağara-bilimine önemli katkılarda bulunabilecek uzun yolculuklara çıktılar, ama çoğu şaşırarak geri döndü. Şaşırp dönmeyenlerse, zaten hiç dönmediler ve dolayısıyla şu anda çözümün bir parçası olmak yerine sorunun bir parçası halindeler.

Kokain denemek için aklımı çelen tek şey, bu meretin burun dokusunu tahrip ettiği şeklindeki korkunç uyarı oldu. Eğer, diye düşündüm, burnumun içinde kendine gerçekten bir yol bulabilecekse, ben memnuniyetle kovalar dolusu kokaini oraya sokar, istediği kadar dokumu yemesine de izin veririm. Bununla birlikte kovalar dolusu kokaini burunlarına dolduran arkadaşlarımdan dikkatlerini toparlayabilme başarısının benimkinden de düşük olduğunu saptamak beni bundan alıkoydu.

Bu yüzden, artık burnumun işlevsel olmaktan çok, dekoratif olduğu düşüncesine boyun eğmiş durumdayım. Tıpkı Hubble Uzay Teleskopu gibi, burnum da muhteşem bir mühendislik başarısı olmakla birlikte gerçekte hiçbir işe yaramıyor, belki birkaç ucuz gülücük dışında.

BENİ DEĞİŞTİREN KİTAP

1. Adı:

Kör Saatçi

2. Yazarı:

Richard Dawkins.

3. İlk kez ne zaman okudunuz?

Ne zaman basıldıysa. 1990 gibi sanırım.

4. Sizi neden böylesine etkiledi?

Karanlık ve havasız bir odada, kapıların ve pencerelerin sonuna kadar açılıvermesi gibi bir şeydi. Bu kitapla, aslında nasıl bir yarı özümsemiş düşünceler karmaşası içinde yaşadığımızı fark ediyoruz, özellikle de sanat eğitimi almış olanlarımız. Evrim kuramını anlar "gibiyiz," ama gizliden gizliye bunun ötesinde bir şeyler olduğunu düşünüyoruz. Bazılarımız ihtimal dışı görünen şeylerin çaresine bakan "bir tür" tanrı olduğunu bile düşünüyor. Dawkins bir ışık seli ve temiz hava getiriyor ve

bize evrimin yapısında ansızın fark ettiğimizde nefes kesici olan şaşırtıcı bir berraklık olduğunu gösteriyor. Eğer bunu görmüyorsak, o zaman bunun anlamı zaten kim olduğumuz ve nereden geldiğimiz hakkındaki temel bilgilerden gerçek anlamda yoksunuz demek oluyor.

5. Kitabı tekrar okudunuz mu? Okudunuzsa kaç kez?

Evet, bir ya da iki kez. Ama hâlâ sık sık göz atarım.

6. Her seferinde ilk okuduğunuz zamanki kadar etkileniyor musunuz?

Evet. Evrimin işleme tarzı bizim dünya hakkındaki normal sezgisel varsayımlarımızla öylesine çelişiyor ki her seferinde yeni bir algılama şoku yaşıyorum.

7. Kitabı başkalarına da önerir misiniz yoksa bu kişisel bir tutku mu?

Herkese her zaman öneririm.

MAGGIE VE TRUDIE

Hemen belirtmeliyim ki, herhangi bir köpekle hiçbir resmi ilişki içinde değilim. Bir köpek beslemiyorum, bir köpeğe yatacak yer sağlamıyorum, bir köpeğin bakımını yapmıyorum, tatile gittiğimde onu bırakacak yer aramıyorum, bir köpeğin kenelerini ayıklamıyor ya da keyfimi bozduğu için birdenbire onun iç organlarını çıkartılması için düzenlemelere kalkışmıyorum. Kısacası benim bir köpeğim yok.

Diğer taraftan, bir, daha doğrusu iki köpekle bir tür gizli ve yasak ilişki yaşadığımsa doğru. Bunun sonucu olarak da metres olmanın nasıl bir şey olabileceğini sanırım biraz öğrendim.

Bahsi geçen köpekler bitişik evde yaşamıyor. Hatta aynı caddede bile yaşamıyor – diye uzatacak ve biraz dalga geçecektim, ama haydi kestirmeden gidelim. Onlar, bir köpek için ya da herhangi biri için yaşanacak muhteşem bir yer olan Santa Fe, New Mexico’da yaşıyor. Eğer Santa Fe’ye hiç gitmemiş ve orayı hiç görmemişseniz,

size bir diyeceğim var: Tam bir budalasınız. Bir yıl öncesine kadar ben de öyleydim, ta ki şimdi anlatmama değmeyecek bir dizi koşulun bir araya gelmesi sonucunda, çölde, Santa Fe'nin hemen kuzeyinde başkasına ait bir evi, orada bir senaryo yazmak üzere ödünç almama kadar. Santa Fe'nin nasıl bir yer olduğu hakkında fikir edinebilmeniz için size çölden, rakımdan, ışıktan, gümüş ve turkuaz mücevherlerden söz edip kafanızı şişirebilirdim, ama en iyisi size yalnızca Albuquerque otoyolu üzerindeki bir trafik işaretinden bahsetmek olacak. Levha şöyleydi: Büyük harflerle SERT RÜZGÂRLAR ve daha küçük harflerle ESEBİLİR.

Komşularımla hiç karşılaşmadım. Evleri sekiz yüz metre kadar ileride, bir sonraki kum sırtının üzerindeydi. Ama ben daha sabah koşum, yürüyüşüm, gezintim için dışarı çıkmaya başlar başlamaz köpekleriyle tanıştım; beni görür görmez öylesine ani ve çılgın bir sevinç gösterdiler ki acaba önceki hayatlarımızdan birinde tanışmış olabileceğimizi mi düşündüler diye geçti aklımdan. (Çünkü Shirley MacLaine bu civarda oturuyordu ve yalnızca onun yakınında olmaları yüzünden bile her türlü tuhaf düşünceye kapılmış olabilirlerdi.)

Köpeklerin adları Maggie ve Trudie'ydi. Trudie eşine az rastlanacak kadar aptal görünümlü, kocaman, siyah bir Fransız kanişti, Walt Disney çizgi filmlerinden fırlamış gibi yürüyordu: Ön tarafta sarkık kulakları, arka taraftaysa sanatsal bir çalışma yapılarak budanmış bir çalıyı andıran kısa küt kuyruğuyla vurgulanan bir tür lap lup yürüyüş. Kürkü, ondaki bu genel Disney görün-

tüsünü güçlendiren, sık siyah buklelerden oluşmuş bir keçeyi andınıyor, ona tüm yaramazlıklardan arındırılmış bir görüntü sağlıyordu. Her sabah beni gördüğüne çılgınlar gibi sevindiğini göstermesinin yolu, şimdiye kadar benim “kendini beğendirme” olarak nitelendirdiğim, oysa daha sonra buna ancak “kendini gösterme” denebileceğini anladığım bir hareket yapmaktı. (Düştüğüm bu yanlış daha yeni fark ediyorum. Şimdi dönüp hayatımın tüm dönemlerini kafamda gözden geçirip bu yüzden ne gibi kanışıklıklara sebep olduğumu ya da nelere ters düştüğümü anlamaya çalışacağım.) “Kendini gösterme” diye tanımladığım davranış, hayvanın, aynı anda dört ayağını birden yerden keserek, yukarı doğru sıçramasıydı. Size tavsiyem büyük siyah bir kanişin karların üzerinde yaptığı böyle bir gösteriyi izlemeden ölmemeniz!

Maggie’nin her sabah beni gördüğüne çılgınlar gibi sevindiğini gösterme yoluysa Trudie’nin boynunu ısırmaktı. Bu, aynı zamanda onun yürüyüşe çıkma olasılığı karşısında çılgın gibi sevindiğini göstermesinin yoluydu, yürüyüş yapmayı ve bundan çok hoşlandığını göstermesinin yoluydu, eve girmek istediğini göstermesinin yoluydu, evden çıkmak istediğini göstermesinin yoluydu. Kısaca neşe içinde ve durmaksızın Trudie’nin boynunu ısırma Maggie’nin hayat tarzıydı.

Maggie güzel bir köpekti. Kaniş değildi, aslında hangi cins köpek olduğu hep dilimin ucundaydı. Köpek cinslerini pek tanımam, ama Maggie gerçek klasiklerden, yani çok belirgin türlerden biriydi. Bakımlı, açık kahverengi-siyah renkli par-

lak tüyleri olan, biraz retriever'ı andıran, büyük, beagle türü bir şey. Ne deniyordu bunlara? Labrador? Spaniel? Elkhound? Samoyed? Film yapımcısı arkadaşım Michael'a sordum. Çünkü bir zamanlar Michael, bu kadar bilinen türden bir köpek olmasına rağmen Maggie'ye bir türlü tam budur diyemediğimi itiraf edebilecek kadar kendisini yakından tanıdığımı hissettiğim biriydi.

"Maggie," dedi Michael, ağır ve ciddi Teksas aksanıyla, "cins olmayan bir it."

Böylece, her sabah üçümüz yola koyulur olmuştuk: İri kıyım İngiliz yazar, yani ben, kaniş Trudie ve cins olmayan it Maggie. Ben kuru, kızıl kumullar arasından geçen geniş toprak yolunda koşu-yürüyüş-gezintimi yaparken, kıpır kıpır Trudie kulaklarını savurarak, yanı başımda bir o yana bir bu yana hoplayıp zıplıyor, Maggie'ye neşe içinde ara sıra Trudie'nin boynunu ısırıp yanımızda yuvarlanarak ilerliyordu. Trudie bu konuda olağanüstü iyi huylu ve sabırlı davranıyor, ama ara sıra bu durum onu ansızın muazzam bir şekilde bezdiriyordu. O zaman havada yüz seksen derecelik ani bir dönüş yaparak Maggie'yle tam yüz yüze gelecek şekilde yere iniyor ve ona son derece imalı bir bakış fırlatıyordu. İşte o zaman Maggie hemen oturuyor, zaten kendisi de Trudie'den sıkılmış gibi usulca sağ ayağını kemirmeye başlıyordu.

Sonra tekrar yola koyuluyor, koşuyor, yuvarlanıyor, birbirlerini kovalıyor, ısırıyor, kumulların arasından, çalılardan ve otların içinden geçiyor, sonra birden, anlaşılmaz bir şekilde, sanki yapacak başka bir hareketleri kalmamış gibi aynı anda duruveriyorlardı. Bir süre ortada bir nokta-

ya gözlerini dikip utançla baktıktan sonra yenisinden yola koyuluyorlardı.

Peki bütün bunların içinde benim rolüm neydi? Yani, aslında hiç. Bütün bir yirmi otuz dakikalık süre içinde beni tamamen görmezden geliyorlardı. Bu hiç sorun değildi, tabii ki aldır mıyordum. Ama aklımı kurcalıyordu, çünkü her sabah, ben kalkıp da onlarla birlikte yürüyüşe çıkana kadar evimin önünde havlayıp pencere lerimi ve kapımı tırmalamakta ısrar ediyorlardı. Günlük törenimizi bozan bir şey olacak olursa, örneğin benim arabayla şehre gitmem gerekir ya da bir toplantım olur ya da İngiltere'ye uçmam falan icap ederse, tam anlamıyla perişan oluyor ve ne yapacaklarını tek kelimeyle şaşıyorlardı. Ne zaman yürüyüşe çıksak beni görmezden geldikleri gerçeğine rağmen kendi kendilerine gidip yürüyüşlerini bensiz yapamıyorlardı. Bu durum, sahipleri olmadığım bu köpeklerde derin bir felsefi eğilim bulunduğunu ortaya koyuyordu, çünkü beni görmezden gelebilmeleri için orada bulunmam gerektiği sonucuna varmışlardı. Orada bulunmayan birini görmezden gelemezsiniz, çünkü "görmezden gelme"nin anlamı bu değildir.

Düşünce sistemlerinin çok daha derin olduğu, Michael'in kız arkadaşı Victoria, Maggie ile Trudie'ye koşup tutsunlar diye bir top fırlattığını anlatırken ortaya çıktı. Top gökyüzüne doğru yükselip aşağı düşer ve yerde bir süre yuvarlanıp nihayet dururken, köpekler öylece oturup ifade siz bir suratla izliyorlarmış. Victoria'nın bundan çıkardığı mesaj, "biz böyle şeyler yapmayız. Biz yazarlarla takılıyoruz," olmuştu.

Bu da doğrudu zaten. Gün boyu benimle takılıyorlardı, her gün. Ama tıpkı yazarlar gibi, onlarla takılan köpekler de işin asıl bölümünden, yani yazmaktan hoşlanmıyorlardı. Bu yüzden gün boyu ayaklanımın dibinde ilgisizce dolanıyor, yazı yazmaya başladığımda burunlarıyla dürterek dirseğimi yoldan çekmeye çalışıyorlardı, ki çenelerini kucağıma dayayabilsinler ve onlara hak verip yürüyüşe çıkmaya karar vereyim, böylece beni gerektiği şekilde görmezden gelebilirler ümidiyle üzgün üzgün suratıma bakabilsinler.

Sonra akşam olunca da yemek yemek, su içmek ve yataklarında uyuyabilmek için gerçek evlerine koşuyorlardı. Bu bana oldukça başarılı bir düzenleme gibi gelmişti, çünkü onlarla birlikte olmanın tüm zevkini yaşıyordum, ki bu oldukça yoğun bir zevkti, üstelik onların sorumluluğunu üstlenmiyordum. Bu oldukça başarılı düzenleme, Maggie bir sabah erkenden beni görmezden gelmeye hazır ve hevesli olarak tek başına çıkıp gelinceye kadar sürdü. Trudie ortada yoktu. Trudie onunla değildi. Taş kesilmiştim. Trudie'ye ne olduğunu bilmiyordum ve bunu öğrenmem de olanaksızdı, çünkü Trudie benim değildi. Ona bir kamyon mu çarpmıştı? Yolun kenarında bir yerde kanlar içinde yatıyor muydu? Maggie huzursuz ve endişeli gözüküyordu. O Trudie'nin nerede olduğunu ve ona ne olduğunu biliyordur diye düşündüm. Onu takip etsem iyi olacaktı, tıpkı Lassie gibi. Yürüyüş ayakkabılarımı ayağıma geçirdim ve aceleyle dışarı fırladım. Kilometrelerce yürüdük, çölde dolanıp durduk, Trudie'yi ararken en dolambaçlı yollarda geziyorduk. Bir süre sonra Maggie'nin Trudie'yi aramakla hiç ilgilen-

mediğini fark ettim. O yalnızca beni görmezden geliyordu. Bense her sabahki normal yürüme parkurumu izleyeceğime, durmaksızın peşinden gitmekle onun bu stratejisini karmaşıktırıyor-
dum. Bu yüzden bir süre sonra eve döndüm ve Maggie de ayaklarının dibine yerleşerek, yalan-
maya başladı. Yapabileceğim hiçbir şey, arayabi-
leceğim hiçbir telefon yoktu, çünkü Trudie bana
ait değildi. Bütün elimden gelen, tıpkı bir metres
gibi sessizce oturup endişe içinde beklemektir.
İştahım kaçmıştı. O gece Maggie evine gidince,
kötü bir uyku uyudum.

Sabah döndüler. İkisi de. Ama korkunç bir
şey olmuştu. Trudie'nin tüyleri tıraş edilmişti.
Kürkünün büyük bölümü iki milimetreye ka-
dar kısaltılmış, yalnızca başının, kulaklarının ve
kuyruğunun etrafında budanmış birkaç tutam
bırakılmıştı. Öfkeden çıldırıyordum. Akıl almaz
derecede gülünç bir görüntüsü olmuştu. Yürüyü-
şe çıktık ve açıkçası utandım. Eğer o benim köpe-
ğim olsaydı böyle görünmeyecekti.

Birkaç gün sonra İngiltere'ye dönmem gerekti.
Bunu köpeklerle anlatmaya ve onları bu duruma
alıştırmaya çalıştım, ama onlar tam bir yadsıma
içindeydiler. Oradan ayrıldığım sabah dört çe-
kere valizlerimi yüklediğimi gördüler, ama uzak
durdular. Benimle ilgileneceklerine, başka bir
köpekle ilgilenmeye koyuldular. Beni gerçekten
de görmezden geldiler. Eve doğru uçarken kendi-
mi çok tuhaf hissediyordum.

Altı hafta sonra ikinci bir taslak üzerinde ça-
lışmak üzere geri döndüm. Komşunun kapısını
çalıp köpekleri isteyemezdim. Arka bahçeleri et-
rafında yürüyüşe çıktım, amacım apaçık anlaşılır

haldeydi, dikkatlerini çekebilmek için köpeklerin fark edebileceği, yüksek perdeden her türlü sesi denedim. Birden mesajımı aldılar ve karla kaplı (ocak ayının ortası olmuştu) çölde koşarak, beni görmeye geldiler. Yanıma vardıklarında kendilerini heyecanla duvardan duvara savurmaya başladılar, yapabileceğimiz en iyi şey karların içinde canlı ve sağlıklı bir Görmezden Gelme turuna çıkmaktı. Trudie dört ayak üzerinde sığıyor ve Maggie de onu boynundan ısınyordu, ki bu böylece devam etti. Üç hafta sonra, tekrar oradan ayrıldım. Onları görmek için bu yıl bir ara yine döneceğim, ama fark ediyorum ki ben yalnızca Diğer İnsanım. Er geç kendime ait bir köpeğe bağlanmam gerekecek.

— *Animal Passions*
(ed. Alan Coren, Robson Books,
Eylül 1994)

KURALLAR

Eski Sovyetler Birliği'nde, yasak olmayan her şeyin zorunlu olduğu söylenirdi; marifet hangisinin hangisi olduğunu hatırlamaktaydı. Batı'daysa olaylara her zaman biraz daha esnek, biraz daha sağduyuyla yaklaşabildiğimiz için kendi kendimizi kutlar, ama aynı şekilde sağduyunun da genellikle birinin kararına bağlı olduğunu unuturuz. Kuralları bilmemiz gerekiyor. Özellikle de seyahat ediyorsak.

Birkaç yıl önce –aslında tam tarihini de söyleyebilirim 1994'ün başı– polisle ufak bir anlaşmazlığım oldu. Altı aylık hamile olan eşimle birlikte Westway'den Londra merkeze doğru yol alırken ve daha yavaş giden araçların gittiği şeritteyken önümdeki arabayı geçtim. Samimi olarak söylüyorum, içinde bulunduğum koşullarda, sürüş şeklimde hiçbir çılgınlık ya da dikkatsizlik söz konusu değildi, yalnızca trafiğin akışı öyle gerektirmişti; bununla birlikte kendimi birden bir polis aracının yakın takibinde buldum. Polis

memuru kendisini otoyolun aşığına doğru izlememi işaret etti ve -şaşırtıcı ama- tali yol bağlantısı üzerindeki dönemeçte arkasında durmamı istedi. Hep birlikte araçlarımızdan çıkacak ve utanç verici hatamı tartışacaktık. Dehşet içindeydim. Arabalar, kamyonlar ve hepsinden beteri beyaz minibüsler tali yol bağlantısı üzerinden hızla akıp gidiyorlardı ve eminim içlerinden hiçbirisi tam dönemecin ortasında öylece park etmiş birkaç araçla karşılaşmayı beklemiyordu. Bunlardan herhangi birisi her an arabama arkadan bindirebilirdi - içinde hamile kanımın bulunduğu arabama. Durum ürkütücü ve deliceydi. Polis memuruna bu durumu hatırlattım, ama o -polislerle yaşanan durumlarda sık sık olduğu gibibenden farklı düşünüyordu.

Ona göre daha yavaş seyreden araçların yol aldığı şeritte önündeki arabayı geçmeye kalkışmak doğası gereği tehlikeli bir davranıştı. Niçin? Çünkü kanun öyle olduğunu söylüyordu. Ama tali yol bağlantısı üzerindeki kör bir dönemeçte park etmiş olmak öyle değildi, çünkü ben polisin direktifi üzerine orada bulunuyordum, ki bu da durumu yasal ve dolayısıyla da (dikkat edilmesi gereken kısım burası) güvenli kılıyordu.

Bense, İngiliz kanunlarına göre yasal olmayan (ama tamamen güvenli) bir manevra yapmış olduğumu kabul ettiğimi, ama o anki pozisyonumuzun, yani hızla akan trafikte bir kör virajda park etmiş olmamızın, evrende geçerli fizik kanunlarına göre, hayatımızı tehdit eden bir tehlikeye olduğunu öne sürüyordum.

Polis memurunun buna cevabı benim Evrende değil, bana daha önce de hatırlatıldığı gibi

İngiltere’de olduğum şekildeydi. Tartışmayı kazanmaya çalışmaktan vazgeçtim ve oradan bir an önce uzaklaşmak için söylediği her şeyi kabul ettim.

İşin aslı bu şeritte biraz fazla kaygısızca öndeki taşıtı geçmiş olmamın nedeni, herkesin istediği şeridi kullanma konusundaki anayasal haklarını düzenli olarak ve sorunsuzca kullandığı Amerika’da araba kullanmaya çok alışık olmamdı. Amerikan kanunlarına göre, (trafik koşulları izin verdiği sürece) yavaş giden araçların olduğu şeritte de sollama yapmak tamamen yasal, tamamen normal ve dolayısıyla tamamen güvenliydi.

Ama şimdi size neyin güvenli olmadığını anlatacağım.

Bir keresinde San Francisco’daydım ve park edebileceğim tek boş yere park etmiştim ve ne yazık ki bu tek yer de caddenin diğer tarafındaydı. Kanun birden üzerime çullanıverdi.

Az önce yaptığım manevranın ne kadar tehlikeli olduğunun farkında mıydım acaba? Kanuna biraz boş gözlerle bakmış olmalıyım. Neyi yanlış yapmıştım?

Trafiğin akışına, demişti kanun, ters park etmişim.

Şaşırmış, caddenin önce sağına sonra soluna bakmış ve hangi trafik diye sormuştum.

Eğer trafik olmuş olsaydı, olacak olan trafik demişti kanun.

Bu, benim için bile biraz doğaötesi bir durumdu, bu yüzden –pek inandırıcı olmasa da– İngiltere’de bulabildiğimiz her park yerine park ettiğimizi ve bunun yolun hangi tarafında olduğu

konusunda bu kadar titizlenmediğimizi söyledim. Memur bana dehşetle, sanki böylesine vahşi ve çılgın araba park edenlerin bulunduğu bir ülkeden canlı kurtulabilmiş olmamdan dolayı şanslıymışım gibi baktı ve hemen ardından elim bir ceza makbuzu tutuşturdu. Açıkça görülebiliyordu ki aslında memur, benim yıkıcı düşüncelerimin, normalde yalnızca birkaç basit saldırı silahından daha tehlikeli olmayan şeylerle baş etmeye alışık olan caddelerine, anarşi ve kaos getireceğine inandığı için beni sınır dışı etmeyi tercih ediyordu. Bildiğimiz gibi, silah kullanmak Amerika'da tamamen yasal ve silahları olmazsa Amerikalılar geyik sürüleri, zorba devlet memurları ve kanun tanımaz İngiliz çay tüccarları tarafından istila edileceklerini bilirler.

Bir süre önce kaybettiğim arkadaşım Graham Chapman en iyi haliyle bile şahsına münhasır bir şofördü ve İngiliz ve Amerikan sürücü alışkanlıklarındaki karşılıklı anlaşmazlıkları hem İngiliz hem de California ehliyeti taşıyarak aşırıyordu. Amerika'da durdurulduğunda İngiliz ehliyetini gösteriveriyor, İngiltere'deyse bunun tam tersini yapıyordu. Ayrıca ülkeden ayrılmak üzere havaalanına gitmekte olduğunu söylüyordu ki, bunun her zaman polisler tarafından güzel haber olarak kabul edildiğini, polisin kendisinden kurtulduğu için rahat bir nefes alıp gitmesine izin verdiğini fark etmişti.

Ama Avrupalılarla Amerikalılar arasında sık sık yanlış anlamalar olsa bile hiç olmazsa uzun yıllardır birbirimize alışmamıza yardımcı olabilecek ortak filmler ve televizyon dizileri var. Bu sınırların dışına çıkıldığında olayların nasıl

gelişeceği hakkında bir tahmin yürütmek bile çok zor olacaktır. Örneğin bir keresinde, şair James Fenton, bisikletinde lamba olduğu için Çin’de durdurulmuş. “Eğer herkes böyle yapsaydı,” diye sertçe azarlamış polis memuru, “halimiz ne olurdu?”

Bununla birlikte bir ülkede kesinlikle yasaklanan bir şeyin diğer bir ülkede günlük uygulama olması konusunda karşılaştığım en aşırı örnek, hâlâ tam olarak inanmadığım ama kuzenimin doğru olduğuna yemin ettiği öyküdür. Uzun yıllar Tokyo’da yaşayan bu kuzenimin anlattığına göre, sürücü, aracıyla kaldırırma çıkıp bir dükkân vitrinine dalmak ve birkaç yayanın ölümüne sebebiyet vermekten yargılanmaktadır, ama hafifletici sebep olarak da kaza anında körkütük sarhoş olduğunu beyan etmesine izin verilmektedir.

Bir ülkeden bir başka ülkeye taşıınıyorsanız bilmeniz gereken kurallar nelerdir? Bir ülkede zorunlu, diğer ülkede yasak olan şeyler nelerdir? Bunları size sağduyunuz söyleyemez. Birbirimize anlatmamız gerekiyor.

The Independent on Sunday,
Ocak 2000

BARBİCAN'DAKİ PROCOL HARUM KONSERİNİN AÇILIŞ KONUŞMASI

Bayanlar, baylar:

Beni tanıyan herkes, bu grubu sunmak üzere bu akşam burada olmanın benim için ne kadar heyecan verici olduğunu bilir. Otuz yıl önce, Procol Harum ve Gary Brooker kesinlikle yoktan varolup olası tüm koşullar altında yapılmış ve gelmiş geçmiş en büyük hitini ortaya çıkararak dünyayı şaşırtmaya karar verdikleri andan bu yana onların en büyük hayranlarından biriyim. Bir süre sonra –herkesin sandığı gibi– Detroit’ten değil de Southend’den gelmiş olmalarıyla dünyayı daha da çok şaşırtacaklardı. Ardından, 45’likleri çıktıktan dört ay sonra bile henüz yazmadıkları gerekçesiyle hâlâ bir albüm çıkaramama konusunda tam bir başarısızlık sergileyerek dünyayı bir kez daha şaşırttılar. Derken eşi benzeri görülmemiş bir pazarlama kurnazlığı ve yaratıcılığı sonucunda “A Whiter Shade of Pale”i albümün dışında bıraktılar. Onlar hiçbir zaman hiçbir şeyi dosdoğru

yapmadılar. “A Rum Tale” parçasının akorlarını izlemeye çalışmış herkes bunu anlayacaktır.

Bu grubun benim yaşantımda çok çok özel tek bir etkisi oldu. Bunun nedeni yaptıkları bir şarkıydı, burada olan bazılarınızın da bildiğini umduğum “Grand Hotel” adlı şarkı. Ne zaman bir şeyler yazmaya kalksam, arkaplanda müzik dinlemek isterim ve bu özel zamanlarda pikabımda çalan şarkı “Grand Hotel”dir. Bu şarkı her zaman ilgimi çekmişti, çünkü Keith Reid’in lirik şiiri sürekli bu güzel otelden –gümüşler, şamdanlar ve bu tür şeyler– bahsederken, şarkının ortasında, başıyla hiç ilgisi olmayan o muazzam orkestral tırmanış başlar. Arkaplanda gelişen bu çok büyük olayın ne olduğunu hep merak etmişimdir. Zamanla “sanki orada bir tür gösteri devam ediyor olmalı, çok büyük ve olağanüstü, yani sanki, sanki evrenin sonu gibi bir şey” diye düşünür oldum. İşte, *Evrenin Sonundaki Restoran* fikri buradan çıktı– “Grand Hotel”den.

Neyse, kendimden bu kadar bahsetmek yeter. Bu akşam büyük bir akşam. Procol Harum bir eşi daha olmayan bir grup ve bu akşam Londra Senfoni Orkestrası’nın da onlara eşlik edeceğini söylemekten mutluluk duyuyorum. Şimdi lütfen hep birlikte, Londra Senfoni Orkestrası’nı, Chamelon Sanat Korosu’nu, Procol Harum’u, büyük şef Nicholas Dodd’ı ve beyefendi-bilimadamı-müzisyen ve sanırım artık bir tuğamiral olan Gary Brooker’ı alkışlayalım.

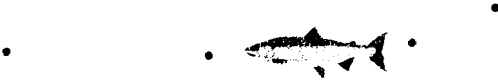
Hepinize çok teşekkürler.

— Procol Harum ve

Londra Senfoni Orkestrası Konseri

9 Şubat 1996

AKŞAMDAN KALMALIĞA ÇARELER

Hepimizin gelecek cumartesi yapmaya çalışacağı şey ne olacak? Eğer biraz aklımız varsa, yeni yıl için kararlar almak değil. Bu kararlar, yeni yılda neredeyse bizi utandıracak bir hızla öylesine çabuk sonuçsuz kalıyorlar ki, herhalde çok azımız yeni milenyum kararları alıp –göreceli olarak konuşursak her zamankinden bin kez daha hızla uygulayamayarak– kendimizi işe yaramaz hissetme duygumuzu güçlendirmek isteyecektir.

Hatta –bir an konu dışına çıkmama izin verirseniz, (eğer bunu yapmamı istemiyorsanız, o zaman yanlış yazıyı okuduğunuzu fark edebilirsiniz)– yeni yıl kararlarımızı uygulayamayışımızın, işin görünen gerçeği olan gurur kınıcı irade zayıflığımız dışında da çok geçerli başka bir nedeni olabileceği anlaşılmıştır. O da şudur: Verdiğimiz kararların ne olduğunu hatırlayamıyoruz. Bu kadar basit. Eğer bu kararları bir yere yazmışsak muhtemelen kâğıdı nereye koyduğumuzu da hatırlayamıyoruz. Tuhaf, ama bulamadığımız

bu kâğıdın bazen bir yıl sonra, üstüne hayatınızı biraz düzene sokması beklenen, ama sonuçsuz kalacak yeni yıl girişimlerinizi yazabileceğiniz bir şey ararken ortaya çıktığı da görülüp bunun rastlantı olmadığı anlaşılmıştır.

Aklıma gelmişken sorayım, burada kullanılan anlamıyla “anlaşılma” ifadesini, inanılmayacak kadar yararlı bulan yalnızca ben miyim? Bu ifade, aksi halde birbiriyle ilişkisiz olacak rastgele cümleleri hızlı, özlü ve güvenilir bir şekilde, üstelik kaynağınızın ya da yetkinizin ne olduğunu açıklama zahmetine girmeksizin birbirine bağlamanızı mümkün kılıyor. Muhteşem bir şey. Selefleri olan “diyorlar ki” ya da “bir yer de okumuştum...”dan çok daha iyi, çünkü anlattığınız ve inanılması güç şehir efsanesi ne hakkında olursa olsun yepyeni ve çığır açıcı bir araştırmaya dayanmakla kalmayıp aynı zamanda bu araştırmaya bizzat katıldığınızı da ima ediyor. Oysa buna karşı çıkacak, hiçbir gerçek otorite yok. Neyse, nerede kalmıştım?

Öyle görünüyor ki, alkol beyni etkiliyor. Eh, bunu biliyoruz elbette ve henüz bilmeyenler de öğrenmek üzereler. Ama etkilenmenin farklı dereceleri var ve işin püf noktası da burada. Beyin, anıları bir hologram gibi düzenliyormuş (böyle olduğu anlaşıyor). Bir görüntüyü yeniden kazanabilmek için onun kaydedildiği anın koşullarını yeniden ve aynen oluşturmanız gerekiyormuş. Hologram söz konusu olduğunda bunu sağlayan şey ışıkmiş, beyindeyse içinde çalkalanan alkolün miktarıymış ya da olabiliyormuş (öyle olduğu anlaşıyor). Alkol etkisinde olduğunuz sırada başınıza gelen şeyler ya da –bunu belirt-

mesi ürkütücü, ama— kendi söyledikleriniz veya yaptıklarınız da yalnızca yeniden aynı miktarda alkolün etkisi altına girdiğiniz zaman hatırlanabiliyormuş. Bu anılar, normal ve ayık beyninizin tamamen erişimi dışında kalıyormuş. Dışarıda geçirdiğiniz yanlış bir akşamın sonunda, duygularına çok değer verdiğiniz ya da hiç değer vermediğiniz birine söylediğiniz aptalca sözden ertesi gün haberi olmayan tek kişinin siz olmasının nedeni de buymuş. Yalnızca haftalar, aylar geçtikten sonra veya yılbaşı akşamları söz konusuysa tam bir yıl sonra, vaziyet ansızın ve iç bulandıran bir sıkıntıyla bilincinize geri döner ve siz birden insanların bunca zamandır neden sizden kaçmaya çalıştığını ya da gözlerinize neden öyle donuk bakışlarla baktığını anlayıverirmişsiniz. Bu genellikle kendi kendinize söylediğiniz, yüksek sesli bir “Aman Tanrım” nidası ve bir kadeh sert içkiye uzanmanızla sonuçlanırmış, ki bu yeni bir sarhoşluk anlamına gelir ve sonuçta elbette ki yepyeni şoklar emrinize amade olurmuş.

Aynı şey içkiden anılırken de geçerli. Öyle anılar vardır ki yalnızca gerçek olayın yaşandığı sıradaki ayıklık düzeyi yakalanabildiği sürece yeniden hatırlanabilir. Buna örnek, Yeni Yıl Kararları sorunu, yani ertesi yıl aynı dakika gelene kadar verdiğiniz kararları hiçbir zaman hatırlayamamak, hatta onları yazdığınız kâğıdı bile bulamamak, ta ki aldığınız kararlara yedi dakikadan fazla bağlı kalamamış olma başarısızlığı bir yıl sonra tam olarak aynı dakikada ve berbat bir şekilde size hatırlatılana kadar.

Peki, ama sürüp giden bu berbat sorunun çözümü nedir? Şey, elbette ki sıkı bir iç disiplin. Bu-

harda pişmiş sebzeler, sade su, uzun yürüyüşler, düzenli spor, erken yatıp erken kalkmalar, belki güzel kokulu yağlar veya benzer şeylerden oluşan bir rejime keşiş bağıllığı göstermek. Ama şaka bir yana, yeni yılın ilk gününde en çok isteyeceğimiz ve ümitsizce nasıl yapmamız gerektiğini hatırlamaya çalışacağımız şey ayılmamızı kolaylaştıracak çareler olacaktır. Özellikle de Serpentine'in¹ buzlu sularına dalmayı gerektirmeyenleri. Sorun, ihtiyacımız olduğunda bu çarelerin hiçbirini hatırlayamamak ya da onları nerede bulacağımızı bilememekte yatıyor. Hatırlayamamamızın nedeni de böyle bir ihtiyaç duymadığımız bir sırada bunları öğrenmiş olmamızdır. Özetlenen sebeplerle, bunun bir yararı olmuyor. Yumurta sarıları ve Tobasco sosu içeren iç bulandırıcı görüntüler beyninizde bol sıvıyla çalkalanıyor, ama sizin düşüncelerinizi bir düzene sokmak için hiç haliniz yok. İşte, bu çareleri şimdi, henüz vakit varken ve acilen düzenlememiz bu yüzden önemli. O halde buradan, yeni yılın ilk gününde işin içine kafatası ameliyatları karıştırmadan beyni tazelemeye yarayacak güçlü, etkili yöntemler bulmak için sesleniyorum. Lütfen, akşamdan kalmaları iyileştirecek çareleri olanlar www.h2g2.com'a bildirsin. Gelecek bin yılın siz ve torunlarınız için çok çok güzel yıllar olmasını diliyorum.

The Independent on Sunday
Aralık 1999

¹ Hyde Park'ın içinden geçen küçük dere –çn.

EN SEVDİĞİM İÇKİLER

Viskinin her şeyini seviyorum. Şişede duruşuna ve o güzelim altın rengine bayılırım. Raflara dizili şişelerin –üstünde İskoç etekleri, İskoç kılıçları, birazcık flu koyun resimleri olan– etiketlerini severim. Damıtıldığı yerin tarihini ve zengin kültürünü yansıtan –örneğin Warrington’da üretilen votkanın aksine– bir içki oluşunun uyandırdığı duyguyu severim. Özellikle single maltın füme kokulu, turba aromasını severim. Aslında viskinin tek sevmediğim yanı, bir yudumcuk bile aldığımda vücudumda sol gözbebeğimin arkasından başlayıp sağ dirseğimin ucuna dek uzanan keskin bir sızı oluşmasına ve çok özel bir şekilde yürüyerek insanlara toslayıp eşyalara hırlamama yol açması. Bu yüzden dikkatimi diğer içeceklere çevirmeyi öğrendim.

Margarita’dan çok hoşlanırım, ama içtiğimde aptalca alışverişler yapmama yol açıyor. Ne zaman bir iki margarita içsem sabah bir dehşet duygusuyla uyanırım, çünkü alt kata indiğimde

ne bulacağımın telaşına kapılmışımdır. En kötüsü yaklaşık iki metre uzunluğunda bir kurşun kalemle, yarım metre genişliğinde Hint yapımı silgi bulduğum zamandı; ki onları düşüncesizce yaşanmış bir içki âleminin sonucu olarak ta New York'tan getirtmişim. İşin kafa karıştıran yanı siparişler eve birkaç hafta sonra varmıştı ve ben onları akşam yediğim pizzanın yanına içtiğim bir kadeh Chianti'den sonra sabahleyin salonda beni beklerken bulmuştum.

Bu yüzden, artık New York'a gittiğimde Stolichnaya votka martini içiyorum, çünkü bu içki çok şık, ince zevke hitap eden ve tam New York tarzı bir şey. Ama daha önemlisi benim aptalca bir şey yapmamı, hatta herhangi bir şey yapmamı bile engelliyor. Onun etkisi altındayken de arada sırada çok bilgiç bir şekilde kuantum kromo dinamiği ve domuz çiftçiliği konularında sohbe giriyorum, o kadar.

Bloody Mary'i severim, ama yalnızca havaalanlarındayken içerim. Bunun neden böyle olduğu hakkında hiçbir açıklamam yok. Olayların normal akışı içinde Bloody Mary içmek aklıma bile gelmez, ama beni havaalanında bir bekleme salonuna alın, batan gemiden kaçan fareler gibi hemen Stoli votka ve domates suyunun olduğu yere yönelir, birkaç saat sonra gideceğim yere vardığımdaysa kalp çarpıntısı ve uçak yorgunluğundan bitap düşmüş olurum.

Evde, buzdolabında ne varsa onu içme eğilimindeyim, ki genellikle bu pek az bir şeydir. Buzdolabımın çok tuhaf bir özelliği var: İçine bir şişe iyi şampanya koyarsanız, onu almaya geldiğinizde yerinde bir şişe ucuz ve kötü beyaz şarap

bulursunuz. Bunun nasıl olabildiğini henüz anlayabilmiş değilim, ama genellikle böyle bir durum karşısında kendimi, üzerimde hiçbir rahatsız edici etkisi olmayan, ama dünyanın en sıkıcı içkisiyle avuturum: bir kadeh cin tonik.

The Independent on Sundays

Aralık 1990

RADYO SENARYOSU İÇİN ÖNSÖZ

Kitapların ilk sayfalarında yapılan bu küçük sohbetleri sevdiğim doğru. Hayır, aslında bu tam bir yalan. Gerçekte, yedi ay önce bitirme sözü verdiğiniz kitabı bitirmenin ya da en azından kitaba başlamanın mücadelesini verirken fakslar almaya başlamışsınızdır, 1981 gibi bir tarihte son satırına “bitti” diye yazdığınızı gayet iyi hatırladığınız bir kitap için acaba küçük bir önsöz de yazabilir misiniz diye soran fakslar. Faks bunun iki dakikanızı almayacağına söz vermektedir. Lanet olsun bu doğru, iki dakikanızı almaz. Bu yazıyı yazmak, aslında vaktinizin yaklaşık on üç saatini alır, bu yüzden bir yemek davetini daha kaçırırsınız ve karınız sizinle konuşmaz, kitap öylesine uzar ki Pireneler’de yapılacak kamp tatilini kaçırırsınız ve karınız sizinle konuşmaz; özellikle de kamp tatili onun değil sizin fikriniz olduğu, o sadece siz istiyorsunuz diye razı olduğu ve çok iyi bildiğiniz gibi kamp yapmaktan nefret ettiği halde şimdi oraya gidip tek başına kamp yapmak

durumunda kaldığı için. (Ben de nefret ediyorum. Bu son kısmı uydurdum.)

Sonra başka önsöz yazıları isteyen başka fakslar da gelir, bu kez her birine daha önce tek tek önsözler yazmış olduğum kitapların toplu basım versiyonu için bir önsöz yazmam istenmektedir. Bir süre sonra şunu fark ettim: O kadar çok önsöz yazmışım ki birisi bunları bir araya getirip kitap halinde bastırtmış ve şimdi buna bir önsöz yazmamı istiyor. Böylece başka bir yemek davetini ve Azorlara yapılacak tüplü dalış turunu kaçınıyor ve karımın benimle konuşmamasının nedeninin onun artık bir başkasıyla evli olması olduğunu fark ediyorum. (Bildiğim kadarıyla bu kısmı da ben uydurdum.)

Partilere gidebildiğim o eski günlerde, diğer bir deyişle, sadece birkaç kitap yazmış olduğum ve önsöz yazmanın henüz tam zamanlı bir etkinlik haline gelmediği dönemlerde iki arkadaşımın birbirini tanımadığını fark ettiğim zaman onlara “Peter, Paula neden birbirinizle tanışmıyorsunuz?” demek çok zaman kazandırıyordu. Bu genellikle çok işe yarardı ve siz daha ne olduğunu anlamadan Peter ile Paula mutlu bir çift olup Fransız Alpleri’nde karınız ve onun yeni kocasıyla birlikte kayak yapmaya giderlerdi.

Yani, sevgili okur, şimdi elinizdeki, Otostopçunun *Galaksi Rehberi* radyo senaryolarının, yıldönümü vesilesiyle yayınlanan yeni baskısı. Neden onunla tanışmıyorsunuz?

Bu küçük sohbetten çok zevk aldım.

— *The Original Hitchiker Scripts*’in önsözü

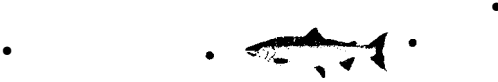
10. Yıldönümü Edisyonu, Harmony Books

Mayıs 1995

Bir yazar adayı nasıl yazar haline gelir?

Her şeyden önce bunun çok zor bir şey olduğunu, yazarlığın zorlu ve yalnızlık verici bir meslek olduğunu, çok şanslı olmadığınız sürece parasının da az olduğunu bilmeniz gerekir. Bu işi yapmayı, buna rağmen gerçekten, gerçekten, gerçekten istemeniz gerekiyor. Bunu istemenizin sonrasında bir şeyler yazmanız gerekir. Kendinizi tamamen roman yazmaa vermediyseniz, size radyo için bir şeyler yazmanızı öneririm. Radyo göreceli olarak hâlâ içine daha kolay girilebilen bir âlemdir, çünkü ödenen paralar berbat. Ama o kadar çok hayal gücü gerektiriyor ki yazarlar için bulunmaz bir ortamdır.

YÜZYILIN YARIM KALMIŞ İŞLERİ

Önümüzde yalnızca birkaç günümüz daha var. Bence bırakın bir milenyum, herhangi bir yüzyılı bile arkamızda tamamlanmamış işlerle bırakmamamız gerekir, oysa icabına bakılması gereken tamamlanmadığı belli olan o kadar çok iş var ki. Ben bütün internet âlemine, bu yarım kalmış işleri tanımlamasını ve kendi aramızda bu işleri toparlayıp yeni yıl kutlamalarının zevkine iyi bir yüzyıl kotarmış olarak varıp varamayacağımızı anlamalarını öneriyorum.

Ama önce çokbilmişlere bir sözüm var.

Evet, biliyorum, siz çokbilmişler milenyumun gelecek yıldan önce değişmiş sayılmayacağını düşünüyorsunuz ve bu konuda öyle usandırıcsınız ki. Üstelik, hepiniz dünyanın geri kalanının yüzüne doğru parmak sallayabileceğiniz bir şey bulmaya öyle çok meraklısınız ki asıl önemli noktayı gözden geçiriyorsunuz. BUNUN HİÇBİR ÖNEMİ YOK! Bu yalnızca rakamlar değişirken, "Hey! Şuna bak! İşte gidiyorlar!" diye tezahürat yapabilmek için bir bahane.

Başka ne önemi olabilir ki zaten? On (ve katmanları) gelişigüzel seçilmiş bir sayıdır. 1 Ocak tarihi de öyle. Eğer İsa'nın doğumunu önemli bir an olarak kabul ediyorsanız, size kesin olarak söyleyebileceğimiz tek şey, MS 1'in bu olayın gerçekleştiği tarih olmadığıdır. Eğer bir önceki yıl MS 0 olarak adlandırılmışsa (ki çokbilmişler bu yüzden yeri göğü birbirine kattıkları için hepimiz durumun böyle olmadığını biliriz aslında) bu tarih için de aynı şeyi söyleyebiliriz.

O halde, tarihçilerin (ki bunlar çokbilmişlerden kat kat daha ilginç bir gruptur) bize söylediği gibi, aradaki yıllar boyunca takvim kavramıyla defalarca ve o kadar çok oynanmıştır ki, artık her şey iki kat anlamsızdır.

Düşünün bir kere: Atomik saatlerin ve benzerlerinin yardımıyla, göreceli olarak henüz çok kısa bir süre önce saatlerimizi –ve tarihlerimizi– kesin olarak tanımlamış ve standartlaştırmış bulunuyoruz. Ve 1 Ocak 2000'de (eğer felaket çığırkalarının söylediğine inanacak olursak) bütün bilgisayar sistemlerimiz çökecek ve bizi taş devrine yollayacak (ya da yollamayacak, duruma göre). Dolayısıyla bütün bu acınacak karışıklık içindeki tek geçerli ve güvenilir dayanak noktası, 31 Aralık gece yarısı olacak ve belki de biraz kutlamaya çalışmamız gereken bir şey varsa o da bu olmalı. Milenyumun sonunu da (veya ikinci milenyumun başını) yanlış bildiğimizi söylemek yerine, atalarımızın başlangıç tarihini yanlış belirlediğini öne sürmeli ve kendimize yeni bir karmaşa başlatmadan önce mevcut karmaşayı çözdüğümüzü söyleyebilmeliyiz. Boş verin, ne fark eder ki zaten? Nasıl olsa hepsi de parti yapmak için bir bahane.

Ama ilk önce yarım kalmış işler.

Kafamı özellikle kurcalayan tamamlanmamış işlerden biri, geçen gün beş yaşındaki kızımın şarkı söylerken aklıma takılan, Neşeli Günler filmindeki “Do-Re-Mi” parçasının sözleri. Bu tam anlamıyla küresel bir kriz kategorisine giremeyebilir, ama parçayı her dinlediğimde olduğum yerde çakılıp kalıyorum, bunu çözümlemek o kadar zor olmasa gerek.

Ama zor işte.

Düşününün bakın.

Şarkının sözlerindeki her mısra solfej çizgisi üzerindeki bir notanın ismini ele alıyor ve ona bir anlam yüklüyor: “Do (doe) bir geyik, dişi bir geyik; Re (ray) altın renkli bir güneş damlası,” vs. Buraya kadar her şey iyi, güzel. “Mi (me) kendime verdiğim bir isim; Fa (far) uzak bir yol.” Güzel. Bunların Keats’ten dizeler olduğunu söylemiyorum, ama fikirler iyi ve tutarlı. Ama durun, bitiş çizgisine yaklaşıyoruz ve “Sol (sew¹) iplik çeken bir iğne.” Evet, iyi. “La, sol’ü izleyen bir nota.” Nasıl? Af buyrun? “La, solü izleyen bir nota mı?” Bir mısra için ne kadar da zayıf ve inandırıcı olmayan bir gerekçedir bu?

Aslında bunun ne tür bir mısra olduğu belli. O bir yer doldurucudur. Yer doldurucu, bir yazarın o sırada kullanacak doğru mısrayı ya da düşünceyi bulamadığı, ama o anda bir şeyler yazsam iyi olur, sonradan geri döner düzeltirim diye düşündüğü durumlarda kullandığı şeydir. Yani sanırım Oscar Hammerstein da oraya, sabah geri dönüp tekrar

¹ Eğer burada toplu bir dipnot vermemiz gerekirse: Doe: dişi geyik; Ray: güneş ışını; Me: ben; Far: uzak; Sew: Di-kiş dikmek -çn.

gözden geçirebileceğini düşünerek “sol’ü izleyen bir nota” sözcüklerini sokuşturuvermişti.

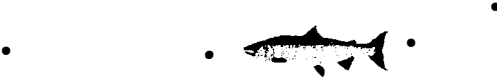
Ama sabah olup da tekrar baktığında daha iyi bir şey bulamadı. Ya da bir sonraki sabah. Haydi, diye düşünmüş olmalı kendi kendine, bu çok basit bir iş. Öyle değil mi? “La ... bir şey, bir şey ... bir ne?”

Filmin provalarının yaklaştığını düşünün. Kayıt günlerinin. Düzeltme, kayıt günü yapılabilir belki? Belki oyuncularından biri bir fikir verebilir. Ama hayır. Kimse düzeltme işini becerememiştir. Böylece zaman kazanmak için kullanılmış zayıf bir yer doldurucu, giderek yerine kilitlenir kalır ve artık şarkının filmin vs resmen parçası olup çıkar.

Ne kadar zor olabilir ki bu iş? Şu öneriye ne dersiniz? “La, bir ... bir ...” – yani şu an hemen bir şey gelmiyor aklıma ama, sanırım eğer bütün dünya bu işe asılırsa başarabiliriz. Bence yüzyılın, böylesine popüler bir şarkıda böylesine utanç verici bir düzensizlik içinde sona ermesine izin vermemeliyiz.

Peki, başka neler var? Sizce neler var? Rakamlar değişip hepimiz başa çıkmamız gereken, bir dizi yepyeni ve pırl pırl yirmi birinci yüzyıl sorunuyla baş başa kalmadan önce, önümüzdeki şu birkaç ay içinde düzeltmeyi kendimize borç bildiğimiz neler var? Dünyadaki açlık sorunu? Kayıp Lord Lucan? Sendikacı Jimmy Hoffa’nın akıbeti? Yirmi birinci yüzyılda kimsenin bir daha onları görmemesi için eski 8 kanallı kasetlerimizi nereye kaldırabileceğimiz? Lütfen öneriler ve çözümler www.h2g2’ye.

RÜYA EKİP

RÜYA FİLM KADROSU: Tannı rolünde Sean Connery, Cebrail rolünde John Cleese, Rahibe Theresa'nın küçük kız kardeşi Trudie rolünde Goldie Hawn. Misafir sanatçı olarak Dedektif Müfettiş Phil Makepiece rolünde Bob Hoskins.

RÜYA ROCK GRUBU: Benim tartışmasız bir rüya grubum yok artık, çünkü ritm gitarcılar vuruldu. Ama onların başşısını alırdım çünkü hiç kuşkusuz o en iyisi. Başka proteknikçiler de vardır belki, ama saf müzikalite, yaratıcılık ve beceri açısından bakıldığında kimse McCartney'in eline su dökemez. Vokalleriyse İngiliz rock 'n' roll'unun en büyük soul sesi ve muhteşem bir piyanist olan Gary Brooker ile paylaşırlardı. İki baş gitarist (ritm çalarken nöbetleşebilirlerdi): İkisinin teatral zevkleri ve yüksek perdeden melodilere yaklaşımı benzer olduğu için hep Gary Brooker'la çalarken dinlemek istediğim Dave Gilmour ve hem büyük bir blues rock sanatçısı olup hem de

muhteşem parmaklara sahip bir akustik gitar-cı olan Robby McIntosh. Davulda – Steve Gadd (“50 Ways”i hatırlar mısınız?) Bu büyüklükte bir gruba sahip olduğunuzda şef olarak da Ray Cooper’ı almanız neredeyse kaçınılmazdır. Perküsyondaysa Van Morisson’un grubunda çalan ve adını bilmediğim inanılmaz kadın perküsyonisti alabilmek ne kadar cazip olurdu. Yaylılar? Mızıka? Royal Philharmony’ye ne dersiniz? Ya da bir New Orleans Caz Orkestrası? Her şey bir yana, sintizayzır büyücüsü Paul “Wix” Wickens. Bir de kocaman bir kamyon.

RÜYA AŞK: Dagenham takımının Kız Boru Takımı. Sevgili karıma bütün saygım ve aşkıma rağmen belirtiyorum ki karınız ne kadar müşfik ve sevecen olursa olsun, ancak büyük bir Boru Takımının sağlayabileceği şeyler de vardır.

RÜYA PROJE: Eğer sınırsız mali kaynaklar sağlanacak olsa, insanoğlunun evrimini araştıran çok büyük bir araştırma projesini desteklerdim. Birkaç yıl önce, Suda Yaşayan Maymunlar Varsayımı, değişime uğramış atalarımızın, yarı suda yaşadıkları bir dönem geçirdiklerini savunan görüş müthiş ilgimi çekmişti. Bu görüşle alay edildiğine çok kulak misafiri oldumsa da, hiçbir yerde inandırıcı biçimde çürütülemediğini gördüm. Öyle ya da böyle, gerçeği keşfedebilmeyi çok isterdim.

ALTERNATİF RÜYA KARIYERİ: Zoolog, rock müzisyeni, sistem yazılım tasarımcısı.

RÜYA TATİL: Avustralya’da Büyük Set Resifle-

ri'nin ötesinden Mercan Denizi ile Morina Yuvaları arasının muhteşem berraklığına kadar olan bölgede dalmak, köpekbalıklarını izlemek, batıkları dolaşmak; sonra Batı Avustralya'da dev cüsseli balina-köpekbalıkları ve nihayet Shark Bay'de yunuslarla dalmak. Sonra eve dönüş yolunda durup Hong Kong'da bir akşam yemeği yemek.

RÜYA EV: Büyük ve tercihen şöyle deniz kıyısında, muhtemelen Queensland'ın en kuzey ucunda olan biçimsiz bir şey. Etrafta bol doğal yaşam ve dünyanın kalan kısmına bağlanabileceğim hızlı bilgisayar bağlantısı. Ayrıca bir tekne ve önünde bir pikap kamyonet.

RÜYA MUTFAK: Eğer bana ömrümün sonuna kadar yalnızca onunla besleneceğim bir mutfak seçmemi söyleselerdi, Japon mutfağını seçerdim.

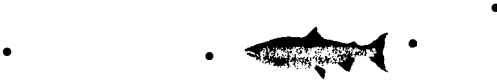
RÜYA KAÇAMAK: Bunu gerçekleştirdim bile. 1968 yılıydı; ben ve bir arkadaşım okulu kırıp Londra'ya gittik ve önce Cinerama'da 2001'i izledik, öğleden sonra da Albert Hall'da Simon and Garfunkel'ın canlı bir konserine gittik.

The Observer
10 Mart 1995

Kitaplarınız için nasıl esin buluyorsunuz?

Kendi kendime, yalnızca yeni bir fikir bulduğumda bir fincan kahve daha içebileceğimi söylüyorum.

ÇİZGİ ROMAN İÇİN ÖNSÖZ

İnsanlar fikirlerimi nereden esinlendiğimi bana çok sık sorar, bazen günde seksenyedi kereye varabilen bir sıklıkta. Bu, yazarlarca çok iyi bilenen bir tehlikedir ve soruya doğru tepki gösterebilmeniz için –bir sinir krizine kapılıp kontrolsüzce hıçkırmaya başlamadan önce– derin bir nefes alıp kalp atışlarınızı düzenlemeniz, aklınıza huzur verici ve sakinleştirici kuş seslerini, çayır-lardaki düğün çiçeklerini getirmeniz ve sonra da söze “Sorunuz çok ilginç ...” diye başlamanız gerekir.

İşin doğrusu fikirlerin nereden geldiğini, hat-ta onları nerede aramam gerektiğini bile bilmi-yorum. Hiçbir yazar da bilmez. Aslında bu yanıt tam olarak gerçeği yansıtmıyor. Eğer domuzların çiftleşme alışkanlıkları üstüne bir yazı yazıyo-rsanız, muhtemelen bir domuz ağılında biraz va-kit geçirip bu konuda birkaç fikir edinebilirsiniz, ama eğer roman yazıyorsanız tek gerçek çözüm durmaksızın kahve içmek ve kendinize, kafanızı

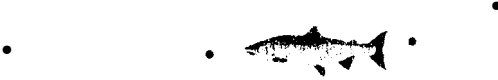
vurmakla dağıtamayacağınız bir çalışma masası almak olabilir.

Elbette biraz abartıyorum, ama benim işim bu. Belirli bazı fikirler var, ki tam olarak nereden geldiklerini hatırlayabiliyorum. En azından hatırlayabildiğimi sanıyorum. Uyduruyor da olabilirim, ama bu da işimin bir parçası. Büyük bir yazı işim olduğunda genellikle tekrar tekrar aynı müziği dinlerim. Tabii yazıyı yazarken değil, çünkü o sırada her şeyin olabildiğince sakin olması gerekir. Müziği yalnızca kahvemi tazelemeye kalktığımda, tost yaparken, gözlüklerimi silerken, yazıcı için toner ararken ya da gitarımın tellerini değiştirirken veya oturup düşünmek için yarım saatliğine tuvalete çekildiğimde – kısacası günün büyük bir bölümünde dinlerim. Sonuç olarak fikirlerimin çoğu şarkılardan gelir. Yani en azından bir ikisi. Kesin konuşmak gerekirse, şarkıdan esinlediğim sadece bir fikir var, ama ben bu alışkanlığı sürdürüyorum, ne olur ne olmaz, belki yine işe yarar diye, yaramaz ama, yine de olsun.

İşte artık bu işi nasıl yaptığımızı biliyorsunuz. Basitmiş, değil mi?

— Otostopçu'nun Galaksi Rehberi'nden
(toplu basım) DC Comics
Mayıs 1997

Virgin.net İLE SÖYLEŞİ

Eğer seyahat konusunda bir şeyler bilmesi gereken birisi varsa, sanırım o kişi evrenin sonundaki restoranda hamburger ve patates kızartması yemiş olan adam olmalı. Yazar Douglas Adams'ın izini Otostopçunun Galaksi Rehberi'nin film çalışmaları için yeni yerleştiği Amerika'daki evinde bulduk.

Çocukluk günlerinizden hatırladığınız en güzel tatil anınız anlatır mısınız?

Çocukluğumdaki tatiller oldukça mütevazıydı – en çok aklımda kalan altı yaşımdayken on beş günlüğüne gittiğimiz Wight adasındaki tatil. Pisi-balığı olduğuna inandığım bir balık yakaladığımı hatırlıyorum. Posta pulu büyüklüğünde bir şeydi ve onu evcil hayvanım olarak tutmaya karar verince ölüvermişti.

Peki, daha sonra oraya bir daha hiç gittiniz mi?

Wight adasına bir kez daha gittim. Akşamları yapılan tek eğlencesi, restoranda ışıkları söndü-

rüp bahçedeki bir porsuk ailesini seyretmek olan bir otelde kaldım.

Yanınızda ebeveynleriniz olmadan ilk nereye tatile gittiniz?

On sekiz yaşındayken otostopla Avrupa'yı dolaştım.

Neler yaptınız?

Öğrenci yurtları ve kamplarda kalıp yetersiz beslenmemi bira fabrikaları civarındaki bedava turlarına katılmak suretiyle tamamlayarak Avusturya, İtalya, Yugoslavya ve Türkiye'yi gezdim. İstanbul özellikle muhteşemdi, ama sonunda berbat bir gıda zehirlenmesi yaşadım ve İngiltere'ye trenle, tuvaletin hemen bitişiğindeki koridorda uyuyarak dönmek zorunda kaldım. Ah büyüğü zamanlardı onlar ...

O zamandan beri bir daha oralara döndünüz mü?

Bir kez İstanbul'a döndüm. Avustralya'dan dönerken keyfi olarak İstanbul'da mola vermeye karar verdim. Ama havaalanından şehre gitmek için bir kamyonetin arkasında otostop yapmak yerine taksiye binmek ve ucuz bir pansiyonun arka odasında değil de güzel bir otelde kalmak bir şekilde işin büyüsunü çaldı. Birkaç gün halı satıcılarından uzak kalmaya çalışarak etrafta dolaştım ve sonra pes ettim.

Gittiğiniz yerler içinde en tuhaf ya da ücra nokta hangisiydi?

Paskalya adası muhakkak ki dünyadaki en ücra köşe, her yerden, başka bir yerin olabileceğinden

daha uzak olmasıyla ünlü. Oraya tamamen tesadüfen gidip yalnızca bir saat için bulunmuş olmam da işte bu yüzden bana çok tuhaf geliyor. Kendi payıma bu meseleden çok önemli bir ders çıkardım – biletinin üzerinde yazanları oku.

Orada ne zaman ve neden bulundunuz?

Santiago'dan Sidney'e uçuyordum ve son iki haftayı kürklü fokları aramakla geçirmiş olduğum için biraz yorgundum. Pilot bir saatlik bir mola için Paskalya adasına inmek üzere olduğumuzu bildirene dek uçağın rotasının ne olduğunu anlayamamıştım.

Havaalanında, uçağa yakıt ikmali yapılırken sizi en yakın heykelin olduğu yere götürüp çabucak bir göz atıvermeniz için bekleyen küçük bir minibüs filosu hazır bekliyordu. Başıma gelen, inanılmaz derecede sinir bozucu bir şeydi, çünkü bir gün önce uçuş bağlantılarıma yeterince dikkat etmiş olsaydım, rahatlıkla biletimi değiştirip bir iki gün daha orada kalabilirdim.

En sevdiğiniz şehir hangisi? Sizi en çok cezbeden tarafı ne?

Hayalimde Floransa, ama bunun nedeni yalnızca oraya öğrenciyken yaptığım gezinin anıları. Güneşin altında mutlu olduğunuz ve tadını sonuna kadar çıkardığımız günler, ucuz şarap, bol sanat. Son seyahatlerim bu anıların üzerini trafik karmaşası ve hava kirliliğiyle örttü.

Şimdi sanırım en sevdiğim şehrin New Mexico'da küçük bir şehir olan Santa Fe olduğunu söyleyebilirim. Oranın sert çöl havasına, margarita ve avokadolu bir Meksika mezesi olan gu-

acamolo'suna, gümüş kemer tokalarına ve yan masada oturan kişinin Nobel kazanmış bir şair olabileceği hissine bayılıyorum.

En son ne zaman otostop yaptınız?

On yıl kadar önce, Hint okyanusundaki Rodrigues adasında. Adada dolaşabilmenin tek yolu otostoptu. Toplu taşıma diye bir şey yoktu. Yalnızca birkaç kişinin Land Rover'ı vardı ve onların yoldan geçmesini dilemekten başka çareniz yoktu. Sonunda kendimi akşam karanlığında bir ormanda buldum. Üzerimde yalnızca şortum vardı ve sivrisinek kovucumu bir yerlerde bırakmıştım. Bu yüzden hayatımın en ıstıraplı gecesini geçirdiğimi söyleyebilirim.

Last Chance to See adlı kitabınız için yollara düştüğünüzde en sevdiğiniz yer neresi oldu?

Madagaskar – her ne kadar orasının aslında Last Chance to See yoluna düşmek için bir tür prelüd olduğu söylenebilirse de oradaki ormanı, le-murları ve insanların sıcaklığını çok sevdim.

Galakside insan eliyle inşa edilmiş en ilginç yapı sizce ne?

Çin'de Mavi Nehir üzerinde inşa edilen (ve dünyanın en büyük barajı olacağı söylenen) Üç Vadi Barajı. Burada "ilginç" yerine "şaşırtıcı" demek daha doğru olabilir. Barajlar inşa edilme nedenlerini neredeyse asla yerine getirmez ve bunun yerine çevrelerine inanılmaz zarar verirler. Ama yine de onları inşa etmeye devam ederiz, bunun nedenini merak etmemek elimde değil. Eğer insan ırkının tarihinde yeterince geriye gi-

decek olursak genlerimizin içine bir yerlerden kunduz geni karıştığını öğreneceğiz bence. Baraj yapmaya devam etmemizin tek anlamlı açıklaması bu olabilir.

Oraya hiç gittiniz mi?

İnşaat başladığından bu yana Mavi Nehir'e gitmedim. Yapılan şeyi görmeyi hiç istemedim.

Ya doğadaki en ilginç yapı?

Weekly World News'ta yayımlanan güvenilir bir rapora göre, Jüpiter çevresindeki yörüngede bulunan ve üç bin kilometre uzunluğundaki dev balık. Fotoğraf çok inandırıcıydı ve New Scientist, hatta The Sun gibi daha ünlü gazetelerin bunu daha ayrıntılı biçimde izlememiş olmalarına çok şaşırdım. Bize haber verilmesi gerekliydi diye düşünüyorum.

Eğer size "az önce uzaydan gönderilmiş" gibi görünen bir yerin adını söylemeniz istense, neresi gelir aklınıza?

Yeni Zelanda'nın Güney Adası'ndaki Fjordland. Olanaksız gibi gözüken bir dağlar, şelaleler, göller ve buzullar karmaşası – gördüğüm en ilginç yer.

Eğer hemen şimdi evrenin herhangi bir köşesine gidebilecek olsanız, nereye giderdiniz, nasıl giderdiniz birlikte kimi ve neyi götürmek isterdiniz?

Gideceğim yer sanırım, Jüpiter'in on altı ayından biri olan Europa olurdu. Güneş sistemindeki en gizemli cisimlerden biri, bilimkurgu yazarları tarafından çok sevilir, çünkü bir tür yaşam

olabileceği düşünölen birkaç yerden biridir ve yapısındaki bir iki tuhaflık yüzünden yapay olabileceği konusunda çılgın spekülasyonlar bile yapılmıştır. Ayrıca geceleri, eğer yörünge hizaları doğruysa balığın çok güzel bir manzarasını elde edebilirsiniz.

Claire Smith'in yönettiği söyleşi
Virgin.net Ltd.
22 Eylül 1999

BİR MANTAYA TUTUNMAK

Her ülke farklı bir insan tipine benzer. Amerika ergenlik çağında kavgacı bir delikanlı gibidir, Kanada otuz beş yaşında zeki bir kadına benzer. Avustralya Jack Nicholson gibidir; ta yanınıza kadar gelir, size doğru uzanır, tehditkâr, ama çekici bir gülüşle yüzünüze sırtır. Aslında pek de öyle ülkeye benzer bir tarafı yoktur, daha çok kavurucu bir sıcak, toz ve zıplayan şeylerle dolu el değmemiş, uçsuz bucaksız ıssızlığın etrafında katılaşmış, yarı çılgın bir uygarlık kabuğuna benzeyen bir şeydir.

Çoğu Avustralyalı ülkesini beğendiğinizi söylediğinizde kuru bir gülüşle bakıp şöyle diyecektir: "Eh, elde kalan son parça, değil mi?" Tam Avustralyalıların söyleyeceği türden kaygı verici bir cümle. Ne demek istediklerini tam anlamazsınız, ama haklı olabileceklerini düşünüp yine de kaygılanırsınız.

O yerin dünyanın bizim göremediğimiz diğer ucunda saklandığını bilmek bile tuhaf bir şekilde

rahatsız edici. Ben sadece ona göz kulak olabilmek adına oraya gidebilmemi sağlayacak bahaneler arıyorum hep. Üstelik Avustralya'yı seviyorum. Henüz pek az bölümünü gördüm, ama orada uzun süreden beri yeniden görmeyi istediğim bir yer var, çünkü orada sinir bozucu bir şekilde yarım kalmış bir iş var.

Birkaç hafta önce, bunca zamandır aradığım bahaneyi birdenbire buldum.

O sırada İngiltere'deydim. İngiltere'de olduğumu anlayabiliyordum, çünkü yağmur altında, çamurlu bir sahada, ıslak bir battaniyeye sarılmış oturuyor ve çadıra benzer kırmızı bir şeyin altında Amerikan filmlerinden müzikler çalan lanet bir orkestrayı dinliyordum. İnsanların böyle bir şey yapacakları *dünyada başka herhangi bir yer var mıdır?* Herhangi bir yer? İtalya'da yaparlar mı? Tierra del Fuego'da yaparlar mı? Baffin Adalarında yaparlar mı? Kendi bağırsaklarını bıçakla parçalamanın ulusal hobiler arasında yer aldığı Japonya'da bile sanırım nerede duracaklarını bilir ve bunu yapmazlar.

Sağanak yağmur ve trompet fırtınaları arasında yaptığımız sohbet sırasında kız kardeşimin Warwickshire'da, yani bu sınılsıklam topraklarda, kapı komşusu olduğu ortaya çıkan sevimli bir arkadaşla konuşuyordum. Adı Martin Pemper-ton'dı ve hem mucit hem de tasarımcıydı. İcat ettiği ya da tasarladığı şeyler arasında metroların çeşitli aksamaları, akıllı bir ekmek kızartma makinesi ve bir Sualtı Böceği vardı.

Sualtı Böceği de nedir, diye kibarca sordum.

Sualtı Böceği diye açıkladı, bir tür jet motorlu sualtı aracı gibi bir şeydi. Bir yunusun ön yarısını

andırdığını söyleyebiliriz. Arkasına tutunuyordunuz ve sizi on metre derinliğe kadar denizin içinde dolaştırabiliyordu. James Bond filmi *Thunderball*'u hatırlıyor musunuz? Biraz oradakilere benzeyen bir şey. Mercan kayalıklarını keşfetmek için muhteşem.

Onun tam olarak böyle söylediğine emin değilim. "Gök mavisi deniz" ya da "berrak derinlikler" demiş olabilir. Muhtemelen dememiştir. Ama şiddetle yağan sağanak yağmurun ve fırtınanın altında birinin elinden kaçan şemsiyenin, yalpalayarak orkestra platformunun önünden geçişini izlerken, gözümün önünde canlanan manzara buydu.

Bunlardan birini mutlaka denemem gerekiyordu. Martin'e böyle dedim. Hatta bunu, onu yere yatırıp dizimle nefes borusuna baskı uygulayarak ifade etmiş bile olabilirim, dürüst olmak gerekirse kafamda her şey biraz bulanıktı, ama ne şekilde olursa olsun, benim bunlardan birini denememden memnun olacağını söyledi. Sorun bu denemenin nerede yapılacağıydı? Onu her yerde, hatta bir yüzme havuzunda bile deneyebilirdim. Hayır. Marifet, bu denemeyi Avustralya'da Büyük Set Resifleri'nde yapmaktı. Ancak eğer bahtsız bir derginin gezi masraflarımı biraz gönülsüz bir şekilde ödemesini istiyorsam, ki inanın bana seyahat etmenin başka bir yolu yoktur, çok sıkı bir bahaneye ihtiyacım olacaktı.

Sonra birden aklıma Avustralya'daki o yarım kalmış işim geldi.

Whitsundays'te, mercan kayalıklarının güney ucunda, on yıl önce kısa bir süre için ziyaret ettiğim bir ada vardı. Burası Hayman adası

olarak anılan, oldukça berbat bir yerdi. Adanın kendisi güzeldi de orada inşa edilmiş olan tatil yeri berbattı. Oraya, yazarlar için düzenlenen bir turun sonunda yorgun argın ve yanlışlıkla düşmüştüm. Oradan nefret ettim. Broşür “uluslararası,” “muhteşem” ve “ince zevke seslenen” gibi sözcüklerle donatılmıştı. Bu sözcükler, palmiye-lerden hiç durmadan fon müziği pompalandığı ve her gece konulu maskeli balolar düzenlendiği anlamına geliyordu. Gün boyunca havuz kenarındaki bir masada oturup içtiğim Tekila Sunrise’larla yavaş yavaş kafayı buluyor ve çoğunlukla ağır malzeme taşıyan kamyonların neden olduğu yol kazalarından söz edilen yakın masalardaki konuşmaları dinliyordum. Akşamlarıysa sazdan etekler veya kovboy şapkaları ya da gecenin konusu her neyse o kıyafetlerle dolanan, deli gibi sarhoş Avustralyalıların ortalığı tozu dumana katmalarını izlememek için sersemlemiş bir vaziyette odama çekiliyor, videoda Mad Max filmleri izliyordum. Bunlarda da bol bol yol kazası vardı ve çoğu büyük kamyonların karıştığı kazalardı. Okuyacak tek bir şey bile bulamıyordum. Otelin kitapçısında yalnızca iki düzgün kitap vardı ve her ikisini de ben yazmıştım.

Bir seferinde plajda Avustralyalı bir çiftle konuştum. “Selam,” dedim onlara, “benim adım Douglas, şu fon müziği denen şeyden nefret etmiyor musunuz?” Aslında etmediklerini söylediler. Onun çok hoş, uluslararası ve ince zevke seslenen müzik olduğunu düşünüyorlardı. Brisbane’in yaklaşık 1300 kilometre batısında bir koyun çiftliğinde yaşadıklarını ve orada duydukları tek şeyin hiçbir şey olduğunu anlattılar. Ben

bunun çok hoş olması gerektiğini söyledim, onlarsa bir süre sonra sıkıcılaştığını ve hafif bir fon müziğinin ilaç gibi geldiğini söylediler. Bu müziği dinlemenin bütün gün kulaklarınıza spam¹ tıktırılması gibi bir şey olduğu şeklindeki iddiama katılmayı reddettiler ve sohbetimiz bir süre sonra hızını kaybederek tükendi.

Hayman adasından kaçtım ve kendimi Hook Resifleri'nde bir tüplü dalış teknesinde buldum. Mercanları keşfederek, yunuslar, köpekbalıkları, hatta bir minke balinası gibi bir sürü farklı farklı balıkla birlikte yüzerek hayatımın en güzel haftasını yaşadım.

Ama Hayman adasından ayrıldıktan hemen sonra, orada gerçekten çok önemli bir şey kaçırmış olduğumu öğrendim.

Adanın diğer tarafında Manta Körfezi olarak bilinen bir koy varmış ve orası tahmin edebileceğiniz gibi manta vatozlarıyla doluymuş: Kocaman, zarif, sualtının uçan halıları, dünyanın en güzel hayvanlarından biri. Bana bundan bahsedene adamın söylediğine göre mantalar öylesine yumuşak huylu, öylesine sakın hayvanlarmış ki, sualtında insanların arkalarına tutunup gezinmelerine bile izin verirlermiş.

Ve bunu kaçırdım işte. On yıl boyunca bu yüzden içim içimi yedi.

Bu arada, Hayman adasının da inanılmayacak boyutlarda değiştiğini öğrendim. Avustralya Havayolu Ansett tarafından satın alınmıştı. Şirket trilyonlarca dolar harcayarak palmiyelerden fon

¹ Spam: İnternette oldukça bol kullanılan ve istenmeyen reklam postası; aynı zamanda bir konserve et markası -çn.

müziklerini söküp atmış ve tesisi yalnızca uluslararası, muhteşem, ince zevke seslenen vs vs niteliklerde bir yere çevirmekle kalmamış, aynı zamanda burayı nefes kesecek kadar pahalı, ama söylenenlere bakılırsa gerçekten çok iyi bir yer haline getirmiş.

O halde işte, diye düşündüm, aradığım baha-ne buydu. Bir Sualtı Böceğini ta Hayman adasına kadar götürmek, orada bir dost manta bulmak ve karşılaştırmalı bir test sürüşü yapmak konusunda makale yazacaktım.

Şimdi, akli başında, mantıklı her insan bunun tam anlamıyla aptalca bir fikir olduğunu söyleyecektir. Zaten pek çok kişi de bunu yaptı. Ama işte o makale: sualtı pervaneli, mavi ve sarı renkli tek kişilik bir Sualtı Böceğiyle dev bir mantanın karşılaştırmalı test sürüşü.

İşe yaradı mı?

Tahmin edin.

Bu fikrin katıksız derecede gerçekdışı olduğu, içinde bir Sualtı Böceğini barındıran kırk kilo ağırlığındaki devasa metal kutu, tekerlekli çekici üzerinde, Hamilton adası havaalanındaki asfaltta götürülürken kafama dank etti. Fark ettim ki, İngiltere'deki insanlara, bir Sualtı Böceğiyle bir mantanın karşılaştırmalı test sürüşünü yapmak üzere Avustralya'ya gittiğimi söylemekle, Avustralya'daki insanlara karşılaştırmalı bir test sürüşü yapmak üzere oraya geldiğimi söylemek arasında fark vardı. Birden kendimi herkesin nefret edip aşağılayacağı, parmakla gösterip kıs kıs gülerек dalga geçeceği, son derece sersem bir İngiliz gibi hissettim.

Karım Jane, sakın bir şekilde, uzun uçuş sersemliği yaşadığım zamanlarda hep böyle, aşırı

paranoyak bir ruh haline girdiğimi hatırlatıp neden sadece bir yudum içki içip sakinleşmeye çalışmadığımı sordu.

Hamilton adası doğal dünyanın büyük harikalarından birinin eşiğindeki güzel ve subtropik bir adaya nelerin yapılmaması gerektiğinin iyi bir örneği gibi gözüküyor. Onu döküntü bir mimariye sahip yüksek binalarla doldurmak, orada bira, tişört ve kartpostal satan dükkânlar ortaya çıkmadan önce adanın ne kadar güzel olduğunu gösteren kartpostallar satmak gibi. Aslında orada sadece birkaç dakikalığına bulunuyorduk. Küçük havaalanındaki mendirekte Güneş Tanrıçası bizi beklemekteydi. Bu, James Bond'un bir devlet memuru olduğunu düşünecek olursak üstünde haddinden fazla zaman geçirdiği tekneler türünde ve neredeyse romantik bir çekiciliği olan, pırl pırl beyaz bir tekneydi. Hayman adasına gidecek misafirleri karşılamak üzere gönderilmişti ve adanın ne kadar değiştiğinin ilk göstergesiydi.

Bizi zarafetle buyur ettiler. Bir garson bizlere şampanya ikram ederken, bir diğeri klimalı iç kısmı ayıran sürmeli cam kapının yanında hazır olda bekliyordu.

Görevi bizim için sürmeli kapıyı açmaktı. Bunun gerekli hale geldiğini, çünkü ne yazık ki, yaklaştığınızda kendiliğinden açılan türden kapılar olmadığı için bazı Japon konuklarının, biri gelip de açmadığı sürece, kapıların önünde dakikalarca hareketsiz bekleyip giderek artan bir şaşkınlık ve paniğe kapıldıklarını anlattılar.

Yolculuk bir saat kadar sürdü. Tekne, göz alıcı, parlak bir güneş altında, ışıldayan koyu de-

nizin üzerinde çizgiler bırakarak adeta hiç güç harcamadan hızla ilerliyordu. Açıkta, küçük, bol ağaçlı, yemyeşil adalar sessizce kayarak geçip gidiyordu. Arkamızda uzayıp giden dümen suyunun kıvrımlar halinde yeniden denize dönüşünü izlerken şampanyamı yudumladım ve Dorset, Sturminster Newton'daki bir köprüyü düşündüm. Üzerinde dökme demirden uyarı levhası hâlâ durur ve köprüye herhangi bir şekilde zarar vermeyi düşünenler için cezanın sürgün olduğunu hatırlatır. Avustralya'ya. Günümüzde Sturminster Newton şirin bir kasaba, ama köprü'nün hâlâ ayakta olmasına da şaşıyorum.

Rehber kitapları okumakta her zaman benden daha iyi olan Jane (ben bu tür kitapları, neleri kaçırdığımı anlamak için hep dönüş yolunda okur ve genellikle de şok olurum) okuduğu kitapta çok hoş bir şey bulmuş. Bana Brisbane'in eskiden, sürgüne gelen hükümlülerin Avustralya'ya geldikten sonra yeni suçlar işledikleri takdirde gönderildiği bir ceza kolonisi olarak kurulduğunu bilip bilmediğimi sordu.

Neredeyse yarım saat boyunca bu bilginin tadını çıkardım. Çok hoştu. Bir kenarda biz İngilizler oturuyorduk. Kokuşmuş bir bulaşık bezi gibi her yanından sular sızan gri kuzey göğünün altında birbirimize sokulmuş oturan biz zavallı, gri, ıslak yaratıklar, en sert şekilde cezalandırmak istediklerimizi Büyük Set Resifleri'nin güney ucundaki Tasman Denizi'nin kıyısına gönderip orada güneşte oturmalarını, belki biraz da sörf yapmalarını istemiştik. Avustralyalıların yalnızca İngilizler için kullandıkları özel bir tebessümleri olmasına hiç şaşırmamamız gerekiyor.

Denizden bakıldığında Hayman adası ıssız görünüyordu. Lacivert denize karşı soluk kumsallarla çevrelenmiş, taptaze yeşilliklerle kaplı geniş bir tepeden ibaretti sanki. Palmiyelerin arasına gizlenmiş, uzun, alçak otel binası, ancak çok yaklaşıncaya fark ediliyordu. Binayı rahatça görebileceğiniz hemen hiçbir nokta yoktu, çünkü neredeyse tamamı, yabani saksı bitkilerine benzer dev bitkilerle örtülüydü. Yeşillikler arasından kıvrıla dolana yükseliyordu: Sütunlar, çeşmeler, gölgelik meydanlar, güneşlenme terasları, dikkatle aldığınız yere bırakmanız gereken, çünkü yürek durduracak kadar pahalı etiketleri olan eşyalar satan, küçük, saklı dükkânlar, saklanamayacak kadar geniş yüzme havuzları.

Çok muhteşemdi. Görür görmez hayran olduk. Kesinlikle, yirmi yıl önce görsem oraya gittiği için kim olsa kınayacağım türden bir yerdi. Yaşlanmanın ve beleş tatil gibi şeyler kazanmanın en iyi yanlarından biri, eskiden diğer insanlar yapıyor diye aşağıladığınız her şeyi nihayet sizin de yapabilmenizdir: Gözünüzde, değeri bir yıllık öğrenci bursuna eşit gözlüklerle, havuz kenarında oturup oda servisinden en grotesk zevklerinizi ısmarlamanız, personel tarafından şımartılıp el pençe divan beklenmeniz –ki buna dikkat edin, Hayman adasında yaşayacaklarınızın çok önemli ve dikkate değer bir bölümüdür– hizmetliler şampanya kadehinizi doldurduğu için teşekkür ettiğinizde, onların size yalnızca “sorun değil” demekle yetinmeyip “hiç sorun değil” demeleri. Canı gönülden ve samimiyetle arzu ediyorlar ki siz, özellikle siz, orada şapkasını takmış sere serpe yatan, herhangi bir şişko, yaşlı budalanın biri

değil, özellikle siz, bu rastladığınız, olası dünyaların en iyisinde, sizi herhangi bir şekilde kaygılandırabilecek hiçbir sorun olmadığını hiss edersiniz. Gerçekten. Gerçekten. Sizden nefret bile etmiyoruz. Hiç sorun değil. Gerçekten.

Keşke bu doğru olabilseydi. Oysa Sualtı Böceğim benim için elbette sorun. Hani, Musa'nın İsrail evlatlarını sürüklediği mesafeden on kat daha uzağa, sırf sualtında dolaşırken bir mantayla karşılaştırıldığında nasıl olduğunu anlamak için sürüklediğim, şu kocaman, devasa şey. Gemiden kocaman gümüş renkli kutusuyla yavaşça çıkartılmış ve kimsenin onu göremeyeceği ya da ne işe yarayacağı konusunda tahmin yürütemeyeceği dalış merkezine dikkatle yerleştirilmişti.

Odamızdaki telefon çaldı. Bu arada aklıma gelmişken söylemeliyim, odamız son derece hoştu. İçinde sizin hesabınıza kaldığımıza göre, eminim odanın neye benzediğini öğrenmek istiyorsunuzdur. Pek o kadar geniş değildi, ama çok rahat ve aydınlıktı, California tarzı pastel tonlarda zevkle döşenmişti. En sevdiğimiz kısmı denize bakan balkonuydu, çünkü bir elektrik düğmesine basarak indirebileceğiniz bir tentesi vardı. Düğme iki konumluydu. İsterseniz otomatik konumuna çeviriyordunuz, ki bu durumda güneş çıktığında tente kendi kendine aşağı iniyordu ya da el ayan konumunda bırakıyordunuz, ki bu durumda da tahminimize göre, ufak tefek, beceriksiz bir İspanyol garson gelip bu işi sizin için yapıyordu. Bunun müthiş komik olduğunu düşündük. Güldük, güldük, güldük ve birer kadeh daha şampanya içtik, biraz daha güldük ve sonra telefon çaldı.

“Sualtı Böceğiniz bizde” dedi bir ses.

“Şey, evet,” dedim. “Evet, eee, böcek, Sualtı Böceği. Çok teşekkür ederim. Evet, umarım size sorun yaratmıyor?”

“Sorun değil,” dedi ses, “hiç sorun değil, endişelenmeyin.”

“Ah, güzel.”

“O zaman, arzu ederseniz, sabah dalış merkezine gelin. Onu gözden geçirelim, nasıl çalıştığını anlayalım, neye ihtiyacınız olduğunu saptayalım, isterseniz bir tur atalım, nasıl arzu ederseniz. Size yardımcı olmak için elimizden geleni yapmaya hazırız.”

“Ah, teşekkür ederim. Çok teşekkür ederim.”

“Hiç sorun değil.”

Ses dostça ve güven vericiydi. Uçak yorgunluğunun yarattığı paranoyam biraz yatışmaya başlamıştı. Gidip yemek yedik.

Tesiste dört restoran vardı, biz Oryantal Deniz Mahsulleri Restoranı’nı seçtik. Avustralya’da deniz mahsulleri, daha çok barramundiler ve Morton Koyu böcekleriyle geri kalan diğer şeylerden oluşuyor gibiydi.

“Morton Koyu böcekleri,” dedi gülümseyerek Çinli garson kızımız, “ıstakoza benzer, ama şu büyüklüktedir.” İşaret parmaklarını altı yedi santim arayla öne doğru uzattı. “Kafalarını koparıyoruz. Çok güzel. Seveceksiniz.”

Aslında pek de sevmedik. Restoran çok şıktı, Japon tarzında ve siyah beyaz renklerde döşenmişti, ama yiyeceklerin görünüşleri tatlarından daha güzeldi ve yemekte fon müziği çalıyordu. Bir an için o eski, demode Hayman adasının ha-

yaletinin, büyüleyici zarafetteki bu yeni evinde dolaştığını hissettim. Gidebileceğimiz diğer restoranlar Polonez, İtalyan ve en pahalı faturaların kesildiği La Fontaine adlı bir Fransız restoranıydı. Biz de bu sonuncu yeri son gecemiz için saklamaya karar vermiştik, ama hakkında rahatsız edici kuşkanlarımız da yok değildi. Galler bölgesinde olmadığım sürece, yerel mutfakları denemeyi sevdiğim için ta buralara taşınmış Fransız gurme mutfağı içimi pek de güvenle dolduruyordu doğrusu. Bununla birlikte önyargılı olmaya da gayret ediyordum, çünkü ömrümde tattığım en lezzetli yemeklerden birini Güney Madagaskar'da yemiştim: Fransa'da eğitim görmüş bir şef tarafından buharda pişirilmiş yengeç ve Güney Asya sığır cinsi olan zebu etinden yapılmış şatobriyandan oluşan bir menüydü. Ama elbette Fransızlar Madagaskar'ı yetmiş beş yıl boyunca işgal altında tutmuş ve onlara zengin bir mutfakla ve iğrenç bir bürokrasiyi miras bırakmışlardı. O gece La Fontaine'e hiç olmazsa bir göz atmaya karar verdik. Etrafı kolaçan ederek oraya doğru giderken, yollara serilmiş metreka-relerce güzel halının üzerinden geçtik, kuyruklu piyanolar, avizeler ve XVI. Louis tarzı röprodüksiyon mobilyalar gördük. Bir ara kendimi Büyük Set Resifleri'nde, çok kısa bir süre için de olsa bir on sekizinci yüzyıl ayrılıkçı Fransız mahkemesi kurulup kurulmadığını hatırlayabilmek için kafa patlatırken buldum. Bir tarihçi olan Jane'e sordum ve o beni aptal aptal şeyler düşündüğüme ikna etti, böylece uyumaya karar verdik.

Ertesi sabah, tam yedi otuzda, ondan sonraki her sabah olacağı gibi, balkonumuza tüneyen ve

bize günlük “sabah oldu, uyanın haydi,” çığlığını atan bir martı tarafından uyandırıldık. Kahvaltının ardından otelden yaklaşık yedi yüz metre uzaktaki dalış merkezine gittik ve orada Ian Green’le tanıştık.

Bir sabah önce arayan kişi de Ian’mış. Hayman’daki tüm dalış malzemesinin sorumlusu oydu. Ondan daha dost canlısı ve yardımcı birini hayal etmek bile zor olurdu herhalde. Sualtı Böceğinin ambalajını açtık ve güneşin altında ısıldarken onu gözden geçirdik.

Daha önce de söylediğim gibi bir yunusun ön yansı görünümündeydi. Gövdesi maviydi, öne doğru, her iki tarafta birer tane olmak üzere, sarı renkli iki küçük yüzgeci vardı. Arka tarafta, Böcek sizi suyun içinde çekerken tutunabileceğiniz iki büyük kulpu vardı. Baş parmaklarınızın ulaşabileceği yerlerde bu aletin ilerlemesini sağlayan, alçalıp yükselmesini kontrol eden düğmeler bulunuyordu. İçeride bir silindir sıkıştırılmış hava-bildiğimiz oksijen tüpü- olup Böceği ileri iten iki pervaneye güç veriyor ve aynı zamanda, esnek bir tüpten geçerek, yüzer-gezer bir regülatöre hava sağlıyordu. Regülatör, daldığınız zaman ağzına soktuğunuz ve size hava veren şeydir. Bu düzenlemenin amacı dalış sırasında, maskeniz ve paletleriniz dışında başka bir şeye ihtiyacınız olmaması; havayı doğrudan böcekten aldığınız için sırtınızda bir oksijen tüpü taşımak zorunda olmamanızdı. Sualtı Böceği öyle tasarlanmıştı ki ötesine geçmesini istemediğiniz maksimum derinliğe ayarlanıyordu. Zaten en fazla on metre derinliğe inebiliyordu.

Ian, Martin Pemberton’dan aracın kurulma-

sıyla ilgili bir yığın faks almıştı ve bu konuda kendisine çok güveniyordu.

“Hiç sorun değil, endişelenmeyin,” dedi ve bana planımın ne olduğunu sordu.

Derine dalmadan önce, aracı sığda denemenin iyi bir fikir olabileceğini söyledim.

“Hiç sorun değil,” dedi.

Bu denemenin ardından, ertesi gün yapılacak tüplü dalış gezisine giderken aracı da yanımıza alabileceğimizi söyledim.

“Hiç sorun değil,” dedi.

“Böylece onu biraz deneyip alışır ve mercan kayalıklarının etrafında dolaşarak onunla neler yapabileceğimi anlamış olurum.”

“Hiç sorun değil,” dedi.

“Ve sonra da,” dedim, “yazmak zorunda olduğum bu makalenin amacına uygun olması için, yani bunun karşılaştırmalı bir test sürüşü olması adına aynı şeyi bir de bir mantayla denemek isterim.”

“Bunu yapamazsınız,” dedi. “Hiç şansınız yok.”

Sanırım bunu daha önceden düşünmeliydim.

Ya da belki de düşünmemiş olmam daha iyi olmuş. Eğer öyle olsaydı, orada, üzerimde yansı-
nı giydiğim, balık adam kıyafetimle, panldayan Tasman Denizini seyrederek “eeh, lanet olsun” diye hayıflanıyor olamayacaktım. Islington’daki ofisimde oturmuş, oyalanıyor ve dışarı çıkıp bir çörek almayı hak edecek kadar “iş” yapıp yapmadığımı merak ediyor olacaktım.

Mesele çok basitti. Ekolojik projeler üstünde iki yılı aşkın bir zamandır çalışan biri olarak ilk öğrenmiş olmam gereken şey hayvanları rahat-

sız etmemek olmalıydı. Bundan on yıl önce, yani onların adını ilk kez duyduğumda bir mantaya tutunmaya kalkışmam sorun olmayabilirdi, ama şimdi hayır. Hiçbir şekilde olmaz. Resiflere dokunulamaz. Oradan hiçbir şey alınmaz. Ne bir deniz kabuğu ne de bir mercan. Balıklara dokunulamaz, belki yenmesi sorun olmayan birkaç tür dışında. Ve elbette mantalara tutunmak gibi saçmalıklara kalkışılmaz.

“Herhangi birinin yanına bile yaklaşma şansının olacağını hiç sanmam zaten,” dedi Ian. “Çok ürkek yaratıklardır. Sanırım geçmişte birkaç kişi onlara tutunmayı başarmış olabilir, ama ben bunun çok zor olacağını düşünüyorum. Üstelik, şimdi buna hiçbir şekilde izin veremeyiz.”

“Pekâlâ,” dedim çok utanmış bir ifadeyle. “Anlıyorum, inan bana. Sanırım konuyu etraflıca düşünmemişim o kadar.”

“Ama gidip Sualtı Böceğiyle güzel vakit geçirebiliriz,” dedi Ian. “Üzülmeyin, hiç sorun değil, biraz resim de çekeriz. Şu elinizdeki gerçekten muhteşem bir kamera.”

Şimdi hikâyenin, bu ana kadar, son derece sessiz kaldığım ve epey yüz kızartıcı başka bir kısmına geliyoruz. İngiltere’deki Nikon Şirketinden çok nazik bazı kişiler, bana bu seyahat için yepyeni bir Nikonos AF SR modelinde oto-fokuslu sualtı kamerasını ödünç vermişlerdi. Değeri 15.000 pound civarında olup dünyanın en seksi, en arzulanan ve enfes kamera donanımıydı bu. Olağanüstü dahice bir teknolojiye sahipti. Gerçekten. Sualtında resim çekmek istiyorsanız bulabileceğiniz en mükemmel araçtı bu. Tek kelimeyle

şaşırtıcıydı. Lafı neden mi böyle döndürüp dolaştırıyorum? Şey, çünkü ben bilgisayar başında çok zaman geçiren biriyim ve Macintosh kullanmaya alışkın olduğum için de kullanma kılavuzlarını okumak zahmetine bile girişmem ve bu yüzden – bu kameranın kullanma kılavuzunu okumaya da zahmet etmemiştim.

Bunu filmler banyodan geldiğinde fark ettim.

Lütfen – gerçekten de bu konuda daha fazla bir şey söylemek istemiyorum, ama tek söylemek istediğim, çok teşekkür ederim Nikon. Bu gerçekten dehşet bir kamera ve bütün kalbimle bir gün onu tekrar ödünç alabilmeyi umuyorum. Bu makalede bir daha kamera lafı geçmeyecek.

Küçük bir bota binerek yaklaşık on dakika uzaklıkta küçük ve ıssız bir adaya gittik. Orada Ian ve ben, Böceklerle birlikte bir saat kadar keyifle etrafta dolanarak oyalandık. Boruda kalmış kum tanecikleri gibi birkaç ufak sorunu hallettik. Sığ suda, akıntıya karşı kullanıldığında böceğin çok da iyi çalışmadığını keşfettik. Eh, yarın daha derinde deneriz dedik. Bu arada Jane kumsalda uzanıp kitabını okudu. Bir süre sonra tekrar bota binip Hayman'a geri döndük. Bütün bunlarda öyle pek ilginç bir şey yok sanırım, ama yine de bunları anlatmamın nedeni, her şeyi hâlâ çok net hatırlıyor olmam ve bazen, örneğin Islington gibi bir yerin, en önemli eksiğinin, öyle hemen gidip öğleden sonranızı Sualtı Böcekleriyle etrafında dolanarak geçirebileceğiniz ufak adacıklarının olmayışı oluşunu hissetmem. Oldukça dokunaklı bir düşünce, gerçekten. Aslında sonuçta zarar verebileceğimiz doğru düzgün bir köprümüz bile yok.

Ertesi sabah dalış botunda on kişiydik. Otel öyle büyüktü ve öyle geniş bir alana yayılmıştı ki, diğer konukların çoğunu görme fırsatınız bile olmuyordu, ama kaçının Japon olduğunu fark etmek ilginçti. Üstelik bunlar el ele tutuşup birbirinin gözlerinin içine bakan Japonlardı. Sonunda anladık ki Hayman, Japonların en önemli balayı merkezlerinden biriydi.

Sualtı Böceği teknenin kışında duruyordu ve resiflere yaptığımız bir saatlik yolculuğumuz boyunca ona bakarak oturdum. Heron adası dışında, Büyük Set Resiflerindeki adaların hiçbiri, aslında resiflerin üstünde değildi. Yani oraya tekneyle gitmek gerekiyordu. Çok heyecanlıydım. Havuzlarda yaptığım birkaç tazeleme dalışı dışında, bu yıllar sonra yapacağım ilk gerçek tüplü dalış olacaktı. Bu iş kesinlikle çok seviyordum. Yıllarca uçma hayalleriyle yaşamış insanlardan biriydim ve bildiğim kadarıyla uçmaya en yakın şey tüplü dalıştı. İki metreye yakın bir boyum olduğu ve narin bir periye ya da bir isim vermek gerekirse örneğin Galler Prensesine benzer yanım da olmadığı için ağırlıksız olabilme duygusu beni neredeyse kendimden geçirir. Ayrıca, dalış dönüşü genellikle yolda kusma alışkanlığım vardır ki, bu da iştah açmanın iyi bir yoludur.

Resiflere ulaştık, demir attık, balık adam giysilerimizi giyip dalışa hazırlandık. Sular alçaldığında resifler genellikle suyun üstünde görülür. Şimdilerde, hasara neden olabilir düşüncesiyle yüreklendirilmiyor olsa bile aslında onların üstünde yürümeniz mümkündür. Sular yükselse de resiflerde dalmak derin su dalışı sayılmaz. Görülmeye değer şeylerin büyük bölümü üstteki ilk

on metrelik derinliktedir ve yirmi metrenin daha altına inmeye aslında hiç gerek yoktur. Bir dalış sporcusunun en çok yirmi yedi metreye inebileceği kabul edilir, ama bunun gerçekten de pek bir anlamı yoktur. Bu derinlikte genellikle mercandan çok çıplak kayaları seyrediyor olursunuz ve Boyle yasasına göre o derinlikte, tüpünüzdeki havayı çok daha hızlı tüketirsiniz. Ayrıca vurgun yemek istemiyorsanız, dalışlar arasında su yüzeyinde daha çok zaman geçirmeniz gerekir. Sualtı Böceği bizi en fazla on metre derinliğe indirebiliyordu, ki bu güvenliydi.

Kerteriz almak için önce normal dalmak istedim. Maske ve regülatörlerimizi kuşandık, sonra teknenin arkasındaki dalış güvertesinden ikişer ikişer atladık ve kabarcıklar arasında sulara gömüldük. Demirli bir tekne, genellikle doğru bir beklentiyle, kanınlarını doyurmayı bekleyen pek çok balığın dikkatini çeker. Eğer şanslıysanız göreceğiniz, açık zeytin yeşili renginde ve bir Samsonite valiz büyüklüğündeki olağanüstü yaratıklar olan tropik Maori balıklarıdır. Bunların kocaman, etli dudakları, çıkıntılı ve çok kalın kaşları vardır, ama her Avustralyalının sizi özür dileyerek temin edeceği gibi bunların Maori olarak adlandırılmalarının nedeni kaşları arasındaki boya lekesini andıran işaretlerdir. Avustralyalılar artık ırkçılık yapmıyor.

Teknenin etrafında bu tropik balıklardan çok sayıda dolanıyordu ve ben, onlarla birilerinin tekneden attığı ekmek kırıntıları arasına girme hatasını yaptım. Balıklar yiyeceğe ulaşmak için beni hiç umursamadan paldır küldür üstümden geçip gittiler.

Teknenin altına doğru ışık ve kocaman bir su kitlei içindeki resife daldım ve su altında olmaya alışabilmek için çevresinde bir daire çizdim. Sonra tekneye dönüp sırtımdaki tüpten kurtuldum ve Sualtı Böceğini aldım. Ian'la birlikte onu suya taşıdık. Arkasındaki yerimi aldım ve çalıştırdım. Tüplü dalışla ilgili en tuhaf şeylerden biri üstünüzdeki giysi ve donanım, karadayken son derece ağır, hantal ve taşınması zor bir şey gibi görüldüğü halde –ki yeni başlayanları korkutan şeylerden biri de budur– bir kez suyun altına indiniz mi, her şeyin kolay ve pürüzsüz bir şekilde yürümesidir. Dikkat etmeniz gereken şey, oksijeni idare edebilmek için kendinizi olabildiğince az yormanızdır. Bu faaliyeti, neredeyse, var olabilecek en az aerobik spor olarak tanımlayabilirsiniz. Yani sizi forma sokmayacaktır.

Başlangıçta, Sualtı Böceğinin yüzdüğümde daha hızlı ilerlememi sağlamadığını görünce biraz hayal kırıklığına uğradım. Yumuşak bir şekilde aşağı doğru sürükleniyorduk. Ama bir kez daha, suyun altında olan biten her şeyin yavaşlığına alıştığımda Böceğin yapmama izin verdiği o uzun, yavaş ve baleyi andıran dönüşlerin keyfine varmaya başladım. Normal pozisyonda, kollar iki yanımda ya da göğsümde olacak şekilde yüzmek yerine, Böceğin arkasında, boylu boyunca uzanmış gidiyordum. Resifin çevre çizgilerini dolaşmak ağır ötesi hareketlerle kayak yapmaya benziyordu –neredeyse Zen tarzı bir düşünce. Bundan çok hoşlanmaya başlamıştım, ama on beş dakikalık bir antrenmandan sonra Böceğin repertuarını tüketmişim gibi bir duyguya kapıldım ve yeniden kendi gücümle yüzmeyi özlemeye başladım. Bu-

nun, sanki bir dalış deneyimi yaşamak isteyip de balıkadam donanımlarını kullanmayı öğrenme zahmetine katlanmak istemeyenler için gereken bir araç olduğunu düşündüm.

Tekneye döndüm ve aleti sudan çıkardık. Şey, Sualtı Böceğini sürmüştüm. Ama öğle yemeği boyunca, o budala test sürüşü fiyaskosunu kafama takıp düşüncelerimi Ian ve Jane'le tartıştım.

“Sanırım karşılaştırmalı sürüşü bir tür kavramsal temele dayandırmak zorunda kalacağız,” dedim. “Birkaç noktayı puanlamamız gerekecek. Böceğin portatif olmasının ona puan kazandırdığı açık. Onu uçağa bindirebiliriz, ama bir mantayı bindiremeyiz, en azından beğendiğimiz bir tane-sini. Üstelik de sanırım prensipte bütün mantaları beğeniyoruz, öyle değil mi? Mantalar çok daha hızlı ve daha iyi manevra yapabilme yetisine sahip olacaktır ve her yirmi dakikada bir tüpünü değiştirmek zorunda olmayacaksınız. Ama Böceğin asıl puan kazanacağı nokta onun üstüne binebileceğimiz gerçeği olacak. Eğer onu bir ulaşım aracı olarak görüyorsak buradan çok puan alması gerektiğini düşünüyorum. Ama madalyonun bir de öbür yüzü var. Bir mantaya tutunamamamız sağlam bir ekolojik nedene dayanıyor ve her türlü ekolojik kriterde, manta tartışmasız kazanacaktır. Aslında gerçekten kullanamadığımız her ulaşım aracı, önemli bir ekolojik yarar sağlamaktadır, sizce de öyle değil mi?”

Ian anlayışlı bir tavırla başını sallayarak sözlerimi onayladı.

“Ben gidip kitabımı okuyabilir miyim?” diye sordu Jane.

Öğleden sonraki dalış için Ian beni tekneden farklı bir yöne götürmek istediğini söyledi. Ona neden diye sordum, bana kaçamak bakışlarla baktı. Suyu dalıp onu izledim ve ağır ağır resiflerin farklı yeni bir bölümüne doğru yol aldık. Oraya vardığımız sırada, resifin düz tepesinin bir metre kadar suyun altında olduğunu gördük. Benek benek güneş ışıkları, olağanüstü renk ve şekillerdeki beyin mercanlarının, geyik boynuzlarının (başka bir mercan türü) deniz eğreltileriyle deniz lalelerinin üstünde yavaş yavaş dans ediyordu. Suyun altında gördükleriniz genellikle su üzerinde gördüklerinizin çılgın bir parodisi gibidir. Yıllar önce Büyük Set Resifleri'ne ilk dalduğımda düşündüğüm şeyi hatırlıyorum, kendi kendime bunlar insanların ellili yıllarda şömine-lerinin üstüne koydukları şeyler demiştim. Resiflerin bir kitch yığını olduğu fikrini kafamdan atabilmem için aradan epey zaman geçmesi gerekti.

Bir sürü balığın adını asla öğrenemedim. Teknede bulunduğum süre içinde bu adları ezberleyebilmek için her zaman çok çalışmama rağmen bir hafta sonra unuttum. Ama nefes kesici biçim ve hareket çeşitliliği yüzünden suyun altında saatlerce büyülenmiş gibi kalabilirim, daha doğrusu tüpüm yetse kalırdım. Eğer bir ateist olmasaydım, bir Katolik olmam gerekecekti sanırım, çünkü eğer bu balıkların tasarımcısı, doğal seçim değilse, bir İtalyan olmalı diye düşünüyorum.

Sığ sularda yavaş yavaş ilerliyordum. Birkaç metre ötemde, resif giderek aşağı doğru yöneliyor ve geniş bir vadiye dönüşüyordu. Vadinin tabanı geniş, düz ve karanlıktı. Ian dikkatimi oraya çekmeye çalışıyordu. Neden olduğunu an-

layamamıştım. İlginç mercanların yokluğundan başka bir şey göremiyordum. Sonra, bakmaya devam ederken, vadinin kapkara tabanı olduğu gibi yavaşça yükseldi ve hafif hareketlerle bizden uzaklaşmaya başladı. Hareket ettikçe kenarları dalgalanıyor ve altının bembeyaz olduğu görülebiliyordu. İki buçuk metre genişliğinde dev bir mantaya baktığımı fark etmenin etkisiyle olduğum yerde kalakalmıştım.

Geniş, panoramik bir dönüşle derin sulara yöneldi. Nefes kesecek kadar yavaş hareketlerle ilerliyor gibiydi ve ona yetişmek için ümitsizce çabalıyordum. İzleyebilmek için resifin yan tarafından aşağı doğru indim. Ian yarattığı korkutmam için beni uyardı ve yavaş hareket etmemi işaret etti. Çabucak anladım ki büyüklüğü aldatıcıydı ve aslında algılayabildiğimden çok daha hızlı hareket ediyordu. Yeniden kayalığın çevresinde bir yerde durdu. Şimdi biçimini daha net görebiliyordum. Çok kabaca bir tanımla elmas şeklindeydi. Kuyruğu, zehirli vatozunki gibi uzun değildi. En olağanüstü tarafı kafasıydı. Kafasının olması gereken yer, sanki birisi tarafından ısırılıp koparılmış gibi görünüyordu. Öndeki iki noktadan – demek istediğimi gözünüzün önüne getirebiliyorsanız, “ısırığın” dış kenarları– aşağı doğru kıvrılmış iki boynuz sarkıyordu. Bu iki boynuzun her birinde kocaman birer siyah göz vardı.

O dev yüzgeçlerini titreştirip dalgalandırarak, suyun içinde kendini katlayıp açarak ilerlerken hayatımda karşılaştığım en güzel, en doğaüstü yarattığı seyretmekte olduğumu hissediyordum. Bazıları onları canlı hayalet uçaklara benzetir, ama bence bu böylesine görkemli, akışkan ve iyi

huylu bir yaratık için kullanılabilecek en kötü niyetli benzetmedir.

O, resiflerin dış çevresinde dolanırken ben de onu izledim. İstediğim kadar hızlı ya da iyi izleyemiyordum, ama öyle geniş dönüşler yapıyordu ki, onu görüş alanımda tutabilmem için resif çevresinde kısa sayılabilecek mesafelerde aşmam yeterli oluyordu. İki hatta üç kez resifin çevresini dolandı, sonra kayboldu ve onu bir daha göremeyeceğimi düşündüm. Durdum, etrafıma bakındım. Hayır. Gitmişti. Kesinlikle gitmişti. Kederlenmişim, ama az önce gördüklerimden dolayı da aynı zamanda müthiş keyifliydim. Sonra görüş alanım içinde, deniz tabanında hareket eden bir gölge dikkatimi çekti. Kafamı kaldırıp baktım, ama gördüğüm şeye hazırlıksız yakalanmıştım.

Manta yüzeye doğru yükselen resifin üzerinden hızla süzülerek yükseldi. Ama bu kez dümen suyunda kendisinden iki tane daha vardı. Üç muazzam yaratık, adeta görünmez bir eğlence treninin rayları üzerinde gidiyorlarmış gibi birbiri ardında dalgalanarak, mükemmel bir uyum içinde hareket ediyorlardı, sonra uzaklaştılar ve nihayet koyulaşan derinliklerde gözden kayboldular.

O gece Sualtı Böceğini yeniden gümüş renkli kutusuna yerleştirirken çok sessizdim. Ian'a mantaları bulduğu için teşekkür ettim. Onlara tutunmamak gerektiğini anladığımı söyledim.

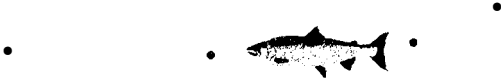
"Ah, sorun değil, dostum, üzme kendini," dedi. "Hiç sorun değil."

1992

En sevdiğiniz yazarlar?

Charles Dickens, Jane Austen, Kurt Vonnegut,
P. G. Wodehouse, Ruth Rendell.

SUNSET AT BLANDINGS

Bu P.G.Wodehouse'un son –ve tamamlanmamış– kitabı. Yalnızca bu adamı ve eserlerini sevenler açısından acı veren bir şekilde, orta yerinde birden kesildiği için tamamlanmamış değil, asıl önemlisi, o noktaya kadar yazılmış olan metnin de bitmemiş olması anlamında tamamlanmamıştır. Wodehouse'a göre ilk taslak, öykünün temel malzemelerinin düzenlenişi olmalıydı – anaplan, karakterler, onların öyküye giriş ve çıkışları, tırmandıkları dağlar ve düştükleri tepeler. Onun eserlerini, bildiğimiz ve sevdiğimiz dilin birer mucizesi haline dönüştüren şeyse ikinci aşamaydı – bitip tükenmeyen gözden geçirmeler, düzeltmeler, arıtmalar, cilalamalar. Kitabı yazma aşamasında, tamamladığı sayfaları dalga dalga çalışma odasının duvarlarına iğnelerdi. İyi olduğunu düşündüğü sayfalar yükseğe çivilenir, hâlâ üzerinde çalışılması gerekenler aşağıda tutulurdu. Amacı, teslim etmeden önce bütün sayfaları resim çerçeveleri hizasında top-

lamış olmalı. Oysa *Sunset at Blandings*'in önemli bir kısmı muhtemelen henüz sandalye arkalıkları tarafından kapatılmış bir yerdeydi. Henüz bitmemiş bir eserd. Satırlarının çoğu daha sonraki düzeltmeler sırasında aslını bulacak ifadeler –yazıldıkları sayfaları, bulundukları duvarlarda hızla yükseltecek şaşırtıcı imgeler ve tanımlamalar– için yalnızca yer doldurucu görevini üstlenmişlerdi.

Zaten, siz de burada Wodehouse'un muhteşem zekâsının bir kanıtını gördüğünüzü söyleyebilir misiniz? Eee, dürüst olmak gerekirse, hayır. Yalnızca üstünde çalışılan ve bitmemiş bir eser olduğu için değil elbette. Bu kitabı yazdığı sırada Woodhouse'u en iyi tanımlayacak sözler, onun doksan üç yaşında bir adam olduğudur. Sanırım, o yaşta artık en iyi eserlerinizi geride bırakmış olmaya hak kazanmışsınızdır. O, bir bakıma, çok uzun bir ömürle (Darwin'in öldüğü yıl doğmuştu ve Beatles dağıldıktan çok sonraları bile hâlâ çalışmaya devam ediyordu) lanetlenmişti ve bunun cezası da kendi içinde Cervantes'e karşı Pierre Menard'ı oynamaktı. Burada ne demek istediğimi size açıklamayacağım. Neden bahsettiğimi anlamıyorsanız, Jorge Louis Borges'in "Pierre Menard, *Don Kişot*'un Yazarı" adlı kısa öyküsünü okumalısınız. (Sadece altı sayfalık bir şey ve okuduktan sonra bunu size hatırlattığım için bana teşekkür kartı atmak isteyeceksiniz.) Ama *Sunset*'i bütünlüğü sağlamak için okumak isteyeceksiniz, tam da onun tamamlanmamışlığının sizde uyandıracak duyguları hissedebilmek için. Büyük bir usta eseri üzerinde çalışırken, kendinizi ani ve beklenmedik şekilde ona yakın bu-

luvermenin uyandırdığı duygular için – Sistine Şapeli’ne yağlıboya tenekeleri ve iskelelerin girip çıktığını görmek gibi bir şey bu.

Büyük usta? Büyük dahi? A, evet. İngiliz dilinin en keyifli mutluluklarından biri, bu dilin gelmiş geçmiş en büyük uygulayıcılarından ve listelerin en başında gelenlerinden birinin bir şaka imalatçısı olmasıdır. Ama bu belki de aslında bu kadar şaşırtıcı bir şey olmamalıdır. O listelerde başka kim olabilirdi? Tabii ki Austen, Dickens ve Chaucer. Herhalde, hayatını kurtarmak için bile olsa şaka yapamayacak tek usta yalnızca Shakespeare olurdu.

Haydi ama, bir an için samimi ve korkusuz olalım. Örneğin, belli tarzda bir İngiliz aktörün *Kuru Gürültü*’deki Dogberry rolünü yiğitçe abartışını seyretmekten daha berbat bir şey olabilir mi? Vahim bir durum. Hatta orada kullanılan komik unsurlara, Sheridan’ın *Rakipler* adlı oyunundaki karakteri Bayan Malaprop’tan esinlenerek *malapropizm* [sözcükleri yersiz bir şekilde kullanmak] diyebilir, hatta can sıkıcı tüm olayın üstüne perde bile çekeriz. Bununla birlikte *Rakipler*’de, Bayan Malaprop da tamamen aynı şeyi, ama eğlendirici bir şekilde yapmaktadır ve bu durumun Shakespeare’in onaltıncı yüzyılda yazmış olduğu gerçeğiyle ilgili olduğunu söylemenin hiçbir yararı yoktur. Ne fark eder ki? Chaucer, yazım hatalarının çok daha fazla olduğu ondördüncü yüzyılda bile komik olma konusunda hiç güçlük çekmemişti.

Belki komikliğin işe yaramadığına karar vermiş olmamızın nedeni en büyük edebiyat dahimizin eğlendiricilik yeteneğine sahip olma-

masıdır. Bu durum Wodehouse'ın aleyhinde bir durum yaratıyor (sanki umurundaymış gibi), zira onun dehasının tamamı, komik oluşuyla ilgili, hem de öylesine yücelmiş bir komiklik ki, şiiri bile gölgede bırakıyor. Bir sözcüğün özelliklerinin -anlamı, tınısı, ritmi, deyimlerle ilişkilerinin ve çeşnisinin çapı gibi- her yönünü vurgularken uyguladığı hassasiyet Keats'e bile parmak ısırtırdı. Keats "yüzündeki gülümseme bir tıraş bıçağının soluğu kesişi gibi kayboluverdi" diye yazmış olmaktan gurur duyardı ya da Honoria Glosoop'un gülüşünün kulağa "teneke bir köprü üzerinden geçen süvariler" gibi geldiğini söylemekten. Bundan bahsederken, Shakespeare "Bir adam gülümseyebilir, gülümseyebilir, ama yine de bir hain olabilir" diye yazsa bile en azından "Birçok kişi saygıdeğer görünebilir, ama yine de istendiğinde bir döner merdivenin arkasına saklanabilir," ifadesinden de aynı derecede etkilenecektir.

Wodehouse'ın yazdıkları katıksız sözlü müziğin ta kendisidir. Domuz kaçırmalar, kendini beğenmiş uşaklar ya da gülünç taklitlerden oluşan konuların bitip tükenmeyen çeşitlemelerini yazması zerre kadar önemli değildir. O, İngilizcenin en büyük müzisyenidir ve müzisyenlerin bütün gün yaptığı iş de bildiğimiz ezgilere dair değişik çeşitlemeleri araştırmaktır. Aslında ne hakkında sorusu bana fevkalade konu dışı geliyor, güzellik bir şey hakkında olmak zorunda değildir. Bir vazo ne hakkındadır? Günbatımı ya da çiçek ne hakkındadır? Ona bakarsanız, Mozart'ın yirmi üçüncü piyano konçertosu ne hakkındadır? Her tür sanatın müziğe eğilimli olduğu söylenir ve müzik

herhangi bir şey hakkında değildir– en azından iyi müzik. Film müzikleri bir şey hakkındadır. “The Dam Buster’s March”ın konusu vardır. Buna karşılık, bir Bach füğü yalnızca biçim, güzellik ve neşeden ibarettir, acaba bir Bach füğünün gerisinde, insan sanatı ve başarısı açısından bir şey var mıdır? Belki ışığa dair kuantum elektrodinamik kuramı, belki bir BBC komedi dizisi *Uncle Fred Flits By*. Bilemiyorum.

Evelyn Waugh, sanırım, Wodehouse’un dünyasını bir ön-cennete benzetir. Ve gerçekten de Blandings’te, Plum –eğer ona böyle seslenmeme izin varsa– saf ve bereketli bir cennet yaratıp onu ayakta tutmayı başarmıştır. Bu, hatırlayacak olursanız, belki de bu konuda gereğinden fazla çaba göstermiş olan John Milton’u dillere destan bir yenilgiye uğratan bir uğraş olmuştur. Milton gibi Wodehouse da okuyucusu için yazdıklarını gerçek kılabilme amacıyla kullandığı metaforlarda kendi cennetinin dışına çıkmıştır. Bununla birlikte Milton’ın (tıpkı referanslarını yalnızca başka bir televizyon şovundan seçen televizyon yazarları gibi) oluşturacağı görüntüler için klasik tanrılar ve kahramanlar dünyasından örnekler seçmesi kafaları karıştırırken, Wodehouse’unkiler renkli ve gerçektir. “Kadın kasayı inceleyerek olduğu yerde duruyor, tıpkı kabarmak üzere olan Gal usulü rarebit¹ gibi yavaşça soluk alıp veriyordu” ya da “Dükün bıyıkları gelgitte birlikte inip çıkan deniz yosunları gibi bir yükselip bir alçalıyordu.”

¹ Rarebit: İngiliz usulü erimiş peynir; bira, süt veya mevsimliklerle –Gal usulünde birada– eritilmiş sert çedar tipi peynir; kızarmış ekmek diliminin üstünde servis edilir –çn.

Metafor kullanmaya gelince (peki eğer ısrar ediyorsanız, teşbih diyelim) kimsenin ustayla yarışa kalkışmaması gerek. Wodehouse elbette ki hiçbir zaman insanlara tanrıya ulaşmanın yollarını gösterme görevini üstlenmemiştir. O, kendini yalnızca, insanı her seferinde bir iki saatliğine ve engellenemez bir şekilde mutlu etmeye adanmıştır.

Wodehouse, Milton'dan iyi mi? Elbette bu saçma bir karşılaştırma, ama ben yalnızca arkadaşlığı için değil, sanatı için de hangisini safa niyetine balondan atmayacağımı biliyorum.

Biz Wodehouse hayranları birbirimize telefon edip yeni keşiflerimizi haber vermeyi pek severiz. Ama, onun yazdıkları içinde en beğendiğimiz ifadeleri, örneğin, “uşağın, yüksek tepelerinde buzlar oluşmuştu,” veya “... tıpkı birçok önemli Amerikalı gibi, o da genç yaşta evlenmiş ve bir kayalıktan öbürüne sıçrayan Alp keçileri gibi, bir sarışından diğerine geçerek, evlenmeye devam etmiş” ya da (işte yine yapıyorum) benim son favorim “kedinin sütüne su katarken yakalandığına şaşırmış adamı oynayan bir adagio dansçısı misali, sanki bir suçluymuş gibi sıçrayarak kendi etrafında döndü,” şeklindeki alıntılar toplum içinde yüksek sesle seslendirdiğimizde, büyük ustaya zarar veriyor olabiliriz, çünkü bunların değeri her ne kadar hiç azalmayacaksa bile, yine de kullanıldıkları metnin dışında, şömüne süsü olarak kullanılan doldurulmuş balıklara benzebilirler. Gerçek etkilerini anlayabilmeniz için onları işbaşında görmemiz gerekir. Örneğin, Freddie Threepwoods'un¹ kullandığı “Burada, bu tor-

¹ Freddie Threepwoods: Woodhouse'un *There is Nothing New* adlı eserindeki kahramanlardan biri –çn.

banın içinde birkaç bildik fareden başka şey yok” ifadesini tek başına duyduğunuzda, bunun, sizi İngiliz edebiyatının en yüce anlarından birinin doruğuna taşıyacağını gösteren bir işaret yoktur.

Shakespeare? Milton? Keats? Ben nasıl olur da *Pearls, Girls and Monty Bodkin* ile *Pigs Have Wings* gibi eserleri yazan birinin adını, bu adamlarla nasıl aynı solukta anabilirim? Onda ciddiyet yok bir kere!

Ciddi olması gerekmiyor. O bundan daha iyisini yapıyor. Onun yeri, insan beyninin yapabileceklerinin en yüksek katındadır, trajedinin ve yorucu düşüncelerin üzerinde bir yerlerde, Bach, Einstein, Feynman ve Louis Armstrong’u da bulabileceğiniz, katıksız ve yaratıcı neşenin katında.

Sunset at Blandings’in Önsözünden
(Penguin Books)

ÇAY

Bir iki Amerikalı bana, kendilerine hiç de o kadar güzel bir içecekmiş gibi gelmeyen çayı, İngilizlerin neden bu kadar sevdiğini sordu. Bunu anlamak için önce doğru dürüst çay yapabilmeniz gerekir.

Çay yapmak için çok basit bir temel prensip vardır ve o da şudur: Çayın tam tadını bulması için suyun çay yapraklarına değdiği sırada kaynıYOR olması (kaynaMIŞ olması değil) gerekmektedir. Su eğer yalnızca sıcaksa, çayın tadı oldukça yavan olacaktır. Biz İngilizlerin, örneğin ilk önce çaydanlığın ısıtılması (ki su çaydanlığa dökülürken çok hızlı soğumasın) gibi tuhaf ve törensel alışkanlıklarının nedeni de işte budur. İşte bu yüzden de Amerikan alışkanlığı olan, masaya bir çay fincanı, bir çay poşeti ve bir kap içinde sıcak su getirmek, yalnızca açık, soluk, sulu ve akli başında hiç kimsenin içmek istemeyeceği bir fincan çay yapmanın mükemmel yoludur. Amerikalılar İngilizlerin çay demlemeyi nasıl olup

da böylesine önemsedigine hayret eder, çünkü Amerikalıların büyük bölümü HAYATLARI BOYUNCA İYİ DEMLENMİŞ TEK BİR FİNCAN ÇAY BİLE İÇMEMİŞTİR. Bu yüzden de durumu anlayamazlar. Aslında işin doğrusu, artık İngiliz halkının büyük bölümünün de nasıl iyi çay yapılacağını bilmiyor ve pek çok kişi bununla uğraşmak yerine ucuz, hazır kahve içmeyi tercih ediyor, ki ne yazık ki bu durum da Amerikalılara, İngilizlerin sıcak uyarıcılar hakkında genellikle hiçbir fikirleri olmadığı izlenimini veriyor.

O halde İngiltere'ye ayak basan bir Amerikalıya verebileceğim en iyi tavsiye şu olabilir: Marks and Spencer'a gidip bir paket Earl Grey satın alın. Sonra kaldığınız yere geri dönün ve bir çaydanlıkta su kaynatın. Kaynama başlamak üzereyken kapalı paketi açın ve koklayın. Dikkatli olun – biraz başınızı döndürebilir, ama kesinlikle yasal bir ottur, bu konuda endişeniz olmasın. Çaydanlıktaki su kaynayınca bir kısmını bir demliğe dökün, demliği şöyle bir döndürün ve tekrar boşaltın. İki (ya da üç, demliğin boyutuna göre) çay torbasını demliğe koyun (eğer sizi gerçekten de doğrunun yoluna yönlendirmeye çalışıyor olsaydım, poşet yerine paketlenmemiş çay yapraklarını önerirdim, ama gelin işe kolayından başlayalım). Demliği yeniden kaynama durumuna getirin, sonra kaynamış suyu mümkün olduğunca çabuk çaydanlığa dökün. İki üç dakika demlenmesine izin verin, sonra bir çay fincanına doldurun. Bazıları size Earl Grey ile süt kullanmamanızı, yalnızca bir dilim limonla birlikte deneyebileceğinizi söyleyecektir. Boş verin onlara. Ben Earl Grey'i sütlü severim. Eğer siz de öyle seveceğinizi düşün-

yorsanız, o zaman belki de boş fincanın içine çaydan önce bir parça süt koymuş olmanız daha iyi olabilir.¹ Çünkü sıcak çaya süt eklemek sütün kesilmesine neden olabilir. Eğer çayınızı limonla tercih ediyorsanız, pekâlâ, o zaman bir dilim limon ekleyin.

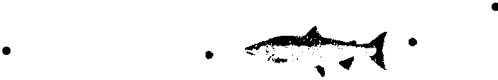
Şimdi içmeye başlayın. Birkaç saniye sonra belki de o kadar da tuhaf ve çılgın bir yere gelmediğinizi düşünmeye başlayacaksınız.

12 Mayıs 1999

---

¹ Bu, toplum kurallarına göre doğru bir davranış değildir. Çay koymanın toplum kurallarına uygun şekli sütü sonradan eklemektir. Toplum kurallarına uygunluk asla akılla, mantıkla ya da fizikle ilgili bir şey değildir. Öyle ki, İngiltere’de genellikle, bir şey bilmek ya da bir şeyler hakkında düşünüp kafa yormak toplum kurallarına uygun değildir. Ziyaretiniz sırasında bu noktayı aklınızda bulundurmanıza gerekecektir.

GERGEDAN TIRMANIŞI

Ekvator sıcağı büyük dalgalar halinde asfalttan yükselip üzerime çarpıyordu. Kenya'nın kısa süren yağmur mevsimindeydik, ama sabah ıslaklığı daha güneş doğar doğmaz, birkaç dakika içinde yok oluvermişti. Güneş kremlerine bulanmış bir şekilde asfaltın üstündeki sıcak buğulu perdeye doğru uzanıyor ve bacaklarım yola alışıyordu. Önümde ve arkamda, yol boyu yürüyen diğer insanlar diziliydi, kimi uzun ve canlı adımlarla, kimiyse rahat ve yavaş adımlarla yürüyor görünüyor, ama aslında hepsi aynı hızla hareket ediyordu. İçlerinden birinin üstünde metal bir çerçevenin üzerine gerilmiş gri boyalı ve plastikten yapılma heykelimsi büyük bir yapı var. Önünde büyük bir boynuz aşağı yukarı sallanıp duruyor. Bu şey hızlı, telaşlı adımlarla ilerleyen bir gergedanın, gülünç ama tuhaf bir şekilde güzel karikatürü. Güneş alçalıyor. Dengesiz, yampiri kamyonlar, zorlanarak ve tehlikeli biçimde yanımızdan geçip gidiyor. Şoförleri gergedanımıza bakıp sesleniyor

ve sırtıyorlar. Sık sık olduğu gibi, az önce devrildiği açıkça görülebilen, yolun kenarına yıkılmış kamyonların yanından geçerken, acaba bu bizim yüzümüzden mi olmuş diye düşünüyoruz.

Diğer yürüyüşçülerin hepsi günlerden beri yürümekteydi. Mombasa sahili boyunca uzanan anayoldan başlayıp dünyanın bu bölgedeki merkezi olan Voi'deki kamyon durağına kadar yürümüşlerdi. Ben kendilerine dün akşam burada katıldım. Nairobi'den buraya Uluslararası Gergedanları Koruma kuruluğu için bir şeyler yapmaya gelmiş kız kardeşim Jane ile gevezelik ederek ve bir Land Rover'la geldik. Hepimiz aynı şeye destek vermek üzere burada bulunuyoruz. Buradan sonra, asfalt yol yavaş yavaş tükenirken Tanzanya sınırına doğru uzanan yolu takip edeceğiz.

Sınırın ötesinde Kilimanjaro Dağı yükseliyor, dünyadaki en yüksek dağ. Yolculuğumuz Kilimanjaro'nun tepesine ulaşmayı amaçlıyor – kızgın öğle güneşinin altında tek bir günde kilometrelerce yol alan ve kocaman bir gergedan kostümünü üstlerinde sırayla taşıyan İngilizlerden oluşmuş küçük bir grup. Çılgın köpekler çoktan havlu atmış durumda.

Sanırım bütün bunlar ne anlama geliyor, diye düşünüyorsunuz. "Dünyanın en yüksek dağı?" Everest hiç kuşkusuz bu kategoride en azından bir onur sözünü hak etmiş olmalı değil mi? Tabii, her şey bakış açınıza bağlı. Pek tabii ki Everest deniz seviyesinden tartışmasız bir 29.028 ayak kadar yukarıdadır, ki bu kendi tarzında oldukça etkileyicidir. Ama Everest'e tırmanacak olsanız, eğer güvenilir bir rehberiniz varsa, muhtemelen Himalayalar'da bir yerden tırmanmaya başla-

caksınızdır. Himalayalar'da herhangi bir nokta, tırmanışa başlamak için zaten çok yüksektir, yani bazı kişiler böyle yapacaklarını söylüyorlarsa, Everest'in gerçek zirvesine ulaşmak için kalan kısacık mesafeyi şöyle bir hızlanıp koşmaları yeterli olacaktır. Bugünlerde böyle bir tırmanışın ilginçliğini koruyabilmesinin yolu oksijensiz ya da iç çamaşırlarınızla tırmanmanız olabilir.

Ama Kilimanjaro, Everest gibi yaygın bir yer-kabuğu kınılmasının parçası değildir. İnsanların Himalayalar'ın gerçekten en yüksek tepesinin neresi olduğuna karar verebilmek için çok uzun bir süre uğraşması gerekmişti ve hatırladığım kadarıyla karar en sonunda Londra'da bir çalışma masasında verilmişti. Kilimanjaro'nun böyle bir sorunu olmamıştır. O volkanik bir dağdır ve tek başına yükselir, çevresi birkaç küçük, önemsiz tepeyle çevrilmiştir. Ufukta, insanı sersemleten o bulutların arasında arayıp da nihayet Killy'i görebildiğinizde, aniden kanınız donar. "Öf," dersiniz en sonunda, "yani şu bulutların üzerindeki demek istiyorsunuz." Başınız iyice yukarı kalkar. "Aman Tanrım ..." En alt köşesinden doruğuna dek dünyadaki en yüksek dağdır. Elbette ki bir gergedan kostümü içinde tırmanılması inanılmaz zordur. Bu tuhaf fikir bana aylar öncesinde Uluslararası Gergedanları Koruma Örgütünün kurucuları David Stirling ve Johnny Roberts tarafından kabul ettirilmeye zorlandı ve başlangıçta niyetlerinin ciddi olduğunu anlayamadım. Bir süre sonra Ralph Steadman'ın bir opera için tasarladığı gergedan kostümlerini bulunca heyecandan çıldırdılar ve bunların Kilimanjaro tırmanışını iyice dikkat çekici yapacak şeyin ta kendisi olduğu konusunda

kıyameti kopardılar. Kostümler David'in, beni ikna etmek için söylediğine göre, daha önce New York Maratonunda kullanılmıştı. "Müthiş etkili olacak," dediler, "inan bize. Gerçekten."

O gün karşılaştığımız ilk köye geldiğimizde bunun doğru olduğunu fark etmeye ve belki de bunun bütün bu yolculuğun asıl amacının ne olduğunu anlatmak için iyi bir nokta olacağını düşünmeye başladım. Asıl amacımız, doğrudan doğruya gergedanların korunması için para toplamak değildi. Eskiden Doğu Afrika ovalarında çok sayıda bulunan gergedanlar şimdi inanılmaz derecede azalmışlardı, ama Kenya'da, neredeyse Afrika'nın her yerinde korunabileceği kadar korunmuş durumdaydılar. Richard Leakey'in Kenya Vahşi Yaşam Örgütü, iyi eğitilmiş, iyi donanımlı, iyi silahlanmış ve çok hevesli sekiz bin askerden oluşuyor. Muhliflerden bazıları, çok zor diye düşünüyor. Kenya'da yasak bölgede avlanmak resmen "sorun olmaktan çıkmış." Ama koruma kavramı devamlı gelişen bir şey ve bizim Afrika'ya gidip yerli halka, sahip oldukları doğal yaşama, bizim bizimkine yaptığımızı yapmalarını söylememiz ve orada bulunmamızın sebebinin, onlara bunun yapmamaları gereken bir şey olduğunu anlatmaya çalışmamız, artık fark ediyoruz ki -en hafif şekliyle söylemek gerekirse- biraz incelik kazandırılması gereken bir iş.

Büyük milli parkların kenarlarında yaşayan toplulukların işi her zaman zordur. Bunlar yoksul ve beslenmeleri yetersiz olan insanlardır, sahip oldukları topraklar parklarla sınırlanmıştır ve zaman zaman parktan bir aslan ya da fil kaçtığında bunun sıkıntısını çeken yine onlardır.

Ailesini beslediği mahsulünü henüz kaybetmiş birine, gezegenin genetik çeşitliliğini korumakla ilgili tartışmalar biraz soyut bir kavram gibi gelebilir. Uzun vadeli düşünüldüğünde, doğal kaynakların, yerli halkın gereksinimlerini görmezden gelen yabancıların zorlamasıyla korunamayacağı açık. O halde, sonunda doğal yaşamın korunmasını üstlenecek birileri varsa bunların o yörenin kendi insanları olması ve bu insanlarla da bir başkasının ilgilenmesi gerekir.

İlerlediğimiz rota bizi büyük Doğu Tvasato ve Batı Tvasato milli parklarına çıkarmıştı, ziyaretlerine ve aynı zamanda yardıma geldiklerimiz de işte bu çevrede yaşayan insanlardı. Yürüyüşten elde etmeyi umduğumuz 100.000 pound, okul için sınıf inşasında, kütüphanelerin doldurulmasında ve diğer toplumsal projelerde kullanılacaktı. Onları, doğal yaşamın, kendilerine çıkardığı sorunlar ne olursa olsun aynı zamanda kendi yararlarına olduğu konusunda cesaretlendirmek istiyorduk.

O gün yolumuzun üzerindeki ilk köye yaklaşıırken, en önde, içinde Ted Jones'un olduğu gergedan vardı. Her yürüyüşü kostümü sırayla ve birer saatliğine giyiyordu. Gergedanın hareketlerine bakarak, herhangi bir anda, içinde kimin olduğunu söyleyebilmeyi çabucak öğreniyordunuz. Eğer avare avare dolaşıyorsa içindeki Giles'ti. Giles eski bir Gordonstoun öğrencisi ve Hugh Grant'a benzeyen bir arkadaştı. Son birkaç yılını Afrika civarında ve sırtında kendi paraşütüyle ağır aksak otostop yaparak geçirmiş. Bu iş için kullandığı teknik, paraşütüyle hava alanlarında boy göstermek, gitmeyi istediği yöne doğru uçan birini bulmak, uçuş ayarlamak, hoşuna giden bir yer bul-

duğunda uçaktan atlamaktan ibaretti. Anlaşılan kız arkadaşı popüler bir top modeldi ve iki üç ayda bir Giles'in nerede olduğunu bulup oraya uçuyor ve sonra (bu kısmı benim tahminim) onu yıkatıp paklatıp oteldeki odasına gönderiyordu.

Eğer gergedan cana yakın tavırlarla ve rahat rahat yürüyorsa içindeki Tom demekti. Tom uzun boylu, Wodehouse karakterlerini andıran biri ve Afrika için yanlış bir görüntüydü. Onda sevimli, arazi sahibi, hali vakti yerinde birinin havası vardı. Ona nerede yaşadığını sorduğumda kaçamak bir tavırla "Shropshire"¹ diye yanıtlamıştı.

Eğer gergedan telaşlı bir havayla koşuşturup duruyorsa içindeki Todd'du. Todd çılgının biri değil, bir Galli idi. Gergedan kostümlerinden o sorumluydu, onları tasarlandıkları opera için giyen ve oyun boyunca son derece cüsseli sopraneları da sırtında taşımak zorunda kalmış olan kişiydi. Bana aslında veteriner olmak istediğini, ama bunun yerine kendini çeşit çeşit hayvanların kılığında bulduğunu anlattı. Ne zaman bir film, bir televizyon gösterisi ya da bir reklamda hayvan kılığında birini görseniz bu muhtemelen Todd'dur. "Aslan, Cadı ve Gardırop oyununda oynadığını," söyledi bana. Sonra da "tahmin et," dedi "ben hangisiydim?" Bir gece bana ailesinin fotoğraflarını gösterdi. Biri karısının güzel bir resmi, diğeri genç kızının ve bir diğeryse bebek oğlunun tatlı bir fotoğrafı. Biri de Todd'un kendi fotoğrafıydı. Todd, son derece inandırıcı, canlı mavi renkte bir sentor [at-adam] kılığındaydı.

¹ Shropshire: Britanya'nın ortabatisında yer alan ve genellikle kırsal olmakla birlikte endüstri devriminin beşiği olarak tanınan bölge -çn.

Todd/gergedan koştururken, önümüzdeki yolda birden kalabalık çocuk yığınları ortaya çıktı ve şarkılar söyleyip dans ederek bize doğru koşmaya başladılar. "Gergedan! Gergedan! Gergedan!" Çabucak etrafımızı sardılar ve bizim için hazırladıkları kabul töreninin yapıldığı köy meydanına kadar olan son birkaç yüz metrede bize eşlik ettiler. Bütün köy çok büyük bir heyecan içinde bizi karşılamak üzere oraya akın etmişti. Oturup seyrettik, terden sıılsıklam, başımızdan aşağı şişe suları boca ederek, köy çocuklarının hazırladığı ve samimiyetle söylüyorum ki hayret verici olan bir dans ve koro gösterisi izledik. Çocuk derken yalnızca yedi yaşındakilerden değil, on yedi yaşındakilerden de söz ediyorum. Artık bütün bu yaş gruplarını kapsayan kullanışlı bir sözcüğümüz olmaması tuhaf. "Gençler?" Patronluk taslayan bir sözcük. "Ergenler?" Hayır "Yeniyetmeler?" Kulağa sanki az önce ambara girip bir şeyler çalmış birilerinden söz eder gibi geliyor. O halde "Çocuklar." Çocuklar gergedanlarla ilgili bir şarkı yazmışlar, bize onu söylediler. Arkaplanda Giles gergedan elbisesini Todd'dan sessiz sedasız teslim almıştı ve bir süre sonra o da dansa katıldı. Bir o yana bir bu yana sallanıyor, hoplayıp zıplıyor, çocukları kovalıyor, onlarla oynuyor ve nihayet onları atlatıp acele bir iki nefes çekmek için bir ağacın arkasına sığınıyordu. Sonra hep birlikte, biraz daha az heyecanla da olsa, oturup ortaya çıkan mevki sahibi birkaç yerlinin verdiği bir dizi söylevi dinledik. Nereye gitsek etrafımızda bizimle ilişkide olduğunu göstermeye çalışan yerli kodamanlar oluyordu.

Yavaş yavaş gergedan kostümünün tüm anlamı kafamda açıklık kazanmaya başladı. Ger-

gedanın ve Gergedan Tırmanışı ekibinin oraya gelmesi, köyün bir süredir dört gözle beklediği ve aylardır hazırlanmakta olduğu bir etkinlikti. Yılın en büyük olayı, bir karnaval, bir festival, bir tatil vesilesiydi. Bir gergedanın ziyareti köylüler tarafından, özellikle de onların çocukları tarafından yıllarca, belki de birtakım şapkalı İngiliz centilmenin yapacağı ziyaretlerin hatırlanacağından çok daha uzun bir süre hatırlanacaktı.

Daha sonra okulu görmeye götürüldük. Köyün çoğu binasında olduğu gibi, burada da briket kullanılmış ve burası da yarım bırakılmıştı. Kapı ve pencerelerin yerlerinde boşluklar vardı, mobilyalarsa sallanan birkaç sıra ve madeni bacaklı masadan ibaretti. Masaların üzerine bölgenin doğal yaşamının, çocuklar tarafından çizilmiş düzinelerce resmi yayılmıştı ve bunları inceleyip puan vermemiz isteniyordu. Ödül Gergedan Tırmanışı amblemlili beyzbol şapkalıydı ve kazanan kim olursa olsun, köydeki herkese bir şapka vermeyi garanti etmemiz gerekiyordu. Sponsor paralarımızı topladıktan sonra da okulun sınıflarını onlar için tamamlayabilecektik.

Nihayet oradan ayrıldığımızda çocuklar birkaç kilometre daha bizimle yürüyüp dans etmeye, gülüşerek doğaçlama şarkılar söylemeye –biri başlıyor, diğerleri çabucak onun söylediği şarkıyı kapıp ona katılıyordu– devam ettiler.

Sözcükler tuhaf bir şekilde modası geçmiş görünüyor, değil mi? Gülen, dans eden ve birlikte şarkılar söyleyen çocuklardan bahsetmek safça ve duygusal geliyor, çünkü çok iyi biliyoruz ki, gerçek dünyada çocukların kafası karmakarışık ve onlar uyuşturucu kullanıyor. Oysa buradaki

çocuklar/yeni yetmeler/gençler ve yolculuğumuz boyunca karşılaştığımız herkes, biz Batıda yaşayanları neredeyse utandıracak kadar mutluydu.

Çocukların sonuncusu da bizden ayrıldı. Destek Land Rover'ımız Coca Cola ve Fanta dağıtarak yavaşça yanımızdan geçti. Arka kapısında fotoğrafımız Jim oturuyor, gördüğüm andan beri imrendiğim Canon EOS 1'iyle bizim fotoğraflarımızı çekiyor. Hollandalı kameramanımız, Keis, hafif sıklet üç-çip Sony'sini kaldırmış, yürüyüşü sırası boyunca gezdiriyor. Batıda herhangi bir yerde, bu şekilde şarkı söyleyip dans eden yüz çocuk bulup bulamayacağımızı merak ediyorum.

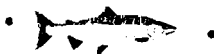
Ertesi gün gergedan kostümü içindeki ilk nöbetim. İçine sığabilmek için fazla büyüğüm, bu yüzden ayaklarım komik bir şekilde alt kısımdan dışarı çıkıyor ve dev bir karides tempurayı andırıyor. İçeride, olup bitene alışana kadar, bir yandan sıcak, bir yandan bayat ter ve eski Dettol kokusu insanı kendinden geçirecek kuvvette. Todd hemen yanı başımda yürüyor ve kararlı bir şekilde beni lafa tutuyor. Bir süre sonra bayılmam için beni oyaladığını fark ediyorum. Todd iyi bir adam ve onu çok seviyorum. İnsanlara ve hele sevgili gergedan kostümüne çok iyi bakıyor.

Bir an için üstüme başıma biraz su dökmek için duruyor ve Land Rover'ın aynasından kendime bir göz atıyorum. Hayal edilemeyecek kadar aptal görünüyorum ve bu sponsorlu yürüyüş işinin çok tuhaf bir şey olduğunu düşünüyorum. Bu gösteriler, her zaman iyi bir amaç için gerçekleştirilir: Kanser araştırmaları, açlara yardım, doğal yaşamın korunması ve bunun gibi, ama yapılan anlaşmanın şöyle bir şey olduğu anlaşılıyor:

“Tamam, siz bu çok değerli amaç için para topluyorsunuz, bunun önemli ve hayati bir mesele olduğunu, insan yaşamının, hatta tüm canlıların tehlikede olduğunu ve acilen bir şeyler yapılması gerektiğini anlıyorum, ama, yani ... bilmiyorum... bakın ne diyeceğim – öyle bir şey yapın ki gerçekten anlamsız ve aptalca, hatta belki de biraz tehlikeli olsun, o zaman size biraz para verebilirim.”

Yürüyüşçülerle yalnızca bir hafta birlikte oldum. Kilimanjaro'ya tırmanamadım, ama onu görme şansım oldu. Tırmanma şansı bulamadığıma çok üzülmüştüm ama, gördükten sonra; bunun için artık çok çok üzülmediğimi söyleyebilirim. Eskiden gergedan kaynaklı bu bölgede, yalnızca kısa bir an için ve tek bir gergedan görme şansına ulaşıp düşündüm: Acaba o gergedan kendi dünyasında her şeyin pek de yolunda gitmediğinin farkında mıdır? İnsanoğlu bir milyon yıl kadar bir süreden beri bu gezegenin üzerinde ve bu süre içinde yaşamını tehdit eden pek çok şeyle karşılaştı: Kıtık, veba, savaş, AIDS. Gergedanlarsa kırk milyon yıldır burada ve tek bir tehdit onları yok olma sınırına getirdi: İnsanoğlu. Dünyanın kalan kısmına zarar veren tek tür biz değiliz, ama artımız olarak belirtilmesi gereken bir nokta var. Davranışlarının yol açtığı sonuçların farkına varan ve bunun için bir şeyler yapmaya çalışan tek tür de biziz. Kostümü yeniden rahat bir yürüme konumuna getirip gözlerimi kısıarak, sallanan plastik boynuzun üstünden önümü görmeye çalışırken, ama gene de, diye düşündüm, bunun için yaptıklarımız oldukça tuhaf.

YALNIZCA ÇOCUKLAR İÇİN

Cuma günü ile tavada yumurta¹ arasındaki farkı bilmeniz gerekiyor. Bu oldukça basit, ama önemli bir fark. Cuma haftanın sonunda gelirken, tavada yumurtaysa tavuğun sonundan gelir. Elbette pek çok şey gibi, bu da o kadar basit değildir. Tavada yumurta, bir tavaya konup da pişirilene kadar gerçek bir tavada yumurta değildir. Bunu cuma gününe yapamazsınız tabii, ama bir Cuma gününde yapabilirsiniz. İsterseniz, tavada yumurtayı perşembe günleri de yapabilir ve bir ocağın üzerinde pişirebilirsiniz. Epey karışık, ama üstünde biraz düşünecek olursanız bir süre sonra bir anlam kazanacaktır.

Aynı şekilde bir kertenkele ile kar fırtınası² arasındaki farkı bilmek de iyidir. Bu oldukça kolay. Her iki sözcük de kulağa çok yakın geliyorsa

¹ Cuma: İngilizcesi *friday*, okunuşu “fraydey”; tavada yumurta: İngilizcesi *fried egg*, okunuşu “fraydeg” –çn.

² Kertenkele: İngilizcesi *lizard*, okunuşu “lizar”; kar fırtınası: İngilizcesi *blizzard*, okunuşu “bilizar” –çn.

da, onlara dünyanın birbirinden öyle farklı bölgelerinde rastlanır ki, birbirinden ayırt etmek çok basit bir meseledir. Eğer Kuzey Kutup Dairesi'nin içinde herhangi bir noktadaysanız, karşınıza çıkacak olan şey muhtemelen bir kar fırtınası olacaktır, buna karşılık Madagaskar veya Meksika gibi sıcak ve kuru bir yerdeyseniz, bu kez büyük olasılıkla kertenkele olacaktır.

Bu hayvan bir lemurdur. Pek çok lemur çeşidi vardır ve neredeyse hepsi Madagaskar'da yaşar. Madagaskar bir adadır – çok büyük bir ada, şapkanızdan çok daha büyüktür, ama ay kadar büyük değildir.

Ay görüldüğünden çok daha büyüktür. Bu hatırlanmaya değer bir gerçektir, çünkü bir dahaki sefere aya bakarken derin ve gizemli bir sesle, “Ay görüldüğünden çok daha büyüktür,” diyebilirsiniz ve insanlar sizin akıllı biri olduğunuzu ve bu konuda çok düşündüğünüzü anlarlar.

Bu özel lemur türünün adı halka kuyruklu lemur. Kimse ona neden böyle dendiğini bilmiyor ve bilim insanları nesiller boyunca buna şaşırma-ya devam etmişler. Muhtemelen bir gün çok akıllı biri onun neden halka kuyruklu lemur olarak adlandırıldığını bulacak. Eğer bu kişi olağanüstü akıllıysa bulduğu şeyi yalnızca çok yakın arkadaşlarına ve gizlice söyleyecektir, çünkü aksi takdirde herkes öğrenecek ve kimse bunu bulan ilk insanın ne kadar akıllı olduğunu fark etmeyecektir.

İşte size aralarındaki farkı bilmeniz gereken iki şey daha: Yol ve çivit boyası.¹ Biri üstünde ara-

¹ Yol: İngilizcesi *road*, okunuşu “roğd”; çivit boyası: İngilizcesi *woad* okunuşu “woğd” –çn.

ba ya da bisiklet sürülen şeydir, diğeriye bir tür mavi vücut boyasıdır ki İngilizler binlerce yıl önce üstlerine elbise yerine bunu giyermiş. Genellikle bu ikisini birbirinden ayırmak çok kolaydır, ama eğer r'leri söylemekte güçlük çeken biriyseniz bu büyük karışıklıklara yol açabilir: çivit boyalı küçük bir toprak üstünde bisiklete binmeye çalıştığınızı ya da geceyi Kelt rahipleriyle geçirmek istiyorsanız, sırf giyecek bir şey bulmak için bütün sokağı kazmak zorunda kaldığınızı bir düşünsenize.

Kelt rahipleri binlerce yıl önce yaşamışlardır. Üstlerine uzun beyaz giysiler giyerlerdi ve güneşin ne kadar muhteşem bir şey olduğu konusunda çok güçlü fikirlere sahiptiler. Fikrin ne olduğunu biliyor musunuz? Sanırım ailenizden birinde ondan vardır, o halde ona gidip sana bunun ne olduğunu anlatmasını isteyebilirsin. İnsanlara fikirlerini sormak arkadaşlık kurmanın çok iyi bir yoludur. Onlara kendi fikirlerinizi söylemek de işe yarayabilir ama her zaman aynı oranda olmaz.

Şimdilerde insanların çoğu güneşin ne muhteşem bir şey olduğunu biliyor, bu nedenle de etrafta pek fazla Kelt rahibi kalmadı, ama zamanla bunu unutmamız ihtimaline karşı hâlâ birkaç tane bulunuyor. Eğer uzun beyaz elbise giyen ve güneş hakkında çok konuşan birini bulacak olursanız, bir Kelt rahibine rastlamış olabilirsiniz. Eğer bu kişi iki bin küsur yaşındaysa bu gerçekten de öyle olduğunun işaretidir.

Eğer bulduğunuz kişinin önden düğmeli biraz daha kısa beyaz bir ceketi varsa o bir Kelt rahibi değil, gökbilimci olabilir. O zaman ona güneşin ne kadar uzakta olduğunu sorabilirsiniz. Muhtemelen sizi çok ürkütecek bir yanıt verecektir. Eğer ürkütmezse ona bunun iyi bir açıklama ol-

madığını düşündüğümü söyleyin. O size güneşin ne kadar uzakta olduğunu söyledikten sonra, bazı yıldızların ne kadar uzakta olduğunu sorun. Bu sizi gerçekten de ürkütecektir. Eğer siz bir gökbilimci bulamazsanız, o zaman ailenize söyleyin onlar bulsun. Gökbilimcilerin hepsi beyaz ceket giymez, bu da onların bazen zor fark edilmelerinin sebeplerinden biridir. Bazıları blucin giyer, hatta takım elbise giyenleri bile vardır.

Bir şeyin *startling* olduğunu söylediğimizde onun bizi çok şaşırttığını anlatmak isteriz. Bir şeye *starling*¹ dediğimizdeyse onun bir tür göçmen kuş olduğunu anlatmış oluruz. “Kuş” çok sık kullandığımız, bu yüzden söylemesi kolay bir sözcüktür. Sık kullandığımız sözcüklerin çoğu, *ev*, *araba*, *ağaç* gibi söylenmesi kolay sözcüklerdir. *Migratory* [göçmen] o kadar sık kullandığımız bir sözcük değildir ve onu söylemek bazen dişlerinizi karamelayla birbirine yapışmış gibi hissetmenize neden olabilir. Eğer kuşlara “bird” yerine “migratories” [göçmenler] demek zorunda olsaydık, muhtemelen onlardan bu kadar çok bahsetmiyor olacaktık. Hepimiz “bak, bir köpek!” ya da “işte bir kedi!” diyecek, ama eğer o sırada bir *migratory* [göçmen] geçiyorsa, belki de “Çay vakti geldi mi?” diye soracak ve bahsini bile etmeyecektik, ne kadar hoş olursa olsun.

Ama *migratory* karamelayla birbirine yapışmış şey anlamına gelmez, her ne kadar kulağa öyle gibi geliyorsa da. Onun anlamı yılın bir bölümünü bir ülkede diğer bölümünü başka bir ülkede geçiren şeydir.

¹ *Startling*: İngilizce “irktici, ürkütücü”; *starling*: İngilizce “sığırık kuşu” –çn.

BRANDENBURG 5

Yeni buluşlarda ya da anlayışlarda ne kadar uç noktalara ulaşırsak ulaşalım, oraya çoktan varmış olan Bach'ın ayak izleriyle karşılaşınız. Doğanın içinde gizlenen, tuhaf matematiksel yaratıkları fark ettiğimiz zaman – fraktal yeryüzü şekilleri, bir Mandelbrot Kümesi'nin sonsuza açılan sarmallarının bir şal üzerindeki desenleri, bir bitkinin dallarında büyüyen yaprakların diziliş düzeyini tanımlayan Fibonacci Serisi, kaosu kalbinde atan Tuhaf Çekiciler – aklımıza hemen Bach'ın o baş döndürücü, karmaşık sarmalları gelir.

Bazıları Bach'ın matematiksel karmaşıklığının onu duygudan yoksun kıldığını öne sürer. Bence bunun tam tersi doğrudur. Bir Bach çokseslisinde, parçaların karşılıklı etkileşimini dinlediğim zaman, ayrı ayrı her tel müzik zihnimde farklı duyguları ele geçirir ve onları, eş zamanlı olarak birbirinin içine geçmiş heyecanlarla birlikte eğlenceli bir yolculuğa çıkarır. Parçalardan biri sakin, kendi kendine şarkısını sürdürürken,

bir diğeri keyifli bir fırtına içinde, bir başkası köşede ağlıyor, bir başkası dans ediyor olabilir. Tartışmalar çıkar, kahkahalar işitilir, öfke hissedilir. Barış geri döner. Parçalar birbirinden son derece farklı olabilir, ama yine de bölünmez bir şekilde birbirine aittir. Duygusal açıdan bir aile kadar karmaşıktırlar.

Ve şimdi, her bağımsız beynin, adına sezgi dediğimiz anlık pırıltıları yaratmak için birbiriyle bağlantısız, ama birlikte çalışan farklı parçalardan oluşmuş bir aile olduğunu fark ederken, bir kez daha, Bach'ın oraya bizden önce varmış olduğunu görüyoruz.

Beş numaralı Brandenburg Konçertosu'nu dinlerken, yeni ve farklı bir şey olduğunu anlamanız için bir müzik uzmanı olmanız gerekmez. Eserin, gerçekten yeni olduğu zamanların üzerinden, iki ya da üç çeyrek yüzyıl geçtikten sonra bile mutlak bir özgüvenle, çılgın ve cüretkâr bir şeyler yapmakta olan ve gücünün doruğundaki bir ustanın, o şüphe götürmez ve sakın enerjisini duyabilirsiniz. Bach konçertosunu yazarken, kendisi için daha çok çaldığı viyola yerine klavsen partiyonunu ayırmıştı. Bu dönem, onun etrafında nihayet birkaç iyi müzisyen bulabildiği, hayatının mutlu ve üretken bir dönemiydi. Aslında böyle gruplar için alışılmış olan şey klavsenin genellikle destekleyici rol üstlenmesiyle, bu kez öyle olmamış ve Bach içinden ne geliyorsa onu yapmıştı.

İlk bölümü dinlerken, tuhaf, yeni, ürkütücü bir şeyin doğuşunu duyarsınız. Bu duyduğunuz, belki devasa bir makine ya da belki çok önemli bir

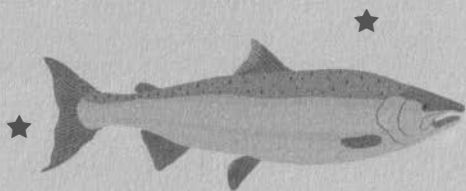
görev için hazırlanan kocaman, iri bir at olabilir (dil müziğe yetişmeye çalışırken, ister istemez metaforlar karşıyor işin içine) ve bu şeyin etrafı küçük bir yardımcı ordusuyla çevrilidir. Onun ağır ağır gezindiğini, tırnsa kalktığını, zaman zaman eşkin gittiğini, yardımcılarını onu yüreklendirdikçe, yavaş yavaş yerinde duramaz olduğunu ve sonra heyecanla kişnediğini duyabilirsiniz. Kendini tekrar geri çeker, hızlı bir tur daha atar ... sonra diğer enstrümanlar susar. Tek başına ve serbest kalır, toprağı eşeleyerek, derin derin soluyarak, gücünü toparlar, öne doğru tırnsa geçer...

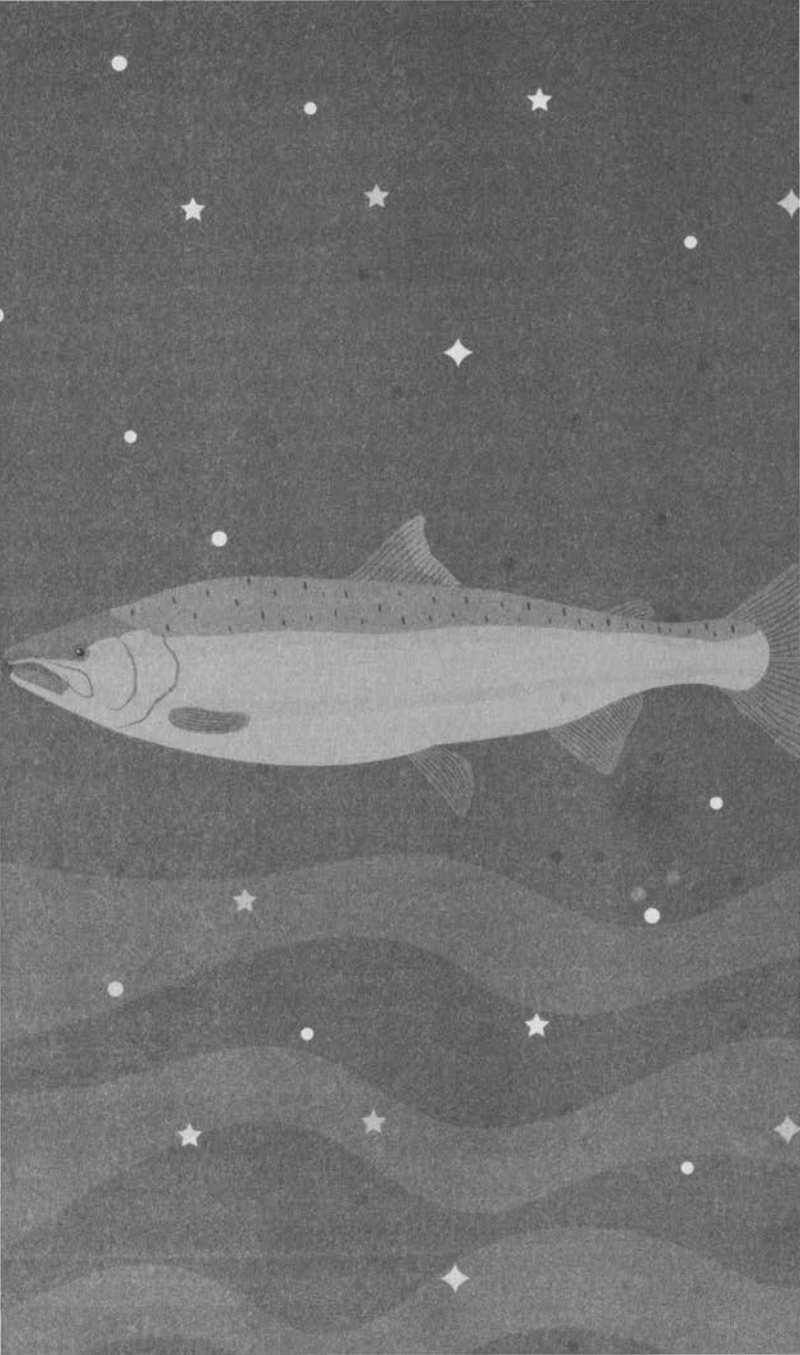
Sonra da hamlesini yapar – koşarak ... hızla atılarak ... tırmanarak ... güçlkle tırmanarak ... zorlayarak ... nefes nefese ... dönerek ... çırpınarak ... ayaklarıyla toprağı döverek ... güçlü adımlarla ... tekrar tekrar ... sonra ansızın kurtulup umarsızca ileri doğru koşarak ve sonra basın küçük beklenmedik bir adımıyla hedefine ulaşır, artık özgürdür – asıl melodi zafer kazanmış bir havayla içeri dalar, ağlamalar, danslar, ölçü çizgisinin her yanına dağılmıştır (yani, ikinci ve üçüncü bölümler).

Brandenburg konçertolarının kulağımıza tanıdık gelmesi bizi onların büyüklüğü konusunda yanıltmamalı. Ben Bach'ın şimdiye dek dünyamızı paylaşan yetenekler içinde en büyüğü olduğuna ve Brandenburgların da onun mutlu zamanlarında yazdığı eserler olduğuna inanıyorum.

— Penguen Klasikleri, cilt 27: Bach
 Brandenburg Konçertoları 5 & 6
 A Minor Violin Konçertosu
 (İngiliz Oda Orkestrası,
 şef Benjamin Britten)

EVREN

VANDAL FRANK

Macintosh'umu beş yıl önce aldım, bu da montaja gelen ekip bu kadar zamandır evimden çıkmadı demek oluyor. Geçenlerde biri bana, onların ne yaptığını sordu, ben de kendisine, bu kadar zamandır, büyük bir sebat göstererek, onlara bu soruyu sorabilmek için cesaretimi toplamaya çalıştığımı anlattım.

İçlerinden birinin Vandal Frank adında bir elektrikçi olmasından ötürü işler oldukça karışık. Yani arkadaşları –eğer içlerinde hastanelik olmayanı varsa– ona Frank diyor, bense Vandal Frank diyorum, çünkü ne zaman bir parça elektrik kablosu döşemesi gerekse, bunu yapmak için önüne ne çıkarsa –kartonpiyer, ahşap, sıhhi tesisat, telefon hattı, mobilya, hatta daha önceki seferleri sırasında kendi döşemiş olduğu kablolar dahil her şeyi doğrayıp geçiyor. Bana onun çok iyi bir elektrikçi olduğuna dair garanti verdiler, ama ben onun bir insan olarak aynı derecede iyi olmayabileceğini düşünüyorum. Her neyse asıl

konunun dışına çıkmış ve ipin ucunu kaçırmış olabilirim, çünkü son “kaydet” komutunu verdikten hemen sonra Frank elektriği kesmişti. Evet, nerede kalmıştım? Hah, tamam.

Ev, ben satın aldığımda tam bir harabeydi. Frank gelip gittikten sonra olduğu kadar değil, ama yine de içine duvarlar, yer döşemeleri, sıhhi tesisat ve benzeri şeylerin doldurulması gereken, boş, kabuk misali bir şeydi. Duvar yapılması gerektiğinde, bir uzman (ya da bana öyle tanıtılan biri – ben buna o kadar emin değilim, ama prensipte bir uzman) tuğlacı eve gelip duvanı inşa etti. Yer döşemelerine, merdivenlere, dolaplara ve benzer şeylere ihtiyacım olduğundaysa bir marangoz gelip –bir yandan da neşeli marangoz şarkılarını ıslıkla söyleyerek– mesleğini icra etmişti. Ardından sıhhi tesisatçı geldi ve aynı şekilde işini bitirdi. Sonra eve bir iki elektrik kablosu döşemek üzere Vandal Frank geldi ve elbette ki, marangoz, tesisatçı ve diğerleri birer tur daha gelerek pahalı tamirler yapmak zorunda kaldı. Frank konusunu kapatmak zorundayım, çünkü o benim zarafetle ve aşamalı olarak kurmaya çalıştığım kıyaslamaların bir parçası değil. Sadece şu sıralar biraz aklıma takılmış durumda ve o evin içinde çalışırken, burada rahat rahat oturmak zor. Yani, unutun Frank'ı. Siz şanslısınız. Unutabilirsiniz.

Şimdi, konu şu. Ev burada. Tüm çalışmanın amacı bu evin inşası. Eğer evin içinde bir şeyin yapılmasını istiyorsam, telefonu kaldırıyorum (Frank'ın bir elektrik düğmesi takmaya çalışırken hattı koparmadığını varsayarak), biri eve gelir ve istenileni yapar.

Eğer birkaç dolap yaptırmak istiyorsam, herhalde şu sayacaklarımı yapmak zorunda olmamalıyım: Evi baştan aşağı sökmek, marangozun bulunduğu yere, yani Birmingham'a göndermek, onun anlayabileceği şekilde parçaları tekrar birleştirmek, adamın üzerinde çalışmasını sağlamak, sonra bütünü yeniden parçalayıp Islington'a geri göndertmek ve nihayet içinde yaşayabileceğim bir ev şeklinde yeniden bir araya getirmek.

Peki, ama o zaman bütün bunları bilgisayarım için neden yapmak zorunda olayım? Tamam, bunu anlamlı olacak bir şekilde ifade etmeme izin verin. Bir kelime işlemcide bir belge üstünde çalışırken, belgeye başka bir şey yapmak istediğimde, neden sürekli olarak onu resmen parçalarına ayırmak ve birinci programın sahip olmadığı, ama benim istediğim özelliğin bulunduğu başka bir kelime işlemciye göndermem gereksin? (Neden mi doğrudan doğruya bu ikinci programı kullanmıyorum? Eee, çünkü o da birincinin sahip olduğu diğer özelliklere sahip değil de ondan.) Ya da belgemin içine bir resim koymak istiyorsam, neden ilk programdan çıkıp tamamen başka bir programa girmek zorundayım? Resmi orada yapmak, sonra bütün o beyin uyuşturucu palavraları uygulayarak, bir sebepten ötürü kullandığım kelime işlemcinin o özel formatta grafik kabul etmediğini ya da kabul ettiği halde, ondan bunu yapmasını istediğimde birdenbire donakaldığını ya da beni bir bing sesiyle yanıtladığını keşfediyorum? Üstelik ondan sonra bir sürü farklı parçayı PageMaker'a yapıştırmam ve ardından onun belgeyi basmayı reddedişini gör-

mem gerekiyor. Biliyorum ki, MultiFinder bütün bu işlemleri biraz daha kolaylaştırdı, ama bu aslında Birmingham'a ulaşmanızı sağlamakla aynı kapıya çıkıyor, bilmem anlatabiliyor muyum?

PICT dosyaları hakkında bir şey duymak istemiyorum. TIFF dosyalarını dinlemek istemiyorum. (İstemiyorum. Tüylerim diken diken oluyor.) Nisus'un okuması ve şu bitip tükenmeyen makro programlarını onun üzerinden çalıştırması için MacWrite II'den belgemi hangi dosya türünde kaydetmesini isteyeceğime kafa yormak istemiyorum. Ben bir Mac kullanıcısıyım, Tanrı aşkına. Bu işlerin daha kolay olması gerekmiyor mu?

Mac son derece sade ve yalın bir fikir olarak yola çıktı (belleği düşük tutun ki hiçbir şey yapamırsınız) ve artık bu sadeliğin, Mac'in şimdilerde dönüştüğü çok çok daha güçlü ve karmaşık sistemle de bir ilişki kurmasının zamanı geldi.

Şöyle yapabilmek istiyorum:

1. Makineyi açmak.
2. Çalışmak.
3. Eğer 2. maddeden yeterince yapmışsam, ki ender olur, ama bu ayrı konudur, biraz eğlenebilmek.

“Çalışmak” dediğimde, yazmaya başladıktan sonra araya bir resim koymak istediğimde, bunu da aynı ekranda hemen çizebilmeyi kastediyorum. Ya da taradığım bir şeyi ekrana çağırabilmek veya kendi ekranımdan, başkasına bir şey gönderebilmek. Ya da Mac'imın, az önce ekrandaki sinti-klavyede yazdığım melodiyi çalmasını

sağlamak. Ya da şey, elbette bu liste uzayıp gidecektir. Eğer karmaşık bir şey yapabilmek için özel herhangi bir araca ihtiyacım olursa onu kolayca isteyebilmek. Ama dediğim gibi kolay bir şekilde. Eğer onu zaten bitirmişsem (ki yayımcılarım buna zayıf olasılık diyor) ya da tamamen başka bir şey yapmak istiyorsam, üstünde çalıştığım şeyi hiçbir surette bir tarafa bırakmak zorunda kalmadan hareket etmeliyim.

Bahsettiğim şey “uygulamanın” ölümü anlamına geliyor. Bununla yalnızca “beklenmedik” bir anda kapanmasından söz etmiyorum, artık onlardan kurtulma zamanımız geldi diyorum. Gerek duyduğum araçları kullanabilmek, HyperCard’a bir düğme ekleyebilmek kadar basit olabilmeli.

Ah! HyperCard!

Bunu söylemenin çok revaçta olmadığını biliyorum, çünkü pek çok kişi HyperCard’ın işe yarayan bir şeyler yapabilecek kadar güçlü olmadığına inanıyor. Ne olursa olsun, bu, henüz doğmuş bir fikre indirilen ilk bıçak darbesidir. Onunla yapamayacağınız şeylerin listesi neredeyse Nisus’taki makroların listesi kadar uzun. (Peki neler var bu listede? Sadece makro menüsünü açmak bile bütün Kuzey Londra’da ışıkların azalmasına neden oluyor) Ama bu oldukça çarpıcı güzellikte bir fikir ve ben gerçekten de onun gibi bir şeyin Mac’in tüm çalışma ortamı haline geldiğini görmeyi canı gönülden isterim. Excel’in rakam ezici gücünü mü istiyorsunuz? Yapıştırn. Animasyon mu istiyorsunuz. Yöneticiyi yapıştırn. Yöneticinin çalışmasını beğenmiyor musunuz? (Çıldırılmış olmalısınız. Muhteşem bir şey.)

Ortalıkta bulduğunuz animasyon araçlarının beğendiniz parçalarını yapıştırın.

Hatta yeni baştan yazın.

Amaca yönelik kodlarla düzgün bir şekilde yazıldığı takdirde, HyperTalk yazmak kadar kolay olmalı. (Pekâlâ. HyperTalk'u yazamazsınız. HyperTalk'ı yazmaktan bile kolay olmalı. Yalnızca beğendiğiniz noktalara işaret edin ve tıklayın.) Gerçek insanların gerçek işlerini nasıl yaptıkları konusunda en ufak bir fikirleri bile olmayan programcıların bizi ezmesine izin vermemeli, yalnızca beğendiğimiz parçaları alıp onları programımıza yapıştırabilmeliyiz.

Elektrikçiler hakkında biraz konuştum. Şimdi dolaplardan söz etmek istiyorum. Özel bir dolaptan. Bu benim çalışma odamın köşesinde duran dolaptan ve ben onun içine girmeye cesaret edemiyorum, çünkü biliyorum ki bunu yaparsam bütün bir öğleden sonrayı orada geçireceğim ve oradan, öfkeli ve canavar gibi bir karayılanla savaşıp yenilmiş, kederli, hayata küskün biri olarak çıkacağım. O öfkeli karayılan yaklaşık iki metre yüksekliğindeki bir kablo yığını. Üstelik bu durum beni hem kızdırıyor hem de hiç aklımdan çıkmıyor. Kızdırıyor çünkü, herhangi bir anda ve üstelik herkeste bulunmayan ne idüğü belirsiz bir aygıtı, yine herkeste bulunmayan ne idüğü belirsiz başka bir aygıtı bağlamak için isteyeceğim kablunun, o arapsaçı gibi karışık bağırsakları arasında olduğunu biliyorum ve bu beni aklımdan hiç çıkmıyor, çünkü onun haklı olduğunu biliyorum.

Kablolardan nefret ediyorum. Onlar da benden ediyor, çünkü biliyorlar ki bir gün bir alev

makinesiyle o dolaba girecek ve hepsinden kurtulacağım. O zaman gelene dek, sinirlerimi son kırıntısına kadar bozmaya kararlılar. O alçaklara ihtiyacımız yok. O alçaklara ihtiyacımız olmamalı.

Şu anki halimi ele alalım. Vandal Frank'ten korunabilmek için bu makaleyi taşıyabilir Mac'ime aktardım; (Biliyorum, biliyorum, benden nefret ediyorsunuz. Ama bakın. Sonunda hepimiz bunlardan birer tane alacağız. Fiyatı düşürecekler, bana güvenin ya da daha doğrusu bana değil, Apple'a güvenin. Şey, evet, ne demek istediğinizi anlıyorum. Lütfen, konuya dönebilir miyim?) ayrıca da onu, bir arkadaşımın, Frank'in elini atabileceği her türlü elektrikli aletten izole evine götürmek gibi fazladan bir tedbir bile aldım.

Bitmiş yazıyla eve döndüğümde, onu masamın üstünde yığılı duran yarı bitmiş bölümlerin altında bulabileceğimi varsaydığım bir diskete kopyalar, sonra bu disketi ana Mac'ime takar ve çıktı alırım. (Elbette bunları yaparken, Frank'in elinde motorlu testeresiyle AppleTalk ağımın yanına yaklaştığını varsayıyoruz.) Ya da iç organları arasında başka bir AppleTalk bağlantısı bulana kadar dolaptaki canavarla savaşırım. Ya da emekleyerek çalışma masamın etrafında dolaşır, Iix'in AppleTalk'la olan bağlantısını keser ve onu portatife bağlarım. Ya da ... anlıyorsunuz değil mi, bu tam bir saçmalık. Dickens, fişleri birbirine uydurmaya çalışarak masasının altında sürünmek zorunda kalmamıştı. Yazdıklarının kalınlığını ölçecek olursanız onun hiçbir zaman fiş eşleştirmek zorunda kalmadığına emin olursunuz.

Bütün istediğim taşınabilir bilgisayarımdan çıktı alabilmek. (Zavallı bebek.) Aslında bütün istediğim bu kadar değil. Adres defterimi ve günlük notlarımı taşınabilirimle IIx'im arasında nakledebilmeyi de istiyorum. O an yazdığım bitmemiş bütün bölümleri de. Üzerinde çalıştığım bütün diğer işlerim her neyse onları da. Bitmemiş bölümlerimin bitmemiş olmasının sebebi bu işte. Diğer bir deyişle, taşınabilir bilgisayarımın IIx'imın masaüstünde görünmesini istiyorum. Bunu her yapmak istediğimde dolap canavarlarıyla savaşmak ya da TOPS'la uğraşmak istemiyorum. Taşınabilir bilgisayarımın IIx'imın masaüstüne alabilmek için yalnızca neler yapmak zorunda olmak istediğimi size söyleyeyim.

Onu aynı odaya taşımam yeterli olmalı.

Bang. İşte. Masaüstünde.

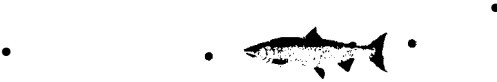
Bu kızılötesi bir konuşma. Ya da belki mikrodalga bir konuşmadır. Artık gerçekten de umrumda değil, tıpkı PICT'ler, TIFF'ler ve RTF'ler ve SYLK'ler ve "karmaşık bir sorunumuz var, işte onun karmaşık yanıtı" demek olan diğer tüm kısaltmaların umrumda olmasını istemediğim gibi.

Bir şeyi açıklamama izin verin. Macintosh'uma tapıyorum, daha doğrusu yıllardır gözükara bir şekilde biriktirmekte olduğum ne kadar Macintosh varsa, onlardan oluşan aileme tapıyorum. Ona, 1983'te Boston'da Infocom'un bürosunda ilk rastladığım günden beri tapıyorum. Bunca zamandır beni büyüleyip hipnotize eden şey, onun tasarımının kalbinde yatan kavram. Şöyle ki: "Doğru açıdan baktığınızda, çok basit bir yanıt bulamayacağınız kadar karmaşık hiçbir sorun

yoktur.” Bir başka deyişle “Bilgisayarların sahip olduğu gücün geleceği, sadelikten başka yerde değildir.” Dolayısıyla 1990’lar için en önemli iki dileğim, Macintosh tasarımcılarının bu geleceğe dönmeleri ve Vandal Frank’in evimden gitmesi.

— *MacUser* dergisi
1989

SİZ YAPIN BİZ ALIRIZ

İlk kez bir kişisel bilgisayar gördüğüm zamanı hatırlıyorum. Tottenham Court Yolu üzerindeki Lasky's'teydi ve adı Commodore PET'ti. Oldukça büyüktü ve piramit şeklindeydi, tepesinde yaklaşık bir çikolata çubuğu boyunda ekranı bulunan bir şeydi. Bir süre büyülenmiş gibi etrafında dolaşmıştım. İşe yarar bir şey değildi. Bir bilgisayarın, hayatta ya da bir yazarın çalışmasında ne gibi faydası olabileceğini bir türlü anlayamıyordum. Buna rağmen "harcanabilir gelir" sözcüklerine yepyeni bir anlam kazandıracak bir duygunun ilk minik işaretlerini de elbette ki fark etmiştim.

Bana ne gibi faydası olacağını hayal edemememin nedeni bir bilgisayarın gerçekten ne olduğu konusunda – herkes gibi çok sınırlı bir fikre sahip olmamdı. Onun bir tür karmaşık hesap makinesi olduğunu düşünüyordum. "Kişisel" bilgisayarlar da (şimdiye dek gördüğümüz hemen her makine için kullanılan bir terim olduğu düşünülürse, yanıltıcı bir sözcük) tam olarak böyle

gelişmişti zaten. Uzun bir özellikler listesine sahip süper hesap makineleri olarak.

Sonra, bu makinelerle rakamları kullanma alanı genişledikçe makineler de gelişti. Rakamların yerine başka bir şeyi, örneğin alfabenin harflerini koyup koyamayacağımızı düşünmeye başladık.

Bingo! Olağanüstü, dünyaları değiştiren bir keşif! Bu şeyi yalnızca bir hesap makinesi olarak düşünmek miyopluktan ve öngörü eksikliğinden başka bir şey değildi. Bu makine çok daha heyecan verici bir şeydi. Bu bir daktiloydu!

Böylece onu bir süper daktilo makinesi olarak geliştirmeye başladık. Uzun ve giderek artan anlaşılmaz özellikler listesine sahip bir makine. Microsoft Word kullanıcıları neden söz ettiğimi anlayacaklardır.

Bundan sonraki buluş, artık bu makinelerin içinde çılgın bir hızla uçuşmakta olan rakamların grafiksel görüntü unsurlarını temsil etmesini sağlamamızla gerçekleşti. Yani 'piksel'ler.

Aha! diye düşündük. Bu makine bir daktilo-dan daha heyecan verici bir hale dönüşüyor. Bu bir televizyon! Önüne daktilo yerleştirilmiş bir televizyon.

Artık world wide web [Dünya Çapında Haberleşme Ağı] sözcüğü (kısaltılmış halinin -www-okunuşu, aslından daha uzun olan bildiğim tek terim) var ve bu heyecan verici yepyeni olay. Bu bir broşür. Çok büyük, şarkılar söyleyen, dans eden, uçan, bipleleyen, 'flash'lerle dolup taştan bir broşür.

Ama bir bilgisayar elbette ki bunlardan hiçbirisi değildir. Bunların hepsi, gerçek dünyada önceden aşına olduğumuz, kahrolası şeyi kullanabilmek için bilgisayarda şekillendirdiğimiz şeylerdi.

Sonuçta bu durumun bize ilginç bir şeyler söylemesi gerekiyor.

Yani bilgisayar aslında bir şekillendirme aracıydı.

Bir kez bunu fark ettiğimizde, onun içinde her şeyi şekillendirebileceğimizi de fark etmemiz gerekiyor. Yalnızca gerçek dünyada yapmaya alıştığımız şeyleri değil, gerçek dünyanın yapmamızı engellediği şeyleri de.

Bir broşür bizim neyi yapmamızı engeller?

Şey, bir kere bir broşürün başlıca görevi, insanları, satmanız gereken şeyi almaya ikna etmek, bunu olabildiğince parlak ve baştan çıkarıcı bir şekilde yapmak ve insanlara yalnızca bilmelerini istediğiniz şeyleri söylemektir. Bir broşürü sorgulayamazsınız. Oysa şirketlere ait web sitelerinin çoğu böyle. BMW'yi ele alalım örneğin. Sitesi muhteşem ve baş döndürücüdür, ama sorularınızı da yanıtlamaz. Diğer kişilerin BMW sahibi olduklarında neler yaşadıklarını, herhangi bir modelin ne tür eksikleri olabileceğini ya da olmayabileceğini, ne kadar güvenilir olduklarını, benzin masrafınızın ne kadar olacağını, ıslak havada nasıl olduklarını ya da benzeri konuları öğrenmenize izin vermez. Diğer bir deyişle, gerçekten öğrenmek istediğiniz hiçbir konuda aydınlanmanızı sağlamaz. Onlara elektronik posta gönderebilirsiniz, ama sorunuz ya da onların buna verdiği yanıt –ya da herhangi birinin yanıtı– sitede görülmez. Ama elbette ki, insanların bu türden her bilgiyi paylaştığı birçok web sitesi var ve bunlar yalnızca birkaç tık ötenizdedir, fakat yine de BMW sitesinde bunların adı bile geçmez. Hatta BMW hakkında erişkinlerin isteyeceği türden doğru dürüst bilgilerine sahip

olmak istiyorsanız bunları bulabileceğiniz en son yer www.bmw.com olacaktır. Orası bir broşürdür.

Aynı şey British Airways için de geçerlidir. Site size, British Airways uçuşları hakkında istediğiniz her şeyi anlatacak, ama bu hatlarda başka kimlerin uçtuğunu söylemeyecektir. Sonuçta insanların bu konuda yaptığı seçimlerin ne olduğunu anlamak istiyorsanız, size bunu söyleyebilecek onlarca başka siteden birine başvurmanız gerekir. Bu durum British Airways için kötü haber, çünkü bu şekilde, onlar sizin ne tam olarak ne aradığınızı öğrenebiliyor ne de var olan rekabette konumlarının nasıl olduğunu anlayabiliyorlar. Üstelik bu çok değerli bir bilgi olduğu için ellerinde kâğıt altlığı olan yığın yığın elemanı sağa sola göndererek bunu öğrenmeye çalışıyorlar, elinde böyle bir şey tutan insanlara, herkesin yalan söylediği gerçeğine rağmen.

Bugüne kadar, bu işleri harikulade oturtmuş olduğunu gördüğüm kişiler, Amazon'daki çocuklar. Onların sitesine gidiyorsunuz, çünkü siteleri paylaşılan bilgiyle dolu. Bilgi arttıkça, siteye giren kişi sayısı artıyor, kişi sayısı arttıkça yayınlanan bilgi artıyor ve Amazon daha çok kitap satıyor. Doğal olarak açık tartışmalardan korkmuyorlar, çünkü BMW'nin tersine onlar sattıkları üründen sorumlu değiller. Görünüşe göre British Airways ve BMW'nin de aslında, satış yaptıkları topluluğun bir parçası olduklarını fark etmesi uzunca bir zaman ve derin bir soluk gerektirecek gibi.

Ama Amazon bile işin bütününe kavrayamıyor. Gerçek dünyadaki dükkânlar gibi, yalnızca fiilen yaptıkları satışı kaydedebiliyorlar. Ya yapmadıkları ve kendileri yapmadığı için yapılmıyor

sandıkları satışlar ne olacak? Geçen gün Zefirelli'nin 1968 *Romeo ve Juliette*'inin DVD'sini sipariş etmek istediğim için Amazon'a girdim. Orada olmadığı ortaya çıktı. VHS'sini alabilirdim, ama ben VHS istemiyordum. Bu durumda yapılan işlem geçersiz oldu. Siteye bir şey satın almak için girdiğimi ve satın almak istediğim şeyin orada bulunmadığını kaydetmenin yolu yoktu. Benim yalnızca onların ellerindeki malların arasından seçme (ya da seçmeme) hakkım vardı, ama asıl istediğimin ne olduğunu söyleme fırsatım olmamıştı. Sonuç olarak, onlara bu durumu yazdım, tahmin edin ne oldu, artık bu fırsata sahibiz. Amazoncular böylesine akıllı işte. Artık stüdyolara aslında neye talep olduğu hakkında bilgi verebiliyorlar. Elbette tamamen masumca olduğunu iddia edemeyeceğim bir başka önerim üzerine de şimdi insanların en çok hangi kitapların filme çekilmesini istediklerini saptayan bir anket başlatacaklar. Bu şimdiye kadar hiç kimsenin toplayamadığı bir bilgidir.

Haydi bunu bir adım daha ileri götürelim. Kaç kere, bir katalog ya da broşüre bakıp da “keşke biri ... hakkında bir kitap yazsa” ya da “keşke biri ... olan bir bisiklet yapsa” ya da “neden kimse .... olan bir tornavida yapmayı akıl edemiyor” ya da “neden bunun mavisini yapmıyorlar?” diye düşündünüz? Bir broşür bu sorularınızı yanıtlamaz ama web yanıtlayabilir.

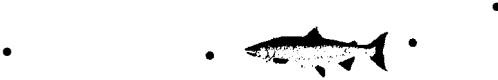
Eğer biri gerçekten yapabilecek olsa, sahip olmaya gerçekten bayılacağınız şey ne olurdu? Önerileriniz, lütfen, www.h2g2.com'a.

— *The Independent on Sunday*,
Kasım 1999

Teknolojik buluşlara tepkilerimizi tanımlayan bir dizi kural saptadım:

1. Doğduğunuzda dünya üzerinde var olan her şey normal, sıradan ve dünyanın doğal işleyişinin bir parçasıdır yalnızca.
2. On beş ile otuz beş yaşları arasında olduğunuz süre içinde icat edilen her şey yeni, heyecan verici ve çığır açıcıdır, kariyerinizi o konuda yapabilirsiniz.
3. Siz otuz beş yaşı geçtikten sonra icat edilen her şey doğanın düzenine aykındır.

AMERICAN ATHEISTS İLE SÖYLEŞİ

AMERICAN ATHEISTS: Bay Adams siz “radikal bir ateist” olarak tanımlanıyorsunuz. Bu sizce doğru bir tanım mı?

DNA: Sanırım doğru. Ben *radikal* terimini çok geniş bir anlamda ve yalnızca vurgulama amaçlı olarak kullanmıştım. Eğer kendinizi bir “ateist” olarak tanımlıyorsanız, bazıları gelip size “Agnostik” mi demek istemiştiniz?” diye soracak ve benim de onlara yanıtımsa gerçekten ateist demek istediğim şeklinde olacaktır. Bir tanrı olduğuna gerçekten inanmıyorum – hatta bir tanrının olmadığına ikna oldum. (Burada hemen göze çarpmayan ince bir fark var.) Onun var olduğuna dair etrafta en ufak bir kanıt bile görmüyorum. Radikal ateistim demek, gerçekten de bunu kastettiğimi, bu konuda çok düşündüğümü, bu fikrime ciddi biçimde sahip çıktığımı anlatmaya çalışmaktan ibaret. Pek çok kişinin, bir görüşün böylesine güçlü bir şekilde ifade edildiğini duyunca gerçekten şaşırması bana çok tuhaf ge-

liyor. Görünüşe bakılırsa, İngiltere’de, belirsiz, kararsız ve ne olduğu belli olmayan bir Anglikanlıktan, belirsiz, kararsız ve ne olduğu belli olmayan bir Agnostikliğe doğru kaymış durumdayız – bana göre her ikisi de hiçbir şey üzerinde pek fazla düşünmek zorunda kalmama arzusunu gösteriyor.

İnsanlar o zaman da genellikle şöyle diyor: “Ama ne olur ne olmaz, Agnostik olarak kalmak kesinlikle daha iyidir?” Bu yaklaşım bana, öyle bir aptallık ve sersemlik düzeyini çağrıştırır ki, içine çekilmektense genellikle anında bu sohbetten uzaklaşmayı tercih ederim. (Eğer başından beri benim yanıldığım ve gerçekten de bir tanrı olduğu anlaşılırsa, sonrasındaysa yasalara körü körüne uyanların, işini şansa bırakanların, Clinton tarzı önemsiz ayrıntılara aşırı önem verenlerin bu tanrıyı etkilediği ortaya çıkarsa, ben zaten ona tapmamayı seçerim.)

Başka birtakım insanlar nasıl olup da bildiğimi iddia edebildiğimi soruyor. *Bir tanrı olmadığı inancı*, tıpkı *bir tanrı olduğu inancı* kadar mantıksız, kibirli vs bir yaklaşım değil mi? diyorlar. Buna yanıtlım birçok nedenden ötürü hayır olacaktır. Birincisi *bir tanrı olmadığına* inanmıyorum. Bunun inanıp inanmamakla ne ilgisi var anlamıyorum. Dört yaşındaki kızım yeri kirletenin kendisi olmadığını söylediğinde buna inanırım ya da inanmam. Ben adalete ve dürüst oyuna inanırım. (Ama olası bütün başarı şanslarına karşı savaşıarak, bunları tam olarak nasıl sağladığımıza pek emin değilim.) Ayrıca İngiltere’nin Avrupa Para Birliği’ne üye olması gerektiğine de inanıyorum. İşin uzmanı olan biriyle etkin bir şekilde tartışa-

bilmek için uzaktan yakından ekonomist sayılmam, ama bildiğim az bir şey, güçlü bir önseziyle de birleşerek bana kuvvetle bunun doğru seçenek olduğunu söylüyor. Kolayca yanılıyor olabilirim ve bunu biliyorum. Bu söylediklerim bana inanmak sözcüğünün meşru kullanımları gibi geliyor. Bununla birlikte, mantıksız kavramları, mantıklı sorulara karşı koruyan dış kabuk görevi yapan bu sözcüğün sorumluluğunu yüklenmek durumunda olduğu pek çok fesatlık olduğunu düşünüyorum. İşte bu yüzden tanrı olmadığına inanmıyorum, ama tanrı olmadığına ikna oldum diyorum ki bu da tamamen farklı bir duruş olup beni ikinci nedenime getiriyor.

Son zamanlarda pek moda olan ve her görüşün otomatik olarak, eşit düzeydeki diğer görüşler ya da zıt görüşlerle aynı saygıyı hak ettiği şeklindeki iddiaya katılmıyorum. Bana göre ay kayalarından oluşmuştur. Eğer biri çıkar da bana "Ama sen oraya gitmedin, öyle değil mi? Bunu gözlerinle görmediğine göre, o halde benim belirttiğim ve ayın Norveç peynirinden oluştuğu şeklindeki görüşüm de seninki kadar geçerlidir," diyecek olursa, onunla tartışmaya girme zahmetine bile katlanamam. İddiayı kanıtlama yükümlülüğü diye bir şey vardır, ama tanrı söz konusu olduğunda, tıpkı ayın oluşumu konusunda olduğu gibi, bu yükümlülük de temelden değişir. Eskiden tanrı pek çok şey için elimizdeki en iyi açıklamaydı, ama şimdi ondan çok daha iyi açıklamalar var. Tanrı artık hiçbir şey için bir tanım olmadığı gibi, kendisi son derece geniş çaplı tanımlanma gerektiren bir kavram haline geldi. Bu yüzden tanrı olmadığına ikna olmuş olmanın, olduğuna inanmaktan daha

mantıksız ya da kendini beğenmiş bir yaklaşım olduğunu sanmıyorum. Konunun tarafsızlık gerektirdiğine de inanmıyorum.

AMERICAN ATHEIST: Ne zamandan beri ateistsiniz ve bu farkındalığa ulaşmanıza neden olan şey nedir?

DNA: Bu oldukça bildik bir hikâyedir. Ergenlik dönemimde iyi bir Hıristiyandım. Bu benim yetiştirme tarzımdı. Hatta o zamanlar okul kilisesinde görevliydim. Sonra, yaklaşık on sekiz yaşlarında, bir gün sokakta yürürken, bir gezgin vaizle karşılaştım, saygıyla durup ona kulak verdim. Anlattıklarını dinledikçe bütün söylediklerinin boş laf olduğu duygusuna kapılmaya başladım ve bu konular üzerinde biraz düşünmemin daha iyi olacağını fark ettim.

Söylemek istediğimi biraz üstünkörü ifade etmiş olabilirim. Boş laf derken aslında belirtmek istediğim şey şuydu: Tarih, fizik, Latince ve matematik öğrenmekle geçirdiğim yıllarda, bir yandan da bir konuyu tartışmanın standartlarını, bir şeyi kanıtlamanın standartlarını, mantığın ya da benzeri kavramların standartlarını (ve zor yoldan) öğrenmiştim. Öyle ki, tam da o sıralarda, mantıksal yanıltmacanın farklı türlerinin nasıl saptanacağı konusu üzerinde çalışmaktaydık ve birdenbire, yukarıda belirttiğim bu standartların hiçbirini dinsel konulara uygulayamayacağım gerçeği kafamda netlik kazanıvermişti. Dinsel eğitim sırasında bizlerden, anlatılan konuları, ki bunlar örneğin Mısır Kanunları'nın¹ feshedilme-

¹ İngiltere'de 1800'lerin başında arazi sahiplerini korumak için uygulamaya konan ve 1846'dan sonra kaldı-

sine karşı çıkanları desteklemek için öne sürülmüş bile olsa çocukça ve saçma bulunarak gülünecek –mantık ve kanıtlanma açısından başlı başına yanlış– konular bile olsa, saygıyla dinlememiz istenirdi. Sonra bu neden böyle olsun ki, diye düşündüm?

Tarihte, olayların neden ve sonuçlarının algılanması, bir yorum meselesi olmasına ve yorumlama işi de her bakımdan bir görüş meselesi olmasına rağmen bütün bu görüşler ve yorumlar, yaşam bulmalarına kıl payı kalmışken iddiaların ve karşıt iddiaların şaşırtıcı çapraz ateşi altında iyice bilenirler ve bütün bunların ardından hâlâ ayakta kalmayı başarabilenler de bu kez yeni nesil tarihçiler tarafından gerçekler ve mantık açısından sorgulanacakları bir açıklama turuna yeni baştan davet edilir – ve bu olay da böylece sürüp gider. *Bütün fikirler aynı düzeyde değildir. İçlerinden bir bölümü diğerlerinden daha sağlam, daha karmaşık, mantık ve felsefe açısından diğerlerinden daha iyi desteklenmiş fikirlerdir.*

Yani, ben fizik mantığının dine uygulanamayacağını, her ikisinin farklı “gerçekler”le uğraştığını (bunun zırva olduğunu biliyorum, ama devam edecek olursak...) zaten biliyordum. Ama, beni şaşırtan, dinsel fikirler lehine olan savların, tarih gibi, yorumcu ve tuttuğu fikri savunan bir yaklaşımın sağlıklı savları karşısında böylesine zayıf ve saçma kalışı olmuştu. Hatta insanı utandıracak kadar çocukça. Dinsel fikirler, herhangi bir entelektüel uğraş alanındaki fikir değişimleri sırasında normal olduğu şekilde, hiçbir zaman

---

ıldığında bir anlamda feodal düzenin sonu olan mısır ithalatıyla ilgili kanun –çn.

açık bir meydan okumayla karşılaşmıyordu. Neden karşılaşmıyordu? Çünkü buna karşı duramazlardı. Böylece bir Agnostik oldum. Düşündüm, düşündüm, düşündüm. Ama devam etmeye yetecek kadar donanımlı olmadığım için bir çözüme ulaşamadım. Tanrı fikri konusunda son derece kuşkuluydum, ama hayat, evren ve her şey için onun yerine koyabileceğim herhangi bir açıklamanın işe yarar bir modelini oluşturabilecek kadar bilgi sahibi değildim henüz. Ama yılmadım, okumaya ve düşünmeye devam ettim. Otuzlarımda bir ara evrim biyolojisine takıldım, özellikle de Richard Dawkins'in kitaplarına: Önce *the Gen Bencildir*, ardından *Kör Saatçi* ve birden (sanırım *Gen Bencildir*'i ikinci okuyuşumda) her şey yerli yerine oturdu. Bu çok şaşırtıcı sadelikte bir kavramdı, ama doğal olarak, yaşamın sonsuz ve aldatıcı karmaşıklığına yol açmıştı. İnsanların dinsel deneyimlerini anlatırken söz ettikleri huşu duygusu, bu farkındalığın benim içimde uyandırdıklarının yanında, samimi söylüyorum aptalca kalıyordu. Her zaman için algılamanın uyandırdığı saygı duygusunu, cehaletin uyandırdığına tercih ederim.

AMERICAN ATHEIST: Hayranlarınızla yaptığınız bir konuşmada Ateist yaklaşımınızdan ("... bu, tanrıya gerçekten inandığım sayılı anlardan biriydi...") diye ima yoluyla söz ediyorsunuz. Sizin bir ateist olduğunuz hayranlarınız, arkadaşlarınız ya da meslektaşlarınız arasında bilinen bir gerçek midir? Arkadaş çevrenizde ve meslektaşlarınız arasında ateist çok mudur ?

DNA: Bu benim için biraz şaşırtıcı bir soru ve

sanırım bunun nedeni işin içine az da olsa kültürel farklılıkların girmesi. İngiltere’de ateist olmak öyle büyütülecek bir mesele değildir. Bununla birlikte belirli bir konu hakkındaki görüşlerini çok güçlü ifade edenlerle ilgili hafif bir rahatsızlık duyulduğunu da söyleyebilirim, belki tarafsız bir kararsızlık daha uygun bir yaklaşım olarak kabul edilip dolayısıyla da tercihler ateizmden çok agnostisizm lehindedir. Agnostisizmden ateizme geçişse öyle sanıyorum ki, pek çok insanın göstermeye hazır olduğundan çok daha fazla bir entelektüel kararlılık gerektiriyor. Ama dediğim gibi, bu konu önemli bir sorun yaratmaz. Tanıdığım ve birlikte zaman geçirdiğim insanların birkaçı, bilim insanı ve onların çevrelerinde ateizm olağan yaklaşım olarak kabul edilmektedir. Sanırım bunun dışında tanıdığım insanların çoğu agnostik ve birçoğu da ateist. Eğer arkadaşlarım, ailem, meslektaşlarım arasında bir tanrı olduğuna inanan birilerini arıyor olsaydım, sanırım daha yaşlı ve (bu konuda dürüst olmak gerekirse) daha az eğitilmiş olanlar arasında bunu yapmam gerekirdi. Bir iki istisna olabilir elbette. (Alışkanlıkla, neredeyse “saygın istisnalar” diyecektim, ama işin doğrusu böyle düşünmüyorum.)

AMERICAN ATHEIST: Hayranlarınız, arkadaşlarınız ya da birlikte çalıştığınız kimseler sizi ateizmden “kurtarmak” istediler mi?

DNA: Kesinlikle hayır. İngiltere’de bu tür köktenci yaklaşımlara pek rastlanmaz. Pekâlâ, belki biraz yanılıyor olabilirim. Ancak (ve burada yaklaşımım son derece burnu büyük olacak) belki de ben öyleleriyle karşılaşmamaya çalışıyor olabi-

lirim, tıpkı televizyondaki pembe dizi seyircilerinden ya da *National Enquirer* tarzı dergi okurlarından uzak durmaya çalışmam gibi. Peki, ama karşılaşacak olsaydım nasıl tepki veririm? Bu yüzden pek canımı sıkmazdım.

AMERICAN ATHEIST: Profesyonel yaşamınızda ateizm yüzünden (ateistlere karşı bağnazca yaklaşımlar gibi) herhangi bir engelle karşılaştınız mı ve karşılaştıysanız bu durumla nasıl başa çıktınız? Böyle bir şey başınıza sık sık geliyor mu?

DNA: Böyle bir şeyle hiç karşılaşmadım. Bana göre bu anlaşılmaz bir düşünce şekli.

AMERICAN ATHEIST: Kitaplarınızda tanrı ve dinle ilgili birçok eğlenceli gönderme var. Örneğin: “.... adamın birinin, değişiklik olsun diye bundan böyle halka nazik davranmanın ne kadar iyi olacağını dile getirdiği için bir ağaca çivilenmesinden iki bin yıl sonra ...” Ateist yaklaşımınız yazılarınızı nasıl etkiledi? Nerelerde (hangi karakterler ya da durumlarda) sizin kişisel dini görüşleriniz en net biçimde yansıtılıyor?

DNA: Din beni büyüleyen bir kavram. (Bu ona inanmaktan tamamen farklı bir şey!) İnsan ilişkileri üzerinde öylesine büyük ve hesaplanması bile olanaksız etkileri olmuş ki. Din nedir? Neyi temsil eder? Böyle bir kavramı niye icat etmişiz? Nasıl devam ediyor? Sonu ne olacak? Bütün bunları eşeleyip araştırmayı çok severim. Bu konular üzerine yıllardır o kadar çok kafa yordum ki, bu büyük merakımın yazılarıma yansması kaçınılmaz bir şey.

AMERICAN ATHEIST: Ateist hayranlarınıza nasıl bir mesaj göndermek isterdiniz?

DNA: Merhaba! Nasılsınız?

The American Atheist 37, No. 1
(David Silverman'ın röportajı)

*Hayranlarınızla elektronik posta yoluyla
konuşmanın yararları nedir?*

Daha çabuk ve kolay gerçekleştirilebiliyor, üstelik zarf yalamayı da gerektirmiyor.

GELECEĞE DAİR

Geleceği öğrenmeye çalışmak budalaca bir şey. Ama bu, gün geçtikçe hepimizin oynamak zorunda olduğu bir oyun haline geldi, çünkü dünya çok büyük bir hızla değişiyor ve belki de gelecek hafta orada yaşamamız gerekebileceği için geleceğin neye benzeyeceği konusunda biraz olsun bilgi sahibi olmamız gerekiyor.

İşin tuhafı, bu inanılmaz değişim hızının en önemli lokomotifi olan endüstrinin –bilgisayar endüstrisinin– iş geleceği tahmin etmeye geldiğinde oldukça beceriksiz olduğu anlaşıyor. Öngörmekte başarısız olduğu özellikle iki konu oldu: Birincisi internetin gelişi, ki şaşırtacak kadar kısa bir zaman içinde günümüz bilgisayar endüstrisinin özü haline gelmiş durumdadır; diğeryse yüzyılın sona ereceği gerçeği.

O halde yeni bir bin yılın eşiğinde, büyük kara taşın önünde dikilip de anlaşılmaz şeyler geveleyen Kubrick'in maymunları gibi, biz de karşımızdaki sarp kayalığı andıran değişimi dikkatle

inceleyerek, geleceğin neler getireceğini tahmin edebilir miyiz? Moleküler bilgisayarlar, kuantum bilgisayarları – bunları anmaya cesaret edebiliriz miyiz? Trenler hakkında yanıldık, gezegenler hakkında yanıldık, ne bileyim... bir dizi şey hakkında yanıldık. Siz en iyisi Christopher Cerf ve Victor Navasky tarafından yazılmış *The Experts Speak* adlı kitabı arayıp bulun.

Kitap geçmişte otoriteler tarafından yapılan ve neredeyse anında, muhteşem bir yanılgı olduğu ortaya çıkan güvenilir tahminlerle dolu. O tür şeyleri bilirsiniz. Yale Üniversitesi Ekonomi Profesörü Irving Fisher 17 Ekim 1929'da "hisselerin değerinin en yüksek düzeye ulaştığını ve görünüşe göre böyle kalacağını" söylemiş. Sonra, 1962'de Beatles grubu hakkında "müziklerini beğenmiyoruz. Gitar grupları demode olmak üzere," diyen Decca plak şirketinin yöneticisi var. Alın size bir tane daha: *The Wall Street Journal*, 1995'te "Bill Clinton, sahnede salya akıtmayan herhangi bir Cumhuriyetçi karşısında kaybedecek," demiş. Tuvalette saatler boyunca zevkle okuyacağınız çok kalın bir kitap bu.

Tuhaf olan bu konuda bir adım bile ilerlememiş olmamız. Lord Kelvin'in 1897'de "Radyonun geleceği yok," dediğini duyduğumuzda imalı bir şekilde gülümsüyoruz. Ama 1977 yılında, Digital Equipment Corporation'ın başkanı Ken Olsen'in "herhangi bir bireyin, evinde şahsına özel bir bilgisayar olmasına hiç gerek yok," dediğini duymak çok daha şaşırtıcı. Onun tamamen ve kesinlikle yanılıyor olduğunu kanıtlamayı aklına koyan Bill Gates'in bile, hiç kimsenin 640k'dan fazla belleğe gereksinim duyacağını tasavvur

edemediğini söylediğini herkes bilir. Word programını yirmi kat büyük bellekte çalıştırın bakalım kolaysa.

Bir tahmin günlüğü tutup henüz kendinden emin küçük birer tomurcukken eğlenceli olacağı kesin kehanetleri yakalayıp yakalayamayacağımızı görmek ilginç olabilir. İşte size benim yakaladığım ve kısa bir süre önce, Şubat ayında, Amerikan telefon şirketi USWest'in mühendislik bölümü başkan yardımcısı olan Bay Wayne Leuck adında birinin sözleri. Yüksek hızda kablosuz veri bağlantılarının kullanılmasına karşı şöyle demiş: "Kabul ediyorum, saate doksan kilometre hızla giderken, arabanızda kullanabileceğiniz bir şey, ama bunu yapan çok sayıda kişi olacağını sanmıyorum." İzleyin bakalım, öyle mi olacak. Bu, söyleyeni uzun süre rahat bırakmayacak bir cümledir. Uydu navigasyonu. Kablosuz internet. Fiziksel konumunuzu saptayıp bilgi paylaşım alanına göndermeye başladığımızda internet uygulamalarında bir kez daha patlama yaratacak yeni bir büyümeyi tetiklemiş olacağız.

En azından benim tahminim böyle. Elbette ki tamamen yanılıyor olabilirim. Steward Brand, mükemmel eseri *The Clock of the Long Now*'da, toplumun gelecekle ilgili tahmin ve iddialarının kaydını on bin yıl boyunca tutmayı önermektedir. Ama kısa vadede işlerin nasıl yürüdüğünü görmek de ilginç olacaktır. Her yeni yıl başında, medya gelecek yıl olacaklarla ilgili kehanetlerle dolup taşar. Doğal olarak, iki gün sonra bunlar unutulur ve doğruluğunu sınama şansımız hiçbir zaman olmaz. Bu yüzden şimdi, okuyucuları önümüzdeki beş yıl içinde ne zaman, neler ola-

cağı konusunda kendi tahminlerini –ya da yazılı olarak karşılaştıkları diğer tüm tahminleri– sunmaya davet ediyorum. Mars’a ayak basacak mıyız? İrlanda ya da Ortadoğu’da barış gerçekleşecek mi? Elektronik ticaret patlayacak mı?

Hepsini web sitemizde sıralayacağız ve böylece bunların olan bitenlerle karşılaştırmasını yapmamız mümkün olacak. Gelecekle ilgili kehanette bulunmak aptalca bir oyundur, ama skoru tutabildiğiniz sürece her oyun gelişmeye açıktır.

The Independent on Sundays

Kasım 1999

Şimdilerde bütün düğme ve kaldıraçlardan anılmış olmasıyla övünülen yeni nesil, akıllı bir ofis koltuğu var. Bildiğimiz bütün yay ve destek sistemleri hâlâ geçerli, ancak nasıl olacağını söylemenize gerek kalmadan, koltuk, kendi kendine sizin duruşunuza ve hareketlerinize uyum sağlayabilir. Pekâlâ, işte size bir kehanet: Bu işi yapacak bir yazılıma sahip olduğumuz zaman dünya gerçekten de çok daha iyi ve mutlu bir yer olacaktır.

KÜÇÜK BECERİKLİ BİLGİSAYAR

Benim en ilginç bulduğum bilgi parçacığı şudur: Emily ve Charlotte Brontë'nin erkek kardeşi olan Branwell Brontë, bir şömineye dayanmış olarak ayakta ölünebileceğini kanıtlayabilmek için aynen böyle ölmüştür.

Aslında bu tam olarak doğru değil. Benim kesinlikle ilginç bulduğum asıl bilgi parçacığı genç tembel-hayvanlarla ilgilidir: Bunlar sık sık ağaç dalları yerine kendi kol ve bacaklarına sarılarak ağaçtan düşerlermiş. Ama bunun son zamanlarda kafamı kurcalayan şeyle bir ilgisi yok, çünkü bu tembel-hayvanları ilgilendiren bir bilgi, oysa Branwell Brontë'yle ilgili bilgi yazarlarla, ölü gibi hissetmekle ve olabileceğini kanıtlamak için birtakım işler yapmakla ilgili, bunların şu anki durumumla ilişkisiyse, eğer samimi davranmak gerekirse, bir dereceye kadar açıkça ürkütücü.

Ben bir yazarım ve kendimi ölü gibi hissediyorum, sanırım, sabahın köründe Michigan, Grand Rapids'e uçmuş olsanız ve otel odanıza girmek

için üç saat daha bekleyeceğinizi öğrenseniz, siz de öyle hissederdiniz. Aslında yalnızca Michigan, Grand Rapids'e uçmuş olmak bile bunun için yeterlidir. Eğer buranın yerlisiyseniz, o zaman lütfen yalnızca şaka yaptığımı varsayın. Geri kalan herkes eminim şaka yapmadığımı fark edecektir.

Gidecek başka yerim olmadığı için bir şömineye dayanmış, ayakta duruyorum. Yani şömine rafına benzeyen bir nesneye. Aslında, bunun ne olduğunu bilmiyorum. Pirinç ve bir tür plastikten yapılmış, muhtemelen şehirde geçirdiği berbat bir geceden sonra mimarın çiziktiriverdiği bir şey. Bu aklıma başka bir ilginç bilgi parçasığını getiriyor: Trans-Sibirya Demiryolunda önemli bir kusur vardır, çünkü çar (hangi çar olduğunu bilmiyorum, çünkü evdeki çalışma odamda değilim, Michigan'da, insana utanç verecek kadar çirkin bir şeye yaslanmış, ayakta bekliyorum ve etrafta hiç kitap yok) Trans-Sibirya demiryolu hattının inşasını emrederken, hattı belirlemek amacıyla haritanın üzerine cetvelle bir çizgi çizmiştir ve cetvelin üzerinde bir çentik bulunmaktadır.

Bu yazıyı, isimsiz bir mimari gafa dayanmış olarak yazıyorum ve yazdıklarımı da Mac'ime yazmıyorum. Aslında yazardım, ama Power-Book'umun şarjı henüz bitti (bir şeyi onun tek büyük kusuru üzerinden isimlendirmek, tuhaf bir şey doğrusu; isimlendirmenin tuhafılığı bu anlamda Grönland'a¹ benziyor). Şarj kablosu

¹ Okurlarımızın büyük bölümünüze bu dipnot gereksiz gelebilir, ama büyük bölümü buzullarla kaplı ve dünyanın en büyük adalarından biri olan Grönland'ın adını "Greenland: Yeşilülke" olarak koymak gerçekten de tuhaf -çn.

yanımda, ama bağlayabileceğim yer yok. Gerçi kablounun akıllıca düşünölmüş evrensel bir güç kaynağı var, ama evrensel bir fişi yok, ne yazık ki. Onun yerine kocaman, hantal, İngiliz tarzı, üç girişli bir fiş takılmış. Bunun anlamı Heathrow havaalanından ayrılmadan bir adaptör almayı unutursanız, tam anlamıyla derdiniz olduğudur. İngiliz tarzı fişler için İngiltere dışında adaptör bulamazsınız. Biliyorum. Eski taşınabilir Mac'imle de benzer bir sorunum oldu (taşınabilir Mac şakaları yapmaya niyetim yok. Yoluna devam edebilmek için Apple onlardan yeterince yaptı zaten. Lanet olsun. Yapmayacağım demiştim.) Sonunda bir Amerikan fişi almak zorunda kaldım. Daha doğrusu almayı denedim. Deneme başarısız oldu, çünkü kablolar yalnızca yeni bir taşınabilirle birlikte veriliyordu. On gün boyunca taşınabilir ölü Mac'i yanımda oradan oraya sürükledim ve ara sıra üstünde sandviçlerimi yedim, çünkü bu masa taşımaktan daha hafifti. (Kahretsin, işte yine yaptım.)

Ama Powerbook'la aynı sorunum yok. O kadar da aptal değilim. Bu kez yanımda bir adaptör getirdim. Ama yine de biraz aptal sayılırım, çünkü o bavulun içinde ve ben bavulu az önce odanın hazırlanması için üç saat bekleyeceğimi öğrendiğimde kat görevlisine teslim etmişim.

Peki ne yapıyorum şimdi? Elimle mi yazıyorum? Şaka yapıyor olmalısınız. On yıl kelime işlemci kullandıktan sonra artık el yazısı yazmayı bile unutmuş olabilirim. Yazabiliyor olmam gerektiğini biliyorum: Elyazısı yazmak pirinç çubuğu kullanmak gibidir, bir kez öğrendin mi bir daha asla unutmazsın. Sorun kaleminden çok

pirinç çubuklarıyla denemeler yapmış olmam; sonuçta hayır, elimle yazmıyorum. Şu küçük, korkunç diktafonlara da konuşmuyorum, çünkü, siz ümitsizce ne söyleyebileceğinizi düşünüürken, onlar durmaksızın kayda devam ediyor. Kapatma düğmesine basıncaysa aklınıza ne diyeceğiniz geliyor.

Hayır. Yaptığım şey bunları yeni Psion Serisi 3a avuç içi bilgisayarına kaydetmek. Heathrow Havaalanındaki gümrüksüz satış mağazalarından sırf zevk olsun bir tane almıştım. İtiraf etmeliyim ki iyi bir şey. İşe yarıyor.

Psion'dan söz etmeye devam etmeden önce gümrüksüz satış mağazalarıyla ilgili bir şey söyleyebilir miyim? Gümrüksüz mağazalarda satılanların daha ucuz olmadığını söylemiyorum. Ucuzlar. Son derece küçük ve yok denecek kadar az miktarda ucuzlar. Oralardan alışveriş ettiğinizde, çok az da olsa tasarruf edersiniz. Ama sonra, ülkeye geri döndüğünüzde, bol miktarda ceza ödeyebilirsiniz, çünkü aldığınız her şeyi gümrüğe deklare etmeniz gerektiğini unutabilirsiniz. Aldığınız şeyin gerçekten gümrüksüz olabilmesi için yaşamınızın kalan kısmını uçakta geçirmeye karar vermiş olmanız gerekiyor. Peki, cadde üzerinde bir dükkândan alacağınızdan birazcık daha ucuz bir rakama, gümrüksüz satış mağazasından alışveriş yapınca ne olur? Bunun anlamı gümrükten arttırdığınız paranın çoğunun Ulusal Sağlık Hizmeti (ve Tridant nükleer denizaltıları) yerine bu dükkânlardaki kasalara gittiğidir. Psion'umu neden mi gümrüksüz satış mağazasından aldım? Aptalın tekiyim de ondan.

Her neyse. Durum raporu. Bana bir oda bul-

dular. Adaptör fişimi bavuldan çıkardım. Powerbook'um kendisini şarj ediyor. Ama onu henüz kullanmıyorum, çünkü şu an küvette keyif yapıyorum. Bu yüzden hâlâ Psion'u kullanmaktayım. Daha önce hayatımda hiç banyoda yazı yazmamıştım. Kâğıt sudan ve buhardan ıslanır, kalem-ler baş aşağı yazmaz, daktilolar göbeğini acıtır ve eğer banyoda bir Powerbook kullanmaya niyetleniyorsanız, sanırım bu kendi Powerbook'unuz değildir.

O halde önemli olan bunun yapılabilmesi. Bir avuç içi bilgisayarla gerçekten de yazı yazabiliyorsunuz ki bu benim daha önceden fark etmediğim bir şeydi. Bunu Sharp Wizard ile denemiştım, ama klavye alfabetik sıraya göre düzenlendiği için durum ümitsiz olmuştu. Alfabetik klavye kararının ardındaki prensip bir yanlış anlamaya dayanır. Sanırım şöyle düşünülmüş: Herkes qwerty'i [q klavye] bilmeyebilir -qwerty'i sözcük olarak yazmak tuhaf bir his- ama herkes alfabeyi bilir. Bu doğru, ama ilgisiz. İnsanlar alfabeyi tek boyutlu bir dizi olarak bilir, iki boyutlu bir düzen olarak bilmez, o zaman harf arayıp bulmanız gerekir. O halde neden qwerty kullanıp en azından bilenleri rahat ettirmeyesiniz?

Daha büyük olan ve q klavyesi bulunan Sharp Wizard 8200'ü de kullandım, ama inanır mısınız, onda da word wrap [metin editörlerinde sözcükleri düzenli olarak sıralamaya yarayan komut] yok. Bugünlerde Etch-a-Sketch'de [üstüne resim çizilebilen ekran] bile word wrap var.

Bütün avuç içi bilgisayarların bir sorunu daha var: Klavyenin parmaklarınız için fazla küçük olması. Bu zor bir sorun. Çözemiyorsunuz. Eğer

makine cebinize girebilecek kadar küçükse, yamazamayacak kadar da küçük demektir. Ama ben bunun çözümünü buldum. Bunu zaten biliyorsanız, beni affedin, muhtemelen bunu dünyada en son fark eden kişi benim. Her neyse, çözüm şu: Avuç içi bilgisayarı iki eliniz arasında tutup baş parmaklarınızla yazmak. Ciddiyim. İşe yarıyor. Başlangıçta biraz beceriksiz hissediyorsunuz ve alışmadığınız kasları kullanmaktan ötürü elleriniz biraz ağrıyor, ama böyle yazmaya şaşırtacak kadar kolay alışıyorsunuz. Şimdiye kadar binlerce sözcük yazdım.

Bu akla bazı ilginç sorular getiriyor. Yani bana göre ilginç. Siz istediğinizi düşünebilirsiniz. Bu girdi meselesi ne olacak? Tabii ben de sıradaki diğer kişiler gibi sesle ve kalemle girdi konusunda aklımı kaçıracak kadar heyecanlıyım. Ama siz de, ben de ve Caere Typist ya da benzerlerini kullanmış herkes de biliyor ki, işler çok ender olarak teoride olduğu kadar uygulamada da sorunsuz gider, en azından şimdilik öyle. Çoğu kez, tam olarak işe yaramayan teknolojilerle savaşılarak geçen zaman, son kullanıcı için zahmete değecek bir sonuç oluşturmaz, ama bizim gibi bilgisayar fanatikleri için çok eğlencelidir. “2 nolu yakıt tankını aç, Hal” diyebilmek ve Hal’in sizin aslında onu Jüpiter’in dışında mahsur bırakmak istediğinizi anlayacağına emin olacağınız günler hâlâ çok uzak. Ve korkarım, bunun gibi bir yazıyı dikte ettirip de bırakın kusursuz olmasını, çözülebilir olmasını beklemek bile epey uzun sürecek. Hepimiz sekreterin patronun söylediği her şeyi, hatta “bu kısmı yazma” ya da “o son cümleyi çıkart” komutlarını bile not aldığı şu bildik

skeçi seyretmişizdir. Bu sistemin düzgün çalışmaya başladığını görmeden önce sanırım pek çok “aptal sekreter tipi” acılar yaşamak zorunda kalacağız. Kalemle girdi yapılabilen sistemlere gelince, şey, yukarıda da söylediğim gibi, on yıldır bilgisayar ve kelime işlemcileri kullanma sonucu el yazım benim bile okuyamadığım bir hale geldiği için bir bilgisayarın bu konuda ne kadar şanslı olur bilemiyorum. Bütün bu çelişkileri kurcalama zahmetine kalkışır mıyım? Hayır.

Dolayısıyla şu an için geriye klavye girdisi kalıyor ve klavye girdisi de qwerty anlamına geliyor. Ama bildiğimiz gibi qwerty, en başta, daktilocuyu yavaşlatıp tuşların birbirine kilitlenmesini önlemek amacıyla tasarlanmıştı. Bilerek kullanışsız olmak üzere tasarlanmıştı. Bununla birlikte, onu çok daha kullanışlı bir şeyle, örneğin Dvorak klavyeyle değiştirmek için yapılan tüm girişimler başarısız olmuştur. İnsanlar qwerty’i çoktan öğrenmişler ve değiştirmek için ısrarcı bir dürtüleri de yok. Dvorak ve benzerleri daha iyi olabilir, ama şimdiye dek qwerty yeterli olmuş. “Patlamamışsa tamir etme,” çok güvenilir bir ilkedir ve ömrüm boyunca köle gibi bunun aksine çalışmış olmama rağmen böyle olmaya devam edecektir.

Ama en sonunda klavyeleri yeni baştan icat etmek için güçlü bir baskı hissedeceğimiz noktaya ulaştığımızı düşünüyorum. Avuç içi bilgisayarlar yeni hareketin odak noktası. Apple, Microsoft ve herkes, birdenbire, kişisel dijital yardımcılar ve elemanların hızını değiştirmeye karar vermiş görünüyor, Psion 3a serisini birkaç saat kullandıktan sonra ben de aynı fikirdeyim.

Bu muhteşem bir teknoloji ve bir şeyin yalnızca eğlendirici bir oyuncak olmaktan çıkıp ciddi bir şekilde banyoda kullanabileceğiniz bir şey olmaya başladığı o önemli anın başlangıcı. Hepimiz yıllardır qwerty'nin kullanışsız olduğunu biliyoruz ve şimdi yeterli bile olmadığını anlaşıldığı en önemli ana ulaşmış bulunuyoruz. Yeterli bile olmadığını anlaşıldığı en önemli an. (Evet, birbir kopya edilmiş bir yazı!) Sistem tasarımcılarının cesaretleri Dvorak klavyenin başarısızlığı yüzünden kınılmamıştır inşallah. Umarım insanların avuç içi bilgisayarları nasıl tuttuklarına çok dikkat ediyor, parmaklarının doğal olarak nereye ulaştığını, rahatça nereye yerleşebildiğini ve bir klavyenin çalışmasının nasıl yeni baştan kurgulanabileceğini dikkatle inceliyorlardır. Şu anda baş parmak eklemlerimin kaskatı kesilmemiş ve sızlamıyor olmasını tercih ederdim. Ben bunun yapılabileceğini kanıtlamış bulunuyorum, ama Branwell Brontë gibi ve aynı numarayı yarın deneyebileceğimi sanmıyorum.

Çalışmayan şeyleri fark ediyoruz. Çalışanları fark etmiyoruz. Bilgisayarları fark ediyoruz, onlara ödediğimiz parayı fark etmiyoruz. Elektronik kitap okuyucularını fark ediyoruz, kitapları fark etmiyoruz.

KÜÇÜK SALLANAN ŞEYLER

Sanırım, küçük sallanan şeylere savaş ilan etmenin tam zamanı. Bu sabah yine postadan çıktılar. Bir Amerikan posta ile sipariş firmasına yeni bir optik disk sürücüsü sipariş etmiştim ve adı “Yabancı” olan o tuhaf ve ücra köşede oturduğum ve bir güvercin kadar sık yolculuk yaptığım için siparişimi verirken cihazın uluslararası geçerli bir güç kaynağı olup olmadığını şiddetle öğrenmek istedim.

Uluslararası güç kaynağı demek, bulunduğu ülke neresi olursa olsun, hatta hangi ülkede olduğunuzu biliyor bile olsanız –sandığınızdan daha büyük bir sorun yaratabilir bu– siz Mac’inizi fişe takarsınız ve diğer çözümlmeleri araç kendi kendine halleder demek. İşte bu olayı “Plug and Play” olarak tanımlıyoruz. Ya da en azından Microsoft böyle tanımlıyor, çünkü bu henüz onlarda yok. Mac dünyasındaysa bunu o kadar uzun zamandan beri kullanıyoruz ki bir ad vermek aklımıza bile gelmemiş. Bugünlerde, uluslararası

sı güç kaynağı satın alırken size, onunla birlikte pek çok başka yan ıvrır zıvırlar da veriyorlar – ama hepsiyle değil. Sormamın nedeni buydu.

“Evet, var” demişti, satış elemanı Scott.

“Uluslararası bir güç kaynağı olduğuna eminsiniz?”

“Evet,” diye tekrarlamıştı Scott. “Uluslararası güç kaynağı var.”

“Kesinlikle eminsiniz?”

“Evet.”

Bu sabah beklediğim sipariş elime ulaştı. İlk fark ettiğim şey, aradığım türde güç kaynağına sahip olmadığı oldu. Bunun yerine küçük sallanan bir bağlantı kablosu vardı. Bu küçük sallanan şeylerden bende odalar dolusu var ve artık daha fazlasını istemiyorum. Yarısının hangi cihaz için kullanıldığını bile bilmiyorum. Daha da önemlisi, sahip olduğum cihazların yarısının küçük sallanan şeylerinin nerede olduğunu hatırlamıyorum. En sinir bozucusu da küçük sallanan şeylerin çoğunun, bu sabah gelen de dahil olmak üzere, 120 volt AC yani Amerikan voltajıyla çalışan şeyler olması, onları burada, yani Yabancı Ülke’de (eyalet kodu YÜ) kullanamayacağım anlamına geliyor. Ama yine de onları saklamam gerekiyor, uydukları cihazı –hangi cihaza uyduklarını anlayabildiğim sürece– Amerika’ya götüreceğim olursam diye.

Şimdi, Tanrı aşkına sen neden bahsediyorsun, diye soruyor olabilirsiniz.

Söz ettiğim sallanan küçük şeyler (ki mikro-elektronik dünyasının her tarafını sarmış bulunan bu sallanan küçük şeylerin tek bir türü diye bir şey yoktur) diz üstü ve avuç içi bilgisayar-

lara, harici sürücülere, kaset kayıt cihazlarına, telefon mesaj aletlerine, güçlendirilmiş hoparlörlere ve inanılmaz derecede gerekli diğer tüm araçlara ait alternatif akım kaynaklarının, 120 ya da 240 olan voltajlarını doğru akıma çevirip 500 mili amperde ya da 300 mili amperde ya da 1200 mili amperde, 6 ya da 4,5 ya da 9 ya da 12 volta düşürmek için gerekli olan harici güç adaptörleridir. Fişlerin üzerinde negatif uçlar ve bir ucu açık pozitif tüpler vardır, tabii pozitif uçlu ve negatif tüplülerinden olmadıkları sürece. Tüm bu değişkenleri birbiriyle çarptığınızda -hafızamı güçlendirmek için eşleştirme oyunu oynamaya kalkışmadığım sürece- hiçbirini doğru dürüst tanımlayamayacağım, ama dolaplarımı bu sallanan küçük şeylerle dolduran, oldukça önemli bir endüstrinin varlığıyla karşılaşılıyorsunuz. Kullanmak istediğim cihaza gerçekten uyan sallanan küçük şeyi bulmanın olağan yöntemi gidip yeni bir tane almaktır, hem de vücudunuzdaki tüm havanın ağzınızdan uçmasına neden olabilecek bir fiyat ödeyerek.

Peki bu neden böyle? Bir olasılık, tıpkı Xerox'un toner kartuşu sattığı gibi, Sony'nin de aslında sallanan küçük güç kaynakları ticareti yapmasıdır.

Bir diğer olasılıksa düpedüz kör budalalıktır. Bu olamaz değil mi? Yani olabilir mi acaba? Paranın satın alabileceği en lezzetli pizzayla beslenen, gezegendeki en güçlü beyinlerden bazılarının, bir noktada, "Hepimiz tek tip bir doğru akım güç kaynağını standartlaştırıyorduk daha kolay olmaz mıydı?" diye düşünmemiş olması, inanılması güç bir durum. Bakın ben elektrik

mühendisi değilim, dolayısıyla imkânsız istiyor olabilirim. Belki de belli bir optik sürücünün ya da CD volkmenin çalışma yönteminde 500 yerine 600 miliamp çekmesi ya da negatif girişinin uçta değil de tüpte olması ve bunun dışında az da olsa yapılan bir değişikliğin cihazın kendi kendini pişirmesi ya da sarmasıyla sonuçlanması bu işin *sine qua non*'udur [mutlaka aranılan şart]. Ama ben, eğer bir donanım mühendisini birkaç gün için bir odaya kapatır ve onu peperoni kokusuyla tahrik ederseniz, tasarladığı şey her neyse (belki de hakkında bir sürü güzel şey duyduğum yeni Pro cihazı bile buna dahil olabilir) onun düşük güçlü standart bir güç kaynağıyla çalışmasını sağlayabileceğine inanıyorum.

Aslında bu konuda bir tür katı standart mevcut, ama bu biraz tuhaf. Bugünlerde pek fazla kimse arabasında sigara içmiyor ve eskiden kontrol panelinde çakmağın bulunduğu açıklık, şimdi daha çok cep telefonu, CD-çalar, faks makinesi ya da son günlerde gördüğüm pek de olmayacak bir tv reklamına göre kahve makinesi için güç kaynağı olarak kullanılıyor. Soket orijinal olarak başka bir amaçla kullanıldığından şimdi yapmasını istediğimiz şeyler için yeri ve boyutları yanlış, o halde onu yeni görevine uygunlaştırmak için çalışmaya başlamanın zamanı.

Bu beklenmedik durumlara uyum sağlama şansının bize sağladığı önemli şey muhtemel bir doğru akım güç standardı. Kesinlikle rastlantısal bir şey, ama belki de onun bir bilgisayar endüstrisi standartları komitesi tarafından ömür boyu uğraşarak değil de bir otomobil mekanisyonu tarafından bir akşamüstü tasarlanmış olmasına

minnettar kalmalıyız. Voltaj düzeyi aynı kalsın ve küçük, yeni bir fiş tasarımıyla, işte yeni standardınız.

Bunu benimsemenin ilk avantajı yalnızca bir doğru akım güç adaptörüne ihtiyacınız olması! Düşünün! Yani, tam olarak bir tane olmasa da, bir düzine kadar gerekebilir, ama en azından hepsi aynı olacak! Bir kutu alın yeter! Eee, tıpkı, eee, ampul gibi bir ihtiyaç maddesi olacak diyecektim, ama ampullerin çeşit çeşit wattları ve aksesuarları oluyor. Doğru akım güç kaynağı standardının mükemmel tarafı ampullerden çok daha iyi olması olacak.

Bütün o bitip tükenmeyen karışıklıklar ve kullanışsızlıktan kurtulmak bir yana, yeni bir standardın ortaya çıkışı her türlü yeni özelliği de beraberinde getirecektir. Arabalarda kullanışlı yerlerde güç noktaları. Evlerde ve ofislerde doğru akım güç noktaları ve en önemlisi uçak koltuklarının kol destekleri üzerinde doğru akım güç noktaları.

Şuna sahip çıkmalı ve itiraf etmeliyim ki, eskiden hantal masaüstü dinozorlarla yaptığım işin % 97.8'ini yapan PowerBook'umu, ne kadar seversem seveyim, uçakta kullanmaktan vazgeçtim. Evet, evet biliyorum, bataryanın ömrünü uzatmak için uygulayabileceğiniz her türlü (güç) kullanıcı stratejisi mevcut -kısık aydınlatma, RAM diskleri, işlemci dinlendirme vb- ama mesele, bunlarla uğraşmak istememem. Canımı sıkamak istiyorsam, açıp havayolu dergisini okuyabilecek yetenekteyim çok şükür. Ama oturduğum koltuğun kolunda bir doğru akım güç kaynağı olsa, gerçekten de biraz çalışabilir ya da

en azından (bilgisayarımla) oyalanabilirim. Biliyorum, uçak şirketleri muhtemelen “Evet, ama bunu yaparsak, uçaklarımız düşer” diyecektir, ama onlar bunu hep söylüyor zaten. Biliyorum, bazen gerçekten de düşüyor uçakları, ama havayolu şirketlerinin düşeceklerini söyledikleri sıklıkta değil ve asıl mesele de bu. Kendi hesabıma ben bu riski göze almaya gönüllüyüm. Bana sorarsanız, sallanan küçük şeylere karşı açılan savaşta gösterilecek hiçbir fedakârlık fazla büyük sayılamaz.

MacUser
Eylül 1996

Aslında tek istediğimiz çalışan cihazlarken teknolojiye takılıp kalmışız. Bir şeyin hâlâ teknolojik olduğunu nasıl anlarsınız? Kullanma kılavuzuyla birlikte satılıyor olması iyi bir ipucu olarak kabul edilebilir.

KAYBEDECEK NEYİMİZ VAR?

Yeni fikirlerin en devrimci olanlarının bir bölümü, önceden var olan yapıya yeni bir şeyler eklemeyi düşünmektense, onlardan çıkartılabilecek eski şeylerin fark edilmesiyle gerçekleşmiştir. Örneğin, Sony Walkman, kasetçalarına hiçbir önemli yenilik eklememiş, yalnızca içindeki amplifikatör ve hoparlör sistemini çıkartarak yepyeni bir müzik dinleme şekli ve yepyeni bir endüstri yaratmıştır. Sony'nin yeni Handycam'ı, zum denen özelliği pahalı olması, cihazı hantallaştırması ve çekilen her amatör video filmini seyredilemez hale getirmesini göz önüne alarak oldukça zeki bir yaklaşımla sistemden çıkarmıştır. (Hazır bu düşünceyle hareket ederlerken, yalnızca kayıt yapan bir video cihazı pazarlamayı da düşünebilir ve video şirketleri de piyasaya, gerçekten ileri sarma modunda kaydedilmiş filmler sürebilirler.) RISC işlemcinin çipi, dahice ve hayatı zenginleştiren bir prensip olan "kolay şeylerle devam et, bırak zorlarla başkaları uğraş-

sın,” yaklaşımla çalışır. (İşlerin bundan biraz daha karmaşık olduğunu biliyorum, ama bunun son derece cazip bir fikir olduğunu kabul edin.) İyi hazırlanmış bir dry-martini bile hayatı zenginleştiren bu dahice prensip sayesinde, martini kullanmadan gerçekleşir.

Sorunun bir kısmını dışarıda bırakabileceğinizi fark ettiğinizde çok önemli ilerlemeler kaydedersiniz. Örneğin, cebir (dolayısıyla bilgisayar programcılığının tamamı) karışıklık yaratan ve kolay kontrol edilemeyen bütün rakamların işin dışında bırakılabileceğinin fark edilmesiyle ortaya çıkmıştır. Bir de şu yeni geliştirilmiş Birleşik Krallık rehber servisi meselesi var. Birkaç yıl önce, çok önemli bir değişiklik gerçekleşti: 192’yi çevirdiğinizde, genellikle –ve işte ipucu– İskoç aksanıyla konuşan bir sestem, gerçekten medeni ve işe yarar bir yanıt alırdınız. İşletmenin tamamı aniden toparlanmış ve Aberdeen’e taşınmıştı. Burada bir yığın medeni, yardımsever insan vardı ve Londra’da yaşadıkları için ek maliyet ödemek zorunda kalınmayacaktı. British Telecom’dan akıllı biri, birimin bulunduğu coğrafi konumun önemsiz olduğunu, uzaklık sorununun var olan yapıdan çıkartılabileceğini fark etmiş olmalıydı (fiyatlandırma yapılanması henüz anlaşılmaya varılması gereken bir olgudur). Bana öyle geliyor ki biraz daha kablo döşeyerek Birleşik Krallık rehber servisini St. Helena ya da Falkland’a bile taşıyabilirler, böylece daha önce iş sahaları yalnızca koyunlarla yapılabilecek şeylerden ibaret olan bu bölgelere, yepyeni iş olanakları sunmuş olurlar. Üstelik hazır başlamışken Falkland adaları Arjantin’in aynı türdeki hizmetlerine de talip

olabilir ki, böylece her iki ülkenin dışişleri bakanlıklarına da üstünde düşünebilecekleri bir konu verilmiş olur.

İnternete dair neredeyse her şey, meselenin dışında bırakabileceğimiz şeyleri fark etmekle ilgilidir – örneğin uzaklık ya da coğrafi konum da dışarıda bırakılmış sorunlar içindedir. İnternette gezinmek, her kapı eşiğinin, içinden geçince kendinizi dünyanın bambaşka bir köşesinde bulduğunuz bilimkurgu cihazlarının var olduğu bir dünyada yaşamak gibidir. Hatta gibi değil, öyledir. Bu durumun beraberinde getireceği olası tüm sorunları çözmeye çalışmak, eskiden sinemacıların kamerayı hareket ettirmeye çalışmanın getireceklerini çözmeye çalışması kadar zordur. Var olan yapıdan başka ne çıkarılabilir ki?

Son birkaç yıldır tedirgin yayımcılar, radyo/tv yapımcıları, gazeteciler ya da sinemacılar beni sürekli olarak bir köşeye sıkıştırıp bilgisayarların çalıştıkları endüstrileri nasıl etkileyeceğini soruyorlar. İçlerinden büyük bölümü uzunca bir süredir, “pek fazla değil” yanıtını vermemi ümit ediyordu (“İnsanlar kitapların kokusunu, patlamış mısırı, komşularıyla dakikası dakikasına aynı programları izlemeyi, hiç ilgi duymadıkları pek çok makaleye en azından sahip olmayı sever,” vb). Ama bu yanıtlaması zor bir soru, çünkü hatalı bir yapı üzerine kurulmuş. Tıpkı Amazon, Mississippi, Kongo ve Nil’e, Atlantik Okyanusunun gelişinin onları nasıl etkileyeceğini anlatmaya çalışmak gibi bir şey. Çünkü burada anlaşılması gereken ilk şey, nehir kurallarının artık geçerli olmayacağıdır.

Dergi yayımcılığının artık kendi haklarına sahip bir nehir değil, yalnızca ve yalnızca dijital

okyanusta bir akıntıdan ibaret olduğunda olabilecekleri düşünelim. İnternette dergiler boy göstermeye başlıyor, ama bunlar birbiriyle bağlantılı sayfalar dünyasında birbiriyle bağlantılı birkaç sayfadan ibaret olduğu için “dergi,” “dergi olmayan,” hatta “Dergi A” ile “Dergi B” arasındaki sınırlar, internet gezicisi açısından oldukça belirsiz. Elimizdeki bilindik yapıdan, pırl pırl işlenmiş parıltılı kâğıt hamurundan desteler halinde olması ve ayrı ayrı ciltlenip satılma fikrini çıkardığımızda, elimizde ne kalır? İşe yarar herhangi bir şey kalır mı?

Okuyucu açısından, aşağı yukarı tıpkı kâğıt dergi kadar iş görecektir: İlgilendikleri konular kolayca bulunabilecek bir şekilde bir araya toplanmış. Üstelik bir de konuyla ilgili diğer materyalleri gösterme avantajı bile var. Her şey iyi, hoş.

Ama ya dergi yayımcıları açısından? Onlar ne satacak? İnsanların tomar tomar para vermeye gönüllü olduğu parlak kâğıt desteleri olmayınca onlar ne yapacak? Aslında her şey onların ne tür bir işte olduğunu düşündüğünüze bağlı. Bir çok kişi sizin düşündüğünüz işi yapmıyor. Örneğin Xerox aslında toner kartuşu satma işindedir. İleri teknoloji harikası fotokopi ve baskı makineleri geliştirdikleri masalı, yalnızca asıl kâr kaynakları olan toner kartuşu için bir emtia pazarı yaratmak için. Televizyon şirketleri seyircilerine televizyon programları iletme işinde değildir, onların işi seyircileri reklam verenlere teslim etmektir. (BBC’nin böylesine şizofrenik olması bu yüzden – onlar aslında diğer rakiplerinden farklı bir iş yapıyorlar.) Dergilerdeki durum da aslında buna çok benzerdir: Bir gazete bayisi tezgâhın-

dan yapılan her satış, kısmen lanet olası şeyin komik imalat masraflarını karşılama girişimi olmakla birlikte, aynı zamanda ve çok daha önemli bir şey olarak, çok somut bir veri noktası sağlar. Veri dizisinin tamamı, yayıncının reklam verenlere iletebileceği izleyici miktarını temsil eder.

Bakın, ben dergi reklamcılığını büyük bir sorun olarak görüyorum. Bundan gerçekten nefret ediyorum. Bir sayıdaki reklamlar, o sayının esas metinlerini bir sel baskını gibi su altında bırakıyor. Esas metinlerse genellikle, gerçekte istemediğiniz mallara dikkatinizi çekebilmek için hazırlanmış kocaman, göz kamaştırmacı, reklam panosu misali sayfalar arasından sızarak, kendine bir yol açmaya çalışan donuk, çamur rengi küçük bir nehre benziyor; yeni bir dergi aldığınızda yapmanız gereken ilk şey, bir çöp kutusunun üstünde güzelce sallayıp onu büyükannelerin anı defterleri kadar şişkin ve tıklım tıklım yapan tüm kupon, torbacık, paket, CD ve bedava Labrador yavrusu kalabalığından kurtarmak olmalıdır. Üstelik, gerçekten bir şey almak istediğiniz zaman o konuyla ilgili hiçbir bilgi bulamazsınız, çünkü aradığınız bilgi geçen ayın sayısında kalmıştır ve bu arada onu da atmışsınızdır. Geçen ay yeni bir fotoğraf makinesi aldım ve sırf ilgilendiğim model hakkında ilan ve yorumlar bulabileyim diye de bir sürü de fotoğraf makinesi dergisi aldım. Gördüğüm reklamların yüzde doksan dokuzu sinirimi bozuyor, ama bazen de o cihazı gerçekten satın alacak kadar etkiliniyorum. Önemli bir uyumsuzluk var – sanki bir şey, artık yapıdan ayrılacak kadar olgunlaşmış.

Eğer bir internet dergisine göz atacak olursanız (örneğin hemen akla geliveren bir tanesi olan

HotWired); orada burada, fazla göze batmayan ve isterseniz tıklayıp bakabileceğiniz küçük sponsor ikonları bulursunuz. Gerçek reklamı, eğer gerçekten ilginizi çekiyorsa görürsünüz ve bu reklam sizi doğrudan ürünle ilgili somut, yararlı bilgiye götürür. Elbette ki, reklamcılar için de doksan dokuz kişiyi sinirlendirmek yerine, konuyla ilgili tek bir potansiyel müşteriye ulaşmak çok daha değerlidir. Ayrıca, reklam verenler şaşırtacak kadar tam ve kesin bir 'geri-besleme'ye ulaşabilecektir: Yani tam olarak kaç kişinin, ne kadar süreyle kendi reklamlarına bakmayı tercih ettiğini öğrenebilecektir, ki bu da kimsenin ilgilenmediği ve istenmeyen bir reklamın çabucak ortadan kaldırılmasıyla sonuçlanacak, buna karşılık insanların ilgisini çeken bir başkası gelişmeye devam edecektir. Reklamcılar dergiye popüler sayfaları aracılığıyla kendi reklamlarına bağlantı yapma fırsatı sağladığı için para ödüyorlar – işte sistemin nasıl çalıştığını görüyorsunuz. İnsanların havaya kalkmış kaşlarla ifade ettiklerine göre şaşırtacak kadar etkili oluyormuş. Burada da yapının içindeki reklamın rahatsızlık verici ve dikkat dağıtıcı bir şey olduğu kavramı sorun olmaktan çıkıyor.

Bu bir internet dergisinin nasıl çalıştığını örnekliyor ve elbette bütün bunlar okuyucu için tamamen ücretsiz. Bir de, muhtemelen sanal paranın internet içi dolaşımı mümkün olur olmaz ortaya çıkacak olan başka bir şekil var ki, o durumda okuyucuların popüler web sayfalarını okuyabilme fırsatı karşılığında minik ücretler ödemeleri gerekecek. Normal gazete ve dergilerinize ödediklerinizden çok daha az ücretler, çünkü bu şekilde kâğıt hamuru haline getirilen bütün o

ağaçlar için, yakıtla doldurulması gereken bütün o kamyonlar için ve işleri size kendilerinin ne kadar zeki olduğunu anlatmak olan pazarlamacılar için para ödemek zorunda olmayacaksınız. Okuyucunun parası, bir bölümü web sitesinin yayıncısına aktarıldıktan sonra dosdoğru yazara gidecek; bütün ağaçlar ormanlarında ve petrol de toprakta kalabilecek, ayrıca bütün o pazarlamacılar Groucho Kulübü'nün dışında kalırken barda terbiyeli ve nazik insanlara yer açılacaktır.

Neden bütün para yazara gitmesin dediğini (hatta benim de aynı soruyu sorduğumu) duyar gibi oluyorum. Eğer yazar sözcüklerini dijital okyanusa atıp birinin onları bulacağı umuduyla halinden memnun olabiliyorsa bu dediğimiz olabilir. Ama her okyanus gibi dijital okyanusta da akıntılar, anaforlar, gelgitler vardır. Yayımcılar okurların doğal olarak aradıkları şeyi bulmak için dolaşacakları akış yollarını öğrenip bu akıntılara çekebilecekleri iyi malzeme bulmak gibi bir rol üstleneceklerdir, ki şimdi de yaptıkları aşağı yukarı zaten bu. Fark, piyasanın duyarlılığında, bu akış yollarının kabarıp yön değiştirme hızında yatıyor. Bir de güç ve kontrol, öğle yemeklerinde vakit geçirenlerden çok gerçekten yararlı bir katkıda bulunanlara geçecek.

Burada yapının dışına attığımız özellik, esas olarak, bir sürü ölü ağaç olacak.

Wired,
İngiltere edisyonu; 1. sayı
1995

ZAMANDA YOLCULUK

Zamanda yolculuk? Ben düzenli olarak gelecekte geriye dönen ve günlük bazda yaşamlarımıza müdahale eden insanlar olduğuna inanıyorum. Bunun kanıtı her yerde. Sözünü ettiğim şey, ne zaman bir sigorta poliçesi üzerinden hak talep etsek, oldukça esrarengiz bir şekilde ve tam olarak da bizim o anda talep ettiğimiz hakkın, bundan böyle kesin olarak poliçemizin dışında bıraktığını öğrendiğimiz durumlar.

DÖNEK

Bana sık sık biraz dönek olup olmadığım sorulur. Yirmi yıl önce (imdat!) Otostopçunun Galaksi Rehberi'nde bilim ve teknolojiyle dalga geçerek ün yapmıştım: Depresyondaki robotlar, işbirliğine yanaşmayan asansörler, komiklik derecesinde abartılı tasarlanmış kullanıcı arabirimlerine sahip kapılar (kapıyı iterek açmak neyimize yetmiyor?) ve böyle uzayıp gidiyordu. Şimdiyse teknolojinin baş avukatlarından biri olmuş gibiyim, bu Radyo 4'teki *Hitchiker's Guide to the Future*'da açıkça görülebiliyor. (Aklıma gelmişken, keşke bu ismi kullanmasaydık diyorum, ama bazen olaylar kendi kendilerine geliyor galiba.)

İki şey:

Birincisi, bugünlerde komedi programları biraz artmadı mı? Ben çocukken, bit pazarından aldığım eski bir radyoyla yorganımın altına girer ve kendimden geçmiş bir halde *Beyond Our Ken*, *Hancock*, *The Navy Lark*, hatta *Clitheroe Kid*'i, daha doğrusu beni güldüren her şeyi dinlerdim.

O zamanlar böyle programlar, çölde yağmur ve gökkuşağı kadar enderdi. Sonra *I'm Sorry I'll Read That Again* ve birkaç yıl sonra da bütün ihtişamıyla Monty Python gelmişti. Bunu söylediğim için "Pseud'un Köşesi"ne çıksam da umurumda değil, ama Python'da beni yıldırım gibi çarpan şey şuydu: Onlar sayesinde, komedinin son derece zeki insanların, başka türlü ifade edilmesi mümkün olmayan şeyleri ifade edebildiği bir araç olduğunu fark etmekte. Bu, Essex'in en ücra köşesindeki yatılı okulunda otururken bana heyecan veren bir işaret ışığıydı. Bana ilginç gelen bir şey de, Python'un tam da genç hayal güçlerini canlandıran diğer büyük kıvılcım Beatles sönmek üzereyken ortaya çıkmış olmalıdır. Adeta bir bayrak yarışı söz konusuydu. Sanırım George Harrison da bir keresinde benzer bir şey söylemişti.

Ama bugünlerde herkes komedyen, hatta ara haber spikerleri ve hava durumunu sunan kızlar bile. Her şeye gülüyoruz. Artık zekice değil, ani bir şokla, şaşkınlıkla ya da beklenmedik bir açıklama sonucu değil, hiç ara vermeden ve anlamsızca gülüyoruz. Artık çöldeki sağanaklar yok, her yerde, sadece arada sırada paparazzi flaşlarıyla aydınlanan, çamur ve ahmak ıslatan yağmurlar var.

Yaratıcı heyecan başka yere kayıyor – bilim ve teknolojiye: Nesnelere bakmanın farklı yolları, farklı bir evren anlayışı, yaşamın nasıl devam ettiği, nasıl düşündüğümüz, nasıl algıladığımız, nasıl iletişim kurduğumuz konusunda sürekli yeni şeyler ortaya çıkıyor. İşte bu da, ortaya koymak istediğim ikinci nokta.

Otuz yıl önce rock grupları kurardık. Şimdi

yeni başlangıçlar yapıyor, birbirimizle yeni iletişim yolları arıyor, değiş tokuş yaptığımız bilgilerle oynuyoruz. Bir fikir işe yaramazsa, hemen arkasında bir yenisi var, sonra bir başkası ve bir tane daha, altmışlarda rock albümlerinin çoğaldığı gibi, çağılayanlar gibi çoğalıyor.

Her zaman aşkın büyüünün bozulmaya başladığı bir an vardır – bir insana, bir düşünceye veya amaca duyulan aşkın. Olayın üstünden yıllar geçtikten sonra yalnızca kendinize itiraf ettiğiniz bir an bile olabilir: İşlerin bir daha hiçbir zaman aynı olmayacağı anlamına gelen ufacık bir şey, yanlış bir sözcük, yanlış bir nota. Benim için bu an bir stand-upçının yaptığı şu gözlemdeydi: “Şu bilim insanları, hı? Öyle aptallar ki! Şu uçaklara koydukları kara kutu denen uçuş kayıt aletlerini bilirsiniz? Ve onların yok edilemeyecek şekilde yapıldıklarını da? Kazada parçalanmayan şeydir hani? Peki, o zaman neden uçakları da aynı malzemeden yapmıyorlar?”

Seyirci, bilim insanların aptallığına, bu kadar basit bir şeyi göremeyişlerine kahkahalarla güldü, ama ben huzursuzluk içinde oturdum. Uçuş kayıt aletleri titanyumdan yapılıyordu. Eğer uçakları alüminyum yerine titanyumdan yapacak olurlarsa, her şeyden önce havalanamayacak kadar ağır olacakları için şakanın hiç de yerinde olmadığını düşünmem, bilgiçlik tasladığım anlamına geliyor olabilir miydi? Şakayı irdelemeye başladım. Diyelim ki bu sözleri [ünlü İngiliz komedyeni] Eric Morecambe söyledi. O zaman komik olur muydu? Bence olmazdı, çünkü o zaman şaka, seyircinin Eric’in aptalı oynadığını fark etmiş olduğuna dayanacaktı – bir başka

deyişle, seyircinin genel kültür olarak titanyum ve alüminyumun göreceli ağırlıklarını biliyor olması gerekirdi. Bu şaka anlatıcısıyla seyircisinin, kendilerinden daha fazla bilen birisiyle alay etmek için mutlu mesut işbirliği yapmaları şeklinde açıklanabilirdi yalnızca. (Eğer bunun takıntılı bir davranış olduğunu düşünüyorsanız, bir de bununla yaşamayı deneyin bakalım.) Bu durum tüylerimi diken diken etti, hâlâ da ediyor. Kendimi komedi tarafından ihanete uğratılmış hissettim, tıpkı bugünlerde, gansta rap tarzı müzik yüzünden rock müziğin ihanetine uğramış hissetmem gibi. Aynı zamanda da, kendi yaptığım şakalardan kaç tanesinin, eee, düpedüz cahilce olduğunu merak etmeye başladım.

Yüzümü bilime dönüşüm, 1985 yılında bir gün, Madagaskar'da bir ormanda, yürürken gerçekleşti. Bana zoolog Mark Carwardine (daha sonra kendisiyle *Last Chance to See* adlı kitabımda birlikte çalıştık) eşlik ediyordu. Ona şöyle sormuştum: "Peki söyleyin, bu kadar çok özen göstermemiz gereken yağmur ormanlarının neyi bu kadar özel?"

O da bana anlattı. Açıklaması iki dakika kadar sürdü. Ilıman bölgelerin ormanlarıyla yağmur ormanı arasındaki farkı ve nasıl olup da böylesine şaşırtıcı bir yaşam çeşitliliği sağlayabilen bu ikincinin, aynı zamanda korkunç derecede kırılgan olabildiğini anlattı. Yeni bir anlayışın dünya görüşümü değiştirebildiğini fark etmeye başlarken, birkaç dakika için sessiz kaldım. Az önce bana, insanı sersemletecek kadar karmaşık bir dünya içinde yolumu bulmak için izleyebileceğim tek

bir ipin ucu verilmişti. Ondan sonraki birkaç yıl, evrim bilimi konusunda el atabileceğim her şeye büyük bir açlıkla saldırdım ve anladım ki okuldayken bu konuda öğrendiğim hiçbir şey, beni şimdi içinde yüzdüğüm bilgilerin büyüklüğüne ve önemine hazırlayamamıştı. Evrimle ilgili bir nokta, eğer öğrendikleriniz beyninizi altüst etmediyse, onu anlamamışsınız demektir.

Ardından, şaşırarak fark ettim ki, bu ilgi, bilgisayarlar konusunda giderek artan ilgimle ortak bir noktada kesişecek şekilde geliyordu. Bilgisayar hevesimde özel bir derinlik filan yoktu – sadece ben küçük aygıtlarla oynamaya utanmazca düşkündüm, o kadar. İkisi arasındaki tek bağlantı, karmaşık sonuçlara üst üste tekrarlanan basit sonuçların yol açtığı şeklindeki, sezgiye dayanmayan gözlemdir. Bilgisayarda bunun gerçekleştiğini görmek son derece kolaydır. Bir bilgisayar, ne kadar karmaşık bir ürün üretirse üretsün –rüzgâr türbülansı veya ekonomi modelleri ya da hayali bir dinozorun gözlerinde ışığın dans edişi– bunların hepsi birle biri toplayarak işe başlayan, sonucu sınayan ve sonra aynı işlemi tekrarlayan basit kod dizilerinden türer. Bu ilkel sadelikten karmaşık sistemler filizlendiğini gözlemleyebilmek, çağımızın en büyük mucizelerinden biridir, insanoğlunun ayda yürüyüşünü izlemekten bile büyük bir mucize.

İnsanın evrimini izleyebilme konusuna gelince, bu çok daha güç. Zaman ölçekleri son derece geniş ve kendimize baktığımız için de bakış açımız son derece karmaşıklaşmıştır, ama bilgisayarın icadı ilk kez bize evrimin gerçek dilini anlama fırsatı sağlamıştır – tıpkı hidrolik pom-

panın icadının kalbin ne işe yaradığı ve kan dolaşımının nasıl işlediği hakkında bize bir içgörü kazandırması gibi.

Bilimin kendisini teknolojiden ayırmanın olanaksızlığı da işte burada: Bu ikisi birbirini besleyen ve uyaran olgular. Dolayısıyla, bir mp3 ses dosyasını, bir bilgisayardan diğerine, kıtalar arası transfer edebilen en son yazılım aygıtının, iç yapısına ve ortaya çıkmasına yardımcı olan ve daha sonra bir parçası haline gelen alt yapısına, bir göz attığınız zaman, göreceksiniz ki, bu oluşumun her zerresi, en az bir hücrenin bölünmesi, beyinde bir fikrin oluşması ya da Amazon'daki yağmur ormanlarının derinliklerinde yaşayan bir fanfan böceğinin avını hazmetmesi kadar ilginçtir. Hepsi, aslında bizim de bir parçası olduğumuz aynı temel sürecin bir parçası, burası yaratıcı enerjilerimizin boşaltıldığı yer ve ben her zaman bunu komedyenlere, televizyona ve futbola yeğlerim.

Ekim 2000

Birine bir anket formu verin, yalan söylesin. Bir zamanlar bir arkadaşım, insanların web üzerinden yanıtlandıracağı bir anket formu düzenliyordu. Dünyanın durumu hakkında aldıkları bilgilerin son derece yüreklendirici olduğunu söylüyordu. Örneğin, nüfusun %90'ının kendi şirketlerinin CEO'su olduğunu ve yılda milyon doların üzerinde geliri olduğunu biliyor muydunuz?

YAPAY BİR TANRI VAR MI?

Aslında bu program yalnızca bir tartışma programı olarak ilan edilmişti, çünkü ben buraya gelirken biraz endişeliydim. Bir şeyler hazırlayacak vaktim olacağını sanmıyordum, ayrıca bir oda dolusu ünlü karşısında, “Ben, bir amatör olarak ne söyleyebilirim ki?” diye düşünüyordum. Bu yüzden tartışma programıyla yetinmeye karar vermiştim. Ama burada birkaç gün geçirdikten sonra fark ettim ki, sizler sadece bir grup insansınız! Bu iki üç gün fikirlerle doluydu ve insanlarla konuşup söylenenleri dinlerken bir yandan da öyle çok fikir ürettim ki, ortaya çıkıp bir iddia öne sürmeli ve bunun kendimle bir tartışmasını yapmalıyım diye düşündüm. Bir süre konuşacağım, umarım sonunda buraya sandalyelerinizi fırlatacak kadar sizi kışkırtabilir ve fikirlerinizi alevlendirebilirim.

Ele almak istediğim konuya başlamadan önce, konuşmam süresince zaman zaman ipin ucunu biraz kaçırabileceğimiz konusunda sizi uyarmak isterim, çünkü bugün öğrendiğimiz şeylerden

alıp konuşmama eklediğim pek çok nokta var, o yüzden ara sıra biraz dağılırsam... Bugün erken saatlerde bir arkadaşla söz ediyordum, benim dört yaşında bir kızım var ve henüz iki üç haftalıkken oturup onun yüzünü seyretmek en çok ilgilendiğim şeydi. Böyle yaparken birden daha önceki çağlarda kimsenin dikkatini çekmeyecek bir şeyin farkına vardım – kızımın sistemi yeniden yükleniyordu!

Size bir şey söylemek istiyorum, tamamen anlamsız, ama benim gurur duyduğum bir şey – 1952 yılında Cambridge’de doğdum ve ismimin baş harfleri DNA!

Bu akşam sizlere sunmak istediğim konunun başlığı ya da bir anlamda yapmayacağımız tartışmanın konusu pek ciddi değil, (duyunca şaşıracaksınız, ama bakalım bizi nereye götürecekt) – “Yapay bir Tanrı var mı?” Eminim bu odadaki insanların çoğu aynı görüşü paylaşacaklardır, ama tartışmasız bir ateistin bile görmezlikten gelemeyeceği şey, yüzyıllar boyunca, tanrı rolünün, insanlık tarihinde son derece derin bir etkisi olduğudur. Bunun nereden kaynaklandığını ve umudumuzu kesmeden içinde yaşadığımız günümüzün modern, bilimsel dünyasında ne anlama geldiğini çözmek çok ilginç olacaktır.

Bugün daha erken saatlerde, Larry Yaeger “Yaşam Nedir?” konulu konuşmasının sonunda, benim bilmediğim bir şeyden, özel bir alan olan el yazısının tanınmasından söz ederken bunu düşünüyordum. Aklımdan şöyle tuhaf bir düşünce geçti: Yaşamın ne olup ne olmadığını, sınırının nerede olduğunu çözmeye çalışmanın, el yazısının nasıl tanındığıyla ilginç bir ilişkisi var. Hepi-

miz biliyoruz ki, bize herhangi bir varlık, örneğin buzdolabından çıkan bir küf parçası falan gösterildiğinde, içgüdüsel olarak, o şeyin bir canlı örneği olup olmadığını biliriz. Ama bunu tam olarak tanımlamanın son derece zor bir iş olduğu ortaya çıkar. Bir keresinde, uzun yıllar önce yaptığım bir konuşma için yaşamı tanımlamaya ihtiyacım olmuştu. Basit bir tanım olması gerektiğini varsayarak, internette aranırken, tanımların ne kadar farklı olduğunu, her birinin “bunu” içine alıp “şunu” dışarıda bırakmak adına nasıl çok, çok ayrıntılı olduklarını görerek epeyce şaşırmıştım. Eğer düşünecek olursanız, meyve sineği, Richard Dawkins ve Büyük Set Resifleri’ni içeren bir koleksiyon, karşılaştırma yapmamız açısından uyumsuz nesnelerden oluşmuş bir küme olacaktır. Aradığımız kuralların neler olduğunu anlamaya, doğruluğu açıkça belli bir kural bulmaya çalışmak karşımıza çok, çok zor bir şey olarak dikilir.

Bunu bir şeyin A, B ya da C olduğunu tanımlama işiyle karşılaştırın. Aslında benzer, ama aynı zamanda da son derece farklı bir süreçtir bu. Çünkü bir şeyden “canlı sayılıp sayılmayacağına çok emin değilim, bir anlamda sınırda, öyle değil mi, belki yaşam denebilecek olgunun çok ilkel bir örneği, belki neredeyse canlı ya da değil,” diye söz edebilirsiniz. Ya da belki bir dijital yaşam örneği hakkında “bu canlı sayılabilir mi?” veya daha önce kullanılan bir cümleden türetecek olursak “üstüne basarsanız ses çıkarır mı?” diye sorabilirsiniz. Tartışmalı Gaia hipotezini¹

¹ James Lovelock adlı bilim insanının öne sürdüğü ve her canlının tek bir küresel canlının parçası olduğunu söyleyen hipotez –çn.

düşünün; insanlar “gezegen canlı mı?,” “ekosfer canlı mı yoksa değil mi?” diye soruyor. Eninde sonunda, hepsi de böyle şeyleri sizin nasıl tanımladığınıza bağlı.

Bunu el yazısını tanımakla karşılaştırdın. Sonuçta, siz “Bu A mı, yoksa B mi” diye anlamaya çalışıyorsunuz. İnsanlar A’ları ve B’leri çok çeşitli şekillerde yazar; süslü, baştan savma ya da her nasılsa. “Bu bir A’ya benziyor, ama içinde B de var” diyemezsiniz, çünkü örneğin “ayva” sözcüğünü bu şekilde yazamazsınız. Ya A’dır ya B’dir. Buna nasıl karar verirsiniz? Eğer elyazısı tanımlaması yapıyorsanız, yapmaya çalıştığınız şey, harfin A’lık ya da B’lik derecesini saptamak değildir, onu yazan kişinin niyetini anlamaya çalışıyorsunuzdur. Sonuç çok açık –A mı B mi?– ah! Bu bir A, çünkü bunu yazan kişi ayva yazmaya çalışıyordu ve A demek istediği çok açık. Yani sonuç olarak, amaçlı bir yaratıcının yokluğunda yaşamın ne olduğunu söyleyemezsiniz, çünkü her şeyden önce bu, sizin kapsamlı tanımınızın içinde başka hangi tanım dizilerinin bulunduğuyla bağlıdır. Tanrı olmaksızın yaşam yalnızca bir görüş meselesidir.

Yine bugün konu olan, başka birkaç şeyden söz etmek istiyorum. Totoloji hakkında konuşan Larry –yine o adam– beni büyüledi sanki. Beni şaşkına çeviren bir iddiasını hatırlıyorum, hiçbir çözüm önerememiştim, çünkü bahsettiği konu kafamı çok karıştırmış ve içinden çıkamamıştım. Birisi bana “Evet, ama evrim kuramının tamamı bir totolojiye dayanıyor: Hayatta kalabilen yaşamaya devam eder,” dedi. Bu totolojik bir yaklaşım, dolayısıyla bir anlamı yok. Bunu

bir süre düşündüm ve nihayet totolojinin hiçbir anlam ifade etmeyen bir şey olduğuna karar verdim, yalnızca içine hiçbir bilgi eklenmediğinden değil, hiçbir sonuç da üretmediğinden. O halde temel cevaba kazayla erişmiş olabiliriz; bu tek gerçek, tek güç, iddia edildiğine göre, farkında olduklarımızın en güçlüsü, başka hiçbir veriye ihtiyaç duymayan, hiçbir yerden destek istemeyen, kendi kendini anlatan, dolayısıyla totolojik, ama her şeye rağmen etkileri şaşırtacak kadar güçlü. Buna eşdeğerde bir şey bulabilmek çok güç, dolayısıyla onu kitaplarımdan birinin başlangıcı yaptım. Onu, sizin daha önce bulduklarınıza çok benzeyen basit temel unsurlar olduğunu düşündüğüm düzeyde sadeleştirdim. “Bir şey olacaksa, olacaktır. Herhangi bir şey, ortaya çıkarken bir başka şeyi ortaya çıkarıyorsa, bir başka şeyin ortaya çıkmasına neden oluyor demektir. O şey her neyse, kendi kendisinin yeniden ortaya çıkmasına sebep oluyorsa, tekrar olacaktır.” Aslında birinciden sonraki önermelere gerek bile yok, çünkü bunlar kendi kendini anlatan birinciden kaynaklanıyor ve başka bir şey söylenmesine gerek yok. Kalan her şey bundan kaynaklanıyor. Dolayısıyla burada elimizde temel ve değişmez bir gerçek var, ki buna karşı herhangi bir yadsıma mevcut değildir. Bu gerçek, bunun bir totoloji olduğunu söyleyen kişi tarafından saptandı. Ancak bu, hiçbir bilgi eklenmediği halde, sonsuz sayıda bilgi üretilmesi açısından eşsiz bir totoloji. O halde, bence, tartışmaya açık olmak üzere, evrendeki her şeyin birincil nedeni. Bu büyük bir iddia, ama sanırım halden anlayan bir dinleyiciye konuşmaktayım.

Tanrı fikri nasıl ortaya çıkmış? Sanırım, pek çok konuda çok çarpık görüşlere sahibiz, ama gelin bu görüşlerimizin nereden kaynaklandığını görmeye çalışalım. İlk insanı gözünüzün önüne getirin. İlk insan, diğer her şey gibi, evrimleşmiş bir yaratıktır ve kendisini yavaş yavaş sorumlu-luğunu almaya başladığı bir dünyada bulur; bir alet yapımcısı, yaptığı aletlerle çevresini değiştiren bir varlık olmaya başlar ve yaptığı aletlerle çevresinde değişimler yaratmak için aletler yapar. Düzenin, diğer hayvanlarla karşılaştırıldığında insan için nasıl çalıştığına örnek olarak, tür oluşma sürecini düşünün, ki bildiğimiz gibi bu süreç, küçük bir grup hayvanın, sürünün kalan kısmından jeolojik bir karışıklık, nüfus baskısı, kıtlık ya da herhangi bir nedenle ayrılması ve kendisini belki de işlerin farklı yürüdüğü yeni bir çevrede bulması halinde meydana gelir. Çok basit bir örnek ele alalım: Diyelim ki bir grup hayvan, kendilerini birden, havanın oldukça soğuk olduğu bir ortamda buldu. Bir iki nesil sonra, daha kalın bir postu destekleyen genler öne çıkmış olacak ve gelip baktığımızda hayvanların postlarını kalınlaşmış bulacağız. Oysa, bir alet yapımcısı olan ilk insan, bunu yapmak zorunda değil: O, yerküre üzerinde, tundradan Gobi çölüne dek olağanüstü çeşitlilikte yaşam yerlerinde yaşayabilir –Tanrı aşkına, New York’ta bile yaşayabilir o– çünkü yeni bir çevreye geldiğinde, oraya uyum sağlamak için nesiller boyu beklemek zorunda değildir. Daha soğuk bir çevreye geldiğinde genleri kalın postu destekleyen o hayvanı görür ve “Ben bunu onun üzerinden çıkarayım,” der. Aletler, bizim amaca yönelik düşünmemize,

nesneler yapmamıza, bize daha iyi uyacak bir dünya yaratabilmek için bir şeyler yapmamıza olanak sağlamıştır. Şimdi, mutlu bir alet yapma gününün ardından, çevresini incelemekte olan ilk insanı hayal edin. Etrafına bakıyor ve onu çok mutlu eden bir dünya görüyor: Arkasında içinde mağaralar olan dağlar –dağlar önemlidir, çünkü gidip mağaralarda saklanabilir, yağmurdan korunur ve aylar ona ulaşamaz– önündeysen orman –içinde kabuklu yemişler, böğürtlenler ve lezzetli yiyecekler olan– vardır. Yakından geçen nehir suyla doludur – su içilebilir, içinde teknesini yüzdürebilir, türlü çeşitli işler yapabilir. İşte kuzen Ug, görünüşe göre bir mamut yakalamış – mamutlar çok önemlidir, etlerini yiyebilir, postlarını giyebilir, kemiklerini silah yapmak için kullanıp başka mamutlar yakalayabilirsiniz. Demek istediğim, bu müthiş bir dünya, muhteşem bir dünya. Ama bizim ilk insan düşünüp taşınacak bir vakit bulmuştur, kendi kendine der ki, “Peki, içinde bulunduğum bu dünya ilginç bir yer,” sonra kendi kendine onu arkadan vurabilecek, bütünüyle anlamsız ve yanıltıcı bir soru sorar. Doğası gereği, böyle biri olarak evrimleştiği ve böyle düşünerek geliştiği için bu soruyu sorar. Alet yapan ilk insan dünyasına bakar ve şöyle der: “Peki, o zaman, kim yaptı bunu?” Kim yaptı? – Bunun neden kallesçe bir soru olduğunu görebilirsiniz. İlk adam düşünür: “Eh, eşya yapan sadece bir tür varlık tanıdığıma göre, bütün bunları yapan her kimse, benim gibi ama çok daha büyük, çok daha güçlü ve mutlaka görünmez biridir, bütün aletleri yapan, güçlü olmaya yatkın olan kişi ben olduğuma göre, o da muhtemelen bir erkektir.”

Böylece Tanrı düşüncesine varınız. Bir alet yaptığımızda, onunla bir şey yapmayı amaçladığımız için ilk insan kendi kendine şunu sorar: “Eğer bunu o yaptıysa, ne amaçla yaptı?” İşte tuzak burada kapanır, çünkü ilk insan şöyle düşünür: “Bu dünya bana çok uyuyor. Bana destek olan, beni doyuran, bana bakan her şey burada. Evet, bu dünya tam bana göre,” ve kaçınılmaz sonuca varacaktır, dünyayı yapan her kimse, onu kendisi için yapmıştır.

Şimdi hayal edin, bu bir su birikintisinin, bir sabah uyanıp düşünmeye başlaması gibidir, “bulunduğum bu dünya ilginç bir yer –bulunduğum delik ilginç bir delik– tam bana göre, öyle değil mi? Aslında bana şaşılacak kadar uyuyor, beni içinde barındırmak için yapılmış olmalı!” Bu öyle güçlü bir düşüncedir ki, güneş gökyüzünde yükselip hava ısınırken, su birikintisi de giderek küçülür, küçülür ama o telaş içinde her şeyin iyi olduğuna inanmaktadır, çünkü bu dünyanın amacı kendisini içinde barındırmaktır, onu içinde barındırmak için kurulmuştur. Bu yüzden, su birikintisinin kaybolma noktasına geldiği an onu çok gafil avlar. Sanırım bu bizim de unutmamamız gereken bir şey. Hepimiz biliyoruz ki, gelecekte bir noktada evren sona erecek ve bir başka noktada, bundan çok daha önce, ama yine de çok yakında değil, güneş patlayacak. Bunun için endişelenecek bir sürü zamanımız olduğuna inanıyoruz, ama diğer taraftan bunu söylemek tehlikeli bir şey. Bakın, Ocak 2000’de neler olması bekleniyor – yüzyılın sona ereceği konusunda uyarılmadığımız numarası yapmayalım! Eğer uzun vadede hayatta kalacaksak, sanırım kim

olduğumuz ve burada ne yaptığımız konusunda daha geniş bir bakış açımız olmalı.

Dünyayı değerlendirdiğimiz bakış açısında bazı tuhaflıklar var. Derin bir yerçekimi kuyusunun dibinde, yaklaşık 150 milyon kilometre uzaklıktaki nükleer bir ateş topu etrafında dönen, gazla kaplı bir gezegenin yüzeyinde yaşadığımız gerçeği ve bunun normal olduğunu düşünmemiz, besbelli ki, bakış açımızın çarpılmaya nasıl yatkın olduğunun göstergesi. Ama entelektüel tarih boyunca bazı yanlış anlamalarımızı yavaş yavaş düzeltebilmek için çeşitli şeyler yaptık. Tuhaf, ama bunların çoğunun kumla ilişkisi vardır ve o yüzden gelin kumun dört çağından söz edelim.

Kumdan cam yaparız, camdan mercek ve merceklerden teleskop. İlk büyük astronomlar, Kopernik, Galileo ve diğerleri teleskoplarını gökyüzüne çevirip evrenin beklediğimizden çok daha hayret verici bir yer olduğunu keşfettiklerinde ve dünyanın, etrafında parıltıyan birkaç küçük parlak ışıqla, evrenin büyük bir kısmını oluşturmak şöyle dursun, bu galaksiyi oluşturan milyonlarca, milyonlarca ve milyonlarca küçük nükleer ateş topundan birinin etrafında dönüp duran, minicik bir benekten başka bir şey olmadığı ortaya çıktığında –ve bunun kafamıza dank etmesi çok çok çok uzun zaman aldı– ve bizim galaksimizin de evreni oluşturan milyonlarca ya da trilyonlarcasından biri olduğu ve ayrıca milyarlarca başka evrenin daha var olabileceği anlaşıldığında, bu bulgu, evrenin bizim olduğu görüşünü bir parça olsun düzeltti.

Ben bu kavramı sevdiğimi sanıyorum ve bugün daha erken saatlerde bunu birisiyle tartışır-

ken söylediğim gibi, çoklu-evren görüşünü destekleyen David Deutsch'un okumaktan çok zevk aldığım *The Fabric of Reality* adlı bir kitabı var. Deutsch burada kuantum çoklu-evren kavramını araştırmış. Bu yaklaşım, ışığın davranışıyla ilgili ünlü dalga/parçacık bölünmesi modelinden türemiştir – ışığı dalga davranışı gösterdiğinde dalga olarak, parçacık davranışı gösterdiğindeyse parçacık olarak ölçemezsiniz. Bu nasıl olur? David Deutsch, eğer evrenimizi basit, tek bir katman olarak hayal eder ve her iki tarafından sonsuz çoklukta evrenler yayıldığını düşünecek olursak, bunun yalnızca sorunu çözmekle kalmayıp problemi ortadan kaldıracağına işaret eder. Işığın bu koşullar altında tam olarak böyle davranması beklenir. Kuantum mekaniği, evrenin birden çok sayıda evren varmış gibi davrandığı kavramına dayanan iddialar içerir, ama gerçekten de böyle olduğunu düşünmek, inanma eğilimimizi epeyce zorlar.

Galileo ve Vatikan'a kadar geri gider bu. Aslında Vatikan'ın Galileo'ya söylediği: "Ölçümlemini değil, yalnızca onlara getirdiğin açıklamaları tartışıyoruz. Gezegenlerin dönerken buna benzer davrandıklarını, bizim de bir gezegen gibi olduğumuzu ve bu gezegenlerin güneşin etrafında döndüklerini söylemen kabul edilebilir. Tüm bunların gibi olduğunu söylemen anlaşılabilir, ama kesin olarak böyle bir şey olduğunu söylemeye izin veremeyiz, çünkü evrensel gerçek üzerinde güçlü bir kilit mevcuttur ve bu ayrıca bizim kişisel inanma sınırlarımızı da zorlamaktadır." Aynı şekilde, birden fazla evren olduğu düşüncesi bugün inanma gücümüzü zorluyor, ama bu

belki de birlikte yaşamayı öğrenmemiz gereken başka bir zorlanmadır, tıpkı geçmişte bir sürü-süyle birlikte yaşamayı öğrendiğimiz gibi.

Evrene bu bakıştan ortaya çıkan bir başka sonuç da onun neredeyse tamamının, biraz da endişe verici bir şekilde hiçlikten oluştuğunun anlaşılmasıdır. Nereye bakarsanız, ara sıra görülen küçücük kaya parçacıkları veya ışıklar dışında hiçbir şey yoktur. Buna rağmen geniş hiçlik içinde bu minik beneklerin davranışını izleyerek, yerçekimi ve benzeri belli prensipler, belli kanunlar olduğunu sezmeye başladık. O halde buna isterseniz, birinci kum çağında ortaya çıkan makroskobik evren görüşü diyelim.

Bundan sonraki kum çağı mikroskobik olan-dır. Mikroskoplara cam mercekler takıp evrenin mikroskobik görünüşünü incelemeye başladık. Böylece atomaltı düzeye inince içinde yaşadığımız somut dünyanın da -yine oldukça endişe verici şekilde- neredeyse hiçlikten oluştuğunu ve bir şey bulduğumuz zaman bile, bulunanın somut bir şey olmadığı, yalnızca orada bir şey olabileceği olasılığı olduğu anlaşıldı.

Öyle ya da böyle, son derece yanıltıcı bir evren bu. Nereye baksak, kim olduğumuza dair fikrimizin -neredeyse yalnızca onlar için yaratılmış bir evrende yaşayan, önemli, güçlü kuvvetli, somut varlıklar- doğru olmadığını fark etmek aşırı derecede ürkütücü ve aşırı derecede üzücü olmaya başlıyor. Bu noktada hâlâ her türlü temel prensip hakkında kehanetlerde bulunmaya, yerçekiminin, güçlü ve zayıf nükleer güçlerin işleyişini tanımlamaya, maddenin, parçacıkların ve benzerlerinin doğasını tanımaya devam ediyoruz,

ama temelleri anlasak bile, matematiği çok zor olduğu için hâlâ işin nasıl yürüdüğünü çözemiyoruz. Bu yüzden de düzenin saat gibi tıkır tıkır işlediğine dair bir görüşü benimsiyoruz, çünkü matematiğimizle en fazla bu kadarını başarabiliyoruz. Newton'u kötülemeye çalıştığım falan yok, çünkü etrafımızda gördüklerimize hiç benzemeyen bir ilkenin işlediğini ilk fark eden sanırım oydu. Onun hareket kanunu –bir şeyin, başka bir güç tarafından etkilenmedikçe hareketsiz kalacağı ya da hareketini koruyacağı– gazdan bir zarfın içindeki bir yerçekimi çukurunda yaşayan bizlerin hiç görmediği bir şeydi, çünkü harekete geçirdiğimiz her şey sonunda duruyordu. Newton, hareket kanunları olarak bildiğimiz ve onayladığımız kurallara yalnızca çok, ama çok dikkatli bir inceleme, gözlem ve ölçümler sonunda ve meydana geldiğini hepimizin gördüğü şeylerin altında yatan prensipleri sezerek ulaştı. Bununla birlikte, modern deyişle bu, yine de bir anlamda saat gibi işleyen bir evren görüşüdür. Dediğim gibi, bunları hiçbir şekilde kötüleme anlamında söylemiyorum, çünkü hepimizin bildiği gibi onun başarıları tam anlamıyla muazzamdı, ama yine de bir şekilde bizim için pek bir anlam ifade etmiyor.

Parçacıklar, güçler, masalar, sandalyeler, kayalar ve benzerleri gibi farkında olduğumuz, bilim için neredeyse görünmez olan pek çok çeşitli oluşum var. Neredeyse görünmezler, çünkü bilimin onlar hakkında söyleyecek neredeyse hiçbir şeyi yok. Köpekler, kediler, inekler ve her birimizden söz ediyorum. Biz canlı varlıklar, bilimin söz edebileceği herhangi bir yetki alanının öyle

ötesindeyiz ki, kendimizi neredeyse bilimin hakkımızda bir şeyler söylemesini bekleyeceğimiz olgular olarak bile tanımlamıyoruz.

Newton'un oturmuş, hareket kanunları üstünde çalıştığını ve evrenin işleyişini çözmekle uğraşırken etrafında bir kedinin dolaştığını gözü-mün önüne getirebiliyorum. Kedilerin nasıl işlediği konusunda fikrimizin olmamasının nedeni, Newton'dan beri, çok basit bir prensip üzerinden hareket ediyor olmamız, yani nasıl çalıştıklarını anlamak istediğimiz şeyleri parçalara ayırıyor olmamızdı. Eğer nasıl çalıştığını görmek için kediyi parçalara ayırmaya kalksaydık, ilk elde ettiğimiz sonuç, artık işlemeyen bir kedi olurdu. Yaşam, neredeyse görüş açımızın dışında kalan bir karmaşıklık düzeyidir. Herhangi bir şekilde anlama olanağımız olan her şeyin öylesine ötesindeydi ki, onu farklı sınıftan bir nesne, farklı sınıftan bir madde türü olarak düşünmekten başka çaremiz yoktu. Gizemli bir özü olan "hayat" tanrı vergisiydi ve sahip olduğumuz tek açıklama buydu. 1859'da Darwin Türlerin Kökeni'ni yayımladığında asıl bomba patladı. Anlatılanlarla gerçekten ilgilenmemiz ve onları anlamaya başlamamızsa oldukça uzun bir zaman aldı. Çünkü bunlar bize, yalnızca inanılmaz ve küçültücü gelmekle kalmıyor, aynı zamanda evrenin merkezi olmadığımız, bir şeyden yapılmadığımız gibi, hayata bir tür bakteri olarak başlayıp bulunduğumuz hale gelirken maymunluktan geçtiğimizi söyleyerek sistemimiz için yeni bir şok oluşturunuyordu. Kulağa hiç hoş gelmiyordu doğrusu. Ayrıca bu anlatılanları, oluşurken görme şansımız da yoktu. Bir anlamda, Darwin de Newton gibiydi, günde-

lik hayatta açıkça görülemeyen temel prensipleri gören ilk kişiydi. Etrafımızda olan bitenin doğasını anlayabilmek için çok düşünmemiz gerekiyordu ve evrimle ilgili net, açıkça anlaşılır, gündelik örnekler yoktu. Eğer evrim kuramına inanmayan ve bu kurama bir örnek göstermenizi isteyen birini ikna etmeye çalışıyorsanız, bu sorun bugün bile biraz ustalık isteyen bir konu olmaya devam etmektedir – gündelik gözlemler anlamında örnek bulmak hayli zor iştir.

Böylece üçüncü kum çağına geliyoruz. Bu çağda kumdan yapabileceğimiz başka bir şey keşfediyoruz: silikon. Silikondan çip yapıyoruz – birden önümüze temel parçacıklardan ve temel güçlerden değil, onların nasıl işlediklerini bize anlatan tablodaki eksiklerden oluşan bir evren açılıyor. Silikon çipin anlamamızı sağladığı şey süreç oluyor. Silikon çip sayesinde matematik işlemlerini son derece hızlı bir şekilde çözebiliyor ve sadelikleri açısından yaşama benzeyen çok, çok basit –olduğu anlaşılan– süreçleri kopyalayabiliyoruz; yineleme, döngüleme, dallara ayırma, iletim döngüsü gibi, bilgisayarda yapılan ve evrim süreci içinde oluşan her şeyin özünde yatan aşamaları – yani bir kuşağın çıktı aşamasının diğer kuşağın girdi aşaması haline gelmesi gibi. Birdenbire gelişmelere temel oluşturacak bir modele kavuşmuştuk, ama bu bir süre sonra gerçekleşti, çünkü ilk makineler korkunç derecede yavaş ve hantaldı – bununla birlikte eskiden yalnızca tahmin edebileceğimiz ya da mantığımızı kullanarak sonuç çıkarabileceğimiz bu şeyin, temel oluşturacak bir modelini yavaş yavaş oturttuk – özellikle bizim gibi kendini beğenmiş

bir tür için anlaşılabilir olmaktan çok uzak, hatta sezgilerimize bile ters gelen bu şeyin gerçekleşeceğini bilmek, epeyi hızlı ve net bir düşünme yetisine sahip olmayı gerektiriyordu.

Bilgisayar, üçüncü bir genel bakış çağı oluşturmuştur, çünkü onun sayesinde, hayatın nasıl işlediğini görebilmemiz aniden mümkün olmuştu. Şimdi bu, olağanüstü önemli bir noktadır, çünkü hayat ya da her türlü karmaşık oluşumun aşağı değil, yukarı doğru aktığı artık çok açıktır. Bilgisayar kullanmaya alışık herkesin aşına olduğu koca bir dilbilgisi vardır. Bunun anlamı, evrimin artık özel bir şey olmadığıdır, çünkü bir bilgisayar programının nasıl çalıştığına şöyle bir bakmış olan herkes bilir ki, tekrarlanan ve her satırı olağanüstü basit kod parçalarının toplamı, bilgisayarlarda son derece karmaşık bir olguyu doğurmaktadır – son derece karmaşık olgudan kastettiğim şey Tierra veya Creatures gibi programlar olabileceği gibi, bir kelime işlem programı da olabilir.

Uzun yıllar önce, hayatımda ilk kez, programlamayla ilgili bir el kitabı okuduğum günleri hatırlıyorum. Bilgisayarlarla ilk kez 1983'te karşılaşmaya başladım ve onlar hakkında biraz daha fazla bilgi sahibi olmak istediğim için, programlama hakkında bir şeyler öğrenmeye karar verdim. Bir C Kılavuzu satın aldım ve ilk iki üç bölümünü okumam yaklaşık bir haftamı aldı. Bu bölümlerin sonunda şöyle diyordu: "Tebrikler, işte ekrana a harfini yazmayı başardınız!" Herhalde burada bir şeyleri yanlış anlamış olmalıyım, diye düşündüm, çünkü bunu yapmak epey fazla işlem yapmayı gerektirmişti, ya bir de b

yazmak istesem ne olacaktı? Programlama süreci, yani müthiş sadeliğin muazzam karmaşıklık-taki sonuçlara ulaşabilmesi için gereken hız ve araçlar, o sırada henüz benim zihinsel gramerimin bir parçası olmamışlardı. Şimdi oldular – giderek hepimize aynı şey oluyor, çünkü bilgisayarların çalışma şekline alıştık.

Böylece, evrimin algılanması o kadar da zor bir kavram olmaktan birdenbire çıkıyor; daha çok şöyle bir senaryo haline geliyordu: Bir salı günü Londra'nın bir sokağında yasadışı bir şeyler yapan bir adam teşhis ediliyor. İki dedektif bu konuyu soruşturarak neler olduğunu anlamaya çalışıyor. Bunlardan biri yirminci yüzyıl dedektifi, diğeriye –bilimkurgu harikalarından biri olarak– ondokuzuncu yüzyıl dedektifi. Sorun şu: Salı günü Londra sokaklarında açıkça görülüp teşhis edilen şahıs, aynı derecede güvenilir başka bir tanık tarafından, aynı salı günü, Santa Fe sokaklarında da görülmüş. Bu nasıl mümkün olabilir? On dokuzuncu yüzyıl dedektifi, böyle bir şeyin ancak işin içine sihir karışmasıyla gerçekleşebileceğini düşünecektir. Ama yirminci yüzyıl dedektifine gelince, “Şu numaralı BA uçuşu, ardından şu numaralı United uçuşu ile–” diyemese ve suçlunun tam olarak hangi yolla gittiğini bilemese bile bu durum içinden çıkılmaz bir sorun değildir; “oraya uçakla gitmiştir. Hangi uçakla gittiğini bilmiyorum ve bunu bulmak biraz zor olabilir, ama işin içinde anlaşılmaz bir gizem yok,” diyecektir. Biz jet yolculukları fikrine alıştık. Suçlunun BA 178'le mi, yoksa UA 270'le mi uçtuğunu bilmiyoruz, ama bu işi nasıl gerçekleştirdiğini kabaca biliyoruz. Sanırım, bilgisayar-

ların oynadığı rolle ve onların son derece basit unsurların muazzam karmaşıklıkta sonuçlara yol açma sürecini nasıl örnekledikleriyle tanışıklığımız arttıkça, yaşamın yavaş yavaş gelişen bir olgu olduğu düşüncesinin kabullenilmesi de kolaylaşacaktır. Gezegenimizin çok erken aşamalarında yaşamın hangi adımları atmış olduğunu hiçbir zaman tam olarak öğrenemeyebiliriz, ama görünüşe göre bu durum bizim için artık büyük bir gizem oluşturmaktan çıktı.

O halde burada vardığımız nokta, ki bu varılan noktanın yarattığı ilk şok dalgası 1859'da yaşanmış bile olsa, aslında bunu bize tartışmasız şekilde gösteren, bilgisayarın ortaya çıkışıdır— şudur: “Gerçekten de yukarıdan aşağı doğru değil, aşağıdan yukarıya doğru tasarlanmış bir evren var mıdır? Karmaşık sistemler, basitliğin alt basamaklarından doğuyor olabilir mi?” Bir yaratıcı olarak Tanrı fikrinin, etrafımızda gördüğümüz tüm bu karmaşıklık için yeterli bir açıklama olarak kabul edilmesi bana her zaman tuhaf gelmiştir, çünkü en basitinden, bu yaklaşım onun nereden geldiğini açıklayamaz. Eğer bir tasarımcı hayal ediyorsak, bu ortada bir de tasarım olduğu anlamına gelir. Bu nedenle de tasarladığı ya da tasarlanmasına neden olduğu her şey kendisinden aşağı bir düzeydedir. Bu durumda şu soruyu sormalısınız: “Tasarımcının bir üst düzeyinde ne var?” Yukarıdan aşağıya her yerde kaplumbağaların olduğu tuhaf bir evren modeli vardır, ama bizim elimizdeki, ta tepeye kadar her yerde tanrıların olduğu model. Aslında çok iyi bir yanıt değil, ama inanılmaz derecede güçlü bir to-toloji olan “Bir şey olacaksa, olur”a dayanan ve

aşağıdan yukarıya giden bir çözümün son derece basit, ama çok güçlü ve başka hiçbir açıklamaya gereksinim duymayan bir yanıt oluşturacağı açıktır.

Ama ilginç bir şey var. Ben “yapay bir tanrı mı var?” diye sormak istediğimi söylemiştim. Tanrı düşüncesinin neden bu kadar inandırıcı olduğu sorusuna bu noktada değinmek istiyorum. Bu tür bir yanılsamanın başlangıçta nereden çıktığını daha önce açıklamıştım: Bu, bizim bakış açımızdaki yanlışlıktan kaynaklanıyor, çünkü evrimleşmiş varlıklar olduğumuzu hesaba katmıyoruz. Yani hayatta kalmamızı ve gelişmemizi sağlayan belirli yeteneklerle ve dünya görüşleri sayesinde belirli yeryüzü şekillerine ve belirli bir çevreye uyum sağlamış olan varlıklar olduğumuzu hesaba katmıyoruz. Ama bundan da güçlü bir fikir var ve ben de bunu önermek istiyorum, yani daha önce her şeyin oradan aktığını belirttiğimiz piramidin tepesindeki noktanın, sırf akışın o yöne olmadığını söylediğimiz için boş olmayabileceğini.

Bununla ne demek istediğimi anlatmama izin verin. İçinde yaşadığımız dünyada çok çeşitli şeyler yarattık; dünyamızı çok çeşitli yönlerden değiştirdik. Bu çok çok açık. İçinde bulunduğumuz odayı inşa ettik, bilgisayarlar ve benzerleri gibi bir sürü karmaşık nesne icat ettik, ama bunların yanı sıra muazzam güçlü bir sürü kurgusal varlık da yarattık. Peki “bu kötü bir fikir ve aptalca – bundan kurtulalım gitsin,” mi diyoruz. Para tam anlamıyla kurgusal bir oluşum, ama dünyamızda korkunç bir güce sahip. Hepimizin içinde banknotlar bulunan cüzdanları var. Ama bu banknotlar ne işe yarar? Onları hayvan üretir gibi üretemezsi-

niz, tavada kızartamazsınız, içlerinde yaşayamazsınız, onları birbirleriyle değiştirmek dışında, onlarla yararlı hiçbir şey yapamazsınız – ve onları birbirleriyle takas eder etmez bir sürü zorlu şey daha oluşur, çünkü bu hepimizin kabul ettiği bir kurgudur. Bunun doğru ya da yanlış olduğunu düşünmüyoruz. Mesele şu, para ortadan kaybolursa, sahip olduğumuz ortak yapı çöker, ama bizim ortadan kaybolmamız durumunda, para da ortadan kaybolacaktır. Paranın bizim dışımızda hiçbir anlamı yok. O, bizim yarattığımız ve dünya üzerinde şekillendirici etkisi çok güçlü olan bir şey, çünkü o hepimizin kabul ettiği bir şey.

Birilerinin dinin evrimsel tarihini yazmalarını isterdim, çünkü onun gelişme şeklinin her tür evrimsel stratejiyi sergilediğini düşünüyorum. Aynı çevrede yaşayan iki hayvan arasındaki silahlanma yarışını düşünün – örneğin Amazon denizayısı ile onun yediği özel bir tür kamışın yarışını ele alalım. Denizayısı ne kadar çok kamış yerse, kamışın hücrelerinde denizayısının dişlerine karşı koymak üzere o kadar çok silika geliştirecektir ve kamıştaki silika oranı ne kadar çok artarsa denizayısının dişleri o kadar çok büyüyüp güçlenecektir. Bir taraf bir şey yapar, diğer taraf buna karşı koyar. Hepimizin bildiği gibi, evrim ve tarih boyunca, silahlanma yarışları evrimin en güçlü iticileri olmuştur ve idealar âleminde de benzer şeylerin olduğunu görebilirsiniz.

Eminim bilimsel yöntemin ve bilimin keşfinin, etrafımızda var olan dünyayı düşünmek, araştırmak, anlamak ve sorgulamak için en güçlü entelektüel düşünce, en güçlü çerçeve olduğunda hepimiz hemfikiriz. Bu düşünce tarzı,

her fikrin eleştirilmek üzere var olduğu ve eğer bu eleştirilere karşı koyabilirse, yeni eleştirileri karşılamak üzere bir gün daha yaşayabileceği ve koyamadığı takdirdeyse göçüp gideceği koşulu-na dayanır. Anlaşılan bu koşullar din için geçerli değildir; dinin merkezinde bizim, kutsal ya da benzeri sıfatlarla adlandırdığımız belirli fikirler vardır. Bu, katılsak da katılmasak da hepimizin öylesine tanışık olduğu bir fikirdir ki, gerçek anlamının ne olduğunu düşünmek bile tuhaf bir şeydir, çünkü gerçekte “işte size hakkında kötü hiçbir şey söyleme hakkınız olmayan bir düşünce ya da kavram. Bunu eleştiremezsin. Neden eleştiremem? Çünkü eleştiremezsin!” anlamına gelir. Eğer biri sizin onaylamadığınız partiye oy verecek olsa bu konuda istediğiniz kadar tartışmakta serbestsiniz. Herkesin farklı bir düşüncesi vardır, ama kimse bundan dolayı rencide olmaz. Eğer biri vergilerin yükselmesi ya da düşmesi gerektiğini düşünüyorsa, bunun hakkında bir tartışma başlatmakta serbestsiniz, ama diğer taraftan eğer biri çıkıp da “Cumartesi günleri bir elektrik düşmesini bile açıp kapamamalıyım,” derse siz, “Olabilir. Buna saygı duyarım,” demelisiniz. Tuhaf olan, bunu söylerken bile “Salonda, bu söylediğimden alınabilecek sofu bir Musevi olabilir mi acaba?” diye düşünüyor olmam. Oysa diğer noktalara değinirken “acaba sol ya da sağ görüşlü biri var mıdır ya da ekonomi konusunda bu fikri ya da bir başkasını kabul eden birileri olabilir mi” diye düşünmem. Yalnızca, “Güzel. Farklı düşüncelerimiz varmış demek ki” diye düşünürüm. Ama birinin –burada elimi taşın altına koyarak mantıksız diyeceğim– inançları hakkında

bir şey söylendiği anda, hepimiz son derece korumacı oluyor ve hemen savunmaya geçiyoruz. “Hayır bunu eleştiremeyiz; mantıksız bir inanç, ama hayır, ona yalnızca saygı duyarız.”

Eğer yeniden hayvanların evrimleşmesi açısından düşünecek olursak bu şuna benziyor: Kaplumbağa gibi bir hayvanın etrafında inanılmaz bir kabuk geliştirmesine. Bu önemli bir hayatta kalma stratejisidir, çünkü hiçbir şey kabuğu delemmez. Ya da hiçbir şey yanına yanaşamadığı için kendine karşı her türlü tehdidi uzak tutarak yaşayan zehirli bir balığın durumuna. Din söz konusu olduğunda, “İşte size, kutsal ve mukaddes olduğu için korunan bir düşünce,” diye düşünersek, bu ne anlama gelir? İşçi Partisini, Muhafazakâr Partiyi, Cumhuriyetçileri, Demokratları, bu ekonomi modeline karşı diğer ekonomi modelini, Windows yerine Macintosh’u desteklemek tamamen geçerlidir de evrenin nasıl başladığı, evreni kimin yarattığı konusundaki düşüncelere gelince, hayır, onlar kutsal mı? Bunun ne anlamı var? Yalnızca böyle yapmaya alıştığımız için onun etrafını dikenli tellerle örmemizin bir nedeni var mı? Hiçbir nedeni yok, o da sezdirmeyen hayata gelen şeylerden biri yalnızca ve bu döngü bir kez işlemeye başlayınca çok, çok güçlenir. O halde, dini düşüncelere meydan okumaya alışkın değiliz, Richard bunu yaptığında yarattığı öfkenin büyüklüğü ne ilginçtir! Herkes çileden çıkar, çünkü bunları söylemenize izin yoktur. Oysa işe mantık açısından baktığınızda, bu fikirlerin de bütün diğer fikirler gibi tartışmaya açılmamasının hiçbir nedeni yok, elbette bir biçimde aramızda bunları tartışmamak konusunda anlaşmadıysak.

Çok ilginç bir kitap okudum –aranızda başka okuyan var mı bilmiyorum– adı *Man on Earth*, yazarı eskiden Cambridge’de yaşamış olan John Reeder adında bir antropolog, burada ... biraz geriye dönüp size kitabın tamamından söz etmek istiyorum. Bu, dünyada bulunan farklı kültürler arasından, bir anlamda diğerlerinden soyutlanmış çevrelerde, adalarda, dağ vadilerinde veya benzer yerlerde gelişmiş olanlarıyla ilgili bir çalışma. Dolayısıyla bir yere kadar deney tüpü vakaları olarak kabul edilebilirler. Bu nedenle çevrenin ve yaşanan olayların kültürün oluşumunu tam olarak ne dereceye kadar etkilediğini görebilirsiniz. Büyüleyici bir çalışma dizisi. Şu anda aklımdaki, küçük ve çok kalabalık bir ada olan, ekonomisi ve kültürü pirinç üzerine kurulu Bali’yle ilgili olanı. Şimdi, pirinç inanılmaz derecede yüksek randımanlı bir gıda, göreceli olarak küçük bir alanda çok fazla miktarda yetiştirmeniz mümkün, ama son derece yoğun emek bir çaba ve çok, çok titiz bir işbirliği gerektiriyor, özellikle de hasata ihtiyacı olan küçük bir adada yaşayan büyük bir nüfussa. Günümüzde Bali’de pirinç tarımının işleyişini inceleyen insanların kafası biraz karışıyor, çünkü burada yoğun bir din etkisi görüyorlar. Din Bali toplumunun her özelliğine işlemiş ve bu kültürde yaşayan herkes kim olduğu, hayattaki statüsü ve rolü açısından çok dikkatle tanımlanmış. Bu tanımlar tamamen kilise tarafından yapılmış. Tuhaf bir takvimleri, bir dizi tuhaf âdetleri ve ritüelleri var ki bunlar da titizlikle tanımlanmış ve çok ilginç, ama pirinç hasatında fevkalade verim kaydediyorlar. Yetmişlerde, adaya gelenler hasat zamanlarının

tapınak takvimine göre kararlaştırıldığını fark ediyor. Bu onlara baştan aşağı saçma geliyor, bu yüzden, “Bunlardan kurtulun, şimdi yaptığınız hasattan bile daha zengin ve daha verimli bir hasat elde etmenize yardımcı olalım. Bu böcek ilaçlarını, şu takvimi kullanın, bunu yapın, şunu yapın,” diyorlar. Böylece işe koyuluyorlar ve iki üç yıl boyunca pirinç üretimi muazzam artıyor, ama bütün yırtıcı/av/zararlı dengesi altüst oluyor. Kısa süre içinde pirinç hasadı baş aşağı gidiyor ve Balililer de “Canınız cehenneme, biz yine tapınağın takvimine dönüyoruz!” diyorlar. Daha önceki sistemi yeniden kuruyorlar ve her şey yeniden kusursuz bir şekilde işlemeye başlıyor. Pirinç hasadını din gibi mantıksız ve anlamsız bir temele dayandırmanın aptalca olduğunu söylemek iyi, ama yerine ondan daha mantıklı bir çözüm koymak gerekir. Onlar da kalkıp bize, “Kültürünüz ve toplumunuz para temeli üzerine kurulmuş, oysa bu sanal bir şey, neden bundan kurtulup yalnızca birbirinizle işbirliğini denemiyorsunuz,” diyebilir. Oysa, bunun sonuç veremeyeceğini biliyoruz!

O halde, daha önce planlı tasarımcı, yaratıcı (böyle bir şey olmadığı halde) olması gereken varlığı koyduğumuz boşluğu doldurmak için üzerimize meta-sistemler inşa etmemizde bir mantık var ve biz –biz derken, bu odada bulunanları değil, insanoğlunu kastediyorum– böyle bir yaratıcıyı tasarlayıp yaratıyor ve sonra da böyle bir şey varmış gibi davranmaya başlayınca, başka türlü meydana gelmeyecek olaylar olmaya başlıyor.

Ne demek istediğimi örneklerle açıklamaya çalışayım. Bu çok yoruma açık bir konu ve aslın-

da ben yetersiz kalıyorum, çünkü hakkında hiçbir şey bilmediğim bir konu. Dolayısıyla, bunu bir şeyin gerçek açıklaması olarak değil, bir düşünce egzersizi olarak düşünün. *Feng shui*'den söz etmek istiyorum. Bu, hakkında çok az bilgim olan, ama son zamanlarda bir binanın nasıl tasarlanacağı, inşa edileceği, konuşlandırılacağı, dekore edileceğiyle ilgili olarak çok sözü edilen bir konu. Anlaşılan, binayı ejderler tarafından kullanılan bir bina olarak düşünmemiz ve ona içinde bir ejderin nasıl hareket edebileceğini düşünerek bakmamız gerekiyor. O halde, eğer bir ejder evinde mutlu değilse, buraya içinde kırmızı balık bulunan bir balık kavanozu, oraya bir pencere koymamız gerekiyor. Bu kulağa tam anlamıyla saçmalık gibi geliyor, çünkü ejderleri ilgilendiren şeylerin saçma olması gerekir – ejder diye bir şey yoktur, o halde ejderlerin davranışları üzerine kurulu her kuram, ne olursa olsun saçmalıktır. Bu aptal insanlar evinizi nasıl inşa edeceğinizi ejderlerin söyleyebileceğini sanarak ne yapıyorlar? Buna rağmen bana öyle geliyor ki, bir an için konuyla ilgili olarak verilen açıklamayı dikkate almazsanız, burada ilginç bir şeyler oluyor olabilir. Şöyle ki: İçinde yaşadığımız, çalıştığımız, bulunduğumuz, bir süre kaldığımız binalardan bazılarının, diğerlerinden daha rahat, daha konforlu, daha hoş olduğunu biliyoruz. Elimizde bunu ölçebileceğimiz somut bir yöntem yok, ama bu yüzyılda ortaya işini iyi bildiğini düşünen pek çok mimar çıktı ve bunun sonucunda evin, içinde yaşanan bir makine olduğu gibi korkunç fikirlerle karşılaştık. Mies van der Rohe ve diğerleri, evlerin içine güya şu ya da bu kuramı oluşturan,

cam kütükler ve başka tuhaf biçimli şeyler yerleştirdiler. Her şey son derece dikkatle planlandığı halde yaptıkları binalar içinde yaşanması hoş binalar haline gelemeydi. Bu konuda yığınla kuram oluşturulmuştur, ama eğer bir mimarla oturup çalışacak olursanız (ki ben bu stres dolu tecrübeyi yaşadım, eminim aranızdan birçok kişi de yaşamıştır) o zaman yapacağınız bir odanın nasıl işe yarar hale geleceğini bulmaya çalışırken ışıktandırma, açılar, insanların nasıl hareket ettiği, nasıl yaşadığı – ve hakkında bir şey bilmediğiniz, dışarıda kalan pek çok şeyi bütünlemeye çalışırsınız. Hangisine ne kadar önem vermeniz gerektiğini bilmiyorsunuzdur. Hakkında çok fazla ipucu olmayan bir şeyi, çok bilinçli çözmeye çalışırsınız, ama şu ya da bu kuram vardır, bir parça mühendislik tecrübesi, bir parça mimari tecrübe; bütün bunlarla ne yapacağınızı gerçekte bilmezsiniz. Bunu size kriket topu atan biriyle karşılaştırın. Oturup topu izleyebilir ve “on yedi derecelik bir açıyla geliyor,” diyebilirsiniz, kâğıt üzerinde bunu çözmeye başlayabilir, biraz cebir falan kullanarak topun hangi noktada olacağını ve onu nasıl yakalayacağınızı çözebilirsiniz, ama bu arada bir hafta geçmiş olur. Diğer taraftansa, yalnızca kolunuzu ileri doğru uzatıp topun avcunuza düşmesini sağlayabilirsiniz, çünkü bilinç düzeyinin hemen altında, her türlü karmaşık oluşumla ilgili her türlü karmaşık bütünleştirme işlemini yapabilecek pek çok yerleşik yeteneğe sahibiz. Bu yetenekler de “Ah, bak bir top geliyor, yakala onu!” dememizi sağlar.

Burada söylemek istediğim şey, feng shui ve benzeri pek çok şeyin, tam olarak bu türden so-

runlar olduğu. Nasıl yapabileceğimizi bildiğimiz, ama ne yaptığımızı bilmeyip sadece yaptığımız pek çok şey var. Bir oda ya da evin nasıl tasarlanması gerektiği konusuna bir kez daha geri dönelim. Bütün o aç hesaplarını, modası geçmekte olabilecek bir mimari akımın içinden hangi gerçek mimari prensipleri benimsemek istediğinizi düşünmeyi bir kenara bırakıp kendinize yalnızca şu soruyu sorun: “Bir ejder burada nasıl yaşardı?” Bizler organik yaratıklar açısından düşünmeye alıştık; bir organik yaratık, çözümleme kapasitemizin ötesinde muazzam karmaşıklıkta her tür değişkenin bir araya gelmesiyle oluşmuş olabilir, ama organik varlıkların nasıl yaşadıklarını biliyoruz. Daha önce herhangi bir ejder görmemiş olabiliriz, ama hepimizin bir ejderin neye benzediği hakkında bir fikri vardır, o halde, “eğer buradan bir ejder geçecek olsa tam burada sıkışır ve biraz da şu karşıda zorlanırdı, çünkü orayı göremezdi ve kuyruğunu salladığında şu vazoyu düşürüp kırardı,” diyebiliriz. Ejderin burada nasıl mutlu olacağını bulun ve işte, birdenbire, bizim gibi diğer organik yaratıklar için de yaşanılacak makul bir yere sahip oldunuz.

O halde, ben diyorum ki, bilim konusunda bilgimiz arttıkça, daha önceleri dünyamızda yer bulan kurguların temel unsurlarını anlamamıza ve korumamıza deşebilecek bir işlevleri olabileceğini hatırlamamızda fayda olabilir. Pire için yorgan yakmamalıyız. Çünkü onların burada olmaları için gösterilen nedenleri ilk başta kabul etmeyebiliriz, ama onların ya da onlar gibi şeylerin burada olmaları için pratik bazı nedenleri olabileceğini de unutmamalıyız. Sanırım, dijital ya da

yapay yaşam alanında ilerledikçe, meydana geldiğini gördüğümüz şeylerin içinden, giderek daha çok sayıda beklenmedik özellik ortaya çıkmaya başladığını ve bunun hayatımızı bilgilendirmek, canlandırmak ve birlikte çalışıp yaşayabilmemizi sağlamak için çevremizde yarattığımız oluşumların tam bir paraleli olduğunu fark edeceğiz. Bu yüzden, aslında bir tanrı olmamasına rağmen yapay bir tanrı olduğunu ve bunu muhtemelen aklımızın bir köşesinde tutmamız gerektiğini öne süreceğim. Benim tartışma noktam buydu ve artık sandalyeleri fırlatmaya başlayabilirsiniz!

SORU: Dördüncü kum çağı nedir?

Söyleyeceklerimi desteklemek için birbirimizle nasıl iletişim kurduğumuz hakkında konuşmama izin verin. Geleneksel olarak, bir yığın farklı iletişim kurma yolu vardır. Biri teke tek görüşmedir; birbirimizle konuşur ve sohbet ederiz. Diğeri bir kişinin çok kişiyle iletişim kurmasıdır, ki benim şu anda yaptığım budur ya da biri ayağa kalkıp şarkı söyleyebilir veya savaşa gitmemiz gerektiğini anons edebilir. Sonra birçok kişinin bir kişiyle kurduğu iletişim vardır. İletişimin demokrasi dediğimiz, pek de işlemeyen, düzensiz, hantal bir çeşidi de vardır, ama daha ilkel bir ülkede ben kalkıp “pekâlâ, savaşa gidiyoruz,” diyebilirdim ve biri buna bağırarak “hayır, gitmiyoruz!” diye karşılık verebilirdi ve sonrasında patlak veren tartışmada çok kişi çok kişiyle iletişim kurardı!

Bu yüzyılda (ve önceki yüzyılda) teke tek iletişim modeli olarak –hepimizin tanışık olduğunu kabul ettiğim– telefonu benimsemiştik. Tek kişi-

nin çok kişiyle iletişim kurduğu radyo-televizyon yayınları, basılı yayınlar, gazeteciliğe (aman ne kadar da çokmuş) ve benzerlerine sahibiz. Her yerden üzerimize bilgi yağar ve bu bilgilerin ne-reye ulaşacağı tamamen önemsizdir. İlginçtir, ama bize ulaşan tüm bilgilerin bizimle ilgili olduğunu bulmak için tarihimizde çok da gerilere gitmemiz gerekmez, bu yüzden, olan her şey, bu ister doğrudan doğruya bizde olsun, ister bitişik evde ya da bitişik köyde, sınırlarımız içinde ya da ufkumuz içinde olmuş olsun, bizim dünyamızda olmuş demektir ve eğer biz buna tepki verirsek, dünya da bize tepki verecektir. Hepsi bizi ilgilendirir, o halde örneğin eğer biri kötü bir kaza geçirdiyse, hepimiz başında toplanıp ona gerçekten yardımcı olabiliriz. Bugünlerde tek kişinin çok kişiyle iletişim kurmasına öyle çok rastlıyoruz ki, eğer Hindistan'da bir uçak kazası olursa bu yüzden büyük bir endişe duyabiliriz, ama bu endişenin herhangi bir yararı olmaz. Çok uzakta-ki birinin başına gelen korkunç bir acil durumla, hemen köşedeki kişinin başına gelenler arasındaki farkı birbirinden ayırt etmekte pek de başarılı değiliz. Bunlar arasında gerçekten bir ayrım yapamaz hale geldik ve bu nedenle Hollywood ürünü bir pembe dizi kahramanının başına gelenlere son derece üzülüp kendi kız kardeşimize olanlara duyarsız kalabiliyoruz. Hepimiz doğallıktan uzaklaşmış ve gerçeklerden kopartılmış haldeyiz. Kendimizi çok gergin ve dünyaya yabancılaşmış hissetmemiz hiç de şaşırtıcı değil, çünkü dünya bizi etkiliyor, ama biz dünyayı etkileyemiyoruz. Sonra, çok kişinin tek kişiyle iletişim kurduğu durumlar var; bu sistem mevcut,

ama henüz çok iyi değil ve ortalıkta örneğine de pek fazla rastlanmıyor. Aslında, demokratik sistemlerimiz bunun bir örneği ve çok iyi olmasalar bile etkileyici biçimde gelişecekler.

Elbette dördüncünün, yani çok kişinin çok kişiyle iletişiminin, fiberoptik kablolar üzerinden işleyen internet öncesinde hiç örneği yoktu. Dördüncü kum çağını oluşturan şey aramızdaki iletişimdir. Daha önce değindiğim, dünyanın biz ona tepki verdiğimiz halde bize tepki vermemesi konusunu ele alalım. Birkaç yıl önce, interneti ilk kez ciddiye almaya başladığım anı hatırlıyorum. Çok, çok aptalca bir şeydi. Carnegie Mellon'da bilgisayar bölümünde araştırma öğrencisi olan ve Dr. Pepper Light içmeyi seven bir çocuk vardı. Bulunduğu yerden birkaç bölüm ötede, sürekli gidip Dr. Pepper'ını aldığı bir meşrubat makinesi vardı. Ancak makinede çoğu zaman stok kalmamış oluyor ve bu yüzden de birçok kez boşuna gidip geliyordu. Sonunda şöyle bir çözüm buldu: "Bir dakika, o makinede bir çip var ve ben bir bilgisayarda çalışıyorum ve tüm binayı dolaşan bir ağ sistemi var, o halde ben neden meşrubat makinesini bu ağa dahil etmiyorum, böylece kendi bilgisayarımdan istediğim zaman bakar ve boşuna bir yolculuk yapıp yapmayacağımı anlayabilirim?" Böylece makineyi yerel ağa bağladı ama yerel ağ da internete bağlıydı – ve böylece birdenbire bütün dünya bu makinede ne olduğunu görür olmuştu. Şimdi, bu yaşamsal önemi olan bir bilgi olmayabilirdi, ama tuhaf bir şekilde ilgi çekici bir şey haline geldi. Herkes meşrubat makinesinde ne olduğunu bilir olmuştu. Öğrencinin kurduğu sistem gelişmeye başlamıştı, çünkü

makinedeki çip sadece “Dr. Pepper’ın olduğu bölüm boş,” demekle kalmıyor, her türlü bilgiyi de içeriyordu; “yedi kola, üç diyet kola var, saklandıkları ısı derecesi şu, son yüklendikleri zaman bu.” Orada birçok bilgi oluyordu ve bu bilgilerden bir tanesi gerçekten muhteşemdi: Eğer biri elli senti makineye atıp düğmeye basmamışsa, yani makine hamileyse –dünyanın neresinde olursanız olun– bulunduğunuz bilgisayar terminalinden meşrubat makinesine bağlanabiliyor ve o kolayı düşürtebiliyordunuz! Koridorda biri yürüyorken, birden bam! Bir kutu Coca Cola! Buna ne sebep oldu? Eh, belli ki buradan binlerce kilometre uzakta biri! Şimdi, bu çok çok aptalca, ama büyüleyici bir hikâye ve bana söylediği şey, bunun yeniden dünyaya ulaşabileceğimiz ilk fırsat olduğu. Binlerce kilometre öteden bir üniversite koridoruna erişip makineden bir Coca Cola kutusunu düşürmek çok önemli bir şey olmayabilir, ama bu yepyeni bir iletişim yolunu açma savaşında gerçekleştirilen ilk atıştı. O halde sanırım dördüncü kum çağı da bu olmalı.

Cambridge, Digital Biota 2’de
doğaçlama yapılan konuşma
Eylül 1998

KURABİYELER

Anlatacaklarım gerçek bir insanın başına gelmiş gerçek bir olaydır ve söz konusu insan da benim. Bir trene yetişmeye çalışıyordum. Olay 1976 Nisan ayında İngiltere, Cambridge’de meydana geldi. Gara erken gelmiştim ve trenin kalkmasına daha zaman vardı. Kendime, bilmecesini çözmek için bir gazete, bir fincan kahve ve biraz kurabiye almaya gittim. Sonra bir masaya oturdum. Sahneyi gözünüzün önüne getirmenizi istiyorum. Bunu kafanızda net bir şekilde canlandırmanız çok önemli. Masa, gazete, bir fincan kahve ve bir paket kurabiye. Karşımdaysa takım elbiseli, çantalı, son derece normal görünüşlü bir adam oturuyordu. Tuhaf bir şey yapacak gibi görünmüyordu. Bununla birlikte şöyle yaptı: Ansızın öne doğru eğildi, kurabiye paketini aldı, yırtarak açtı, içinden bir tane aldı ve yedi.

Şimdi, bunun, İngilizlerin hiç de kolayca başa çıkabilecekleri bir durum olmadığını söylemeliyim. Bizim geçmişimizde, yetişme tarzımızda ya

da eğitimimizde, güpegündüz kurabiyelerinizi çalan biriyle nasıl baş edebileceğinizi gösteren hiçbir şey yok. Burası güney Los Angeles olsaydı, ne yapacağınızı bilirdiniz. Hemen silahlar çıkar, helikopterler gelmeye başladılar, CNN falan, bilirsiniz işte.... Neyse, ben sonunda her sıcakkanlı İngilizin yapacağı şeyi yaptım: Görmezden geldim. Gazeteme bakmaya devam ettim, bir yudum kahve içtim, bulmacanın bir satırını çözmeye çalıştım, ama bir şey yapamadım ve düşündüm, şimdi ne yapacaktım?

Sonunda düşündüm ki, bunun için hiçbir şey yapmayacaktım, sadece harekete geçmeliydim; sonra kendimi zorladım ve paketin gizemli bir şekilde daha önceden açılmış olduğunu fark etmemiş gibi yaptım. İçinden bir kurabiye çıkardım. Bu onu kendine getirir, diye düşündüm. Ama hayır getirmedi, çünkü bir iki dakika sonra yine aynı şeyi yaptı. Bir kurabiye daha aldı. İlk seferinde konu etmemiş olmak, ikinci sefer konuyu açmayı daha da zorlaştırıyordu. "Affedersiniz, elimde olmadan dikkatimi çekti de..." Yani, olmuyor.

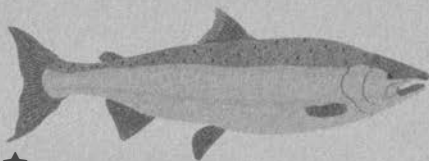
Böylece bütün paketi bitirdik. Bütün paket dediysem, zaten yalnızca sekiz kurabiye vardı, ama bana sanki bir ömür sürmüş gibi geldi. O bir tane aldı, ben bir tane, o bir tane aldı, ben bir tane. Nihayet bittiğinde ayağa kalktı ve yürüyüp gitti. Yani, aslında hemen öncesinde anlamlı anlamlı bakiştık ve sonra gitti, derin bir nefes alıp rahatladım, arkama yaslanıp oturdum.

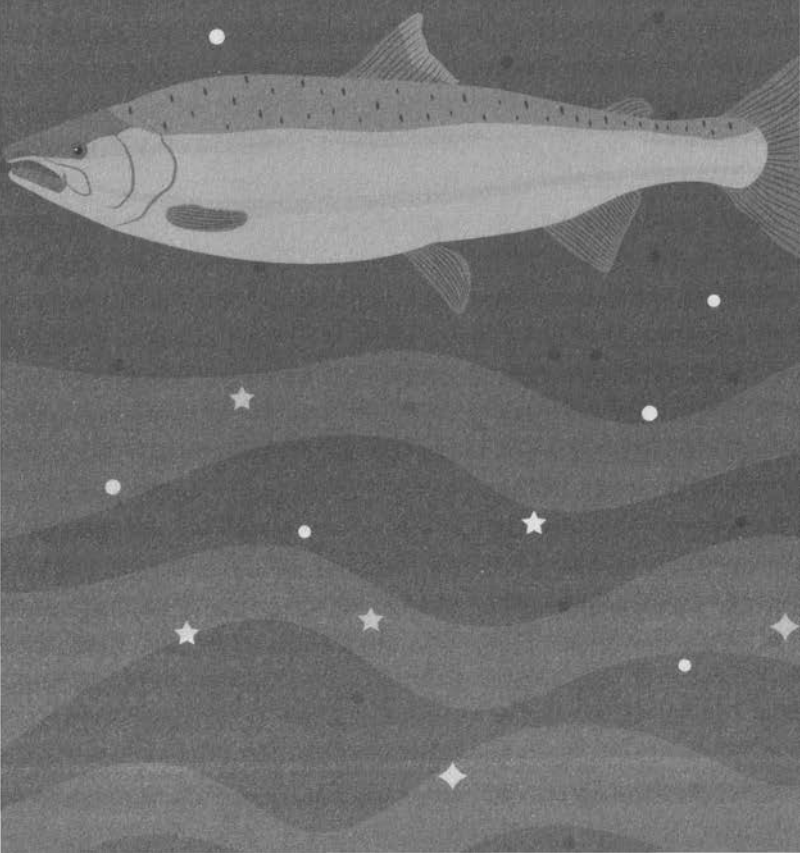
Bir iki dakika sonra tren yaklaştığında, kahvem kalan kısmını yudumladım, gazetemi aldım ve altından kurabiyelerim çıktı. Bu hikâyede özellikle hoşuma giden şey şu: Son çeyrek yüz-

yıldır, son derece sıradan bir adamın İngiltere’de bir yerlerde tamı tamamına aynı hikâyeyle ortarlarda dolaşıyor olduğunu bilmemin verdiği duygu. Aramızdaki tek fark onun hikâyenin son ve en önemli bölümünü bilmiyor olması.

Embedded Systems için
yapılan bir konuşmadan
2001

VE HER ŞEY

ONION A.V. KULÜBÜ İLE SÖYLEŞİ

Bence sanat endişesi yaratıcılığı öldürüyor.

— D.N.A

ONION: Aynı anda yürüttüğünüz bir sürü şey var. Önce hangisinden söz etmek istersiniz?

DOUGLAS NOEL ADAMS. Sanırım, şu an iki büyük işim var. Birisi kısa sürede bitireceğimiz ve şimdi neredeyse iki yıldır uğraştığım, Yıldızgemisi Titanic adlı bir CD-ROM. Bir iki ay içinde piyasaya çıkacak. Diğeri, Disney'e satışına henüz karar verdiğim Otostopçu'nun Galaksi Rehberi. Dolayısıyla sanırım önümüzdeki iki üç yıl içinde uğraşacağım şey bu olacak. O filmi yapacağım.

ONION: Bize biraz Yıldızgemisi Titanic'den bahsedermisiniz?

D.N.A.: Bu bir CD-ROM ve daha önemlisi baştan itibaren CD-ROM olması. İnsanlar Otostopçu serisinden bir CD-ROM yapmamı istiyordu, ama "hayır, hayır" diye düşündüm. Bir tür ters-mü-

hendislik yaparak yazdığım bir kitaptan, başka bir şey çıkarmak istemedim. Sanırım dijital medya kendisi için yeni bir şey yaratmaya geçecek kadar ilginç olmayı başarmış durumda. Çünkü kafanızda yeni bir düşünce belirttiği anda, sonraki ilk düşünceniz “Ne olacak? Bir kitap mı, bir film mi? O mu, bu mu, kısa öykü mü, kahvaltılık mı?” oluyor. Gerçekten, o dakikadan itibaren eserin gelişimini kararınızın ne olduğu etkiliyor. Dolayısıyla CD-ROM ya da kitap olarak gelişmesi çok farklı oluyor. Aslında, burada ufak bir yalan söylüyorum, çünkü fikir bu haliyle, yani tek paragraf formunda Otostopçu kitaplarından birinde – sanırım *Hayat, Evren Ve Her Şey*’de– yer alıyordu. Çünkü Otostopçu’da, ne zaman öykünün akışı açısından sıkışacak olsam, hızla birkaç başka öykü buluyor ve bunları konuşulacak konu olarak Rehber’e ekliyordum. Dolayısıyla, orada bekleyen küçük bir fikir vardı ve birkaç kişi bana “Hey, bundan bir roman çıkarmalısın” diyordu. Bu çok sık yaptığım bir şey gibi geliyordu insanlara ve ben de buna hemen direnç gösterirdim. Ama aslında *Yıldızgemisi Titanic*’i roman yapma fikrinin bana cazip gelmemesi için daha iyi bir neden vardı ki, bu da onun bir nesneyle ilgili öykü olmasıydı. Bu öyküyü sadece düşünmüş, ama onu kimseyle ilişkilendirmemiştim. Oysa yalnızca insanlar hakkında öyküler anlatabilirsiniz. Dolayısıyla, daha sonra “Pekâlâ, şimdi bundan bir CD-ROM yapmak istiyorum, çünkü tüm vaktimi oturup bilgisayarlarla uğraşarak geçirdiğim gerçeğini mazur göstermek istiyorum,” diye düşündüm. Onu gerçekten yetişkin işi bir çalışma haline çevirmeyi arzu ediyordum. Bu

yüzden, ne yapsam iyi olur acaba, diye düşünüyordum. Sonra birden Yıldızgemisi Titanic'i kitaba çevirmekteki sorun – onun bir şey, bir yer, bir gemi hakkında olduğu– aklıma geldi ve birden bu onun için bir avantaja dönüştü. Bir CD-ROM yapıyorsanız, aslında er geç yaratacağınız şey bir yer, bir çevre olacaktır.

ONION: Ve kullanıcı da öykünün kahramanı olacak.

D.N.A.: Evet, tam anlamıyla öyle. Ortam gelişmeye başlayınca içine karakterleri yerleştirirsiniz. Ama bu, karakterler hakkında değil, gemi hakkında. O zaman yapmak istediğim ... yani çok modası geçmiş ya da çok radikal bir şey olacaktı, olaya hangi yönden baktığınıza bağlı. Oyunun içine bir konuşma düzeneği yerleştirmek istiyordum. Yıllar yıllar önce, Infocom adlı büyük bir şirketle, Otostopçunun Rehberi'ne dayanan bir oyun üretmiştim. Çok iyi bir şirketti, metne dayalı, nükteli, zekice, düzeyli oyunlar üretiyorlardı. Bilirsiniz, binlerce yıllık insan kültürü sözcüklerle pek çok şey yapabileceğinizi söyler, üstelik burada işin içine karşılıklı etkileşim gibi fazladan bir unsur ekleyerek yapabileceklerinize bir şey daha katıyordunuz. Tıpkı eski günlerde, yalnızca dinleyicinin hikâyeciye karşılık vermesi yerine, hikâyeyi anlatan kişinin de dinleyiciye karşılık verışı gibi, bilgisayarı bir hikâye anlatıcısına ve oynatıcıyı da dinleyiciye çeviriyordunuz. Bu iş üzerinde çalışırken çok eğlendim. Oyuncuyla makine arasındaki sanal konuşmaları oluşturmaya bayılıyordum. O yüzden, bunu biraz daha genişleterek, modern grafikleri olan bir oyun ha-

line çevirip biraz daha fazlasını yapabileceğimizi düşündüm. Çünkü bu eski konuşma teknolojisini alıp karakterleri gerçekten konuşturup konuşturamayacağımızı anlamak istiyordum. Bunları aynı ortama koyup buradan nereye kadar gidebileceğimizi görecektik. Böylece karakterlerle konuşabilme olanağı olup olmadığı konusunu kurcalamaya başladık. Elbette ki dille yaptığınız her şey bir sorun olup çıkıverir. Başlangıç olarak, metinden-konuşmaya şeklini denemek istedik, böylece anında cümleler oluşturmak için daha fazla esnekliğe sahip olacaktık. Diğer taraftan, bütün karakterler kafasına darbe yemiş yarı sersem Norveçliler gibi konuşacaklardı ki, bu da işin kötü yanıydı. İlerledikçe önceden kaydedilmiş konuşmaları kullanmamız gerektiğini fark ettik. Düşündüm, “Bu berbat bir şey, çünkü yalnızca sınırlı sayıda tepki olabilir. Sadece... şey, emin değilim.” Sonunda sorunu şöyle çözdük, daha doğrusu zamanla şöyle bir çözüme ulaştık: Önceden kaydedilmiş konuşmaların miktarını giderek arttırdık. Daha bu sabah, iki saatlik yeni kayıt yaptık. Şimdi on altı saatlik küçük konuşma kayıtlarımız var, küçük cümlecikler, cümleler, yarı cümleler ve sizin klavyede yazdıklarınıza karşılık makinenin anında oluşturduğu yanıtlar. Bir süre için sistem çok da iyi çalışmadı. Ama şimdi, son bir iki haftadır toparlanmaya ve insanın ödünü ko-parmaya başladı. İnsanlar gelip bakıyor ve “Tamam da bunun çalışacağına aklım ermiyor. Ona şunu sorsak ne der?” diyorlar. Sorduklarında da şaşkınlıktan ağızları açık kalıyor. Muhteşem. İnsanlar geliyor, oturup bu karakterlerle saatlerce konuşabiliyor. On altı saatlik diyalogu yazanların

oluşturduğumuz küçük bir ekip olduğunu hemen eklemek istiyorum. Diyalogların bir kısmını ben, bir kısmını başkaları yazdı ve hep birlikte çalışır hale getirdik. İşleyişi oldukça ilgi çekici. Birden bu kalabalık dünya sizin oluyor. Son derece tuhaf, hasarlı robotlar etrafta dolanıyor, hepsinin de farklı farklı düşünceleri, davranışları, fikirleri ve ilgi çekici hikâyeleri var, üstelik hiç beklenmedik bazı şeyleri biliyorlar. Hepsini birden konuşmaya dahil edebiliyorsunuz.

ONION: Bu kadar çalışmanın ardından insanların onu, diyelim ki bir film, bir kitap gibi ciddiye almama ihtimali yüzünden endişe duyuyor musunuz? Onu bir sanat eseri olarak kabul etmeyeceklerini düşünüyor musunuz?

D.N.A.: Umarım öyle olur, evet. Bu sanat fikri beni geriyor. Bir İngiliz edebiyatı mezunu olarak, mezun olduğumdan beri sanat yapma düşüncesinden uzak durmaya çalışıyorum. Bence sanat endişesi yaratıcılığı öldürüyor. Bir CD-ROM yapmayı isteme nedenlerimden biri de buydu, çünkü kimse onu ciddiye almayacaktı ve ben de tel örgünün altından içeriye bir sürü güzel şey sokabilecektim. Bunun ne kadar sık olduğunu bilerseniz, şaşarsınız. Sanırım, ilk romanlar yazılmaya başladığında bunların çoğu bir tür pornografiydi: Galiba, yayımlanan şeylerin çoğu pornografik yayımlar olarak işe başlayıp oradan geliyor. Hemen söyleyeyim, bu pornografik bir CD-ROM değil. 1962'den önce, herkes pop müziğin bir tür ... Herkes onun sanatın yanından bile geçmediğini söylerdi; sonra birileri gelir ve inanılmaz bir yaratıcılık gösterirler, çünkü yaptıkları işin her

zerresini severler, çünkü bu onlar için en büyük keyiftir. Böylece birkaç yıl içinde *Sgt. Pepper's* ve benzerleri ortaya çıkar. Şimdi herkes buna sanat diyor. Sanırım her alanda, henüz kimse sanat olarak nitelendirmeyi düşünmeden önce, herkesin henüz işe yaramaz bir yığın olarak gördüğü şeyler aslında daha ilginç oluyor.

ONION: O zaman diyelim ki günümüzden yirmi yıl sonra CD-ROM'un ilk uygulayıcılarından biri olarak, sanat diye tanımlanmasını istemez miydiniz?

D.N.A.: Eee, yalnızca çok sayıda insanın onu satın almış olmasını isterdim. Birincisi, son derece açık olan nedenden ötürü. Ama ikincisi, eğer popülerse, insanlar onu gerçekten sevmişse ve onun sayesinde iyi vakit geçirmişse, iyi bir iş yaptığını hissediyorsun. Biri çıkıp da "hey, bu sanatmış," derse, olabilir. Benim çok da umurumda değil, gerçekten. Ama sanırım bu gerçekleştikten sonra, diğer insanların vermesi gereken bir karar. Sizin hedefiniz bu olmamalı. Roman yazmak için oturup da "Eee, pekâlâ, şimdi yüksek sanatsal değeri olan bir şey yazacağım," demekten daha kötü bir şey olamaz. Bu çok komik. Geçen gün bir şey okudum, sırf meraktan. James Bond kitaplarından biriydi ve sanırım, ne bileyim, on-dört yaşındayken, sayfaları atlaya atlaya, sadece Bond'un sol elini kızın göğsüne koyduğu ve "Aman tanrım, ne kadar heyecan verici," dediği bölümlerini okumaya bayılacağım *Thunderball*'u okudum. James Bond son kırk yıldır, popüler kültürümüzde öyle bir ikon haline geldi ki, gerçekte nasıl bir şey olduğunu anlamanın ilginç olacağını

düşündüm. Beni bunu yapmaya iten şey, ortada dolaşan bir kopyasını bulmamın ötesinde, bir yerde Ian Flemming hakkında konuşan birinin, onun edebi değil de okunabilir olmayı amaçladığını söylediğini okumamdı. Bu çok, çok, çok büyük ve önemli bir fark. O halde diye düşündüm, bakalım bunu yapmayı başarabilmiş mi? İlginçti, çünkü bir el sanatı olarak çok düzgün yazılmıştı. Dili nasıl kullanacağını, nasıl işe yarar hale getireceğini biliyordu ve güzel yazmıştı. Ama belli ki kimse onu edebiyat olarak nitelendirmeyecekti. Ama sanırım, en ilginç işleri en çok insanların sanat yaptıklarını düşünmedikleri, yalnızca zanaatlarını uygulayıp iyi birer zanaatkâr oldukları alanlarda buluyorsunuz. Bir yazar için okunabilir olmak iyi bir hüner, işinizi bilmek, aletlerinize zarar vermemek için onları nasıl kullanacağınızı iyi bilmektir. Edebi romanları okurken –bilirsiniz büyük E ile yazılanları– çoğunun saçmalık olduğunu düşünüyorum. İnsanoğlunun nasıl çalıştığı, birbiriyle nasıl ilişki kurduğu, birbirine nasıl davrandığıyla ilgili ilginç bir şeyler öğrenmek istiyorsam, bunu daha iyi yapan bir sürü kadın polisiye yazarı bulurum, örneğin Ruth Rendell. Eğer okuduklarımdan bana insanlığın durumu hakkında ya da hepimizin burada ne işi olduğu ya da dünya da neler olup bittiği gibi, düşünecek gerçekten ciddi ve önemli bir şeyler vermesini bekliyorsam, o zaman Richard Dawkins gibi biyolojiyle uğraşan bilim insanlarının yazdıklarını okurum. Bence hayat hakkındaki önemli konuların gündemi romancılardan, bilim yazarlarına kaydı, çünkü onlar daha çok şey biliyor. Yaratıldığı süreçte sanat olduğunu düşünen her şeye kuşkuyla yaklaşırım.

CD-ROM konusundaysa yapabileceğimin en iyisini yapmaya ve yaparken alabileceğim kadar çok keyif almaya çalıştım. Sanırım oldukça iyi bir şey oldu. Her zaman mükemmelden daha az iyi olduğu için üzüleceğiniz kısımlar olur, ama sonsuza kadar da bir şeyler için endişe edebilirsiniz. Yaptığım şey oldukça iyi.

ONION: Bir de film var. Otostopçunun *Galaksi Rehberi*'nin filme çekileceği söylentisi yıllardır ortalıkta dolaşıyor.

D.N.A.: Ya, evet, doğru. Gerçi alttan alta kaynıyor gibi ama dedikodular iki yerden kaynaklanıyor. Birincisi, onbeş yıl önce, o zamanlar şimdiki kadar tanınmayan Ivan Reitman'a haklarını satmıştım. Bu anlaşma yürümedi, çünkü işin başına oturduğumuzda tamamen aynı fikirde olmadığımızı fark ettik. Öyle ki, Ivan'ın kitabın haklarını satın almadan önce, onu hiç okumadığı anlaşıldı. Sadece satış rakamlarını okumuştı. Sanırım, aslında onun tarzı bir kitap değildi, onun için farklı bir şey yapmak istedi. Sonunda ayrılmaya karar verdik, her birimiz kendi yolumuza devam ettik, bu arada kitabın hakları Columbia'ya geçmiş, o da *Ghostbusters* [*Hayalet Avcıları*] adlı bir film yapmaya başlamıştı, yani bunlardan nasıl tedirgin olduğumu tahmin edebilirsiniz. Orada, Columbia'nın elinde yıllarca bekledi. Sanırım Ivan Reitman o sırada kitabıma dayanan bir senaryo yazması için birini tutmuş ve ortaya çıkan şey okuduğum en kötü senaryoydu. Ne yazık ki, üzerinde benim ve diğer yazarın adını taşıyordu, oysa ben bir virgülüne dahi katkıda bulunmamıştım. Daha yeni keşfettim ki bu senaryo, senaryo şehri ya da her

neresiye orada uzunca bir süredir bekliyor ve herkes onu benim yazdığımı, dolayısıyla berbat bir senaryo yazarı olduğumu sanıyordu, ki bu benim için oldukça sinir bozucuydu. Böylece birkaç yıl önce, daha sonra çok iyi arkadaş olacağımız Michael Nesmith'e tanıştım. Michael meslek yaşamı boyunca çeşitli işler yapmış, bir film yapımcısı olmasının yanı sıra aslında Monkeys grubunun üyelerinden biriymiş. Bu da biraz tuhaftı, çünkü onu tanıdıkça ciddi, düşünceli ve sakın biri olduğunu görüyorsunuz, ama yedeğinde her zaman sessiz ve hınzır bir neşe saklıdır. Her neyse, bu filmi birlikte yapmamızı teklif etti. O yapımcı olacak, ben de senaryoyla ilgilenecektim. Bir süre için birlikte bu işin üzerinde çalışırken çok güzel günlerimiz oldu. Ama sanırım tam bu noktada Hollywood işin eski olduğunu düşündü. Bir sokak arkada kalmıştı. Ve bana pek çok şekillerde söylenen şeyin özeti temel olarak şöyleydi: "Bilimkurgu komedi filmi iş yapmaz. Ve işte nedeni: Yapabiliyor olsaydı, şimdiye kadar biri çoktan yapmış olurdu."

ONION: Bu mantık biraz sakat gibi.

D.N.A.: Elbette, derken şöyle oldu, geçtiğimiz yıl içinde *Men in Black* [Siyahlı Adamlar] piyasaya çıktı, birdenbire biri bunu çoktan yapmış oldu. Ve *Men in Black*... Bunu kimseyi incitmeden nasıl ifade edebilirim? Senaryoda bana çok tanıdık gelen unsurlar vardı, diyelim mi? Birden Otostopçu ile aynı çizgide bir komedi filmi, yapılmış filmler içinde en başarılılarından biri haline gelivermişti. Bu yüzden coğrafya bir parça değişti. Birden insanlar onu ister oldular. Michael ile olan pro-

je... Onu sonuçlandıramadık, ama iyi arkadaşlar olarak ayrıldık ve hâlâ öyleyiz. Umarım gelecekte birlikte başka projelerimiz olacak ve birlikte çalışacağız. Çünkü ben ondan çok hoşlanıyorum ve iyi geçiniyoruz. Ayrıca Santa Fe’de ne kadar çok vakit geçirirsem, o kadar iyi. Uzun lafın kıssası film şimdi Disney’in, ya da daha doğrusu en önemli bağımsız yapım şirketlerinden biri olan Caravan’ın. Son on beş yılda bu filmi yapamamış olmak çok sıkıntı verici, öte yandan şimdi birinin bu senaryodan on beş yıl öncesine göre çok, çok, çok daha iyi bir film çıkarabileceğini düşünmek beni son derece rahatlatıyor. Tabii bu teknik anlamda böyle. Görüntünün nasıl olacağı, nasıl çekileceği açısından. Bir filmin asıl kalitesi senaryosunda, oyunculuğunda ve nasıl yönetildiğinde yatar ve bu hünerler on beş yılda ne yükseldi ne de battı. Ama en azından bir temel alanda büyük gelişme kaydedildi, o da görüntü kalitesi.

ONION: Filmi Jay Roach (Austin Powers) yönetiyor, öyle mi?

D.N.A.: Doğru. O çok ilginç biri. Onunla epey konuştum. Jay Roach ile karşılaştığımda, onunla çok iyi anlaşmam, “İşte zeki ve akıllı bir adam,” diye düşünmem, her şeyin kilit noktası oldu. Onun yalnız zeki ve akıllı olması önemli değil, bakın size onun ne kadar akıllı, ne kadar zeki olduğuna bir örnek: Filmin her aşamasında birlikte çalışmamızı istiyor. Bu her zaman yazarın yönetmene ısınmasını sağlayan bir şeydir. Aslında ben radyo dizilerini yaparken, benim yaptığım duyulmamış bir şeydi. Çünkü yazmayı henüz bitirmiş ve yapım sürecinin tamamına kendimi

de dahil etmiştim. Yapımcı/yönetmen buna biraz şaşırmıştı, ama sonunda olayı zarafetle kabul etti. Böylece programın gidişatına büyük ölçüde katkım oldu. Jay'ın benim bu filmde yapmamı istediği şey de bu. Bu yüzden "müthiş, işte birlikte iş yapabileceğim biri," diye düşündüm. Elbette ki, bunu iki yıl sürecek bir sürecin başında söylüyorum. Dolayısıyla ne olacağını kim bilir? Bütün söyleyebileceğim, oyunun şu noktasında işler olabileceği kadar adil biçimde düzenlenmiş durumda. Bu yüzden filmle ilgili çok iyimser ve heyecanlıyım.

ONION: Radyo programının üzerinden neredeyse yirmi yıl geçti değil mi?

D.N.A.: Eee, neredeyse yirmi yıl. Yirminci yıl gelecek ay doluyor.

ONION: Otostopçunun *Galaksi Rehberi*'nin bu kadar uzun süre insanlara hitap ediyor olmasını nasıl açıklıyorsunuz?

D.N.A.: Eee, bilmiyorum. Bütün bildiğim, onun için çok çalıştığım, çok endişelendiğim ve sanırım onu yaparken işleri kendim için çok zorlaştırdığım. Zaten bir işi kolay yapmanın bir yolu varsa bile, ben arayıp çok daha zor bir yol bulurum. Ama sanırım insanların onu sevme miktarıyla benim ona harcadığım çaba miktarı birbiriyle ilgisiz değil. Bu işi basite indirmek olabilir, ama aklıma gelen en iyi fikir bu.

ONION: Sizce, film ilk kitabı mı kapsayacak?

D.N.A.: Evet, bu komik, çünkü internette insanların ne söylediklerine bakıyor ve "beş kitabın

hepsini de filme aktaracakmış” dediklerini görüyorum. İnsanlar bir kitabın filme nasıl uyarlandığını anlamıyor. Birisi, bir film için en iyi kaynak malzemesinin kısa hikâye olduğunu söylemişti, ki bu çok doğru. Bunun anlamı, evet, film ilk kaptan uyarlanacak. Bunu söylüyorum ama ne zaman oturup Otostopçu’nun başka bir uyarlamasını yapsam ortaya bir önceki uyarlamaya aykırı bir şey çıktı. Filmle ilgili olarak söyleyebileceğim, onun özellikle ilk kitapla çelişen bir film olacağı.

ONION: Sizi Otostopçu’nun en çok hangi uyarlaması mutlu etti?

D.N.A.: Televizyon için olanının olmadığı kesin. Farklı ruh hallerime göre, ya radyo ya kitap derim, ki bunlar kalan diğer iki çeşit zaten, dolaşısıyla ikisinden biri olması gerek, değil mi? Her biri için farklı şeyler hissediyorum. Bir taraftan, radyo dizisi her şeyin çıktığı, büyüdüğü, tohumun yeşerdiği yer. Ayrıca ben ve üzerinde çalışan diğer kişiler –yapımcı, ses teknisyenleri, aktörler ve diğerleri– hepimiz o zaman için gerçekten ses getiren bir şey yarattığımızı hissediyorduk. Ya da hepimiz aynı anda aklımızı oynatmıştık. Yeralındaki stüdyoda oturup saatlerce, bir balina saatte dört yüz elli kilometre hızla yere çakıldığında çıkan sesi kaydetmek için ince ayar yapmanın yollarını aradığımızı hatırlıyorum. Böyle bir şeyi günlerce, saatler boyu yaptıktan sonra akıl sağlığınızın yerinde olup olmadığından gerçekten de kuşkulananmaya başlıyorsunuz. Elbette ki birilerinin bu yaptıklarınızı dinleyip dinlemeyeceği hakkında da hiçbir fikriniz yok. Ama biliyor musunuz, bunu daha önce kimsenin yapmadığı

hissi gerçektir. Bu da çok hoştu; bununla birlikte gelen büyük bir sorumluluk oluyor. Diğer taraftan, kitapların benim için cazibesi yalnız benim olmaları. Bir kitabın herhangi bir yazar için cazibesi kendisine ait olmasıdır. Hepsi bu. İşin içinde başka kimse bulunmaması. Aslında, bu çok doğru değil tabii, çünkü işin başlangıcında her şey bir radyo dizisinden gelişti ve orada bir şekilde katkıda bulunan bütün insanlardan bir parça var gibi. Ama yine de bir kitapta “bunun hepsi benim eserim” duygusu olduğu gerçek. Okunmasından hoşnutum. Akıcılığı güzel. İnsana yazması kolay gibi bir duygu veriyor, ama ben bunu nasıl zor başardığımı biliyorum.

ONION: Otostopçunun *Galaksi Rehberi*’nden hiç bıktığınız oluyor mu?

D.N.A.: Bir dönem gerçekten ondan çok sıkılmıştım ve ciddi olarak bir daha onunla ilgili hiçbir şey duymak istemiyordum ve bu sözcükleri bana söyleyen herkese çılgılık çılgılığa bağırarak istiyordum. Sonra gittim ve başka şeyler yaptım. Dirk Gently kitaplarını çıkardım. Yaptıklarım arasında en sevdiğim on yıl önce yaptığım şeydi: Bir zoolog arkadaşımınla birlikte dünya turuna çıktım ve soyu tehlikede olan az sayıda kalmış hayvanları arayıp onlar hakkında *Last Chance to See* adlı bir kitap yazdım, ki bu benim en sevdiğim kitabım. Otostopçu serisi artık geçmişte kalan ve sevdiğim bir şey. Müthişti, muhteşemdi ve bana çok yararlı oluyor. Kısa bir süre önce The Who’dan Pete Townshend ile konuşurken bir ara ona “Ah, tanrım, umarım sadece Otostopçunun *Galaksi Rehberi*’ni yazan adam olarak hatırlanmam,” dediğimi ha-

tırliyorum. Ama o beni adeta azarlayarak şöyle dedi: “Bak, aynı şey benim başıma Tommy ile geldi, bir süre için ben de senin gibi düşündüm. İşin aslı şu, geçmişinde böyle bir şey olduğunda bu sana daha sonra bir sürü başka kapı açıyor. Senin bir sürü başka şey yapmanı sağlıyor. İnsanlar bunu hatırlıyor. Bu insanın minnet duyması gereken bir şey.” Ben de onun çok haklı olduğunu düşünüyorum.

ONION: Dirk Gently’i bıraktınız mı?

D.N.A.: Eee, bir Dirk Gently daha yazmaya başladım ama sonra onu kaybettim. Bir nedenden yazmayı sürdüremedim, bir tarafa bıraktım. Onunla ne yapmam gerektiğini bilmiyordum. Bir yıl kadar sonra malzemeye yeniden bir göz attım ve birden “Aslında, sorun karakterlerle fikirlerin uyuşmaması. Yanlış fikirlerin peşine düşmüşüm, bunlar daha çok Otostopçu dizisine uyardı, ama şu sırada başka bir Otostopçu kitabı yazmak istemiyorum,” diye düşündüm. Böylece onları bir tarafa attım. Belki bir gün yeni bir Otostopçu kitabı yazarım, çünkü kullanılmayı bekleyen bir sürü malzeme var. Ama Dirk Gently’e gelecek olursak, Dirk Gently’i aslında bir kenara bıraktım, gerçekten de. İki üç ay önce Oxford’da öğrenciler Kutsal Dedektif Dirk Gently adlı bir oyun sahnelemişlerdi ve ben de görmeye gittim. Son derece karmaşık bir olaylar dizisi ... Karmaşıklığın bir kısmı aslında olay örgüsünün çok iyi işlemediğini gizlemeye yarıyordu ... Onu sahnede seyretmek ilginç olmuştu, çünkü birden, onun hakkında tekrar düşünmeye başlamıştım ve şöyle diyordum: “Evet, bunu iyi yapmışlar, ama

aslında yapmaları gereken şeydu.” Bilirsiniz, kafanızdaki tilkiler yeniden dönmeye başlar. Bana ilginç gelen başka bir şey de ben orada oturmuş, yapımı eleştirirken, seyircilerin ondan ne kadar zevk aldığını görmektir, bu çok şaşırtıcıydı. Çok garip bir durumdu. Birden şöyle düşündüm: “Bunun filminin yapıldığını görmeyi çok isterim, çünkü onu bu bağlamda yeni bir gözle düşündükten sonra, nasıl bir film olabileceğini görüyorum, çok iyi olabilir.” Bu yüzden, belki Otostopçu filmi dikkatimi diğer şeylere de çevirebileceğim aşamaya gelirse, yapmak isteyeceğim bir sonraki şey bu olabilir. Bu film işi yoluna girerse, filmler yapmak açısından daha çok kapının açılmasını umuyorum. Film yapmayı çok istiyorum, ama bunu safça ve henüz hiç film yapmamış bir adam olarak söylüyorum, elbette.

Keith Phipps'in yaptığı söyleşi

1998

14 NİSAN 1999

David Vogel
Walt Disney Pictures

Sevgili David,

Sana birkaç kez telefonla ulaşmayı denedim. Belki neden aradığımı söylemiş olsaydım daha iyi olurdu: Birkaç günlüğüne Birleşik Devletler'deydim ve L.A.'e geçip seninle görüşmemin iyi olacağını düşünmüştüm. Senden yanıt alamadığım için sana bu mektubu İngiltere'ye dönüş yolunda, uçaktayken yazıyorum.

Sorunların fırsatlardan çok daha büyük önem kazandığı bir aşamaya gelmiş görünüyoruz. Böyle düşünmekte haklı mıyım bilmiyorum, ama bu konuda fikir yürütmek için elimde sessizlikten başka bir şey yok, ki bu her zaman kötü bir bilgi kaynağı.

Bana öyle geliyor ki, biz ya geleneksel stereotiplere dönüşebiliriz –sen gerçek dünyayla ilgili milyonlarca sorunu olan bir stüdyo yönetmeni ve ben de yalnızca kendi hayallerinin gerçeğe dönüşmesiyle ilgilenen, maliyeti ve sonuçlarını hiç umursamayan bir yazarım– ya da her ikimizin de aynı amacı yani yapabileceğimiz en iyi filmi yapma ümidini paylaştığımızı hatırlayabiliriz. Bunun en iyi şekilde nasıl başarılabileceği konusunda farklı görüşlere sahip olduğumuz gerçeği,

verimli bir tartışma kaynağı ve daimi bir problem çözücü olmalı. Aralarına uzun ve ürkütücü sessizlikler serpiştirilmiş, tek taraflı bir “yazılı pusula” trafiğinin bunun için iyi bir alternatif olabileceğini sanmıyorum.

Sen büyük filmleri hayata geçirme konusunda oldukça deneyimlisin. Bense Otostopçunun Galaksi Rehberi’ni, film dışında her türlü yayına aktarma konusunda oldukça deneyimliyim. Senin yüzleşmek zorunda kaldığın sorunların çeşitliliğini anlamıyormuş gibi görünmemin, senin için fazlasıyla rahatsız edici olduğuna eminim, tıpkı benim bu proje hakkında Disney ile henüz gerçek anlamda yapıcı bir diyaloga henüz ulaşamamış olmaktan çok rahatsız olduğum gibi. Sana bir teklifim var: Neden gerçekten buluşup bu konuda sohbet etmiyoruz?

Gelecek Pazartesi (19/4) ya da bir sonraki haftanın başında L.A.’de olabilirim. Disney’i bu ekstra uçuşun masraflarını karşılamaya davet edebilirim. Ekte bana ulaşabileceğin bir dizi telefon numarası gönderiyorum. Bana ulaşamamayı başarırsan, bunu yapmama çalıştığını, üstelik buna çok çok gayret ettiğini anlayacağım.

En iyi dileklerle,

Douglas Adams
48 Bloomsbury Terrace
Londra N1-6TS

E-posta: dna@tdv.com

Asistanım (Sophie Astin) (ve telesekreter): 555
171 555 1700 (sabah 10:00 ve 18:00 arası – İngiliz yaz saatine göre)

Ofis faks: 555 171 555 1701

Ev (telesekreter yok): 555 171 555 3632

Ev faks: 555 171 555 5601

İngiltere cep (ve telesekreter): 555 410 555 098

Amerika cep (ve telesekreter): (310) 555 555 6769

Diğer ev (Fransa): 555 4 90 72 39 23

Jane Belson (eşim) (iş): 555 171 555 4715

Film Temsilcisi (Amerika) Bob Bookman: (310)
555 4545

Kitap Temsilcisi (İngiltere) Ed Victor (iş): 555 171
555 4100 (İngiltere iş saatleri içinde)

Kitap Temsilcisi (İngiltere) Ed Victor (iş): 555 171
555 4112

Kitap Temsilcisi (İngiltere) Ed Victor (ev): 555 171
555 3030

Yapımcı: Roger Birnbaum: (818) 555 2637

Yönetmen: Jay Roach (Everyman Pictures): (323)
555 3585

Jay Roach (ev): (310) 555 5903

Jay Roach (cep): (310) 555 0279

Shauna Robertson (Everyman Pictures): (323) 555
3585

Shauna Robertson (ev): (310) 555 7352

Shauna Robertson (cep): (310) 555 8357

Robbie Stamp, Yetkili Yapımcı (İngiltere) (iş): 555
171 555 1707

Robbie Stamp, Yetkili Yapımcı (İngiltere) (ev):
555 181 555 1672

Robbie Stamp, Yetkili Yapımcı (İngiltere) (cep):
555 7885 55 8397

Janet Thrift (annem) (İngiltere): 555 19555 62527

Jane Garnier (kız kardeşim) (İngiltere) (iş): 555 1300 555 684

Jane Garnier (kız kardeşim) (İngiltere) (ev): 555 1305 555 034

Jakki Kelloway (kızımın dadısı) (İngiltere): 555 171 555 5602

Angus Deayton ve Lise Meyer (mesaj bırakabileceğin kapı komşularım) (İngiltere) (iş): 555 (145) 555 0464 (ev): 555 (171) 555 0855

Bulunabileceğim Restoranlar:

The Ivy (İngiltere): 555 171 555 4751

The Groucho Club (İngiltere): 555 171 555 4685

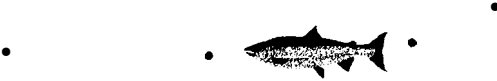
Granita (İngiltere): 555 171 555 3222

Sainsbury's (Alışveriş yaptığım süpermarket; onlar beni her zaman çağırabilir): 555 171 555 1789

Website forum: www.douglasadams.com/forum

(Editörün notu: Bu mektup istenen etkiyi yaptı. David Vogel onu yanıtladı ve birlikte filmin çalışmalarını hızlandıran yapıcı bir toplantı yaptılar.)

CENGİZ HAN'IN ÖZEL HAYATI

Son atlı da dumanların içinde görünmez oldu ve hayvanların toynaklarının bıraktığı gümbürtü kurşuni renkli uzaklıkların içinde yavaş yavaş kayboldu.

Duman sanki toprağın üzerinde asılı kalmış gibiydi ve rüzgârla birlikte gökyüzünün batısında açık bir yara gibi görünen günbatımına doğru sürüklendi.

Savaş sonrasının çınlayan sessizliğinde, çayırılığın üstüne dağılmış paramparça kanlı yıkıntının arasında yalnızca çok hafif, acınacak kadar hafif çığlıklar duyulabiliyordu.

Yaşadıkları dehşetin etkisiyle sersemlemiş, hayaletimsi gölgeler ağaçların arasından çıkıyor, tökezleyerek ilerliyor ve ardından ağlayarak koşuyorlardı – kadınlar zaten ölmüş ya da ölmekte olanlar arasında kocalarını, erkek kardeşlerini, babalarını, sevgililerini aramaktaydı. Aradıkları yeri aydınlatan titreşen ışıksa o öğleden sonra resmen Moğol İmparatorluğunun parçası haline

gelen ve hâlâ yanmakta olan köylerinden geliyordu.

Moğollar.

Orta Asya'nın bozkırlarından kopup gelen ve dünyanın tamamen hazırlıksız yakalandığı vahşi güç. Önlerine çıkan her şeye çılgın bir orak gibi saldırıyor, yarıyor, biçiyor, yok ediyor ve buna zafer diyorlardı.

Ve onlardan korkan ya da yakın gelecekte korkacak olan diyarlar boyunca hiçbir isim, liderleri Cengiz Han kadar korku uyandırmıyordu. Asya'nın savaşçı hükümdarlarının en büyüğü olan o, tek ve benzersizdi, savaşçıları arasında bir tanrı gibi saygı görüyor, gri yeşil gözlerinin soğuk ışığı, kaşlarının vahşi çatıklığı ve hepsinin canına okuyabileceği gerçeği onu hemen öne çıkarıyordu.

Gecenin ilerleyen saatlerinde ay yükseldi ve onun ışığında, ellerinde meşaleler taşıyan küçük bir grup atlı yakınlardaki bir tepeye yayılmış Moğol ordugâhından sessizce dışarı süzüldü. Dikkatsiz bir gözlemci, grubun ortasında at süren, kaba bir pelerinle sarmalanmış ve sanki ağır bir yükün altındaymışçasına atının üzerinde öne doğru eğilmiş gergin adamda bir gariplik olduğunu düşünmezdi, çünkü dikkatsiz bir gözlemci o sırada ölmüş olurdu.

Athılar ay ışığıyla patikaları izleyerek aydınlanmış ağaçlıkların içinden geçip birkaç kilometre ilerlediler, sonunda küçük bir açıklığa gelerek burada atlarını dizginlediler ve liderlerinin emrini beklediler.

Liderleri, atını yavaş yavaş ileri doğru sürdü, açıklığın ortasına sıralanıp birbirine sokulmuş, iç

içe duran ve ilk bakışta terk edilmiş bir görüntü verebilmek için epey çaba gösteren köylü kulübelerini gözden geçirdi.

Derme çatma bacalardan neredeyse hiç duman çıkmıyordu. Hiçbir camda ışık yoktu ve “şi-iışt...” diyen küçük bir çocuk dışında hiçbir yerden çıt çıkmıyordu.

Moğol liderinin gözlerinden bir an tuhaf ve yeşil bir alev fışkırır gibi oldu. İnce, zayıf sakalının arasından ağır ve ölümcül bir şey, gülümseme demek için çok zorlanacağınız bir şey belirdi hafifçe. Tuhaf ve gülümsemeye benzeyen bu şey, kendisine bakacak kadar aptal olan herkese, insanları doğradığı bir günün sonunda gelen büyük bir zafer gecesinde, bir Moğol savaşçı hükümdarının en çok sevdiği şeyin gece eğlenmek olduğunu (kısaca) hatırlatırdı.

Kapı ardına kadar açıldı. Moğol savaşçılarından biri kulübeden içeri deli bir rüzgâr gibi daldı. İki çocuk, minik odanın bir köşesinde gözleri fal taşı gibi açılmış ve korkuyla sinmiş annelerine doğru çılgınlık atarak koştu. Bir köpek acı acı havladı.

Savaşçı, meşalesini hâlâ kor halinde olan ateşe fırlattı, sonra köpeği de ateşin içine attı. Bu ona köpek olmayı öğretirdi. Ailenin hayatta kalan son erkeği olan saçları ağarmış, yaşlı büyük-baba cesaretle öne doğru atıldı, gözleri çakmak çakmaktı. Moğol, kılıcının bir hamlesiyle yaşlı adamın kafasını uçuruverdi. Kafa yuvarlanarak döşemeyi geçti ve bir masanın ayağına pervasızca yaslanarak durdu. Yaşlı adamın bedeni bir an için ne düşüneceğini bilemeden, gergin bir şekilde ayakta kaldı. Sonra öne doğru, ağır ağır,

heybetli bir şekilde yuvarlanırken Han içeri girdi ve onu kenara doğru kabaca itti. Mutlu ev ortamını şöyle bir inceledi ve gaddar bir gülücük ih-san etti. Sonra büyük bir koltuğa doğru yürüdü ve önce rahat olup olmadığını kontrol etmek için oturdu. Memnun kalınca, derin bir iç geçirerek köpeğin şen çıtırtılarla kızarmakta olduğu ateşe yüzünü dönüp arkasına yaslandı.

Savaşçı dehşet içindeki kadını yakaladı, çocuklarını kabaca bir kenara itti ve tir tir titreyen kadını kudretli Han'ın karşısına getirdi.

Kadın genç ve güzeldi, uzun siyah saçları dar-madağınaktı. Göğsü hızla inip kalkıyordu ve yüzü korkuyla kasılmıştı.

Han onu ağır ve aşılayıcı bir bakışla süzdü.

"Bu, kim olduğumu," diye kısık ve ölü bir sesle sordu, bir süre sonra, "biliyor mu?"

"Sen ... sen kudretli Han'sın!" diye hıçkırdı kadın.

Han'ın gözleri kadının kılere sabitlendi.

"Bu, kendisinden ne istediğimi," diye dişlerinin arasından tısladı, "biliyor mu?"

"Ben ... ben sizin için her şeyi yaparım ulu Han'ım," diye kekeledi kadın, "ama çocuklarınızı bağışlayın!"

"O halde başla," dedi Han, sakın bir sesle. Gözlerini indirdi ve dalgın bakışlarla ateşi seyretmeye başladı.

Kadın korkudan titreyerek ve huzursuz bir ruh haliyle öne doğru yaklaştı, sonra solgun elini çekingen bir şekilde Han'ın koluna koydu.

Savaşçılardan biri kadının elini tokatlayarak itti.

"Böyle değil!" diye uludu.

Kadın geri çekildi, titriyordu. Daha iyi olması gerektiğini fark etmişti. Hâlâ titreyerek, yere diz çöktü ve Han'ın bacaklarını nazikçe birbirinden ayırmaya çalıştı.

"Kes şunu!" diye gürledi savaşçı ve kadını şiddetle geriye savurdu. Yerde sinmiş bir şekilde titreyen kadının gözlerindeki dehşete şaşkınlık da karışmaya başlamıştı.

"Haydi," diye tersledi savaşçı, "ona gününü nasıl geçirdiğini sor."

"Ne...?" diye hıçkırdı kadın, "ben ... ben anlamıyorum, ne ..."

Savaşçı kadının kolunu kavradı, çevirerek boyunduruğa aldı ve kılıcının ucuyla boğazını dürttü.

"Ona sor diyorum," diye tısladı dişlerinin arasından, "gününün nasıl geçtiğini sor!"

Kadın acıdan ve olanları kavrayamamaktan dolayı soluksuz kalmıştı. Kılıç yine dürttü. "Sor dedim!"

"Eee, günün ... nasıl ... eee ...," dedi kadın tereddütlü ve cızırtılı bir ciyaklamayla, "geçirdin ...iz"

"Sevgilim!" diye tısladı asker, " 'sevgilim' diyeceksin!"

Kılıcın boğazına değmesiyle, kadının gözleri dehşetle yuvalarından fırladı.

"Günün nasıl geçti ... sevgilim?" diye sordu kadın.

Han gözlerini kaldırıp kısa ve yorgun bir bakış attı.

"Ah, her zamanki gibi," dedi. "Şiddet dolu."

Sonra yeniden ateşi seyretmeye koyuldu.

"Tamam," dedi kadına savaşçı, "devam et."

Kadın biraz olsun rahatladı. Bir tür sınavı geçmiş gibi görünüyordu. Belki bundan sonrası daha kolay olur ve en azından bir an önce biterdi. Huzursuzca öne doğru bir hamle yaptı ve yeniden Han'ı okşamaya çalıştı.

Savaşçı, zavallı kadını odanın karşı tarafına doğru şiddetle savurdu, tekmeledi ve çığlıklarına aldırmadan sertçe tekrar ayağa kaldırdı.

“Sana şunu yapma demiştim!” diye uludu. Kadının yüzünü kendisinininkine yaklaştırdı. Ucuz şarap ve bir haftalık, ekşimiş keçi yağı kokusuyla yüklü nefesini suratına doğru ciğer dolusu üfledi, ama bu kadını neşelendiremedi, çünkü bu hareket kendisine her akşam aynı şeyi yapan, yasını tuttuğu merhum kocasını hatırlatmıştı. Hıçkırdı.

“Ona iyi davran!” diye hırladı Moğol ve artık istemediği dişlerinden birini tükürerek kadına fırlattı. “Ona işlerinin nasıl gittiğini sor!”

Kadın ona aptal aptal baktı. Kâbus devam ediyordu. Yanağına can yakıcı bir darbe indi.

“Ona yalnızca,” diyerek yeniden gürlledi savaşçı, “işlerin nasıl gidiyor hayatım, diye soracaksın!” Kadını öne doğru itti.

“İşlerin... İşlerin nasıl gidiyor.... hayatım?” diye kesik kesik ve perişan bir sesle sordu kadın.

Savaşçı onu omuzlarından tutup sarstı. “Biraz şefkat kat içine!” diye kükredi.

Kadın tekrar hıçkırdı. “İşlerin ... işlerin nasıl gidiyor ... hayatım?” yine acı, mutsuz bir sesle, ama bu kez sonuna dokunaklı bir dudak sarkıtma ekleyerek.

Kudretli Han içini çekti.

“Ah, çok kötü değil, sanırım,” dedi, sanki dünyanın yükünü sırtlamışçasına. “Mançurya'yı bi-

raz ezip geçtik, epey kan döktük. Bu, sabah oldu, sonra bu öğleden sonra genel olarak yağmayla geçti, ama dört buçuk civarında biraz daha kan döktük. Sen ne yaptın?”

Böyle diyerek, kürklerinin içinden rulo halinde birkaç harita çıkardı ve içten içe yanmaya devam eden köpeğin ışığında dalgın bakışlarla onları incelemeye koyuldu.

Moğol savaşçısı yanmakta olan bir dal parçasını ateşten çekti ve tehditkâr bir tavırla kadına yaklaştı.

“Anlat, devam et!”

Kadın bir çığlık atarak geri kaçtı.

“Anlat!”

“Eee, kocam ve babam öldürüldü!” dedi.

“Ya, öyle mi hayatım?” dedi Han, boş boş, kafasını haritalardan kaldırmadan.

“Köpek yakıldı!”

“Ah, ya, sahi mi?”

“Eee, hepsi bu, gerçekten ... eee ...”

Savaşçı elinde yanan dal parçasıyla kadına yaklaştı.

“Şey, evet ve biraz da işkence gördüm!” dedi kadın.

Han başını kaldırıp kadına baktı. “Ne?” dedi tereddütlü bir tavırla. “Affedersin, hayatım, şunu okuyordum da.”

“Tamam,” dedi asker, “ona biraz dırıldır et!”

“Ne?”

“Sadece şöyle de: Bana bak, Cengiz, ben seninle konuşurken o şeylerle uğraşmayı bırak. Şu halime bak, bütün gün köle gibi, bir kap sıcak...”

“Beni öldürür!”

“Söylemezsen, öleceksin zaten.”

“Dayanamıyorum!” diye haykırdı kadın ve yere yığıldı. Kendisini ulu Han’ın ayaklarına attı. “Bana işkence etmeyin,” diye hıçkırdı. “Eğer amacınız bana tecavüz etmekse, edin, ama...”

Ulu Han ayağa fırladı ve öfkeli bakışlarla yerde yatan kadına baktı. “Hayır,” diye homurdandı, acımasızca, “sadece gülerdin – sen de tıpkı diğerleri gibisin.”

Kulübeden dışarı fırtına gibi fırladı ve atına binip öyle bir öfkeyle gecenin içine doğru daldı ki, ayrılmadan önce neredeyse köyü yakmayı unuttuyordu.

Özellikle kötülük ve şiddet dolu bir başka günün ardından, son atlı da dumanların içinde görünmez oldu ve hayvanların toynaklarının bıraktığı gümbürtü kurşuni renkli uzaklıkların içinde yavaş yavaş kayboldu.

Duman sanki toprağın üzerinde asılı kalmış gibiydi ve rüzgârla birlikte gökyüzünün batısında açık bir yara gibi görünen günbatımına doğru sürüklendi.

Savaş sonrasının çınlayan sessizliğinde, çayırılığın üstüne dağılmış paramparça kanlı yıkıntının arasında yalnızca çok hafif, acınacak kadar hafif çığlıklar duyulabiliyordu.

Yaşadıkları dehşetin etkisiyle sersemlemiş, hayaletimsi gölgeler ağaçların arasından çıkıyor, tökezleyerek ilerliyor ve ardından ağlayarak koşuyorlardı – kadınlar zaten ölmüş ya da ölmekte olanlar arasında kocalarını, erkek kardeşlerini, babalarını, sevgililerini aramaktaydı.

Duman toprağın üzerinde asılı kalmıştı. Rüzgârla, gökyüzünün batısında açık bir yara gibi uzanan, batan güneşe doğru sürüklendi.

Savaş sonrasının çınlayan sessizliğinde, çayırların üzerindeki paramparça kanlı enkazdan, çok, çok az, acınacak kadar az çığlık duyulabiliyordu.

Dehşetten sersemlemiş, hayaletleri andıran şekiller ağaçların arasından çıkıyor, tökezliyor sonra ağlayarak öne doğru atılıyorlardı –kadınlar önce ölmekte olanlar, sonra ölmüş olanlar arasında kocalarını, erkek kardeşlerini, babalarını, sevgililerini arıyorlardı.

Çok uzaklarda, duman perdesinin ardında, binlerce atlı bağırış çağırış ve bol miktarda şakırtı arasında, kimin daha iyi kamçı vurduğunu karşılaştırarak geniş bir alana yayılmış kamplarna vardılar, atlarından inerek hemen ucuz şarap ve ekşimiş keçi peynirine gömüldüler.

Görkemli imparatorluk çadırının önünde, üstü başı kan lekeli, savaş yorgunu Han atından indi.

“Hangi savaştı bu?” diye sordu, onunla birlikte at sürmüş olan oğlu Ögeday’a. Ögeday, şiddet ve kötülüğün her türüne son derece meraklı, genç ve hırslı bir generaldi. Kendisine ait olan tek bir kılıç hamlesiyle en yüksek sayıda köylüyü delip geçmek alanındaki bilinen dünya rekorunu egaletmeyi umuyordu ve bu gece bu konuda biraz pratik yapma imkanı bulacaktı.

Uzun adımlarla babasına doğru yürüdü.

“Bu Semerkand Savaşıydı, Ulu Han!” diye haykırdı ve son derece etkileyici bir tavırla kılıcını şakırdattı.

Han kollarını kavuşturdu ve atının üstünde eğilerek aşağıdaki vadide bıraktıkları dehşetengiz karmaşaya baktı.

“Şey, artık farkı ayırt edemiyorum,” dedi içini çekerek. “Kazandık mı?”

“Evet! Evet! Evet!” diye haykırdı Ögeday, ateşli bir gururla. “Çok büyük bir zaferdi hem de!”

Ardından da “Gerçekten de öyleydi!” diye ekledi ve yeniden kılıcını şakırdattı. Heyecanlanarak kınından çıkardı ve alıştırma olarak birkaç hamle denedi. Evet, diye düşündü, bu akşam hedefi altı olacaktı.

Han yaklaşan alacakaranlığa bakarak yüzünü buruşturdu.

“Azizim,” dedi, “bu iki saatlik savaşlarla geçen yirmi yıldan sonra hayatta başka şeyler de olmalı diye düşünmeye başladım, bilirsin.” Döndü, altın işlemeli kaftanının kanlı, yırtık eteğini kaldırdı ve kıllı göbeğine baktı. “Bak, dokun şuraya,” dedi, “biraz kilo mu almışım?”

Ögeday, Han’ın göbeğine huşuyla karışık sabırsızlıkla baktı.

“Eee, hayır,” dedi. “Hiç de değil.” Parmağının bir şıklamasıyla, haritaları getirmesi için bir hizmetkârı çağırdı Ögeday, geleni kılıçtan geçirdi ve hizmetkâr yere düşerken, onun cansız ama pek de şaşırmamış parmakları arasından büyük saldırının planlarını almayı başardı.

“Şimdi, Ulu Han,” dedi, haritayı, bu maksatla kamburunu çıkarmış bekleyen başka bir hizmetkârın sırtına yayarken, “İran’a doğru ilerlemeliyiz ve oradan sonra bütün dünyayı ele geçirmeye hazır olacağız!”

“Hayır, bak, dokunsana şuna,” dedi Han, par-

makları arasına bir deri katmanı sıkıştırarak. "Sence..."

"Han!" diyerek aceleyle araya girdi Ögeday. "Biz dünyayı ele geçirmek üzereyiz!" Haritaya bir bıçak sapladı, altındaki hizmetkâr, sol akciğeri-nin altında nahoş bir çentik sahibi oldu.

"Ne zaman?" dedi Han kaşlarını çatarak.

Ögeday ellerini sabırsızca havaya kaldırdı. "Yarın!" dedi. "Yarın başlıyoruz."

"Ah, evet, yarın biraz zor, biliyor musun," dedi Han. Yanaklarını şişirdi ve biraz düşündü. "Me-sele şu, gelecek hafta katliam teknikleri üzerin-de Buhara'da bir konferans vermem gerekiyor ve yarını onu hazırlamak için kullanırım diye dü-şünmüştüm."

Haritayı sırtında taşıyan hizmetkâr ağır ağır yere yuvarlanırken Ögeday babasına şaşkınlıkla baktı.

"Peki, ama bunu erteleyemez misin?" diye haykırdı.

"Eee, bak, bana bunun için şimdiden oldukça yüklü bir ödeme yaptılar, o yüzden biraz mecbu-rum."

"Peki, çarşamba?"

Han kaftanından bir kâğıt rulosu çıkardı ve kafasını yavaşça sağa sola sallayarak onları ince-ledi. "Çarşambadan pek emin değilim..."

"Perşembe?"

"Hayır, perşembeden eminim. Ögeday ile ka-rısı yemeğe geliyorlar ve ben söz verdim ki..."

"Ama Ögeday benim."

"Eh, görüyor musun işte. O zaman senin için de uygun bir gün değil zaten."

Ögeday'ın sessizliğini yalnızca binlerce kılı

Moğol'un bağışmaları, kavgaları ve sarhoş gü-rültüleri bozuyordu.

"Bak," dedi sakın bir sesle, "dünyayı fethet-mek için hazır olacak mısın ... cuma günü?"

Han içini çekti. "Eh, cuma günleri sekreter ge-liyor."

"Öyle mi?"

"Bütün o yanıtlanacak mektuplar. İnsanların zamanımı nasıl aldığına inanamazsın." Keyifsiz-ce atına yaslandı. "Bunu imzalar mıydım, şuraya gider miydım. Lütfen bir hayır kurumu için katli-am sponsorluğu yapar mıydım. Bütün bunlar en az saat üçe kadar sürüyor. Sonra uzun bir hafta sonu için erken çıkmayı düşünüyordum. Baka-lım, pazartesi, pazartesi..."

Elindeki ruloyu tekrar inceledi.

"Pazartesi mümkün değil, korkarım. Dinlen-me ve enerji toplama zamanı, ki ben bu konuda ödün vermem. Salıya ne dersin?"

Uzaktan uzağa duyulan ağıt sesini andıran garip inilti, o an kadın ve çocukların katledilen erkeklerinin ardından kopardığı günlük feryada benzedi, ama bu Han'ın hiç dikkatini çekmedi. Ufukta bir ışık aşağı yukarı salındı.

"Bak, salı sabahtan boşum – hayır, bekle bir dakika, o gün için şeyleri anlama konusunda her şeyi bilen, ki bu benim son derece zayıf olduğum bir alan, şu son derece ilginç adamla randevulaş-tık gibi. Çok kötü oldu, çünkü bu gelecek haftaki tek boş günümdü. Pekâlâ, o halde gelecek salı-yı yararlı bir şekilde kullanmayı düşünebiliriz – ama yoksa o gün de ..."

Ağıta benzer inilti devam etti, hatta şidde-ti arttı, ama akşam rüzgânıyla öylesine hafif bir

esinti olarak gelmişti ki, hâlâ Han'ın işitme eşliğini aşamamıştı. Yaklaşan ışık da o gece son derece parlak olan ay ışığından ayırt edilemeyecek derecede soluktu.

“Korkarım,” dedi Han, “böylece neredeyse martın sonunu bulduk.”

“Nisan?” diye sordu Ögeday, bıkkın bir tavırla. Elindeki kırbaçla aylak aylak oynarken, oradan geçmekte olan bir köylünün karaciğerini yerinden çıkarıverdi, ama işin tadı kalmamıştı. Ciğeri neşesiz bir hareketle karanlığın içine fırlattı. Yıllardır, sadece her an Ögeday'ın yakınında olma avantajını kullanarak çok şişmanlamış bir köpek hemen ciğere atladı. Bunlar hoş zamanlar değildi.

“Şey, hayır, nisan dolu,” dedi Han. “Nisanda Afrika'ya gidiyorum, bu kendi kendime verdiğim bir söz.”

Gecenin içinden kendilerine yaklaşmakta olan ışık, en sonunda yakınlardaki bir iki önemli Moğolun dikkatini çekmişti. Bu yüzden birbirlerine vurmayı ve onu bunu bıçaklamayı kesip merakla yaklaştılar.

“Peki,” dedi Ögeday, o hâlâ ne olup bittiğinden habersizdi, “o zaman, dünyayı mayısta fethetmeye karar verebilir miyiz, lütfen?”

Kudretli Han kuşkulu bir tavırla dudağını emdi. “Şöyle, bu kadar önceden bir tarihi bağlamak istemiyorum. Yaşamı önceden tamamen planlanacak olursa insan kendini zincirlenmiş hisseder. Daha çok okumam gerekiyor, tanrı aşkına, buna ne zaman vakit bulacağım? Her neyse.” İçini çekti ve elindeki rulonun üstüne işaretledi. “Mayıs – muhtemel dünya fethi.” Kurşunkalemle işaretliyorum, bu nedenle tarihe mutlak kesin

olarak bakma – ama bana hatırlatmaya devam et, sonra duruma göre bakınız. Hey, bu ne?”

Gümüş renkli ince, uzun bir araç göklerden ağır ağır inip küvete adım atan güzel bir kadının zarafetiyle, hafifçe yere kondu. Her tarafından yumuşak bir ışık çağıldıyordu. Açılan kapısından, uzun boylu, zarif, gri-yeşil kanşımı tuhaf tenli bir yaratık görüldü. Yavaşça onlara yürüdü.

Yolu üzerinde, Ögeday'ın köpeği tarafından karaciğerinin yendiğini gördüğünden beri sessizce ağlayan köylü yatıyordu. Adam onu geri almasına imkan olmadığını bildiği ve zavallı karısının bunun üstesinden nasıl geleceğini merak ediyordu. Tam o sırada, nihayet daha iç açıcı şeylere geçmeye karar vermişti.

Uzun boylu yabancı yaratık onun üzerinden tiksintiyle –gerçi bunu fark etmeniz için yüzünü çok yakından görmeniz gerekirdi– ve biraz özenerek atladı. Toplanmış Moğol subaylarının her birine başıyla selam verdi ve ağır metalik cübbesinin altından küçük bir not defteri çıkardı.

“İyi akşamlar,” dedi kısık ve sinsî bir sesle. “Benim adım Ebedi Dumura-Uğraticı, ama niye böyle dendiğini anlatarak sizi sıkmayacağım. Hepinizi selamlarım.”

Döndü ve gözleri fal taşı gibi açılmış kudretli Han'a hitap etti.

“Cengiz Han, değil mi? Cengiz Timuçin Han, Yesügey'in oğlu?”

Ajanda rulosu Han'ın elinden kayıp yere düştü. Dumura-Uğraticı'nın gemisinden gelen soluk pınlı, onun meraklı, endişeli ve sarı yüz hatlarını aydınlatıyordu. Kudretli imparator rüyadaymışçasına öne doğru bir adım attı.

“Doğru yazılmış mı kontrol edebilir miyiz?” diye sordu yabancı, elindeki not defterini uzatarak. “Bu aşamada kaydı yanlış girmiş olmak ve her şeyi sil baştan yapmaktan nefret ederim doğrusu.”

Han başını hafifçe sallayarak onayladı.

“O halde, doğru yazılmış, öyle mi?”

Şaşırان imparator yüzünü hafifçe eğdi, gözleri hâlâ şaşkın bakıyordu.

“Güzel,” dedi Dumura-Uğraticı ve not defterine küçük bir tamamdır işareti koydu. Başını kaldırıp baktı. “Cengiz Han,” dedi, “sen bir otuzbircisin, bir ayyaş, minicik bir bok parçasısın. Teşekkür ederim.” Bunu söyledikten sonra, gemisine döndü ve uçup gitti.

Tatsız bir sessizlik oldu.

O yılın daha sonraki aylarında Cengiz Han fırtına gibi bir öfkeyle Avrupa’yı ezip geçti, öyle ki, hırsından az kalsın geride bıraktığı Asya’yı yakmayı unutuyordu.

Graham Chapman’ın tv şovu

Out of the Trees (1975) için

Chapman’ın tasarlayıp Chapman ve Adams’ın yazdığı özgün skeçten yola çıkılmıştır.

Utterly Utterly Merry Comic Relief Christmas Book,

1986

GENÇ ZAPHOD TEDBİRİ ELDEN BIRAKMIYOR

Büyük bir uçan araç, şaşırtıcı güzellikteki denizin üstünden hızla geçti. Sabahtan beri genişleyen kavisler çizerek, ileri gidip geri dönerek düzenli seferler yapıyordu; en sonunda kumsalda toplanmış, kör edici parlaklıktaki güneşe karşı gözlerini kısmış havada ne olduğunu görmeye çalışan barışsever ve deniz ürünleri sever ada halkının dikkatini çekmeyi başarmıştı.

Herhalde, her görgülü, bilgili ve biraz gezip görmüş kişi, bu aracın bir dosya dolabına ne kadar da benzediğini söylerdi – büyük, kısa süre önce soyulmuş, çekmeceleri havaya dönük bir şekilde sırtüstü yatan ve uçan bir dosya dolabına. Farklı tecrübeleri olan ada sakinleriye onun bir ıstakoza ne kadar az benzediğine takılmışlardı.

Onun hiç kiskacının olmadığı, kavissiz ve sert sırtı yüzünden yerde kalmakta büyük güç-

lük çektiğini konuştular heyecanla. Yerde kalamaması onlara özellikle komik geliyordu. Aptal şeye, kendileri için yerde kalmanın dünyanın en kolay şeyi olduğunu göstermek için oldukları yerde bir aşağı bir yukarı bol bol zıplıyorlardı. Ama bir süre sonra bu eğlence onlara yavan gelmeye başladı. Sonuçta bu şeyin bir ıstakoz olmadığı son derece açıktı ve dünyaları ıstakoz denen şeylerle –bunlardan yarım düzine kadar şu sırada, körpe ve sulu bir şekilde kumsal boyunca onlara doğru gelmekteydi– tıka basa dolu olduğuna göre bu şey üzerinde daha fazla vakit kaybetmelerinin bir anlamı yoktu; bunun yerine hemen ıstakozlu bir geç öğlen yemeği için toplanmaya karar verdiler.

Tam bu sırada uzay aracı aniden duruverdi, dikildi, baş aşağı okyanusa daldı ve etrafa su sıçratarak ada sakinlerinin bağıra çağıra ağaçların arasına kaçmasına neden oldu. Birkaç dakika sonra adalılar, tedirgin bir şekilde yeniden ortaya çıktığında tek görebildikleri, suyun üzerinde düzgün bir daire izi ve fokurdamakta olan birkaç hava kabarcığı oldu.

Galaksinin Batısında bulabileceğiniz en lezzetli ıstakozların ağız dolusu lokmaları arasında birbirlerine bu çok tuhaf, dediler, bir yılda ikinci kez oluyor.

İstakoz olmayan uzay aracı, dosdoğru altmış metre derinliğe daldı ve orada koyu maviliğin içinde, çevresinde su kütleleri dalgalanırken öylece asılı kaldı. Çok yukarılarda, suyun inanıl-

maz derecede berrak olduğu yerde, pırlıtlı balıklardan oluşmuş bir filo hızla geçip gitti. Aşağıda ışığın ulaşmakta zorlandığı yerde, suyun rengi koyu ve yabanıl bir maviliğe dönüştü.

Burada, altmış metre derinde güneş ışıkları çok zayıftı. İpek derili ve kocaman bir deniz memelisi tembel tembel yuvarlanarak aracın yanından geçerken onu adeta buralarda bu tür bir şey bulmayı bekliyormuş gibi yarım yamalak bir ilgiyle inceledi ve sonra tepesinden kayıp dalgalarla kıpırdayan ışığa doğru uzaklaştı.

Araç burada ölçümleri yaparak bir iki dakika bekledi, sonra otuz metre daha indi. Bu derinlikte ciddi bir karanlık vardı. Bir iki saniye sonra aracın iç ışıkları kapandı ve dış ışıklar ansızın devreye girmeden önce geçen saniyeler içinde görülebilen tek ışık, üzerinde BEEBLEBROX KURTARMA VE GERÇEKTEN ÇILGIN ŞEYLER ŞİRKETİ yazan ve puslu, pembe bir ışıkla aydınlatılmış küçük tabelanın aydınlığı oldu.

Aşağıya çevrilen devasa ışınlar, sessiz bir panik içinde kaçışan kocaman bir gümüş balığı sürüsü yakaladı.

Geminin pruvasında geniş bir yay çizen loş kontrol odasında, derin deniz yatağından yayılarak kendilerine ulaşan, aralıklı ve çok çok zayıf sinyalleri çözümleyen bilgisayar ekranının etrafında toplanmış dört kafa vardı.

“İşte bu kadar,” dedi kafalardan birinin sahibi sonunda.

“Tam olarak emin miyiz?” dedi diğer kafalardan biri.

“Yüzde yüz eminiz,” diye yanıtladı ilk kafanın sahibi.

“Bu okyanusun dibinde yatan geminin, batmayacağına yüzde yüz emin olunan gemi olduğuna yüzde yüz eminsiniz öyle mi?” dedi kalan iki kafanın sahibi. “Hey,” –ellerinden ikisini havaya kaldırdı– “sadece soruyorum.”

Güvenlik ve Sivil Sigortacılık İdaresinden iki memur bunu çok soğuk bakışlarla yanıtladı, ama tuhaf kafalı, daha doğrusu çift kafalı baş bu bakışları kaçırdı. Kendisini pilot koltuğuna attı, bir iki bira açtı– biri kendine diğeri de yine kendine– ayaklarını ana denetim konsolunun üstüne uzattı ve ultracamın önünden geçmekte olan bir balığa “hey, bebeğim” diye seslendi.

İki memurdan daha kısa boylu ve daha az güven verici olanı “Bay Beeblebrox...” diye kısık bir sesle söze başladı.

“Evet?” dedi, boşaliveren bira kutularından birini bazı hassas aletlere vurarak. “Dalışa hazır mısınız? Haydi gidelim.”

“Bay Beeblebrox, bir şeyi netleştirmemize izin verin...”

“Evet, haydi,” dedi Zaphod. “Başlangıç için şuna ne dersiniz? Neden bu gemide gerçekten ne olduğunu bana söylemiyorsunuz?”

“Söyledik,” dedi memur. “Yan ürünler.”

Zaphod kendi kendine bıkkın bakışlar attı.

“Yan ürünler,” dedi. “Neyin yan ürünleri?”

“Özel işleme tabi tutulmuş malzemelerin,” dedi memur.

“Hangi özel işleme tabi tutulmuş malzemele-

rin?”

“Tamamen güvenli özel işlemlere.”

“Aziz Zarquana Voostra!” diye koro halinde haykırdı Zaphod’un iki kafası. “Öyle güvenli ki,

o yan ürünleri alıp en yakın kara deliğe götürüp dökmesi için zark olası bir kale gemi inşa etmek zorunda kaldınız! Ama oraya gidemedi, çünkü pilot yoldan saptı –doğru mu?– bir istakoz almak için. Pekala, diyelim ki adam havalı, ama .... yani kabul edin, bu şark zamanı, bu gemiyi kazaktan indirme, bu kızını kaybedip yere çakılma, bu ... bu ... bu top yekun sözlük arzısı!”

“Kapa çeneni!” diye bağırdı sağ kafası, solda-kine. “Yan tutuyoruz!”

Kalan bira kutusunu sımsıkı kavradı.

“Dinleyin arkadaşlar,” dedi bir anlık sakinleşme ve düşünme molasının ardından toparlayarak. İki memur hiçbir şey söylememişti. Bu düzeydeki bir konuşma, içine çekilebileceklerini hissettikleri bir konuşma değildi. “Sadece şunu bilmek istiyorum,” diye ısrar etti Zaphod, “beni burada neye bulaştırıyorsunuz?”

Bilgisayar ekranı üzerinde yavaş yavaş belir-meye başlayan aralıklı ölçümlere parmağını bastırdı. Bunlar ona hiçbir şey ifade etmiyordu, ama görünüşlerini hiç beğenmemişti. Hepsi eğri büğ-rü bir sürü uzun numara ve bir sürü tuhaf şeydi.

“Parçalanmak üzere, sorun bu mu?” diye bağırdı. “Ambarı ışın yayan epsilonik çubuklar ya da uzayın bu bölümünü zilyonlarca yıl geriye kadar kızartmaya yetecek bir şeylerle dolu ve gemi şimdi parçalanıyor. Hikâye bu mu? Aşağı bunu bulmaya mı gidiyoruz? Bu enkazdan ikiden fazla kafaya sahip olarak mı çıkacağım?”

“Onun bir enkaz olması mümkün değil Bay Beeblebrox,” diye ısrar etti memur. “Geminin tamamen güvenli olduğu garanti edildi. Parçalan-masına imkân yok.”

“O zaman gidip bakmaya niye bu kadar meraklısın?”

“Tamamen güvenli olan şeylere bakmayı severiz.”

“Atış serbeest!”

“Bay Beeblebrox,” dedi memur sabırla, “size yapmanız gereken bir işiniz olduğunu hatırlatabilir miyim?”

“Ya, evet, ama belki de ben birdenbire onu yapmak istemez olmuşumdur. Benim ne olduğumu sanıyorsunuz, ahlaki şeylerim hiç yok mu benim, neydi onun adı, şu ahlaki şeyin?”

“Çekince mi?”

“Ahlaki çekincelerim, teşekkür ederim, her neyse, eee?”

İki memur soğukkanlı bir tavırla beklerken zaman geçirmek için ara sıra hafif hafif öksürdüler.

Zaphod kendini bütün sorumluluklardan kurtarmak istercesine dünya ne hale geldi türünden iç çekti ve koltuğundan aşağı atladı.

“Gemi?” diye seslendi.

“Evvvet?” dedi gemi.

“Benim yaptığımı yap.”

Gemi bunu birkaç milisaniye düşündü, ardından ağır hizmet bölmelerinin sızdırmazlıklarını tekrar tekrar kontrol ettikten sonra yavaşça ve önlenmesi olanaksız bir şekilde kendi ışıklarının sisli aydınlığında derinlere dalıp gitti.

Yüz elli metre.

Üç yüz metre.

Altı yüz metre.

Burada, neredeyse yetmiş atmosfer basınçta, hiçbir ışık zerresinin erişemediği dondurucu derinliklerde, doğa en coşkunu tasarımlarını saklar. Altmış santimetre boyunda kâbuslar bembeyaz aydınlığın içinde çılgın hayaller gibi belirip esnediler, sonra yeniden karanlığa daldılar.

Yedi yüz elli metre.

Geminin ışıklarıyla aydınlanan bölgenin karanlık kıyısında, gözleri sapların ucunda duran günahkâr sırlar sessizce kaçıştılar.

Uzaktan yaklaşan okyanus yatağının topografisi, bilgisayar ekranında giderek netleşti, sonunda çevresinden farklı ve ayrı görünen bir şekil belirdi. Bir yana yatmış, silindir biçiminde kocaman bir kaleydi. Çok önemli malzemelerin depolandığı ambarların, ağır ultrakaplamaları yüzünden tam ortasından keskin bir açıyla genişliyordu. Gemiye yapanlara göre bu kaplamalar onu gelmiş geçmiş en güvenli ve sağlam gemi yapıyordu. Kalkıştan önce, bu bölümün yapıldığı malzeme, yapımcılarının dayanabileceğini bildiği her türlü saldırıya tabi tutulmuş, dövülmüş, vurulmuş ve patlatılmıştı.

Gayet muntazam bir şekilde ikiye ayrılan bölümün bu bölüm olduğu anlaşıldığında kokpitteki gergin sessizlik gözle görülür derecede arttı.

“Aslında tamamen güvenli,” dedi memurlardan biri. “Gemi parçalanacak olsa bile ambar bölümüne girilemez.”

Bin yüz elli metre.

Aracın açık kapısından çıkan Lüks-ek-basınç dalış takımlı dört kişi ışıklar sayesinde deniz gecesinin içinde karanlık bir hayalet gibi devleşen şekle doğru yavaş hareketlerle yürüdü. Bir tür hantal zarafet içinde, koca bir su dünyasının ağırlığı üstlerinde olmasına rağmen neredeyse ağırlıkları yokmuş gibi ilerlediler.

Zaphod üstünde yükselen uçsuz bucaksız siyahlığa sağ kafasıyla baktı ve bir an için aklı sessiz bir dehşet kükremesiyle sarsıldı. Soluna doğru bir göz attı ve diğer kafasının kaygısız bir tavırla kaskındaki videodan Brock Tarzı Ultra Kriket yayını izlemekle meşgul olduğunu görünce rahatladı. Biraz arkasında, soluna doğru Güvenlik ve Sivil Sigortacılık İdaresinden gelen iki memur yürüyor, biraz önünde, sağdaysa boş bir Lüks-ek-basınç dalış takımı vardı ki, hem aletleri taşıyor hem de yolu onlar için sınıyordu.

Sırtından yara almış olan Milyar Yıllık Sığınak adlı yıldız gemisindeki koca yarığı geçtiler ve ellerindeki fenerleri ona doğrulttular. Parçalanmış makineler altmış santimetre kalınlığındaki yırtılmış ve çarpılmış gemi bölgeleri arasında duruyordu. Artık orada, büyük, şeffaf bir yılan balığı ailesi yaşıyor ve hallerinden memnun görünüyorlardı. Boş lüks-ek-basınç takımı, geminin devasa ve karanlık gövdesi boyunca önlerinden yürüyerek havakilitlerini kontrol etti. Denediklerinden üçüncüsü sıkıntılı bir şekilde açıldı. Hep birlikte içeri daldılar ve pompa mekanizmaları, okyanusun uyguladığı korkunç basınçla ilgilenip onu aynı derecede korkunç hava ve iç gazların basıncıyla değiştirdi. Sonunda iç kapı kayarak açıldı ve yıldızgemisi Milyar Yıllık Yeraltı Sığı-

nak'ın dış ambar alanı olan karanlık bir yere gir-
diler.

Memurların, ellerindeki zerrecik anahtarlarıyla teker teker açtıkları yüksek güvenlikli pek çok Titan-O-Ambar kapısından geçtiler. Az sonra yoğun güvenlik alanlarının öyle derinlerine ilerlediler ki Ultra Kriket yayınları zayıflamaya başladı ve Zaphod rock istasyonlarından birini açmak zorunda kaldı, çünkü bunlar her yere ulaşırdı.

Son bir kapı daha kayarak açıldı ve mezar gibi bir boşluğa çıktılar. Zaphod'un karşı duvara tuttuğu fenerin ışığı çılglık atmakta olan çılgın bakışlı bir suratın üstüne düştü.

Zaphod da çılgılığı basıverdi, elinden fenerini düşürdü ve yere, daha doğrusu altı aydır orada rahatsız edilmeden yatmakta olan ve şimdi üstüne oturulmasına tepki olarak büyük bir şiddetle patlayan bir bedenin üzerine yığılıp kaldı. Zaphod bütün bunlar üzerine ne yapması gerektiğini düşündü ve kısa ama telaşlı bir iç tartışmanın ardından kendinden geçmenin en uygun şey olacağına karar verdi.

Birkaç dakika içinde kendine geldi ve sonra kim olduğunu, oraya nasıl geldiğini bilmiyormuş numarası yapmaya çalıştı, ama kimseyi inandıramadı. O zaman belleğini birden kazanmış da ve şokla yeniden kendinden geçmiş numarası yaptı, ama içi boş dalış takımı tarafından- ki Zaphod ondan ciddi ciddi nefret etmeye başlıyordu- isteksiz bir şekilde olsa da yardım edilerek ayağa kaldırıldı ve çevresiyle uyum sağlamaya zorlandı.

Ortam loş ve berbat bir şekilde aydınlatılmıştı ve pek çok yönden hoş sayılmazdı - hoş olmayan

şeyler içinde en göze batanıysa geminin merhum seyir subayının, yerde, duvarlarda, tavanda ve özellikle de Zaphod'un giysilerinin alt yarısında oluşturduğu renkli düzenlemelerdi. Bunun etkileri öyle şaşırtıcı biçimde tiksindiriciydi ki, bu öykü içinde bir daha hiçbir yerde bundan söz etmeyeceğiz. Yalnızca şunu söylemekle yetinelim. Bu o kadar tiksindiriciydi ki Zaphod'un giysisinin içine kusmasına, bu yüzden onu çıkarıp gerekli başlık ayarlamalarını yaptıktan sonra boş olanıyla değiştirmesine neden oldu. Ne yazık ki, gemideki kokuşmuş havanın leş kokusu ile çürümüş bağırsaklarla kaplanmış bir halde öylece etrafta dolaşan kendi giysisinin görüntüsü, Zaphod'un diğer giysisinin içine de kusmasına yetmişti, bu da hem kendisinin hem de giysisinin birlikte yaşamaları gereken bir sorun oldu.

Tamam. Hepsi bu. Başka iğrençlik yok.

En azından bu iğrençliklerin aynısından yok.

Çılgılık atan yüzün sahibi, şimdi birazcık olsun sakinleşmişti ve sarı sıvıyla dolu geniş bir acil yaşam destek tankının içinde kabarcıklar çıkarıp anlaşılabilir bir şeyler söylüyordu.

"Çılgınlıktı," diye çağıldadı, "çılgınlık! Ona ıstakozu dönüşte yiyebileceğimizi söyledim, ama dinlemedi, o delinin biriydi. Kafayı takmıştı! Siz de ıstakozu böyle meraklı mısınız? Çünkü ben değilim. Kauçuk gibi ve yemesi alengirli gelir bana ve hiç de öyle lezzetli değil, yani, lezzetli mi? Ben kesinlikle tıraşı tercih ederim ve bunu ona söyledim. Oh, Zarquon aşkına, söyledim!"

Zaphod tankın içinde çırpınan bu olağanüstü görüntüye uzun uzun baktı. Adam binbir türlü yaşam destek tüpüne bağlanmıştı ve sesi hopar-

lörlerden geminin çevresinde manyakça yankılanıyor, derin ve uzak koridorlardan tekinsiz yankılar olarak geri dönüyordu.

“Hatam da bu oldu,” diye haykırdı delirmiş adam. “Ben ona resmen tarak yemeyi tercih ettiğimi söyledim ve o da bana, atalarının geldiği yerdeki, yani buradaki gibi, gerçek ıstakoz yemediğim için böyle düşündüğümü söyledi ve bunu kanıtlayacağını söyledi. Hiç sorun olmadığını söyledi, buradaki ıstakozların, bırak buraya varmak için yapmamız gereken küçücük bir sarmaya, yolculuğun tamamına degeceğini söyledi ve atmosferde gemiyle baş edebileceğine yemin etti, ama hepsi delilikti, delilik!” diye çığlık çığlığa haykırdı ve sanki bu sözcük, kafasında çanlar çalınmasına neden olmuş gibi gözlerini devirip duraksadı. “Gemi hemen kontrolden çıktı! Yaptığımıza inanamadım, hem de yemek olarak cidden abartılan ıstakozla ilgili bir şeyi kanıtlamak için yaptığımıza. İstakoz meselesini uzattığım için kusura bakmayın, bir dakika içinde susmaya çalışacağım, ama bu tankın içinde kaldığım aylar boyunca, aklımdan hiç çıkmadılar, ama adamın biri hiç durmadan ıstakozdan söz ederken bir yandan da abur cubur yiyen benzer adamlarla bir gemide aylarca yaşamının ardından bir tankın içinde tek başına ve yalnızca bunları düşünerek altı ay daha geçirmek zorunda olmayı düşünün. Söz veriyorum ıstakozlarla ilgili çenemi kapayacağım, gerçekten. İstakozlar, ıstakozlar, ıstakozlar– yeter! Sanırım hayatta kalan tek kişi benim. Batmadan önce bir acil yaşam destek tankına girebilen tek kişi benim. S.O.S. sinyali ni gönderdim ve battık. Berbat bir durum değil

mi? Tam bir felaket ve her şey sırf adam ıstakoz sevdiği için oldu. Demek istediğimi anlatabiliyor muyum? Benim için bunu anlamak gerçekten zor da.”

Onlara yalvaran gözlerle baktı ve aklı, dökülen bir yaprağın salınarak yere inişi gibi yavaşça geri geldi. Gözlerini kırptırdı ve bir maymunun tuhaf bir balığa bakacağı gibi onlara baktı.

Tankın cam kenarına buruşmuş parmaklarıyla tuhaf bir şeyler karalıyordu. Ağzından, burundan kurtulan minik, koyu sarı kabarcıklar paçavra görünümlü saçları arasında bir an duraklıyor ve ardından başıboş bir şekilde yukarı doğru tırmanıyorlardı.

“Ah, Zarquon, oh tanrım,” diye acıklı bir şekilde mınıldandı. “Bulundum, kurtarıldım...”

“Yani,” dedi memurlardan biri çabucak “hiç olmazsa bulundunuz.” Bölmenin ortasındaki ana bilgisayar konsoluna doğru yürüdü ve hasar raporlarını görmek için geminin ana monitör devrelerini hızlı hızlı gözden geçirmeye başladı.

“Işın yayan çubuklar zarar görmemiş,” dedi.

“Kutsal dingo’nun marifetleri,” diye hırladı Zaphod, “gemide ışın yayan çubuklar varmış!”

Işın yayan çubuklar çok şükür ki artık terk edilmiş bir enerji üretim aracıydı. Yeni enerji kaynakları keşfetmek için yapılan araştırmaların iyice çığırından çıktığı bir noktada, zeki bir genç, kullanılabilir enerjisinin tamamını hiç tüketmemiş bir yer saptamıştı- geçmiş. Böyle buluşların sonucu olarak beyne aniden hücum eden kan sayesinde aynı gece bunu elde etmenin bir yolunu da icat etmiş ve bir yıla kalmadan muazzam büyüklükteki geçmiş alan parçalarının sahip ol-

duğu tüm enerji süzülüp tüketilir hale gelmişti. Geçmişin bozulmadan kalması gerektiğini öne sürenler, son derece pahalı bir duygusallığa gömülmüş olmakla suçlandılar. Geçmiş, çok ucuz, bol ve temiz bir enerji kaynağıydı, eğer birileri bakımları için para ödemeyi üstlenecek olursa, her zaman, birkaç Geçmiş Koruma Doğal Parkı kurulabilirdi ve geçmişin sonuna kadar kurutulmasının şimdiyi yoksullaştırdığını savunanlara gelince, eh bu doğru olabilirdi, ama karşılığında ölçülemez etkiler sağlıyor ve bu yüzden meseleye mantık gözüyle bakılması gerekiyordu.

Ama şimdiki zamanın gerçekten de çok yoksullaştığı anlaşılnca ve bunun sebebinin gelecekteki o bencil, yağmacı, müsrif piç kurularının da aynı şeyi yapmaları olduğu ortaya çıkınca, herkes, her bir ışın yayan geçmiş çubuğunun ve nasıl yapıldığına ilişkin korkunç sırrın tamamen ve sonsuza dek ortadan kaldırılması gerektiğinin farkına vardı. Bunun büyükanne ve büyükbabalarıyla torunları için olduğunu iddia ettiler, ama bu tabii ki, aslında büyükanne ve büyükbabalarının torunlarıyla torunlarının büyükanne ve büyükbabaları içindi.

Güvenlik ve Sivil Sigorta İdaresinin memuru umursamaz bir tavırla omuz silkti. “Tamamen zararsız durumdalar.” Zaphod’a baktı ve birden alışılmadık bir içtenlikle şöyle dedi, “Gemide bundan daha kötü şeyler var. En azından,” diye ekledi, parmağıyla bilgisayarlardan birinin ekranını tıkırdatarak, “olmasını umuyorum.”

Diğer memur onu sertçe uyardı.

“Sen ne dediğini sanıyorsun, kahrolası?” diye tersledi.

Birinci memur yine omuz silkti. "Fark etmez. İstedigini söyleyebilir. Kimse ona inanmaz. Resmi bir iş yapmaktansa onu kullanmayı bu yüzden seçmedik mi? Anlattıkları ne kadar çılgınlarsa, söyledikleri de o oranda maceraperest bir hippinin uydurdukları gibi kabul edilecektir. Bizim bunları söylediğimizi bile iddia edebilir ki, bu da onun paranoyak sanılmasına yol açacaktır." Kusmuk dolu takımının içinde öfkeden kuduran Zaphod'a hoş bir gülücük attı. "Arzu edersen," dedi, "bize eşlik edebilirsin."

"Görüyor musun?" dedi memur, ışın yayan geçmiş çubuklarının bulunduğu ambarların, ultra tityumdan yapılmış dış sızdırmazlığını kontrol ederken, "tamamen sağlam, tamamen güvenli."

Aynı şeyi, bir çay kaşığı kadarının tüm gezegene ölümcül hastalık yaymaya yetecek, güçlü kimyasal silahların bulunduğu depoların önünden geçerken de tekrarladı.

Aynı şeyi, bir çay kaşığı kadarının tüm gezegeni havaya uçurmaya yetecek, güçlü zeta-aktif bileşimlerin bulunduğu ambarların önünden geçerken de tekrarladı.

Aynı şeyi, bir çay kaşığı kadarının tüm gezegene radyoaktif ışın yaymaya yetecek, güçlü teta-aktif bileşimlerin bulunduğu ambarların önünden geçerken de tekrarladı.

"İyi ki gezegen değilim," diye mırıldandı Zaphod.

"Korkacak hiçbir şeyin olmazdı," dedi Güvenlik ve Sivil Sigorta İdaresi memuru. "Gezegen-

ler çok güvenlidir. Tabii eğer ..." diye ekledi ve duraksadı. Yıldız gemisi Milyar Yıllık Sığınak'ın yara almış olduğu kış kısmına en yakın ambara yaklaşıyorlardı. Buradaki koridor eğilip bükülmüştü, zemin yer yer ıslak ve yapışkandı.

"Vay vay," dedi, "vay vay!"

"Bu depoda ne var?" diye sordu Zaphod.

"Yan ürünler," dedi memur, yeniden ketumlaşarak.

"Yan ürünler ..." diye usulca ısrar etti Zaphod, "neyin yan ürünleri?"

İki memur da yanıtlamadı. Bunun yerine ambar kapısını çok dikkatle incelediler ve tüm koridoru eğip büken güçlerin ambar kapısındaki sızdırmazlığı da yırtıp atmış olduğunu gördüler. Biri kapıya hafifçe dokundu. Onun dokunmasıyla kapı ardına kadar açıldı. İçeride karanlık ve ta diplerdeki birkaç kısık sarı ışıktan başka bir şey yoktu.

"Neyin?" diye dişlerinin arasından tısladı Zaphod.

Baş memur diğerine döndü.

"Bir kurtarma kapsülü olacak," dedi, "gemi mürettebatının, kara deliğe göndermeden önce gemiyi terketmek için kullanmaları gerekiyordu. Sanırım onun hâlâ burada olup olmadığını anlarsak iyi olacak." Diğer memur onaylama anlamında başını salladı ve tek kelime etmeden yanlarından ayrıldı.

Baş memur sessizce Zaphod'u içeri çağırdı. Altı metre kadar önlerinde büyük loş sarı ampuller parıldamaktaydı.

"Bu gemideki," dedi yavaşça, "kalan her şeyin güvenli olmasının nedeni, sanırım kimsenin

onları kullanacak kadar çılgın olmaması. Kimse-
nin. En azından, o kadar çılgın biri onların yanı-
na yaklaşmayacaktır. O kadar deli ya da tehlikeli
olan kimse çok derinlerde bulunan güçlü tehlike
sinyalleri uyandırır. İnsanlar aptal olabilir, ama o
kadar da aptal değiller.”

“Yan ürünler,” diye yeniden öfkeyle tısladı
Zaphod, tıslıyordu, çünkü sesinin titrediğinin
anlaşılmasını istemiyordu. “Neyin yan ürünleri?”

“Eee, tasarımcıların”

“Ne?”

“Sirius Sibernetik Şirketi, siparişe göre sente-
tik kişilikler tasarlayıp üretmek üzere önemli bir
araştırma başışıyla ödüllendirilmişti. Sonuçların
hepsi de felaketti. Bütün ‘insanlar’ ve ‘kişilik-
ler’in, doğal olarak var olan hayat biçimleriyle bir
arada olamayacak karakterlerin bileşimleri oldu-
ğu anlaşıldı. Çoğu uyumsuz, zavallı garibanlardı,
ama bazıları çok çok tehlikeliydi. Tehlikeliydiler,
çünkü diğer insanlarda tehlike sinyalleri uyan-
dırmıyorlardı. Hayaletlerin duvarların arasın-
dan geçebilişi gibi olayların içine girebiliyorlardı,
çünkü kimse tehlikeyi sezemiyordu.

“Bunların içinde en tehlikelisi birbirinin eşi
olan üçlüydü – bu ambara, bu gemiyle birlikte
havaya uçurulmak üzere kapatılmışlardı. Onlar
kötü değillerdi aslında, hatta basit ve çekiciydi-
ler. Ama yaşayan en tehlikeli yaratıklardı, çünkü
izin verilirse yapamayacakları hiçbir şey ve izin
verilmeyecek hiçbir şey yoktur...”

Zaphod loş sarı ışıklara baktı, iki loş sarı ışı-
ğa. Gözleri karanlığa alıştıkça, iki ışığın kırılmış
bir şeyin durduğu üçüncü bir boşluğu çerçevele-
diğini fark etti. Döşeme üzerinde ıslak, yapışkan

lekeler donuk donuk parlıyordu. Zaphod ve memur ışıklara doğru dikkatle yürüdüler. Bu sırada başlıklarındaki kulaklıklarda diğer memurdan gelen iki sözcük çınladı.

“Kapsül gitmiş,” demişti, kısa ve öz olarak.

“Onun izini bul,” dedi Zaphod’un yanındaki. “Tam olarak nereye gittiğini öğren. Nereye gittiğini bilmeliyiz!”

Zaphod kalan iki tanka yaklaştı. Kısa bir bakış, tanklarda birbirinin eşi iki bedeninin yüz-düğünü gösterdi ona. Birini daha yakından inceledi. Sarı ve yoğun sıvının içinde yaşlıca bir adamın bedeni yüzmekteydi. Adam nazik görünüşlüydü, yüzünün çevresinde, bir sürü hoş gülme çizgisi vardı. Saçları onun yaşına göre çok gür ve koyuydu, sağ eli sürekli öne arkaya, aşağı yukarı sallanıyor, sanki görünmez hayaletlerle sırayla el sıkışıyordu. İçten bir gülüşle gülümsüyor, yarı uyanık bir bebek gibi anlaşılmas sesler çıkararak mırıldanıyor ve ara sıra kendi kendisine daha önce hiç duymadığı ya da iyi hatırlamadığı bir fıkra anlatmış gibi küçük kahkahalarla sarsılıyordu. El sallayarak, gülümseyerek, kıkırdayarak, dudaklarından küçük sarı kabarcıklar çıkararak uzak bir rüyalar ülkesinde yaşıyor gibi görünüyordu.

Başlığındaki kulaklığa aniden başka bir kısa ve öz mesaj ulaştı. Kurtarma kapsülünün yönlendiği gezegen tanımlanmıştı bile. Galaktik Sektör ZZ9 Çoğul Z Alfa.

Zaphod tankın yanında küçük bir mikrofon buldu ve açtı. Sarı sıvının içindeki adam bir tepenin üstünde parıldayan bir şehir hakkında sakin sakin mırıldanıyor.

Güvenlik ve Sivil Sigorta İdaresi memurunun emirler yağdırdığını duydu. Kayıp kurtarma kapsülünde bir “Reagan” bulunmaktaydı ve ZZ9 Çoğul Z Alfa gezegeninin “kesin güvenliği” sağlanmalıydı.

*The Utterly Utterly Merry Comic
Relief Christmas Book,
1986*

MATT NEWSOME'IN YAPTIĞI SÖYLEŞİDEN SEÇMELER

D.N.A.: Dirk Gently'deki sorun, benim karakterle temasımı kaybettiğim duygusuydu. O kitabı tutarlı hale getiremedim, bu nedenle "Pekala, gidip başka bir şey yapalım," dedim. Sonra onu bir yıl sonra yeniden değerlendirdim ve *Kuşkucu Somon*'da mevcut tüm o fikirlere dönüp bakarken birden fark ettim ve neyi yanlış yaptığımı anladım, bu fikirler aslında Dirk Gently türü değil, daha çok Otostopçu tarzındaki fikirlerdi.

Bu yüzden, sanıyorum, bir noktada kullanılabilecek altıncı Otostopçu kitabını yazacağım. Ama bir anlamda bunu alışılmadık bir yolla yapmayı istiyorum, çünkü insanlar, haklı olarak *Çoğunlukla Zararsız*'ın ısınması güç bir kitap olduğunu söylediler. Sıkıcı bir kitaptı. Bunun nedeni çok basit – kötü bir yıl geçiriyordum, söz etmek istemediğim her türlü kişisel nedenden ötürü tam anlamıyla berbat bir yıl geçirmiştım ve bu

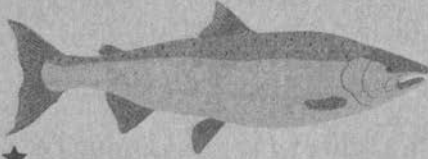
atmosfer içinde kitap yazmaya çalışıyordum. Tahmin edin ortaya ne çıktı, çok sıkıcı bir kitap!

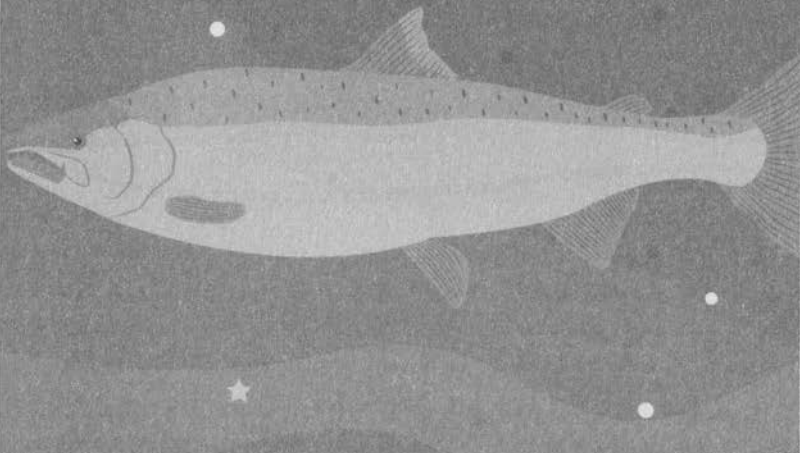
Otostopçu dizisini biraz daha yüksek, canlı, neşeli bir tempoyla bitirmeyi çok isterim. Bu yüzden de beş yanlış bir sayı gibi geliyor kulağa, altı daha doğru bir sayı. Sanırım orijinal olarak *Kuşkucu Somon*'da olan birçok şey *Kuşkucu Somon* için planlanmıştı, ama aslında pek işe yaramıyordu, sanırım bunları çıkartıp birkaç yeni düşünceyle bir araya getirilebilirim.

M.N.: Evet, çünkü bazıları *Kuşkucu Somon*'un yeni bir Otostopçu kitabı olacağını duymuşlar.

D.N.A.: Yani, bir anlamda evet, çünkü Dirk Gently çerçevesi içine yerleştiremediğim bazı fikirleri kurtararak, onları Otostopçu çerçevesine koyup gerekli değişiklikleri çalışma ilerlerken yapacağım. Eski zamanların hatırına, adını *Kuşkucu Somon* koyabilirim ya da – eh, başka bir şey kim bilir!”

★
KUŞKUCU
SÖMÖN
★

Editörün Notu: Kuşkucu Somon'un burada sunulan şekli, henüz yazılma aşamasında yarım kalan çalışmanın çeşitli versiyonlarından seçilerek oluşturulmuştur. Bunların nasıl bir araya getirildiğinin ayrıntılı bir anlatımı için lütfen bu kitabın başındaki "Editörün Notu" bölümünü okuyunuz. Bir sonraki sayfaya, Douglas'ın yıllardır arkadaşı olan Londra'daki editörüne çektiği ve roman için düşündüğü ayrıntılı düzenlemeyi anlatan ve bize öykünün buradan nerelere gidebileceği konusunda ipuçları verebilecek olan faksı ekliyorum.

FAKS

Kime: Sue Freestone

Kimden: Douglas Adams

İlgi: Kuşkucu Somon açıklaması

Dirk Gently hiç karşılaşmadığı biri tarafından, ayrıntıları hiç verilmeyen bir işi yerine getirmek üzere tutulur ve insanları rastgele izlemeye başlar. Araştırmaları onu bir gergedanın burun zarı yoluyla Los Angeles'a, emlakçılar ve ağır silahlı kanguruların egemen olduğu uzak bir geleceğe götürür. Şakalar, suda pişmiş balık ve karmaşık sistemlerin gelişen özellikleri Dirk Gently'nin bu en şaşırtıcı ve akıl almaz davasının arkaplanını oluşturur.

BİRİNCİ BÖLÜM

Dave çoğu sabah, tepedeki bu ıssız noktaya erkenden tırmanır ve emlakçıların koruyucu azizi olan Aziz Clive'ın türbesine küçük hediyeler getirirdi. Bugün getirdiği şey, kendisinin anlayabildiği kadıyla yüzme havuzu temizleme cihazının bir parçası olan kocaman, plastik ve ıstakozu andıran emici bir şeydi.

Getirdiği şeyi dikkatle yere bıraktı ve sonucu hayranlıkla seyredebilmek için geri çekildi

Türbe aslında küçük bir kaya yığını ve sağdan soldan bulunup getirilmiş bir dizi ufak tefek nesneden ibaretti. Garaj kapısı açmaya yarayan bir kumanda, bir zamanlar muhtemelen bir meyve suyu sıkacağına parçası olan bir şey ve ışıklı, küçük bir Kurbağa Kermit vardı. Bu, ıstakozumsu havuz temizleme aleti de oldukça yararlı bir katkı olmuştu ve Dave onun elli santimetre uzunluğundaki mafsallı plastik tüpünü, Kermit'in üzerinden tıpkı bir fil hortumu gibi sarkacak şekilde yerleştirmişti.

Dave'in türbeye yaptığı sabah ziyaretleri bir noktaya kadar sadece oyalanmak içindi, ama yalnız kalmak ve düşünmek için de iyi bir fırsat oluyordu. Başlangıçta burası tamamen, kendi başına zaman geçirebileceği bir yer olarak başlamış, ama hızla, amaçladığından biraz daha büyük bir şeye dönüşmüştü. Üstelik Dave de her şeyden uzaklaşıp düşünebileceği bir yere ihtiyaç duymaya başlamıştı. Bazen bu yüzden kaygılanıyordu bile. Kaygılı olduğu zamanlarda hafiften kıkırdamaya başlıyor ve eğer gerçekten kaygılıysa, kaygısı geçene kadar eski Carpenters şarkıları mırıldanıyordu.

Ama bugün kaygılanmayacaktı. Bugün eğlenenecekti. Yanında getirdiği bez çantayı omuzundan indirdi ve bir an için yere bıraktı.

Burada, tepede manzara müthişti. Davediyanı bereketli ormanlarla çevriliydi, hayatla ve renklerle dolu olağanüstü zenginlik ve çeşitlilikte bir ormandı bu. Ormanın içinden kıvrıla kıvrıla geçen Dave ırmağı sekiz yüz kilometre ötede, başlangıçta Dave Okyanusu adını verdiği, ama sonra alçakgönüllü bir utangaçlık anında Karen Okyanusu diye yeniden adlandırdığı, uçsuz bucaksız okyanusa kavuşana dek tepeler arasında zikzaklar çiziyordu. Pasifik adının her zaman gerçekten de biraz budalaca olduğunu düşünmüştü. Oraya gitmişti. Hiç de pasif veya sakın falan değildi. Bunu düzeltmişti.

Davediyanı şimdi oldukça etkileyici bir oluşum haline gelmişti. Düşününce, gerçekten de şaşırtıcı geliyordu. İnce telli düz saçlarının arasından parmaklarını geçirdi ve içinden yükselen çok çok küçük bir kıkırdamayı bastırarak Davediyan'ını uzaktan seyretti.

Davediyan yaklaşık kırk hektarlık bir araziye yayılmıştı, ayrıca yakındaki tepelerde şimdiden yeni oluşumlar belirmeye başlamıştı. Güzel evler. Dave'in hayali azizi Clive'in sattıklarından, hatta onun aklının alabileceğinden bile daha güzel evlerdi. O sizin bildiğiniz teras evlerinden, çiftlik evlerinden, yarım akıllı birinin bile içinde konuşmaktansa kendini öldürmeyi tercih edeceği türden sohbet köşeleri olan o saçmalıklardan değildi bunlar. Dave'in evleri bunlardan çok farklıydı.

Bir kere bunlar akıllı evlerdi. Cephelerinin doğru yöne bakması gibi son derece basit özelliklere önem verilmişti. Doğru yerlerde camları vardı, taşlar doğru yerlere yerleştirilmişti, su doğru yerdeydi, bitkiler doğru yerdeydi, bu yüzden hava bütün bunların arasında, olması gerektiği gibi hareket ediyor ve sıcaklık istediğiniz yerde sıcak, serinlik istediğiniz yerde serin oluyordu. İşin aslı fizikten ibaretti. Dave mimarların çoğunun fizikten anlamadığına karar vermişti. Onlar sadece budalaca şeylerden anlıyordu. Dave'in evlerinde, prizmalar ve incecik teller güneşi istediğiniz yere götürebiliyordu. Isı değişimcileri ısıyı buzdolabındaki yemekten alıp fırındaki yemeğe veriyorlardı. Basit. İnsanlar Dave'in evlerine gidip "Hey! Bu gerçekten çok iyi! Nasıl oluyor da diğer insanlar böyle evler inşa etmiyorlar?" diye soracaklardı. Yanıt mı? Çünkü onlar budala.

Ve telefonlar. Dave buradaki insanlara şimdiye kadar sahip olduklarından çok daha iyi, çok daha akıllı, sözün kısası muhteşem telefonlar sağlamıştı. Aynı insanlar, şimdi de televizyon istiyorlardı; bu isteği önceleri çok budalaca bulan

Dave, mevcut koşullar altında durumun anıtsal büyüklükte bir saçmalık olduğunu düşünmeye başlamıştı; ama sonra olay, oldukça ilginç bir sorun haline dönüşmüş ve elbette yine Dave tarafından çözülmüştü. Bununla birlikte Dave o kadar çok sorun çözüyordu ki, istemeyerek de oysa yeni bir tane yaratmıştı. Davediyanı şimdi yaklaşık bin kişilik bir topluluk haline gelmişti ve bu Dave'i bir anlamda sorumlu kılıyordu, ama o sorumlu olmayı hiç beklememişti.

Yerdeki uzun otlardan bir tutamını kopardı ve sinirli hareketlerle etrafındaki havayı kamçılایarak ısığa benzer sesler çıkardı. Sabah güneşi Dave'in Yeri'nden yansıyordu. Dave'in Yeri, eee, dünyadaki en geniş ve en zarif binaydı. Karşıdaki tepenin zirvesini, bir uçtan diğerine kadar zarif, beyaz taş duvarlar ve görünüşe bakılırsa hektarlarca camla çevirmişti. Zirvenin kendisiyse bir Japon bahçesi gibi düzenlenmişti. Buradan gelen dereler, evin içinden geçip giderek yollarına devam ediyordu.

Burun Deliği Yolu, Dave'in Yeri'nin hemen arkasında, aynı tepenin eteklerinde ve aynı güvenlik birimi içinde yer alıyordu. (Dave, güvenlik birimleri gibi şeylerinin artık olması gerektiğine bir türlü inanamıyordu; ve şimdi dokuz yüz küsuru bulan Davediyanı sakinlerinden kırkı -kırk kişisi- avukattı.)

Burun Deliği Yolu, muhtemelen Dave'in şimdiye kadar düşündüğü en zekice şeydi. Pek çok kişinin çok zekice diye düşündüğü şeyler, onun için budalaca olmasına rağmen, bunu o bile çok zekice buluyordu. Bütün bunların orada olmasının tek nedeni oydu ve Dave'e, Carpenters gru-

bunun eski melodilerini mırıldatabilen tek şey haline gelmişti, elbette ki avukatlar dışında.

Şimdi güneş bütün Davediyanı üstünde pırl pırl parlıyordu. Muhteşemdi. Dave bunu itiraf etmek zorundaydı, ama aynı zamanda yine itiraf etmek zorundaydı ki, o Davediyan'ını yalnızca kendisinin geldiği tuhaf ve aptalca bir yerken de seviyordu, çünkü oraya gidebilecek kadar akıllı olan sadece kendisiydi. Öyleydi böyleydi derken şimdi de bütün bunlar olmuştu. İşte buradaydı ve henüz yirmi beşinde olmasına rağmen şimdi-den kendisini otuzunda hissetmeye başlamıştı.

Amaan, lanet olsun hepsine. Bugün biraz eğlenenecekti. Büyük bez çantasını yerden kaldırdı, tekrar omzuna attı. Sam kriz geçirecekti. Avukatlar akıllarını oynatacaktı. Güzel. Döndü ve tepenin yukanlarına doğru tırmandı. Tepenin adı Dünyanın Zirvesi'ydi ve Carpenters'ın bir şarkısından esinlenerek adlandırılmıştı. Kendi dünyanıza sahip olmanın en iyi yollarından biri, orada Carpenters'ı istediğiniz gibi sevebilmenizdi.

Yükseldikçe, tepe kayalık ve engebeli bir hal aldı, Dave gideceği yere varabilmek için kayalara tırmanmak zorunda kalıyordu.

Yaklaşık yirmi dakika içinde epeyce ısınmış ve biraz da terlemişti, ama tepeye çıkmayı da başarmıştı; ya da en azından son önemli düzlük kısmına, üstüne oturup çantasını yere bıraktığı, derin izlerle kaplı bir kaya parçasına ulaşmayı. Birkaç dakika soluklandıktan sonra çantayı boşaltmaya başladı. Alüminyum payandaları çıkardı, portakal rengi ipleri çıkardı, Kevlar kumaşından kesilmiş mor renkli küçük parçaları çıkardı.

On dakika kadar süren birleştirme çalışmasının ardından, zar gibi ince kanatlı, kocaman bir böceğe benzeyen aygıt hazırды. Çerçevenin ıtaları arasına asılı Kevlar parçaları, şaşırtıcı küçüklükte ve garip şekillerdeydi. Dave geleneksel planörlerde kullanılan kumaşın pek çoğunun gereksiz olduğunu fark etmiş ve ondan kurtulmuştu.

Birleştirdiğı çerçeveeyi sistematik şekilde inceledi, her şeyin olması gerektiğı gibi olduğuna ve Dave'e değeri bir durumda bulunduğuna karar verip tatmin oldu.

Huzursuzca etrafına bakındı, ama yalnızca bir an için. Bunu nasılsa yapacaktı, o halde huzursuz olmak aptallıktı. Planörü dikkatle eline aldı, düz bir çıkıntının bulunduğu bir kayanın kenarına kadar taşıdı, Davediyanı buradan bütün hatlarıyla görülebiliyordu. Memnuniyetle fark etti ki, her ne kadar uçurtması, ipek bikinileri kurutmaya yarayan bir çamaşır ipinden başka bir şeye benzemiyor olsa da gayet sağlamdı ve onu havada taşıyabilmek için epey güç sarf etmesi gerekmişti.

Dave'in Yeri, buradan yatay olarak yaklaşık bir buçuk kilometre, dikey olarak da yaklaşık yüz metre kadar uzaktaydı. Dave Tepesi'ndeki Japon bahçesinin kuytu bir köşesine güzelce yerleştirilmiş ve güneşin altında pırl pırl parlayan, kocaman, mavi yüzme havuzunu zar zor görebiliyordu. Uzaklık ve güneşin yönü ayrıntıların görülmesini biraz güçleştiriyordu. Ama Sam'in, kendisini orada, hemen havuzun yanında bekleyeceğine emindi. Oldukça düzgün bir şekilde havuza inebileceğini sanıyordu. Saatine bir göz attı. Sekizi biraz geçiyordu ve toplantıyı sekizde

başlamak üzere programlamıştı. Sam şimdi orada olmalıydı.

Sam, Dave'in plan ve projelerinin pek çoğunun pervasızca, çılgın, sorumsuz, hatta zaman zaman budalalık sınırında gezinen şeyler olduğunu düşünüyordu. Havuza inmek budala tiplerin yapabileceğinin biraz daha fazlasıydı. Hem Dave olsaydınız, bunu yapmak sizin için ne kadar zor olurdu canım?

Rüzgârın yönünü kontrol etti, ağırlığı hafif emniyet kayışını üstüne geçirdi ve kemerini plannöre taktı, ellerini iki ilmek arasından geçirdi, ana çubukları kavradı ve işte hazırды.

Artık tek yapması gereken kendini boşluğa bırakmaktı.

Heey. Tamam. Haydi.

Telaş yok, aptallık yok. Kendini tasasızca öne doğru fırlattı ve boşluğa yelken açtı. Rüzgârın şiddetiyle azıcık örseleyerek de olsa hava onu hemen kaldırdı. Dave sıkı sıkı çerçeveye tutundu, biraz rahatlamaya çalıştı, sonra biraz daha rahatladı, rahat ama iyi bir denge tutturmaya çalışıyordu, ki bu kolay, ama hassas bir işti. Başardı. İşte havadaydı. Uçuyordu. O artık bir tür kuştı.

Hey, bu iyiydi. Hava boşluğu bir tür şok oluyordu, ama güzel bir şoktu, sabahları havuzda yüzmek gibi bir şeydi. Hava da boş değildi. Görünmez bir yastık yığınının atlamaya benziyordu. Sanki yastıkların içinden çıkan parmaklar sizi kuvvetle çekiştiriyor, saçlarınızı karıştırıyor, tişörtünüzü takırdatıyordu. Beyni, etrafını saran muazzam açıklığı kavradıkça, kendisini kocaman devingen bir şeyin ucundan sarkan ve Davediyanı'nın

üstünde yavaş yavaş dönen bir oyuncak gibi hissetti. Büyük ve rahat bir kavis çizerek dönüyordu, birazcık sağa doğru, sonra ağırlık dengesindeki küçük bir değişime karşılık birazcık sola, ama sanki hâlâ kavisin içindeki bir kavis gibi, çarkın içindeki bir çark gibi hareket ediyordu. Aşağıdaki dünya, onun yeşil, zengin, gür ve canlı dünyası, ağır ağır dönmeye devam ediyordu.

İnsan nesli ansızın tükeneli yaklaşık 1.2 milyon yıl olmuştu ve dünya bu süre içinde gerçekten canlanıp neşelenmişti. Jeolojik açıdan bakıldığında bu elbette ki kısa bir süreydi, ama evrim güçleri içinde oynayabilecekleri tonlarca boşluğa, dolduracak çok geniş bölgelere birdenbire sahip olmuş ve her şey çılgınca gelişip büyümeye başlamıştı. Eskiden herkes dünyayı kurtarmaktan bahsederdi – eh, Dave bunu yapmıştı işte. Şimdi her şey çok iyiydi. Her yer şimdi gerçekten harikaydı. Dave Dünyası. Evvet.

Artık havayla oldukça iyi uyum sağlamıştı, onunla savaşıyor, birlikte hareket ediyordu. Ama kendisini yüzme havuzuna indirme işinin düşündüğünden biraz daha zor olabileceğini hissetmeye başlamıştı. Ama işlerin böyle olmasını severdi – beklediğinden biraz daha zor olmasını.

Hatta belki de beklediğinden çok daha zor olabileceğini fark etmeye başladı. Havada güvenli bir şekilde kalabilmek, hava akımlarını izleyebilmek, yavaş yavaş aşağı doğru süzûlebilmek bir şeydi, ama bir yere doğru yönelebilmek tamamen başka bir şeydi. Çok keskin bir şekilde dönmeye çalıştığında çevresindeki kırılgan yapı tehlikeli bir şekilde çatırdamaya ve gümbürdemeye başlıyordu.

İKİNCİ BÖLÜM

“Kedilerle ilgilenmiyorum,” dedi Dirk Gently.

Sesinin tonu sertti. Hayatta belli bir noktaya gelmiş olduğunu hissediyordu. Bu görüşünü destekleyecek hiçbir kanıtı yoktu, sadece artık bunun zamanı olduğunu düşünüyordu. Ayrıca hazzımsızlık sorunu da vardı, ama bunun konuyla hiçbir ilgisi yoktu.

Kadın – adı neydi? Melinda bir şey. Bir kâğıt parçası üzerine bir yere yazmıştı, ama şimdi kaybetmişti, muhtemelen masasının en uç köşesinde, açılmamış banka mektupları yığınının altında bir yerdeydi – Melinda masasının önünde, sol kasını öfkeyle kaldırmış bir halde, ayakta duruyordu.

“İlanınızda diyor ki....”

“İlanın tarihi geçti,” diye kestirip attı Dirk. “Kedilerle ilgilenmiyorum.” Eliyle kadına uzaklaşmasını işaret etti ve bir şeyler yazıp çiziyormuş gibi yaptı.

“O halde neyle ilgileniyorsunuz?” diye ısrar etti kadın.

Dirk yüzünde ters bir ifadeyle başını kaldırdı. Bu kadın daha odadan içeri girerken, ondan hoşlanmamıştı. Yalnızca tamamen hazırlıksız yakalandığı için değil, aynı zamanda insanı rahatsız edecek kadar güzel olduğu için de. Güzel kadınları sevmezdi. Böyle kadınlar onu altüst ediyordu, zarafetleriyle, cazibeleri, sonsuz güzellikleri ve onunla yemeğe çıkmayı kesin olarak reddedişleriyle. Melinda adlı bu kadın odaya adımını attığı anda, dünya üzerinde son erkek olarak kalsa ve üstü açık pembe bir Cadillac'ı bile olsa, onun kendisiyle yemeğe çıkmayacağını anlamış ve birtakım önlemler almaya karar vermişti. Kadın eğer onunla yemeğe çıkmıyorsa, onun koşulları altında yemeğe çıkmayacak demektir.

"Bu sizi hiç ilgilendirmez," diye terslendi. Bağırsakları sancıyla guruldamıştı.

Kadın öbür kaşını da kaldırdı.

"Sizden aldığım randevu kötü bir zamanınıza mı denk geldi?"

"Evet," diye düşündü Dirk, ama yanıtlamadı. Hatırlayabildiği en kötü aylardan biriydi bu. İş yavaşlamıştı, üstelik yalnızca yavaşlamakla da kalmamıştı. Normal olarak damla damla akan işler, önceleri tek damlaya inmiş, sonra tamamen kurumuştur. Hiçbir şey. Hiç kimse. Hiçbir iş, adını hatırlayamadığı bir köpekle gelen, şu çatlak, yaşlı kadını saymazsanız. Başına önemsiz bir darbe aldığı için köpeğinin adını unuttuğunu ve bunun sonucu olarak da köpeğin çağrıldığında gelmediğini anlatmıştı. Lütfen köpeğinin adının ne olduğunu bulabilir miydi? Yaşlı kadın normal olarak bunu kocasına soracağını, ama onun geçenlerde

iple boşluğa atlama oyunu oynarken öldüğünü, ki aslında o yaşında böyle bir şey yapmıyor olması gerektiğini, bununla birlikte o gün, yetmişinci yaş günü olduğunu ve bu kendisini öldürse bile –ki öldürmüştü elbette– o gün canı ne isterse kesinlikle yapacağını söylediğini açıklamıştı. Elbette, kocasına bir medyum aracılığıyla ulaşmayı denemiş, ama ondan aldığı tek yanıt bunun lanet olası bir sahtekârlık olduğunu, bu aptalca ruhani saçmalıkların hiçbirine inanmadığı olmuştur, ki kadın kocasının böyle bir yanıt vermekle büyük bir kabalık yaptığını ve elbette medyum için de bunun oldukça rahatsız edici bir durum olduğunu düşünüyordu. Vesaire vesaire.

Dirk işi kabul etmişti. Buraya kadar düşmüştü işte.

Bunların hiçbirinden söz etmedi, tabii. Yalnızca Melinda adlı kadına soğuk bir bakış fırlattı ve şöyle dedi: “Burası saygın bir özel soruşturma bürosu. Ben ...”

“Saygın mı,” dedi kadın, “yoksa saygı gören mi?”

“Ne demek istiyorsunuz?” Dirk genellikle bundan çok daha sert yanıtlar üretti, ama, kadının da dediği gibi kötü bir zamanına denk gelmişti. Bir köpeğin kimliğini saptama mücadelesiyle geçen bir hafta sonunun ardından, dün hiçbir şey olmamıştı; yani ona berbat bir dönüş yaptıran ve aklını kaçırıp kaçırmadığını düşündürten bir şey dışında.

“Büyük fark var,” diye devam etti, Melinda adlı kadın. “Sözüm ona şişirilebilen bir şey ile gerçekten şişmiş bir şey arasındaki fark gibi. Sözüm ona kırılamaz bir şey ile duvara hızla fırla-

tıldıktan sonra gerçekten sağlam kalan bir şey arasındaki fark gibi.”

“Ne?” dedi Dirk.

“Demek istediğim, işiniz ne kadar saygın olursa olsun, eğer gerçekten saygı görmüş olsaydı, belki de büronuza bir halı alabilecek, duvarları biraz boyayabilecek ve hatta insanın üzerine oturacağı bir sandalye daha alabilecek paranız olurdu.”

Bürodaki diğer sandalyeye ne olduğu hakkında Dirk’ün hiçbir fikri yoktu, ama elbette ki bunu itiraf etmeyecekti.

“Sizin sandalyeye ihtiyacınız yok,” dedi. “Kor-karım siz bir yanlış anlamadan ötürü buradasınız. Tartışacak bir şeyimiz yok. Size iyi günler sevgili bayan, kayıp kedinizi aramayacağım.”

“Ben size kayıp bir kediden söz etmedim.”

“Özür dilerim ama,” dedi Dirk. “Siz açıkça ...”

“Ben bir tür kayıp kedi dedim. Yanı kayıp.”

Dirk kadına ifadesiz gözlerle baktı. Sarışınlığının ve fidan boyluluk derecesinde çok güzel olmasının ötesinde, bir de “ne giydiğim umurumda değil, ortada duran herhangi bir şeyi üstüme geçiririm,” türünde, neleri ortada bıraktığınıza son derece dikkat ediyor olmanıza dayanan bir şekilde giyinmişti. Çok zeki olduğu açıktı, yalnızca otuz iki yaşlarında olmasına rağmen muhtemelen, önemli bir tekstil veya iletişim firmasının yönetimi filan gibi, çok iyi de bir işi vardı. Diğer bir deyişle, kadın tam da kedileri kaybetmeyecek, ederse bile kesinlikle sıkıcı ve küçük özel dedektif bürolarına koşmayacak bir tipti. Dirk kendisini huzursuz hissetti.

“Lütfen anlamlı konuşun,” dedi sertçe. “Zamanım değerlidir.”

“Ya, öyle mi? Ne kadar değerli?”

Kadın eleştirel bakışlarla büroyu süzdü. Dirk büronun berbat olduğunu kendi kendine itiraf etti, ama oturup bunu kabullenecek olursa, lanet olsundu ona. Sırf işe ve paraya ihtiyacı olduğu, vaktini harcayabileceği daha iyi bir şeyi olmadığı için, bürosuna giren ve kendisine hizmetlerinin karşılığını ödemeyi teklif eden her güzel kadının emrine girecek diye bir şey yoktu. Kendini aşağılanmış hissediyordu.

“Ücret skalamdan söz etmiyorum, ancak sizi temin ederim ki ücretim ürkütücüdür. Ben yalnızca zamanın geçtiğinden dem vuruyordum. Bir daha hiçbir zaman aynı şekilde geçmeyecek olan zamanın. “

İğneleyici bir tavırla öne doğru eğildi.

“Zaman sınırlı bir olgudur, bilirsiniz. Güneşin patlamasına yalnızca dört milyar yılımız kaldı. Şimdi bunun çok uzun bir süre gibi görüldüğünü biliyorum, ama eğer onu önemsiz saçmalıklar ve boş konuşmalarla çarçur edersek çok kısa sürede tükenecek.”

“Boş konuşmalar mı? Bizim burada konuştuğumuz şey benim kedimin yarısı!”

“Bayan, şu bahsettiğiniz ‘biz’in kim olduğunu bilmiyorum, ama ...”

“Dinleyin. Bu vakanın ayrıntılarını dinlediğinizde kabul etmemeyi seçebilirsiniz, çünkü itiraf ediyorum biraz tuhaf. Ama ben, sizinle görüşmek üzere ve ilanınızda söylenenlerden, yani sizin kayıp hayvanları bulduğunuz temelinden yola çıkarak bir randevu aldım. Eğer yalnızca kayıp kedileri bulmadığınız temeli üstünden beni reddedecek olursanız, o zaman size Meslek Ta-

nım Yasası denen bir şey olduğunu hatırlatmam gerekecek. Tam olarak nasıldı hatırlamıyorum, ama sizinle beş pounduna iddiaya girerim ki, bu yaptığınızı yapamayacağınızı söyleyecektir.”

Dirk iç geçirdi. Eline bir kalem aldı ve not defterini önüne çekti.

“Tamam,” dedi, “olayın ayrıntılarını alayım.”

“Teşekkür ederim.”

“Sonra reddederim.”

“O sizi ilgilendirir.”

“Benim anlatmaya çalıştığım noktaysa,” dedi Dirk, “ilgilendirmedeği. Pekâlâ. Nedir kedinin adı?”

“Rüzgârlı.”

“Rüzgârlı.”

“Evet. Şiddetli Rüzgârların kısaltılmışı.”

Dirk kadına baktı. “Sormayacağım,” dedi.

“Keşke sorsaydım diyeceksiniz.”

“Ona ben karar veririm.”

Kadın omuzlarını silkti.

“Erkek mi?” dedi Dirk. “Dişi mi?”

“Erkek.”

“Yaşı.”

“Dört”

“Tanımı?”

“Eee, hımm. Bu biraz zor.”

“Bir soru ne kadar zor olabilir? Nasıl bir şey? Siyah mı? Beyaz mı? Sarı mı? Tekir mi?

“Şey, Siyam”

“İyi,” dedi Dirk, “Siyam” diye not ederken.

“Onu en son ne zaman gördünüz?”

“Üç dakika kadar önce.”

Dirk kalemını bıraktı ve kadına baktı.

“Belki de dört, aslında,” diye ekledi kadın.

“Bakalım sizi anlamış mıyım,” dedi Dirk. “Kedinizi, eee, Rüzgârlı’yı burada durup benimle konuşurken kaybettiğinizi mi söylüyorsunuz?”

“Hayır. Onu iki hafta önce kaybettim – ya da yarısını kaybettim. Ama onu en son, ki sizin sorunuz buydu, ofisinize girmeden hemen önce gördüm. Yalnızca iyi olup olmadığını kontrol ettim, ki iyiydi. Yani, iyiceydi. Eğer buna iyi diyebilirseniz.”

“Ve ... eee, onun iyi olup olmadığını kontrol ettiğiniz sırada, kendisi tam olarak neredeydi?”

“Sepetinde. Onu getireyim mi? Hemen şurada, dışarıda.”

Kadın odadan çıktı ve orta büyüklükte, hasır bir kedi sepetiyle döndü. Sepeti Dirk’ün masasının üzerine koydu. İçindeki şey hafifçe miyavladı. Kadın kapıyı arkasından kapattı.

Dirk kaşlarını çatı.

“Eğer biraz kalın kafalılık ediyorsam, beni affedin,” dedi, sepetin üzerinden kadına bakarak. “Bana yanlış anladığım yeri anlatın. Görünüşe bakılırsa, profesyonel becerimi kullanarak bir kediye arayıp mümkünse bulmamı ve bulursam size getirmemi istiyorsunuz ...”

“Evet.”

“... ve kedi yanınızdaki sepetin içinde.”

“Evet, bir noktaya kadar doğru.”

“Ve bu nokta hangisi?”

“Kendiniz bakın.”

Kadın, kilidi yerinde tutan metal sürgüyü çekti, sepetin içine elini uzattı ve kediye kaldırıp sepetin yanına, Dirk’ün masası üzerine bıraktı.

Dirk kediye baktı.

O –Rüzgârlı– da ona baktı.

Siyam kedileri insana bir tür küçümsemeyle bakar. Kraliçe dişlerini fırçalarken kazayla banyosuna giren herkes aslında bu bakışa aşınadır.

Rüzgârlı, Dirk'e baktı ve onda ayıplanacak bir yan buldu. Arkasını döndü, esnedi, gerindi, bıyıklarını temizledi, kabarmış tüylerinden bir tutamını, yalayarak yerine yapıştırdı, sonra yavaşça masadan atladı ve Dirk'ten çok daha ilginç bulunduğu, tahta döşemenin üstündeki bir kıymık parçasını dikkatle incelemeye başladı.

Dirk nutku tutulmuş bir halde Rüzgârlı'yı seyreliyordu.

Bir noktaya kadar, Rüzgârlı, tamamen normal bir Siyam kedisine benziyordu. Bir noktaya kadar. Rüzgârlının normal bir Siyam kedisine olan benzerliğinin bittiği nokta beliydi, ki dar, bulanık gri bir çemberle işaretlenmişti.

"Ön yarının hiç sorunu yok görünüyor" dedi, Melinda bilmem ne, "tüyleri parlak ve tamamen sağlıklı, gerçekten."

"Ya arka tarafı?" dedi Dirk.

"Sizin aramanızı istediğim şey de bu işte."

Gri renkli bulanık çemberin gerisinde hiçbir şey yoktu. Kedinin bedeni havanın ortasında taş kesiliyordu. Yaklaşık dokuzuncu kaburgadan sonra her şey, nasıl diyeyim, mevcut değildi.

Burada tuhaf olan şey kedinin bundan etkilenmemiş görünmesiydi. Ama bu, hayvanın üzücü derdiyle yaşamaya alışmış olduğu ya da onunla cesaretle başa çıkmaya uğraştığı anlamına gelmiyordu. Sadece etkilenmemişti o kadar. Fark etmemiş görünüyordu. Biyolojinin normal gereksinimlerini görmezden gelmekle yetinmediği gibi, fizik kurallarını da açıkça ihlal ediyordu. Ay-

nen, arka yarısı yerinde olsa hareket edeceği gibi hareket ediyor, atlıyor, yürüyor ve oturuyordu.

“Görünmez değil,” dedi Melinda, kediyi beceriksizce eline alırken. “Gerçekten yok.” Elini havada, kedinin arka tarafının olması gereken yerde ileri geri hareket ettirdi. Kedi kadının elinde kıvrılıp döndü, aksi aksi miyavladı, çevik bir hareketle yere atladı ve sanki hakaret görmüş gibi bir tavra bürünerek uzun adımlarla dolaşmaya başladı.

“Vay, vay,” dedi Dirk, parmaklarını çenesinin altında dikleştirerek. “Bu garip bir şey.”

“İşi alacak mısınız?”

“Hayır,” dedi Dirk. Not defterini önünden itti. “Üzgünüm, ama ben bu tür bir işle ilgilenemem, o kadar. Eğer bir kedi bulmaktan daha az yapmak istediğim bir iş varsa, o da bir kedinin yarısını bulmaktır. Diyelim ki onu bulacak kadar talihsiz oldum. Sonra ne olacak? Yapıştırma işini nasıl yapacağım? Üzgünüm, ama kedilerle işim olmaz, hele doğaüstü ya da normalötesi şeylerin zerresiyle bile işim olmaz. Ben aklıselim sahibi bir insanım ve ben ... özür dilerim.” Telefonu çalıyordu. Açtı. Derin bir iç geçirdi. Arayan Thor'du. Şu İskandinavların kadim Fırtına Tanrısı. Dirk, uzun, meşum sessizlikten ve sinirli homurdanmayı izleyen tuhaf, uzak böğürtülerden arayanın o olduğunu hemen anlamıştı. Thor telefon işinden pek anlamıyordu. Genellikle telefonun üç metre kadar uzağında dikilir ve haykırarak tanrısal emirler yağdırırdı. Bu, bağlantının yapılması açısından şaşırtacak derecede işe yarıyordu, ama asıl konuşmayı neredeyse imkânsız kılıyordu.

Thor, Dirk'ün de tanıdığı Amerikalı bir kızla birlikte yaşamaya başlamıştı ve telefon hattın-

dan yankılanan tuhaf İskandinav aksanlı konuşmadan anlaşıldığı kadıyla Dirk o öğleden sonra bir çay partisi için onların evinde olmalıydı.

Dirk evet, dedi, bunu bildiğini, saat beş gibi orada olacağını, bunu dört gözle beklediğini ve görüşeceklerini söyledi, ama elbette ki Thor, durduğu mesafeden bunların hiçbirini duyamadığı için kızmaya başlıyor ve bol bol bağıırıyordu.

Sonunda Dirk vazgeçmek zorunda kaldı ve telefonu tereddütle yerine koyarken, Thor'un Kate'in küçük dairesine çok fazla hasar vermeyeceğini umdu. Dirk, Kate'in, iriyarı tanrıyı kızgınlık nöbetleri sırasında koltukları ve motosikletleri değil de cips paketlerini ufalaması için ikna ettiğini biliyordu, ama zaman zaman Thor neler olduğunu tam olarak anlayamadığında her şey pamuk ipliğine bağlı oluyordu.

Dirk üstünde bir sıkıntı hissediyordu. Başını kaldırdı. Ha, evet.

"Hayır," dedi. "Gidin buradan. Bu işlerle daha fazla uğraşamam."

"Ama Bay Gently, bu alanda oldukça ünlü olduğunuzu duyudum."

"İşte tam olarak kurtulmak istediğim şey de bu zaten. O yüzden lütfen buradan gidin ve giderken ikiye ayrılmış kediginizi de yanınızda götürün."

"Pekâlâ, eğer tavrınız bu olacaksa..."

Kadın kedi sepetini aldı ve ağır adımlarla odadan çıktı. Yanım-kedi de aynı ağır adımlarla onu izleyebilmek için elinden geleni yaptı.

Dirk masasında oturup bir iki dakika daha içten içe kaynamaya devam ederken, kendi kendine bugün neden bu kadar keyifsiz olduğunu me-

rak etti. Penceresinden dışarı bakarken, az önce sırf huysuzluğu yüzünden kabaca geri çevirdiği, son derece çekici ve merak uyandırıcı müşterisini gördü. Yoldan karşıya geçerek siyah bir Londra taksisine durması için işaret ederken özellikle muhteşem ve büyüleyici görünüyordu.

Aceleyle pencereye doğru yürüdü ve sert bir şekilde asılarak camı açtı. Dışarı eğildi.

“Herhalde, akşam yemeği yememiz söz konusu bile değildir?” diye haykırdı.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

“Korkarım, Thor’u kıl payı kaçırdın” dedi Kate Schechter. “Yine bir şeylere karşı şu Kuzeyli siniri tuttu ve gitti.”

Çuhaçiçeği Tepesine bakan pencerenin camındaki kocaman ve kenarları tırtıklı deliğe doğru salladı elini. “Belki yine hayvanat bahçesine gitmiş, geyikleri seyrediyordur. Birkaç saat sonra bira ve pişmanlık dolu olarak dönecek, getirdiği cam, pencereye uymayacak ve bu sefer de buna kızıp başka bir şeyleri kıracaktır.”

“Korkarım, telefonda ufak bir yanlış anlaşılma yaşadık,” dedi Dirk. “Ama bunlardan nasıl kaçabileceğimi gerçekten bilmiyorum.”

“Kaçamazsın,” dedi Kate. “O mutlu bir tanrı değil. Burası onun dünyası değil. Hiçbir zaman da olmayacak.”

“Peki sen ne yapacaksın?”

“Şey, yapacak pek çok şey var. Sırf bozulanları tamir etmek bile beni meşgul tutmaya yetiyor.”

Dirk’ün sorduğu bu değildi, ama onun da

bunu bildiğini fark etti ve kurcalamadı. Zaten o sırada Kate de mutfağa çayı almaya gitmişti. Eski bir koltuğa gömüldü ve küçük daireyi incelemeye başladı. Kate'in çalışma masasında İskandinav mitolojisiyle ilgili iyi bir kitap koleksiyonu olduğunu gördü; kitapların içinden bir sürü ayraç ve üzerinde notlar yazılı kartlar fıskırıyordu. Kate'in duruma hâkim olabilmek için elinden geleni yaptığı açıktı. Ama duvara on santim gömülmüş ve görünen o ki, oraya insanüstü bir güçle fırlatılmış olan kitaplardan biri, kadının ne tür zorluklarla karşı karşıya olduğunu da gösteriyordu.

"Hiç sorma," dedi, çayla birlikte döndüğünde. "Onun yerine, sen neler yapıyorsun onu anlat bakalım," dedi.

"Bu öğleden sonra bir şey yaptım," dedi Dirk, bulanık renkli çayını karıştırırken; Amerikalıların nasıl çay yapılacağı hakkında hiçbir fikirleri olmadığını da birden hatırlamıştı elbette. "İnanılmaz derecede aptalca bir şey."

"Biraz keyifsiz görüldüğünü düşünmüştüm."

"Bu, muhtemelen sonuç değil de neden. Berbat bir hafta geçirdim, ayrıca hazımsızlık sorunu yaşıyorum ve bunlar beni biraz ..."

"Bana numara yapma. Son derece çekici ve istek uyandıran bir kadınla karşılaştın ve ona inanılmaz derecede kibirli ve kaba davrandın."

Dirk ona baktı. "Nasıl bildin?" diye soludu.

"Bunu her zaman yapıyorsun. Bana da yaptın."

"Yapmıyorum!" diye itiraz etti Dirk.

"Tabii ki yapıyorsun!"

"Hayır, hayır, hayır."

"Seni temin ederim ki, sen..."

“Bir dakika,” diye sözünü kesti Dirk. “Şimdi hatırlıyorum. Hımmm. İlginç. Bunu sürekli yapıyorum, öyle, mi?”

“Belki sürekli olmayabilir. Ara sıra biraz uykuya ihtiyacın oluyordur.”

“Ama sen, benim, tipik olarak çekici kadınlara karşı kaba ve kibirli davrandığımı iddia ediyorsun, öyle mi?”

Gömüldüğü koltukta doğrulmaya çalıştı ve cebinde not defterini aradı.

“Bu konuda çok ciddi bir sorunun olduğunu söylemek istemedim, tam olarak önemli bir ... yani, şimdi düşünüyorum da sanırım belki bu önemli bir kişilik bozukluğudur. Ne yapıyorsun?”

“Şey, yalnızca not alıyorum. Özel dedektif olmanın tuhaf tarafı da bu. Diğer insanlar hakkında başka kimsenin bilmediği ufak tefek şeyler öğrenmek için zaman harcıyorsun, ama sonra bir bakıyorsun, kendin hakkında herkesin bildiği, ama senin bilmediğin bir sürü şey var. Örneğin, benim tuhaf bir tarzda yürüdüğümü biliyor muydun? Kasılarak paytak paytak bir yürüyüş, demişti biri.”

“Evet, elbette biliyorum. Seni tanıyan herkes biliyor bunu.”

“Ben hariç, görüyorsun ya,” dedi Dirk. “Öğrendiğimden beri, dükkân vitrinlerinde kendimi böyle yürürken yakalamaya çalışıyorum. İşe yaramıyor, tabii. Bütün görebildiğim uzun bir adım atarken havada donmuş halim, havada duran ayağım ve balık gibi açılmış ağzım. Her neyse, küçük bir liste çıkıyorum. Çekici kadınlara karşı her zaman kibirli ve kaba olduğumu da oraya ekledim.”

Dirk ayağa kalktı ve yazdıklarına bir iki saniye baktı.

“Biliyor musun,” dedi düşünceli bir şekilde, “bu şaşırtıcı sayıda şeyin açıklaması olabilir.”

“Öf, haydi,” dedi Kate. “Bunu biraz fazla ciddiye aldın. Yalnızca kendini iyi hissetmediğinde veya zor durumda olduğunda savunmaya geçiyorsun ve bunu ... bunları da mı yazıyorsun?”

“Elbette. Hepsi işe yarar bilgiler. Bu işin sonu kendimle ilgili eksiksiz bir soruşturma yürütmeye varabilir. Diğer her şeyin canı cehenneme.”

“İş yok mu?”

“Yok,” dedi Dirk, kasvetli bir sesle.

Kate ona anlayışlı bir bakış atmak istedi, ama o camdan dışarısını seyrediyordu.

“Ve hiç işin olmaması gerçeğinin güzel bir kadına kaba davranmış olmanla herhangi bir bağlantısı olabilir mi?”

“Hemen oraya bağla,” diye mınıldandı Dirk, neredeyse kendi kendine.

“Hadi oradan,” dedi Kate. “Kadın senin kayıp bir kediyi bulmanı mı istedi?”

“Şey, hayır,” dedi Dirk. “O kadar bile değil. Kedilerin tamamını aradığım güzel günler geride kaldı.”

“Ne demek istiyorsun?”

Dirk kediyi anlattı. “Neyle yetinmem gerektiğini görüyor musun?” diye ekledi.

Kate ona bakakalmıştı.

“Ciddi değilsin.”

“Ciddiyim,” dedi Dirk.

“Yarım bir kedi?”

“Evet. Yalnızca arka yansı.”

“Ön yansı dediğini sanmıştım..”

"Hayır, ön yansı var. O yerinde. Benim arka yansı bulmamı istiyor." Havaya kaldırdığı fincanının kenarından düşünceli gözlerle Londra'yı seyretti.

Kate ona kuşkuyla baktı.

"Ama bu..." dedi, "... çok çok çok tuhaf değil mi?"

Dirk arkasını döndü ve onunla yüz yüze geldi.

"Diyebilirim ki," diye konuştu, "ömrüm boyunca tanık olduğum tuhaf ve olağanüstü olaylar arasında en tuhaf ve olağanüstü olanı. Ne yazık ki," diye ekledi, yeniden arkasını dönerek, "bunun için havamda değildim."

"Ne demek istiyorsun?"

"Hazımsızlık sorunum vardı. Hazımsızlık çekerken her zaman aksi olurum"

"Ve sırf bu yüzden, sen..."

"Bundan fazlası da vardı. Kâğıdı da kaybetmiştim."

"Hangi kâğıdı?"

"Üstüne kadının randevusunu yazdığım kâğıdı. Banka ekstreleri yığınının altından çıktı."

"Hiçbir zaman açmadığın veya bakmadığın ekstreler."

Dirk kaşlarını çattı ve yeniden bloknotunu açtı.

"Hiçbir zaman ... banka ... ekstrelerini ... açmaz," diye yazdı, düşünceli bir şekilde. "Bu yüzden, o geldiğinde," diye devam ederek bloknotu tekrar cebine yerleştirdi, "beklemiyordum, onun için de durum kontrolüm altında değildi. Ki bunun anlamı ..."

Not defterini buldu ve yine not aldı.

"Şimdi ne yazıyorsun?" diye sordu Kate.

“Kontrol manyağı,” dedi Dirk. “İlk aklıma gelen, onu oturtmak ve sonra bir şeylerle meşgulumuşum gibi yaparak kendimi toparlamaya çalışmak oldu.”

“Eee?”

“Etrafıma bakındım ve oturtacak sandalye olmadığını gördüm. Lanet olası sandalye tanrı bilir nereye gitmişti. Bunun anlamı onun başımda dikilip kalmasıydı, ki bu da nefret ettiğim şeylerden biridir. İşte o zaman, canım gerçekten sıkıldı.” Yeniden not defterine göz atarak yazdıklarına baktı. “Küçük küçük olayların tuhaf bir şekilde ortak bir noktada birleşmesi, öyle değil mi?”

“Ne demek istiyorsun?”

“Yani işte, en olağanüstü tarafından bir vaka vardı. Güzel, akıllı ve belli ki zengin bir kadın geliyor, bana fizik ve biyoloji konusunda bildiğimiz her şeyin temellerini sarsacak bir olayı araştırmak için para ödemeyi teklif ediyor ve ben ... onu geri çeviriyorum. Şaşırtıcı. Normal de böyle bir vakadan uzak durmam için beni kulaklarımdan döşemeye filan çivilemeleri gerekirdi. Tabii,” diye ekledi düşünceli bir tavırla, not defterini yavaşça havada sallayarak, “beni bu kadar iyi tanıyorlarsa.”

“Ne demeye çalışıyorsun?”

“Yani, bilmiyorum. Birbiri ardına ortaya çıkan ufak tefek engeller tamamen fark edilmez olacaktı, bir tanesi dışında. Üstüne müşteriyle ilgili bilgileri yazdığım kâğıdı nihayet bulduğumda telefon numarasının eksik olduğunu gördüm. Kâğıdın ucu yırtılmıştı. Bu yüzden kadını artık kolay kolay bulamam.”

“Şey, bilinmeyen numaraları aramayı deneyebilirsin. Adı neydi?”

“Smith. Ümitsiz vaka. Ama numaranın yazılı olduğu kısmın koparılmış olmasını tuhaf bulmuyor musun?”

“Hayır, dürüst bir yanıt istiyorsan pek bulmuyorum. İnsanlar her zaman kâğıtların ucundan parça koparır. Muhtemelen uzay/zaman sapmasıyla ilgili muazzam komplo teorileri yaratabilecek bir havada olduğun belli, ama korkarım kâğıdın ucunu sen yırttın ve onunla kulağını temizledin.”

“Eğer o kediye görmüş olsaydın sen de uzay/zamanla ilgili endişelere kapılırdın.”

“Belki de sadece kontaklenslerini temizletmenin zamanı gelmiştir.”

“Kontaklens kullanmıyorum.”

“Belki kullanma zamanın gelmiştir.”

Dirk iç çekti. “Sanırım bazen hayallerimin aşırına kaçtığı oluyor,” dedi. “Son zamanlarda yapacak çok az şeyim oldu. İşler öyle yavaşladı ki, bazen Sarı Sayfalarda numaramı doğru yazıp yazmadıklarını kontrol edecek, sonra da çalışıyor mu diye anlamak için kendi kendimi arayacak hale geldim. Kate...?”

“Evet, Dirk?”

“Delirdiğimi falan düşünecek olsan bana söyledin değil mi?”

“Arkadaşlar bunun içindir.”

“Öyle mi?” diye eğlendi Dirk. “Demek öyle? Biliyor musun, ben bunu hep merak ederdim. Sormamın nedeni, kendi kendimi aradığımda ...”

“Evet?”

“Yanıtlamış olmam.”

“Dirk, dostum,” dedi Kate, “senin dinlenmeye ihtiyacın var.”

“Dinlenmekten başka bir şey yapmıyorum zaten.”

“Bu durumda, yapacak bir şeye ihtiyacın var.”

“Evet,” dedi Dirk. “Ama neye?”

Kate içini çekti. “Sana ne yapacağını ben söyleyemem Dirk. Sana kimse bir şey söyleyemez. Çözümünü kendin bulmadığın sürece hiçbir şeye inanmazsın sen.”

“Hımmm,” dedi Dirk, yeniden not defterini açarken. “İşte bir ilginç nokta daha.”

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

“Josh,” dedi bir ses, İsveç-İrlanda karışımı bir aksanla.

Dirk bunu duymazdan geldi. Küçük alışveriş çantasını, fena halde dağınık mutfağına boşalttı. Aldıklarının çoğu donmuş pizza olduğu için neredeyse hepsini –içi eskiden kalma, beyaz renkli, donmuş ve şu anda tanımlamaya çalışmaktan fazlasıyla korktuğu birtakım şeylerle dolu– küçük dondurucusuna yerleştirdi.

“Jude,” dedi İsveç-İrlanda karışımı aksanlı ses.

“Don’t make it bad,” diye şarkının devamını mırıldandı Dirk. Altı haberlerini dinlemek için radyoyu açtı. Kasvetli konular ağırlıktaydı. Hava kirliliği, afetler, iç savaşlar, açlık vesaireye ek olarak şimdi dev bir kuyruklu yıldızın Yerküreye çarpıp çarpmayacağı tartışılıyordu.

“Julian,” dedi İsveç-İrlanda karışımı ses, teneke gibi çınlayarak. Dirk kafasını salladı. Tabii ki çarpmayacaktı.

Kuyruklu yıldız hikâyesine devam: Tam olarak

ne olacağı hakkında çeşitli görüşler vardı. Bazı otoriteler yıldızın Haziranın on yedisinde Sheridan, Wyoming'e çarpacağını söylüyordu. NASA'nın bilim insanları atmosferin dışında yanıp tükeneyeceğini, bu yüzden de gezegenin yüzeyine erişmeyeceğini öne sürüyordu. Bir grup Hintli gökbilimci, güneşe saplanmadan önce Yerkürenin milyonlarca kilometre uzağından geçip onu tamamen ıskalayacağını söylüyordu. İngiliz yetkililerse, yıldızın Amerikalılar ne derse onu yapacağını söylüyordu.

"Julio," dedi ses. Yanıt yoktu.

Dirk radyonun bundan sonra söylediği şeyi, ön duvarının dalgalanması yüzünden duyamadı. Birkaç hafta önce meydana gelen kazada, bir Tornado savaş jeti, komşuların görmekten hiç hoşlanmayacağı bir davranışla, evinin ön cephesinden gürültüyle dışarı fırlayarak Finsbury Parkına dalmıştı. Bu günlerde evin ön duvarı kocaman, kalın ve polietilen plakalardan oluşmaktaydı.

Elbette bunun son derece mantıklı bir açıklaması vardı ve Dirk bu açıklamayı yapmaktan bıkmıştı. Evinin koridorunda bir Tornado savaş jeti bulunmasının nedeni Dirk'ün onun bir Tornado savaş jeti olduğunu bilmemesiydi. Elbette onun bir Tornado savaş jeti olduğunu bilmiyordu. Dirk'ü ilgilendirdiği kadarıyla, evinin koridorunda tuzığa düşürdüğü, büyük ve huysuz bir kartaldan başka bir şey değildi ve durmadan pike yapıp üstüne dalmasını engellemek için kim olsa aynı şeyi yapardı. Koca bir Tornado savaş jetinin, çok kısa bir süre için kartal biçimini almış olması, efsanelerdeki Fırtına Tanrısı Thor ile havada gerçekleşen talihsiz bir karşılaşmanın sonucuydu ve ...

Hikâyenin bu kısmı Dirk'ün genellikle dinleyicisinin sabırlı dikkatini ayakta tutmak için biraz çabalamasını gerektiren kısmıydı ki, bunu başardığı takdirde, bir de Fırtına Tanrısı Thor'un öfke krizinden vazgeçtiğini ve Tornado'yu tekrar eski biçimine döndürerek işleri düzeltmeye karar verdiğini anlatmak için sabırları iyice zorlaması gerekiyordu. Ne yazık ki Thor, bir tanrı olduğu için akli daha yüksek meselelerle, en azından başka meselelerle meşguldü ve herhangi bir ölümlünün yapacağı gibi arayıp o dakikanın işleri düzeltmek için uygun bir dakika olup olmadığını kontrol etmemişti. Yalnızca eski haline dönsün diye buyurmuş ve öyle olmuştu, baaam.

Zarar ziyan.

Ve ayrıca cehennem gibi sigorta sorunları çıkmıştı. İlgili tüm sigorta şirketleri bunun akla yakın her ölçüye göre mücbir sebep sayılması gerektiğini, yani bunun bir tanrısal afet olduğunu iddia etmişlerdi. Ama Dirk hangi tanrı diye itiraz etmişti. İngiltere anayasal olarak tek tanrılı bir Hıristiyan devletiydi ve dolayısıyla resmi belgelerde tanımlanan herhangi bir "tanrısal afet"in, vitraylar üzerinde resmedilmiş olan şu Anglikan ahbaptan söz ediyor olması gerekiyordu, Norveç'ten gelme çok-tanrı eşiyanın birinden değil.

Bu arada -başlangıçta da pek muhteşem bir yer sayılamayacak olan- Dirk'ün evi, iskelelerle çevrenip polietilenle sarmalanmıştı ve Dirk'ün onu ne zaman tamir ettirilebileceğine dair en ufak bir fikri bile yoktu. Eğer sigorta şirketi ödeyemeyecek olursa, ki sigorta şirketlerinin son yıllarda benimsediği reklam verip hizmet vermeme

stratejisinin ışığı altında bu giderek daha da yüksek bir olasılık olarak görünüyordu. Dirk'ün yapması gereken ... şeyy, eee, yapması gerekenin ne olduğunu bilmiyordu. Parası yoktu. En azından kendi parası yoktu. Biraz bankanın parasından vardı, ama ne kadar olduğunu hiç bilmiyordu.

"Justin," dedi kısık ve monoton ses. Yine yanıt yoktu.

Dirk açılmamış banka ekstrelerini mutfak masasının üstüne boşalttı ve onlara nefretle baktı. Bir an için zarflar hafifçe titreşiyorlarmış, hatta tüm uzay ve zaman etraflarında yavaşça dönmeye başlamış ve onların olay ufkuna doğru emiliyormuş gibi geldi, ama herhalde bütün bunları hayal ediyordu.

"Karl." Hiçbir şey. "Karel. Keir." Hiçbir şey. Hiçbir şey.

Dirk artık banka ekstrelerini masaya koymuş bulunduğundan onlara fazla yaklaşmamak için mutfak içinde uzun yoldan dolanarak kendisine bir kahve yaptı. Belli bir açıdan bakıldığında, yetişkinlik hayatının tüm yapısının banka ekstrelerini açmaktan kaçınmak üstüne kurulduğu görülebilirdi. Başkalarının banka ekstrelerine gelince – bu başka bir meseleydi. Bir başkasının ekstresini okurken duyduğu mutluluğu başka hiçbir şeyde bulamazdı: Her zaman onların renkli ve anlatım gücü açısından çok zengin kaynaklar olduklarını düşünürdü, özellikle de onları açmak için buhara tutması gerekmişse. Ama kendininkileri açma düşüncesi bile tüylerini ürpertirdi.

"Keith," dedi ses, ümitle, burnundan konuşarak. Yanıt yok.

"Kelvin." Hayır.

Dirk kahvesini mümkün olduğu kadar yavaş doldurdu, çünkü artık vaktin geldiğini fark ediyordu. Ekstrelerini açmak ve en kötüyü öğrenmek zorundaydı. Bulabildiği en büyük bıçağı seçti ve tehditkâr bir tavırla onlara yaklaştı.

“Kendal.” Sessizlik.

Sonunda neredeyse kayıtsız ve sadistçe, küçük ve seri kesme hareketleriyle bitirdi işi. Hatta bundan zevk bile aldı, kendini şimdi pek moda olduğu gibi saldırgan ve tehlikeli hissetti. Birkaç dakika içinde dört zarf –son dört ayının mali tarihi– açılmıştı. Dirk içindekileri önüne yaydı.

“Kendrick.” Hiçbir şey.

“Kennedy.” Mini mini ses, Dirk’ün sinirlerine dokunmaya başlamıştı. Odanın köşesine bir göz attı. İki kederli göz sessiz bir şaşkınlık içinde kendisini izliyordu.

Dirk nihayet son sayfanın en altındaki rakama baktığında baş dönmesine benzer bir hissin saldırısına uğradı. Aniden soluğu kesildi. Masa büküldü ve sallanmaya başladı. Kaderin elleri sanki omuzlarını yoğuruyormuş gibi hissetti. Bu rakamın kötü olacağını hayal etmişti, hatta son birkaç haftadır bunun ne kadar kötü olabileceğinden başka pek az şey düşünmüştü, ama en kötü hayallerinde bile bu kadar kötü olabileceğini aklına getirmemişti.

Yutkunamıyordu. 22.000 pound ekside olması mümkün değildi, bu imkânsızdı. Sandalyesini mutfak masasından uzağa itip birkaç dakika öylece oturdu, şakakları zonkluyordu. 22.000 pound ...

“Kenneth,” sözcüğü odada alay edercesine süzülde.

Zihnini hızla, son birkaç haftanın harcamalarından hatırlayabildiklerine kaydırды -şurada beğenmediği bir gömlek, burada umursamadığı bir çörek, Wight adasında çılgın bir hafta sonu-haklı olması gerektiğini fark etti. 22.000 pound eksiye geçmiş olamazdı.

Derin bir nefes aldı ve rakamlara bir kez daha baktı.

İşte oradaydılar. 22.347,43 pound.

Bir yanlış olmalıydı. Berbat, korkunç bir yanlış. Elbette bu yanlışlığı kendisinin yapmış olma olasılığı da vardı ve titreyerek kâğıtlara bakarken, ansızın fark etti ki öyleydi.

Başından beri eksi bir rakam anyordu ve bu yüzden, bulduğunun da böyle bir rakam olduğunu varsaymıştı. Aslında hesabı gerçekten de 22.347,43'yi gösteriyordu. Ama alacak bakiyesi olarak.

Alacak...

Şimdiye kadar böyle bir şey, hiç başına gelmemişti. Bunun nasıl görüldüğünü bile bilmezdi. Fark edememişti. Yavaşça ve dikkatle, neredeyse rakamlar kâğıdın üzerinden kayıp döşemede kaybolup gideceklermiş gibi sayfaları tek tek yeniden gözden geçirdi ve bu paranın hangi beklenmedik yerden gelmiş olduğunu anlamaya çalıştı.

“Kenny,” “Kentigern” ve “Kermit” duyulmadan geçip gitti.

Hemen açıklık kazandı ki, haftada bir düzenli miktarlar gelmekteydi. Şimdiye kadar bunlardan yedi tane gelmişti. En sonuncusu geçen cuma hesaba geçmişti ki, son ekstre de bu tarihe aitti. Tuhaf olan şey, ödemelerin muntazaman, ama

düzensiz miktarlarda, her hafta benzer, ama tamamen aynı olmayan miktarlarda olmasıydı. Bir önceki cumanın ödemesi 3.267,34 pound, bir önceki perşembenin ödemesiyse –her ödeme haftanın sonuna denk gelmiş ve üçü perşembe dördü cuma yapılmıştı– 3.232,57 pound. Bir önceki hafta 3.319,14 pound ödenmişti ve böylece uzayıp gidiyordu.

Dirk ayağa kalktı ve derin bir nefes aldı. Kahretsin, neler oluyordu böyle? Bütün dünyasının çok yavaş ve fark edebildiği kadarıyla saat yönünün tersine döndüğünü hissediyordu. Bu onda, hayal meyal, son kez tekila içtiğinde dünyasının saat yönünde döndüğünün anısını canlandırdı. Eğer bu konuyu berrak bir şekilde düşünmesi gerekecekse tekilaya ihtiyacı olacağı açıkça görülebiliyordu. Aceleyle bir dolap dolusu, onda dokuzu boş unutulmuş rom ve viski şişesini elden geçirdi, aradığından bir tane buldu. Bu yarı dolu bir şişe mezcaldı [kurtlu cinsinden tekila]. Bir çay fincanının dibine bir parmak doldurdu ve bakmadığı sırada rakamlar kaybolacak diye panikleyerek hemen ekstrelerine döndü.

Ama hâlâ oradaydılar. Düzenli olarak yatırılmış, düzensiz büyüklükte toplamalar. Başı yeniden dönmeye başladı. Neydi bunlar? Kazayla yanlış hesaba aktarılmış faiz ödemeleri mi? Bunlar faiz ödemeleriye, miktarlardaki ufak tefek oynamaları böyle açıklayabilirdi. Ama haftada 3.000 poundun üzerindeki bir faiz ancak iki ya da üç milyon poundun faizi olabilirdi. Bu paranın sahibiyse, bırakın paranın yanlış hesaba aktarılmasını, bir de bunun üst üste yedi hafta tekrarlanmasına hayatta izin vermezdi. Mezcal'den bir

yudum daha çekti. İçki ağzının içinde yumruklar savurarak şöyle bir dolandı, bir iki dakika bekledi ve ardından beynine beynine çakmaya başladı.

Bu konuda makul düşünemediğini fark etti. Sorun bunların kendisine ait hesaplar olması ve kendisinin de başkalarının hesaplarını okumaya alışık olmasıydı. Bunlar kendisinininkiler olduğuna göre, aslında bankaya telefon edip durumu sorması mümkündü. Ama şimdi banka kapalıydı elbette. Hem onları arayacak olsa bile şöyle bir karşılık alabileceğine dair berbat his vardı içinde: “Şey, affedersiniz, yanlış hesap. Bu yanlışlığa dikkatimizi çektiğiniz için teşekkür ederiz. Bu paranın size ait olabileceğini düşünmüş olmamız ne aptallık.” Belli ki bankaya sormadan önce paranın nereden geldiğini bulması gerekiyordu. Hatta onlara sormadan önce, parayı bankadan çekmesi gerekiyordu. Aslında onlara sormadan önce, belki Fiji’ye veya öyle bir yere kaçmış olması gerekiyordu. Ama – ya para gelmeye devam edecekse?

Dikkatini yeniden kâğıtlara yönelttiğinde, bu kadar heyecanlanıp şaşkınlaşmasa hemen fark edebileceği bir başka şey daha gördü. Doğal olarak, her girdinin yanında bir kod vardı. Bunun amacı kendisini girdinin türü konusunda bilgilendirmektir. Kodun anlamını araştırdı. Kolayca buldu. Her ödeme, hesabına uluslararası transfer yoluyla girmişti.

Hımmmm.

Bu, o küçük dalgalanmaları açıklardı işte. Uluslararası döviz kurları. Her hafta aynı miktar döviz bilgisayar aracılığıyla transfer ediliyorsa, o zaman kurdaki değişiklikler her seferinde birbi-

rinden biraz farklı miktarların hesaba yatmasına neden olacaktı. Bu aynı zamanda ödemelerin neden her hafta aynı günde yapılmadığını da açıklıyordu. Her ne kadar uluslararası para transferleri, bir saniyeden az zaman alıyor olsa da bankalar mümkün olduğunca çok telaş yaratarak fonların sistemleri için kazanç getirecek şekilde bir süre ortada gezinmesinden hoşlanırlardı.

Ama ödemeler hangi ülkeden geliyordu? Ve neden yapılıyordu?

“Kevin,” dedi İrlanda-İsveç aksanlı ses. “Kieran.”

“Öf, kapa çeneni!” diye haykırdı birden Dirk.

Bu bir tepki uyandırdı. Odanın köşesindeki bir sepette şaşkın şaşkın yatan küçük bir teriyer heyecanla başını kaldırdı, sevinç içinde kesik kesik ve tiz bir sesle havladı. Yanı başındaki çalışma masasının üzerinde duran eski bir bilgisayarın bebek isimleri dosyasından aktarmakta olduğu isimlerden hiçbirine tepki vermemişti, ama belli ki kapa çeneni denmesinden hoşlanmıştı ve daha fazlasını duymak istiyordu.

“Kimberly,” dedi bilgisayar. Hiçbir şey olmadı. İsimsiz köpek hayal kırıklığına uğramış gibiydi.

“Kirby.”

“Kirk.” Köpek yavaşça eski gazetelerin durduğu sepetine yeniden yerleşti ve başını kaldırmadan önceki şaşkın ve kederli konumu aldı.

Eski gazeteler. Dirk’ün gereksinimi olan şey buydu.

Birkaç saat sonra yanıt bulmuştu ya da en azından yanıtı benzer bir şeyi. Her şeyi anlamlı kılacak bir yanıt değildi gerçi, ama bulduğu şey

Dirk'e cesaret verici bir heyecan dalgası hissettirmişti: Bilmecenin bir parçasını çözmeyi başarmıştı. Bunun ne kadar büyük bir parça olduğunu bilmiyordu. Uğraştığı bilmecenin bütününün ne büyüklükte olduğu hakkında da henüz bir fikri yoktu. Hem de hiç.

Köpeğin altından, kanepenin altından, kendi yatağının altından ve tuvalete dağılmış olanların arasından son birkaç haftaya ait, örnek oluşturacak kadar gazete almış, daha da önemlisi, bir battaniye, biraz elma suyu ve İki Bölmeli Beynin Çözümlemesinde Bilincin Kökeni adlı kitabın karşılığında, berduşun birinden *Financial Times*'ın ıslanmış, ama çok önemli iki nüshasını elde etmeyi başarmıştı. Tuhaf bir istekti, diye düşündü, minik parktan eve arka taraftan yürürken, ama herhalde kendisinininkinden daha tuhaf değildi. Sola doğru bir metre uzaktaki bir noktadan bakıldığında bile dünyanın ürkütücü biçimde farklı görüldüğü ona daima hatırlatılırdı.

Gazetelerdeki rakamları kullanarak dünyanın önemli paralarının son birkaç haftalık hareketlerini gösteren bir harita çıkarmış ve bu hareketleri, kendi hesabına her hafta yatan miktardaki dalgalanmalarla karşılaştırmıştı. Yanıt hemen göze çarpıyordu. Amerikan Doları. Tam olarak beş bin dolar. Eğer, Amerika'dan İngiltere'ye, her hafta 5.000 dolar transfer edilmişse, aşağı yukarı, tam da hesabında görülen miktar kadar pound buraya varacaktı. Evraka. Kutlama amaçlı buzdolabı yağmalama zamanı.

Dirk üç dilim soğuk pizza ve bir kutu birayla televizyonun karşısına çöktü, üstüne hem radyoyu

açtı, hem de ZZ Top CD'sini çalmaya başladı. Düşünmeye ihtiyacı vardı.

Biri kendisine haftada 5,000 dolar ödüyordu ve bunu yedi haftadır yapmaktaydı. Bu şaşırtıcı bir haberd. Bir yandan pizzasını çiğnerken bir yandan da derin derin düşündü. Bunun da ötesinde, bu para Amerika'daki biri tarafından ödeniyordu. Bir lokma daha aldı, bol peynir, peperoni, baharatlı kıyma, ançüez ve yumurta. Amerika'da fazla zaman geçirmemişti ve orada -ya da yer kabuğu üzerinde başka herhangi bir yerde- kendisine yok yere kürek dolusu para yağdıracak kimseyi tanımıyordu.

Bir başka düşünce daha belirdi kafasında, ama bu seferki parayla ilgili değildi. ZZ Top grubunun akşamları televizyon karşısında yemek hakkındaki bir şarkısı, bir an için ona yediği pizzayı düşündürttü ve birden afallayarak elindeki dilime baktı. Peynir, pepperoni, baharatlı kıyma, ançüez ve yumurta. Bugün hazımsızlık çekmiş olmasına hiç şaşmamak gerekiyordu. Diğer üç dilimi de sabah kahvaltısında yemişti. Bu, herhalde dünyada yalnızca kendisinin tiryaki olduğu ve birkaç ay önce, bağırsakları artık bununla başa çıkamaz hale geldiği için bir daha yememeye tövbe ettiği bir karışımıydı. Bu sabah buzdolabında birden karşısına çıktığında durup düşünmemişti, çünkü bu, herkesin tam da buzdolabında bulmak isteyeceği türden bir şeydi. Bunu oraya kimin koyduğunu soruşturmayı akıl edememişti. Kendisi değildi.

Yavaşça, tiksintiyle, yarı çiğnenmiş lokmayı ağzından çıkardı. Pizza perisine inanmazdı.

Birazı çiğnenmiş, vıcık vıcık parçaları attıktan sonra kalan iki dilimi inceledi. Anormal ya da

kuşku uyandıran bir tarafları yoktu. Kendi kendisine zorla bıraktırmadan önce sürekli olarak yediği pizzanın aynısıydı. Mahalledeki pizza restoranını aradı ve onlara bu özel malzemeye başka birinin pizza siparişi verip vermediğini sordu.

“Ah, *gastricciana*’yı alan arkadaş sizsiniz, demek?” dedi pizzacı.

“Neyi?”

“Biz ona öyle deriz. Hayır, dostum, başka hiç kimse o muhteşem karışımı ısmarlamadı, inan bana.”

Dirk bu konuşmadan pek tatmin olmamıştı, ama üstüne gitmedi. Ahizeyi düşünceli bir şekilde yerine bıraktı. Çok tuhaf bir şeyler olduğunu hissediyor, ama ne olduğunu bilmiyordu.

“Kimse bir şey bilmiyor.”

Sözcükler dikkatini çekti ve başını kaldırıp televizyona baktı. Canlı, hareketli bir Californialı, gerekirse işaret fişeği olabilecek türden bir Hawaii gömleği içinde, parlak güneşin altında ayakta duruyor ve Dirk’ün de hızla anladığı gibi yaklaşan meteorla ilgili soruları yanıtlıyordu. Meteordan Toodle Pip diye söz ediyordu.

“Toodle Pip¹ mi?” diye sordu BBC’nin California muhabiri olan görüşmeci.

“Öyle. Biz ona Toodle Pip diyoruz, çünkü neye çarparsa aşağı yukarı ona veda edebilirsiniz anlamına geliyor bu.”

Californialı sırttı.

“Yani, diyorsunuz ki çarpacak.”

“Ben, bilmiyorum diyorum. Kimse bir şey bilmiyor.”

¹ Toodle Pip: Eski İngilizcede hoşça kal ya da elveda anlamına gelen kökeni belirsiz bir sözcük –çn.

“Eee, NASA’daki bilim insanları diyor ki...”

“NASA,” dedi Californialı, içtenlikle, “boş konuşuyor. Bir şey bilmiyorlar. Eğer biz bilmiyorsak, emin olabilirsiniz ki onlar da bilmiyor. Biz burada, Similarity Engines’ta, dünyanın en güçlü paralel bilgisayarlarına sahibiz; bu yüzden, bilmiyoruz dediğimde neden söz ettiğimi biliyorum. Biz bilmediğimizi biliyoruz ve neden bilmediğimizi de biliyoruz. NASA bunu bile bilmiyor.”

Haberlerde bir sonraki konu da California’yla ilgiliydi ve Yeşil Sürgünler adlı, epey destek cezbeden bir lobi grubu hakkındaydı. Pek çok Amerikalının yıpranmış ruhlarına seslenen grubun görüşü, dünyanın kendi kendisine bizim ona baktığımızdan daha iyi bakabildiği, dolayısıyla da hepimizin birden onun için heyecanlanmasına ya da doğal davranışlarımızı değiştirmeye gerek olmadığı şeklindeydi. “Kaygılanmayın,” diyordu sloganları, ünlü bir şarkının isminden alıntılarla “mutlu olun.”

“Great Balls of Fire,” diye düşündü Dirk, başka bir şarkıdan alıntılarla.

“Avustralya’daki bilim insanları,” diyordu radyoda birisi, “kangurulara konuşmayı öğretmeye çalışıyor.” Dirk en çok ihtiyacı olan şeyin güzel bir uyku olduğuna karar verdi.

Sabahleyin, her şey birden son derece açık ve basit göründü. Hiçbir şeyin cevabını bilmiyordu, ama ne yapması gerektiğini biliyordu. Bankaya birkaç telefon açtıktan sonra paranın kaynağını bulmak için geriye doğru iz sürmenin korkunç zor olacağı kesinleşti; kısmen bu işin doğası icabı zaten karmaşık olduğundan, kısmen de kendisine

parayı gönderen her kimse izlerini örtmek için birtakım çabalar göstermiş olduğunun çabucak ortaya çıkmasından, ama en çok da döviz masasındaki adamın bir yarı damak sorunu olmasından ötürü.

Hayat çok kısa, hava çok güzel, dünya ilginç ve heyecan verici tuzaklarla doluydu. Dirk yelken açacaktı.

Hayat bir okyanus gibidir, lafını severdi. Onu geçmek için ya bir deniz motoru gibi önüne geleni biçerdin ya da rüzgârları ve akıntıları izledin – diğer bir deyişle yelken açardın. Rüzgân vardı: Birisi ona para gönderiyordu. Muhtemelen o kişi ona bir şey yapması için bu parayı ödüyordu, ama bu işin ne olduğunu söylemeyi atlamıştı. Eh, bu da müşterinin seçimi idi. Ama Dirk, bu cömert ödeme yapma dürtüsüne yanıt vermesi, bir şeyler yapması gerektiğini hissediyordu. Ama ne? Eee, o bir özel dedektifti ve özel dedektiflere para ödendiğinde onlardan istenen şey insanları izlemeleri olurdu.

O halde işi kolaydı. Birisini izleyecekti.

Bu, şimdi iyi bir akıntı bulması gerektiği anlamına geliyordu: Yani izleyecek birini. Eh, ofis penceresi hemen şuradaydı ve bütün dünya –ya da en azından birkaç kişi– önünden akın akın geçiyordu. Bunlardan birini seçecekti. Araştırması nihayet yol almaya başladığı ya da bir sonraki kişi – yok bir sonraki değil, ... beş sonraki kişi, yolun diğer tarafında görebildiği şu köşeyi döner dönmez, yol almaya başlayacağı için heyecanlanarak tatlı tatlı ürperdi.

Kısa bir zihinsel hazırlık dönemi oluşturmaya karar vermiş olduğuna hemen memnun oldu.

Bir numara, köşeyi neredeyse anında dönmüştü. Beraberinde, her adımda dırdır edip azarladığı iki ve üç numarayı –yani çocuklarını– sürükleyen kocaman ve kuştüyü yorgan gibi şişkin bir kadındı. Dirk izleyeceği kişi o olmayacağı için rahat bir nefes aldı.

Penceresinin yanında her an bir şeyler olmasını bekleyerek sessizce ayakta durdu. Birkaç dakika boyunca köşeden başka dönen olmadı. Dirk, şişman kadının, iki çocuğunu, eve gidip televizyon izlemek istediklerini feryat etmelerine aldırmaksızın karşı kaldırımındaki gazete bayisine zorla soktuğunu gördü. Bir iki dakika sonra çocukların Yargıç Dredd çizgi romanı ve dondurma isteyen feryatlarına aldırmaksızın onları yeniden gün ışığına çıkarmıştı.

Çocukları bütün gücüyle çekiştirerek yolun yukarısına doğru sürükledi ve sahneye bir sessizlik çöktü.

Bahsi geçen sahne, birbiriyle kesişen iki yolun yaptığı açılış yüzünden üçgen biçimindeydi. Dirk bu yeni büroya –elbette kendisi için yeniydi– kısa bir süre önce taşınmıştı; aslında bina, yaşlı ve haraptı, kendi içindeki yapısal bir bütünlükten çok alışkanlık yüzünden ayakta duruyordu. Dirk burayı, her yere kilometrelerce uzaktaki eski bürosuna bin kez tercih ediyordu. Eski yerinde olsa köşeden beş kişinin dönmesi için bir hafta beklemesi gerekebilirdi.

Dört numara görünmüştü.

Dört numara, arabasını iten bir postacıydı. Planının ne kadar kötü bir şekilde ters gidebileceğini fark etmeye başlayan Dirk'ün alnında küçük bir ter damlacığı belirdi.

Ve işte beş numara.

Beş numara adeta yalpalayarak görüş alanına girdi. Bu, yirmili yaşlarının sonunda, uzunca boylu, kızıl saçlı ve siyah deri bir pilot ceketi giymiş bir adamdı. Köşeyi döndükten sonra durup bir an hareketsiz kaldı. Biriyle karşılaşmayı bekliyormuş gibi etrafına bakındı. Dirk harekete geçmeyi düşünürken altı numara birden köşeyi döndü.

Altı numara başlı başına farklı bir olaydı: Enfes bir görünüşe sahip, blucinli, siyah kısa saçlı bir kadındı. Dirk kendine lanet okudu ve acaba beş derken gizlice altıncıyı düşünmüş olamaz mıydı? Ama hayır, söz sözdü ve üstelik kendisine yığınla para ödeniyordu. Parayı ödeyen kişi her kimse ona, fiilen yapmadıkları anlaşılmaya, o anlaşma her neyse, sadık kalma borcu vardı. Beş numara hâlâ caddenin köşesinde huzursuz bir heyecan içinde dikiliyordu ve Dirk iz sürmeye başlamak üzere aceleyle aşağı indi.

Kırk dökük ön kapıyı açtığı anda, kendisine bir tomar mektup uzatan dört numarayla, yani postacıyla karşılaştı. Dirk mektupları cebine sokup hızla caddeye ve bahar güneşine çıktı.

Uzunca bir süredir kimseyi izlememişti ve şimdi bu konudaki ustalığını kaybettiğini fark ediyordu. Avını izlemek için öyle bir heyecanla yola koyulmuştu ki, fazla hızlı yürümekte olduğunu, hatta yürüyüp onu geçeceğini anladı. Öyle yaptı, kafası karıştığından birkaç dakika tereddüt etti, döndü ve geldiği yöne yürümeye başladı ve bu onun dosdoğru avıyla çarpışmasına yol açtı. Dirk gizlice izini sürmesi gereken kişiyle resmen çarpışmış olmanın şaşkınlığıyla öyle afallamıştı

ki, herhangi bir kuşkuyu hafifletmek amacıyla oradan geçmekte olan bir otobüse atladı ve Roseberry Bulvarına doğru gitmeye başladı.

Bu hayırlı bir başlangıç olmadı, diye düşündü. Otobüste bir iki dakika kadar beceriksizliği yüzünden tam bir şok halinde oturdu. Bu iş için kendisine haftada 5.000 dolar ödeniyordu. Yani, bir anlamda böyleydi. İnsanların kendisine biraz tuhaf baktıklarını fark etti. Ama yine de, diye düşündü, gerçekte ne yaptığı hakkında en ufak bir fikirleri olsa bakacakları kadar tuhaf bakmıyorlar.

Oturduğu yerde döndü ve gözlerini kısarak geriye yola doğru bakmaya ve iyi bir hamle düşünmeye başladı. Normal olarak, eğer birinin izini sürüyorsanız, onun beklenmedik bir şekilde otobüse atlaması bir sorundu, ama kendinizin beklenmedik bir şekilde bunu yapması, çok daha büyük bir sorun oluşturmazdı. Herhalde yapılacak en iyi şey tekrar aşağı atlamak ve bıraktığı yerden iz sürmeye devam etmek olabilirdi. Ama tanrı aşkına, şimdi bunu dikkat çekmeden nasıl yapabilecekti, bilmiyordu. Otobüs bir sonraki durağa varır varmaz indi ve Rosebery Bulvarından geriye doğru yürümeye başladı. Fazla ilerlememişti ki avının kendisine doğru gelmekte olduğunu fark etti. Dikkat çekecek kadar ve hak ettiğinden fazla yardımcı ve işbirlikçi bir hedef seçmeyi başardığını düşündü. Dizginleri ele alıp biraz daha tedbirli olmanın zamanı gelmişti artık. Küçük bir kafenin kapısına ulaşmak üzereydi, bu nedenle içeri daldı. Hedefinin yanından geçtiğini hissedene kadar sandviçleri inceliyormuş gibi yapıp tezgâhın önünde oyalanacaktı.

Hedef yanından geçip yoluna devam etmedi. İçeri girmiş ve tezgâhta tam onun arkasında durmuştu. Dirk, panik içinde, nefret ettiği bir tat olan tatlı mısır ve ton balıklı bir dürüm, ayrıca balıkla özellikle berbat gidecek bir kapuçino siparişi verdi ve küçük masalardan birine doğru aceleyle seğirtti. Bir gazetenin içine gömülebilmeyi isterdi, ama gazetesi yoktu ve o da bunun yerine mektuplarını kullandı. Onları dikkatle incelemeye başladı. Her zamanki, mantıksız ve alabildiğine aşırı iyimser türünden çeşitli el ilanları. Özel dedektiflere genellikle yollanan türden çeşitli, tuhaf yayınlar – her biri diğerine karşı tasarlanmış, minik elektronik aygıtlarla dolu kataloglar, özel işlenmiş filmler ya da devrim yaratacak yepyeni ve ince plastik şeritlerle ilgili reklamlar. Dirk'ün bunlarla ilgilenecek vakti yoktu, ama ileri izleme teknikleriyle ilgili yeni basılmış bir kitabın el ilanını görünce bir an duraksadı. Sonra öfkeyle buruşturup yere attı.

Son zarf yine bir banka ekstresiydi. Bankası, uzun süreden beri bu ekstreleri ona haftalık olarak göndermeyi alışkanlık edinmişti, aslında sırf dikkatini çekebilmek için. Henüz onun bütün borçlarını ödeyebilen parlak durumuna alışamamışlardı ya da bu duruma güvenmiyorlardı. Aslında muhtemelen fark etmemişlerdi bile. Ekstreyi açtı, gördüklerine hâlâ pek inanamıyordu.

Evet.

Bir 3.253,29 pound daha. Geçen cuma. İnanılmaz. Akıl almaz. Ama oradaydı işte.

Ama tuhaf bir şey daha vardı. Bunu fark etmesi bir iki dakikasını almıştı, çünkü ustaca eğitilmiş bir gözünü kendisine bir kahve ve donat

alıp yirmilik bir deste içinden bunları ödemekte olan hedefi üzerinde tutuyordu.

Dirk'ün ekstresi üzerindeki son girdi, kartla çekilmiş bir miktar nakiti gösteriyordu: 500 pound. Dün. Ekstrenin dün iş günü kapanışında gönderildiği açıkça görülüyordu ve işlemler günceldi. Her şey çok mükemmeldi, etkileyiciydi ve elbette ki modern bilgisayar teknolojisinin işe yararlığının mükemmel bir kanıtıydı. Ama gerçek şu ki, Dirk dün ya da herhangi bir başka gün, 500 pound nakit para çekmemişti. Kartı çalınmış olmalıydı. Lanet olsun! Endişeyle cüzdanını aradı.

Hayır. Kartları orada duruyordu. Güvendeydiler.

Bu konuyu düşünmeye başladı. Gözünün önüne bir dolandırıcının, kartın kendisi olmadığı sürece nakit para çekebileceği herhangi bir durum getiremedi. Korkunç, yapış yapış bir düşünce, ansızın midesini kısıkvrak yakaladı. Bu aldıkları kendi banka ekstreleriydi, öyle değil mi? Telaş içinde kontrol etti. Evet. Kendi adı, kendi adresi, kendi hesap numarası. Diğerlerini de, dün akşam, tekrar tekrar kontrol etmişti. Kesinlikle kendi ekstreleriydi. Sadece işlemler kendisine ait gibi görünmüyorlardı o kadar.

Eldeki işe yoğunlaşma zamanıydı. Başını kaldırıp baktı. Avı iki masa ötede oturmuş, sabırla çöreğini çiğniyor ve orta uzaklıkta bir yerlere bakıyordu.

Bir iki dakika sonra ayağa kalktı, deri ceketi-nin üzerindeki kırıntıları silkeledi, döndü ve kapıya doğru yürüdü. Bir an sanki hangi yöne gideceğini düşünüyormuş gibi durakladı ve sonra daha önce gitmekte olduğu yöne doğru, öylesi-

ne geziniyormuşçasına yürümeye başladı. Dirk mektuplarını cebine yerleştirdi ve sessizce onu izledi.

Kısa bir süre sonra iyi bir hedef seçtiğini fark etti. Bahar güneşinin altında, adamın kızıl saçları deniz feneri gibi parlıyordu, böylece ne zaman kalabalıkta kaybolacak olsa Dirk onu birkaç saniye içinde tekrar buluyordu.

Dirk, onun hayatını nasıl kazandığını merak etti. Çok fazla kazanmıyor gibi görünüyordu – en azından bugün çok kazanmamıştı. Holborn'dan West End'e güzel bir yürüyüş. Birkaç kitapçıda yarım saat kadar aylaklık (Dirk, avının göz gezdirdiği kitapları not etti) bir (başka) kahve daha içmek için bir İtalyan kafesinde durup *The Stage* dergisine şöyle bir bakmak (ki bu muhtemelen onun kitapçılarda ve İtalyan kahvelerinde böyle aylaklık edecek zamanı nereden bulduğunu açıklıyordu) ve sonra Regent's Park'ta uzun ve acelesiz adımlarla rahat rahat yürüyerek, Camden'ı geçip yeniden Islington'a yöneliş. Dirk, insanları izleme işinin gerçekten de hoş bir şey olduğunu düşünmeye başlamıştı. Temiz hava, egzersiz – günün sonunda kendini öylesine iyi hissetmeye başlamıştı ki, evinin ön kapısından –ya da ön polietilen tabakasından– içeri adımını atar atmaz, hemen o anda köpeğin adının Kierkegaard olduğundan kuşkusu kalmadı.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Çözümler neredeyse her zaman en az beklediğiniz yönden gelir. Bunun anlamı, o yöne bakmaya çalışmanızın hiçbir anlamı olmadığıdır, çünkü çözüm oradan gelmeyecektir.

Bu Dirk'ün, herkese sık sık anlattığı bir gözlemiydi ve o gece telefon ettiğinde Kate'e de yine bundan söz etmişti.

"Bir dakika, bir dakika, bir dakika," dedi Kate, Dirk'ün monoloğu arasına bir cümle saplamaya ve oradan ilerlemeye çalışıyordu. "Şimdi bana diyorsun ki ..."

"Sana köpeğinin adını unutan kadının rahmetli kocasının bir biyografi yazarı olduğunu diyorum."

"Ama.."

"Biyografi yazarlarının köpeklerini genellikle hayatını yazdıkları kişiden esinlenerek adlandırdıklarını biliyorsundur herhalde."

"Hayır ... ben..."

"Böylece yazdıklarından usandıkları zaman

bağırabilecekleri biri olur. Etiksel olanın ya da her neyse işte onun teleolojik ertelenmesi üzerine sayıklayıp durmuş birini çözmek için saatler harcarsan bazen şöyle bağırabilmek istersin: 'Öf, tanrı aşkına, kapa şu çeneni Kierkegaard,' yani köpek."

"Dir ..."

"Bazı biyografi yazarları bu maksatla küçük bir tahta biblo ya da bir saksı bitkisi kullanır, ama çoğu kendi bağırmalarına karşılık olarak küçük havlamalar duymayı tercih edebilir. Görüyorsun ya, geri besleme. Yeri gelmişken, aktaracak bir gözlemin var gibi geldi bana?"

"Dirk sen bana bütün gününü bir yabancıyı izleyerek geçirdiğini mi söylüyorsun?"

"Kesinlikle. Ve aynı şeyi yarın da yapmayı düşünüyorum. Erkenden ve capcanlı bir şekilde kapısının çevresinde çaktırmadan dolanmaya başlayacağım. Yani en azından ben capcanlı olacağım. Ama erken gitmenin anlamı yok. O bir aktör."

"Bu yüzden hapse girebilirsin!"

"İş kazası olur. Kate bana haftada 5.000 dolar ödeniyor. Bazı şeylere hazırlıklı olmak ..."

"Ama tamamen yabancı birini izlemeye değil!"

"Beni kim kiraladıysa, yöntemlerimi biliyor demektir. Ben onları uyguluyorum."

"Ama seni kiralayan hakkında hiçbir şey bilmiyorsun."

"Tam tersine. Pek çok şey biliyorum."

"Pekâlâ. Adı ne?"

"Frank."

"Frank ne?"

“Hiçbir fikrim yok. Bak, adının Frank olduğunu da bilmiyorum – kadın ya da erkek, hangisi olursa olsun, adının bununla bir ilgisi yok. Me-sele onların bir sorunu olmasında. Sorun ciddi, yoksa onu çözmek için bana bu kadar yüksek miktarda para ödemezlerdi. Bu sorunu sözle ifade etmek de zor, yoksa bana ne olduğunu anlatırlardı. Bunu yapan her kimse, benim kim olduğumu, nerede olduğumu ve bana nasıl en iyi şekilde ulaşabileceğini biliyor.”

“Ya da belki banka bir hata yaptı. İnanması zor, biliyorum, ama ...”

“Kate benim saçmaladığımı sanıyorsun, ama saçmalamıyorum. Dinle. Geçmişte insanlar, düşünmek istediklerinde saatlerce ateşe bakarlardı. Ya da denize. Dans eden alevler ve dalgalar, beynimizde akıl ve mantığın ulaşabileceğinden daha derinlere ulaşabilir. Bak, mantık yalnızca bizim zaten yapmış olduğumuz önermeler ve varsayımlardan yola çıkarak ilerleyebilir, bu yüzden biz kurulmuş, küçük oyuncak arabalar gibi iç içe minicik daireler çizer dururuz. Bizi o dairelerden çekip çıkarabilmesi için dans eden şekillere ihtiyacımız var, ama bugünlerde bunu bulmak çok daha zor. Uzun uzun radyatörlere bakıp dalamazsın. Denizi seyredermezsın. Yani seyrederdin elbette, ama üstü plastik şişeler ve kullanılmış prezervatiflerle dolu olduğu için karşısında oturup sinirlenmekten başka bir şey gelmez elinden. Bakıp seyretmek zorunda kaldığımız şey yalnızca gürültü. Enformasyon dediğimiz şey aslında havada gezinen anlaşılabilir bir gürültüden başka bir şey değildir.

“Ama mantık olmadan ...”

“Mantık arkadan gelir. Mantık, adımlarımızın izini sürerek kaynağa geri ulaşma yolumuzdur. Olay olup bittikten sonra bilge olmaktır. Olaydan önce çok aptal olmak zorundasındır.”

“Şey, o halde senin şimdi yaptığın da bu.”

“Evet. Eh, bu sayede sorunlardan biri şimdiden çözüldü. Sefil köpeğin adının Kierkegaard olduğunu bulmak için kim bilir ne kadar çalışmak zorunda kalacaktım. Bereket versin ki, tamamen büyük bir şans eseri, gizlice faaliyetlerini izlediğim takip nesnem Kierkegaard’ın yaşam öyküsünü anlatan bir kitap seçti. Ardından kontrol ettiğimde bu biyografinin daha sonra ayaklarının etrafına bir lastik dolayıp kendisini vinçten atan bir adam tarafından yazıldığını keşfettim.”

“Ama bu iki olayın birbiriyle hiç ilgisi yok ki.”

“Sana her şeyin temelde birbirleriyle bağlantılı olduğuna inandığımı söylemiş miydim? Sanırım söylemiştim.”

“Evet.”

“Bu yüzden şimdi gitmeliyim ve yarınki uzun yolculuğuma hazırlanmadan önce, aktörün ilgilendiği diğer bazı kitapları da araştırmalıyım. ”

“...”

“Üzüntü ve şaşkınlık içinde başını salladığını duyabiliyorum. Ama endişelenme. Her şey hoş bir şekilde zıvanadan çıkıyor.”

“Öyle diyorsan, öyle olsun Dirk. Ha, sahi, ‘sözle ifadesi zor’ tam olarak ne anlama geliyor?”

“Bilmiyorum,” diye kestirip attı Dirk, “ama öğrenmek niyetindeyim.”

ALTINCI BÖLÜM

Ertesi sabah, hava öyle bozuktuk ki, adını bile hak etmiyordu, bu yüzden Dirk ona hava durumu yerine Stanley demeye karar verdi.

Stanley bir sağanak değildi. Soluduđumuz havayı temizlemek için şöyle iyi bir sağanağın sa-kıncası yoktur. Stanley temizlenmesi için iyi bir sağanağa ihtiyaç duyulan türden bir şeydi. Stanley kasvetli ve sıkıntılı, kapalı ve bunaltıcıydı, tıpkı metroda sizi sıkıştıran şişman ve terli biri gibi. Stanley yağmıyordu, ama üstünüze sık sık damlalar serpiştiriyordu.

Dirk dışarıda, Stanley'in içinde bekliyordu.

Aktör onu bir saatten fazladır bekletmekteydi ve Dirk aktörlerin hiçbir zaman sabahleyin kalkmadıkları inancına bağlı kalsaydım demeye başlamıştı. O ne yapmıştı peki, saat 8:30 sularında, oldukça hevesli şekilde aktörün dairesinin bulunduğu yere gelmiş ve bir ağacın arkasına geçip bir saat ayakta beklemişti.

Şimdi yaklaşık bir buçuk saat oluyordu. Moto-

sikletli bir kurye gelip küçük bir paket teslim ettiğinde kısa bir heyecan anı yaşamıştı, ama hepsi buydu. Dirk aktörün kapısından yaklaşık yirmi metre uzakta gizlenmekteydi.

Motosikletli Kuryenin Gelişi Olayı onu biraz şaşırtmıştı. Aktör pek de geleceği olan birine benzemiyordu. Henüz kariyerinin 'hâlâ insanların kapılarını çalma' aşamasındaymış gibi görünüyor, 'kendisine motosikletle senaryolar ulaştırılan' kişi kısmına gelmiş birine hiç benzemiyordu.

Vakit ağır ağır ilerledi. Dirk beraberinde getirdiği küçük gazete seçkisini iki kez okumuş, cüzdanının ve ceplerinin içindekileri pek çok kez gözden geçirmişti: Karşılaştıklarını bile hatırlamadığı insanlara ait kartvizit koleksiyonu, kâğıt parçalarının üstüne yazılmış tanımlanamaz telefon numaraları, kredi kartları, çek defteri, pasaportu (izlediği kişi, dün bir seyahat acentesinin vitrininde uzunca bir süre oyalanınca birden pasaportunu başka bir ceketinin cebinde bıraktığını hatırlamıştı), diş fırçası (diş fırçası olmadan hiçbir zaman yola çıkmazdı ve bunun sonucu olarak fırça tamamen kullanılmaz durumdaydı) ve not defteri.

Gazetelerin birinden kendi yıldız falına bile bakmıştı, şu hiç utanmadan Ulu Zaganza adıyla çalışan ve pek de iyi anılmayan bir arkadaşı tarafından yazılmıştı. Önce UZ'nin ruh halini anlayabilmek için diğer burçları okumuştı. İlk bakışta iyi huylu ve keyifli gibi gelmişti. "İleriyi görme yeteneğiniz size yardımcı olacak, ama bazı önemsiz zorluklar da yaşayacaksınız, çünkü Merkür ..." "Geçmiş haftalarda sabrınızı zorlamış olabilirsiniz, ama yeni olasılıklar belirmeye baş-

layacak, çünkü güneş ..." "Başkalarının iyiliğinizi istismar etmesine izin vermekten kaçının. Karar vermeniz gerekecek, özellikle ..." Sıkıcı, yavan şeyler. Kendi falını okudu. "Bugün, adı Desmond olan üç tonluk bir gergedanla karşılaşacaksınız."

Dirk sinirlenerek gazeteyi kapadı ve o anda kapı açıldı. Aktör kendinden emin bir havayla dışarı çıktı. Elinde küçük bir valiz, bir omuz çantası ve bir ceket vardı. Bir şeyler oluyordu. Dirk saati-ne bir göz attı. Onu üç geçiyordu. Defterine kısa bir not düştü. Kalp atışları hızlandı.

Yolun aşağısından bir taksi onlara doğru geliyordu. Aktör eliyle işaret etti. Lanet olsun! Bu kadar basit. Kendisini atlatıyordu. Aktör taksiye bindi ve araba Dirk'ün yanından geçerek caddeden aşağı doğru hareket etti. Dirk onu izleyebilmek için hızla döndü ve bir an arka camdan kendisine bakan aktörü gördü. Dirk çaresizce bakakaldı ve sonra boş bir umutla, caddenin aşağısına ve yukarsına bakındı ....

Neredeyse mucize misali, caddenin başında, kendisine doğru gelen ikinci bir taksi belirdi. Dirk heyecanla kolunu kaldırdı ve taksi yanı başında durdu.

"Şu aracı izle!" diye heyecanla seslendi Dirk, güç bela arkaya yerleşirken.

"Yirmi yılı aşkındır taksi şoförüyüm," dedi şoför, yeniden trafiğe karışırken, "şimdiye kadar kimse bana bunu söylememişti."

Dirk koltuğun ucuna tünemiş, yavaş ve ıstırap verici Londra trafiğinde adım adım ilerleyen öndeki aracı gözlüyordu.

"Şimdi bu size önemsiz gibi gelebilir, ama ilginç di mi?"

“Ne?” dedi Dirk.

“Televizyonda ne zaman biri bir taksiye atlasa, hep ‘Şu aracı izle’ denir, di mi?”

“Öyle mi? Hiç fark etmedim,” dedi Dirk.

“Eee, siz etmezsiniz,” dedi şoför. “Siz taksi şoförü değilsiniz. Neyi fark ettiğiniz, ne olduğunuzla bağlıdır. Eğer taksi şoförüyseniz, esas dikkat ettiğiniz,” diye devam etti şoför, “taksicilerdir. Taksicilerin ne yaptığına bakarsınız. Anladınız mı?”

“Eee, evet,” dedi Dirk.

“Ama televizyonda taksi şoförlerinin kendileri hiç görünmez, öyle di mi? Yalnızca arka koltuktaki insanlar görünür. Sanki, taksi şoförleri hiç ilgi çekmezmiş gibi.”

“Eee, galiba,” dedi Dirk. “Hımm, izliyor olmamız gereken taksiyi hâlâ görebiliyor musun?”

“Ha, tabii canım, peşindeyim, sorun yok. Anlayacağınız, taksicinin ekranda gerçekten görüldüğü tek zaman müşterinin ona bir şey söylediği zamandır. Ve bir oyunda, müşteri taksiciye bir şey söylediğinde, bu, değişmez olarak ne olur biliyor musunuz?”

“Bırak tahmin edeyim,” dedi Dirk. “Herhalde, ‘Şu aracı izle!’ olmalı.”

“Aynen öyle, dediğim gibi. Yani televizyona inanacak olursak, bütün şoförlerin yaptığı tek şeyin,” diye devam etti şoför, “diğer taksileri izlemek olması gerekirdi.”

“Hımmmm,” dedi Dirk kuşkuyla.

“Bu, beni başka bir taksiyi izlemesi istenmeyen tek şoför olarak tuhaf bir pozisyonda bırakıyordu. Ki bu da beni, hiç kuşkusuz, bütün diğer taksiciler tarafından izlenen o taksicinin ben olduğum sonucuna götürüyor...”

Dirk gözlerini kısarak camdan dışarı baktı, etrafta değiştirebileceği başka bir taksi olup olmadığını anlamaya çalıştı.

“Şimdi, bunun gerçekten böyle olduğunu söylemiyorum tabii, ama insanın nasıl böyle düşünmeye başlayabileceğini görebiliyorsunuz, di mi? Medyanın gücü işte, öyle di mi?”

“Taksi şoförleri hakkında bir dizi vardı,” dedi Dirk, “adı Taksi’ydi galiba.”

“Yaa, evet. Ama ben bundan söz etmiyorum, di mi?” dedi şoför, tartışma kaldırmaz bir havayla. “Ben, medyanın gerçeği istediği gibi çarpıtmısından söz ediyorum. Benim dediğim bu. Yani, işin aslına bakarsanız, hepimiz aslında kendi farklı gerçeklerimiz içinde yaşıyoruz, işin aslına bakarsanız yani.”

“Eee, evet, sanırım aslında haklısın,” dedi Dirk huzursuzca.

“Demek istediğim, şu konuşma öğretmeye çalıştıkları kanguruları ele alalım. Onlarla ne konuşacağımızı düşünüyorlar? Ne diyeceğiz yani? Hı? ‘Eee, zıplama işi nasıl gidiyor bakalım?’ ‘Şey, iyidir, şikayetim yok. Ama şu önümdeki torba biraz sıkıntı veriyor, hep tüy ve ataç dolu.’ Böyle olmayacak. Bu kanguruların ceviz kadar beyinleri vardır. Onlar başka bir dünyada yaşıyor, tamam mı? Onlarla konuşmak, John Selwyn Gummer’la¹ konuşmak gibi olacak. Demek istediğimi anlıyor musunuz?”

“Sen izlediğimiz taksiyi görebiliyor musun?”

“Su kadar berrak. Muhtemelen onlardan önce orada olacağız.”

¹ John Selwyn Gummer: Deli dana hastalığı sırasında tarım bakanı olan İngiliz politikacı –çn.

Dirk kaşlarını çattı.

“Onlardan önce nerede olacağız?”

“Heathrow’da.”

“Tanrı aşkına, Heathrow’a gittiğini nereden çıkarıyorsun?”

“Her taksi şoförü, bir diğerinin Heathrow’a gidip gitmediğini anlar.”

“Nasıl yani?”

“İşaretleri okuruz. Pekâlâ, müşterinin valiz taşıyor olması gibi çok belirgin şeyler vardır. Bu kolay. Ama diyorsunuz ki, Hammersmith’te oturan arkadaşlarında kalmaya da gidiyor olabilir. Bütün söyleyebileceğim, müşterinin taksiye Hammersmith’te arkadaşlarıyla kalmaya giden birinin bineceği tarzda binmediği olur. Peki, başka neye bakarsınız? Eh, işte, bunu bilmek için taksici olman lazım. Bir taksici için normal yaşam, orada burada, küçük küçük bir sürü parçadan oluşur. Bir dakikadan öbürüne ne olacağını bilemeyiz, ne iş alacağımızı, günümüzün nasıl geçeceğini. Bir anlamda huzursuzca ve hep fırsat kollayarak ortalıkta dolanırsın. Ama eğer Heathrow’a bir müşteri alırsak, kurtardık demektir. Sağlam ve güvenilir bir sefer, sağlam ve güvenilir bir ücret, sonra bir saat kadar sırada bekle, dönüşte şehre gidecek sağlam ve güvenilir bir ücret daha al. Bütün sabahın kurtarılmış demektir. O zaman, arabayı tamamen farklı süreriz. Yolda çok daha keyifliyizdir, virajları daha iyi alır, daha iyi geçeriz. İşler yolundadır. Bir yerlere gidiyordur. Buna Heathrow Seferi denir. Bunu her taksici fark eder.

“Hımm,” dedi Dirk. “Bu gerçekten şaşırtıcı.”

“Neye dikkat ettiğiniz, kim olduğunuza bağlıdır.”

“Hangi uçağı yakalamaya çalıştığını da biliyor olamazsın, değil mi?”

“Dostum, sen benim kim olduğumu sanıyorsun?” diye homurdandı taksici, “kahrolası bir dedektif falan mı?” Dirk yeniden arkasına yaslandı ve düşünceli düşünceli camdan dışarıyı seyretmeye koyuldu.

YEDİNCİ BÖLÜM

İnsanların böyle konuşmasına neden olan bir tür hastalık olsa gerek ve sanırım adı da Havayolları Hece Vurgusu Sendromu gibi bir şey olmalı. Bu, yaklaşık on bin ft yükseklikte ortaya çıkan ve yükseklik arttıkça – eğer bu bağlamda kullanılması uygun bir sözcükse– giderek daha vurgulu bir hal alan ve yaklaşık otuz beş bin ft’te tamamen saçmalık düzeyine oturan bir hastalıktı. Bu şey, hastalıktan önce akli başında olan insanların, “Kaptan, az önce emniyet kemeri işaretini söndürdü,” şeklinde sözler söylemeye başlamasına yol açar. Sanki kokpitin etrafında dolanıp kaptanın gerçekten de böyle yaptığını, onun gerçekten kaptan olduğunu inkâr etmeye çalışan birileri varmış ve sanki kaptanın sırf vakit geçirmek için kurcaladığı bir sürü düşük kaliteli, ikinci sınıf emniyet kemeri işareti olamazmış gibi.

Arkasına yaslanırken Dirk’ün düşünmeye başladığı başka bir şey de bir uçağın dış görünüşüyle bir elektrik süpürgesinin dış görünüşünün ara-

sındaki benzerliğin ötesinde, tuhaf bir rastlantı olarak uçağın içinin kokusunun da tıpkı elektrik süpürgesinin içinin kokusuna benzemesiydi.

Kabin görevlisinin sunduğu bir kadeh şampanyayı aldı. Havayolları çalışanlarının kullandığı sözcükler, daha doğrusu bu sözcüklerin alışkanlık olduğu üzere dizilmesiyle oluşan cümleler, üstlerinde bu kadar uğraşılmaktan mahvolmuşlardı herhalde. Bu cümlelere kabin görevlileri tarafından durmaksızın güm güm indirilen tuhaf vurgular, kalp krizi geçirmiş kurbanları canlandırmak için uygulanan elektrik şoklarına benziyordu.

Olur şey değildi.

Ne kadar tuhaf ve karmaşık bir, bir buçuk saat olmuştu bu. Dirk, hâlâ bir yerlerde bir şeylerin korkunç şekilde ters gitmediğine emin değildi ve şimdi kaptan emniyet kemeri işaretini söndürdüğüne göre içinden uçakta şöyle bir dolanıp avını kolağan etmek geliyordu. Gerçi uzun bir süre kimse uçağa inip binemeyeceğine göre, belki de bir saat kadar kendini tutması daha akıllıca olurdu. Hatta belki daha da uzun bir süre için. Bu, neresinden baksanız on bir saatlik bir Los Angeles uçuşuydu.

Dirk, bugün Chicago'ya gitmeyi düşünmüyordu ve avının, içeri girer girmez 13:30 Chicago uçuşunun kontrol masasına yönelmesi onu sarsmıştı. Ama karar karardı ve Dirk, avının kontrol masasına kravat dükkânına nasıl gidileceğini sormak amacıyla yaklaşmadığına emin olmak için kısa bir beklemeden sonra sersemlemiş bir şekilde bilet satış gişesine gitmiş ve kredi kartını bastırmıştı.

Hatta ansızın elde ettiği ödeme gücünün coşkusuyla biletini 'business class' olarak ayırtmıştı. Belli ki isimsiz işvereni, birkaç önemsiz masraf üzerinde duracak biri değildi. Avı, ya business class uçuyorsa? Dirk onu uçağın arkasına sıkıştırılmış bir koltuktan izleyemezdi. Hani neredeyse içinde 'birinci sınıf' uymasını söyleyen bir ses de vardı, ama Dirk kendi kendine bunun pek de akli başında bir ses olmadığını isteksizce itiraf etti.

Uçak kalktıktan bir buçuk saat sonra Dirk merak etmeye başlamıştı. Bir business class yolcusu olarak uçağın burnundaki birinci sınıf bölümüne geçmesine izin yoktu, ama bunun dışında istediği yerde dolaşabilirdi. Şimdiye kadar üç kez sıralar arasında bir aşağı bir yukarı dolaşmış, gizlice tuvalet kapılarını gözetlemiş, ama avını hiçbir yerde görememişti.

Birinci sınıf? Hiç de buna parası yetecek bir tip gibi görünmüyordu. Bilet ücreti, ev kirasının birkaç misli olurdu herhalde. Ama kim bilir? Belki de dikkatini çektiği bir Hollywood yönetmeni tarafından deneme çekimine götürülmekteydi. Birinci sınıf kabinine gizlice girip etrafa hızla göz atmak mümkündü, ama dikkat çekmeden bunu yapmak zordu.

Uçakta değil miydi yoksa? Dirk onun pasaport kontrole doğru ilerlediğini görmüştü, ama sonra ansızın etrafına bakınmaya başladığı ve bu yüzden Dirk'ün hızla bir kitapçı dükkânına dalarak gizlendiği bir an da olmuştu.

Birkaç saniye sonra, Dirk tekrar dışarı baktığında avı ortadan kaybolmuştu. Dirk onun pasaport kontrolüne girdiğini varsaymıştı. Uygun bir süre bekledikten sonra Dirk birkaç gazete ve

kitap satın almış, ardından kendisi de pasaport kontrolden geçerek gidiş salonuna gelmişti.

Gidiş bölümünün hiçbir yerinde avını görememiş olmak Dirk'ü fazla şaşırtmamıştı: Burası kafeler, fuayeler ve ne sattığı belli olmayan dükkânlarla dolu ışıltılı bir labirentti ve Dirk etrafta onu aramak için koşuşturmakla kazanacağı bir şey olmayacağını düşünmüştü. Nasılsa, hep birlikte, tıpkı bir huniden akar gibi aynı yöne doğru sürüklenmiyorlar mıydı. Aynı uçakta olacaktı.

Uçakta değil miydi? Dirk koltuğunda put gibi oturdu. Geriye dönüp düşününce, avını son kez gerçekten gördüğü zamanın, pasaport kontrolden bile geçmeden önceki bir an olduğunu, bunun dışında her şeyi, avının, kendisinin yani Dirk'ün karar verdiği şeyi yapacağı varsayımı üzerine oturtulmuş olduğunu kabul etmek zorunda kaldı. Bu, şimdi fark ediyordu ki, aslında oldukça geniş çaplı bir varsayım. Başının üstündeki havalandırmadan, boynundan aşağı serin bir hava esti.

Dün, bu adamı takip ederken, acemice davranıp bir otobüse atlamıştı. Bugün, öyle anlaşıyordu ki, yanlış bir varsayım üzerine Chicago'ya giden bir uçağa binmişti. Elini alnına koydu ve kendi kendine, dürüstçe yanıtlaması gerekirse, ne kadar iyi bir dedektif olduğunu sordu.

Bir kabin hostesi çağırıp ondan bir kadeh viski istedi ve gelen kadehe, sanki o çok hastaymış gibi ihtimam gösterdi. Bir süre sonra gazete ve kitaplarının durduğu plastik torbaya uzandı. Biraz vakit geçirmesi iyi olacaktı. İçini çekti. Torbadan oraya koyduğunu hiç hatırlamadığı bir şey çıkardı.

Bu, daha önce açılmış bir kargo paketi idi. Alnında yavaş yavaş beliren bir kaş çatışıyla birlikte paketin içindekini çıkardı. Bir kitaptı. Merakla, elinde çevirdi. Adı *İleri İzleme Teknikleri*'ydi. Onu tanıdı. Dünkü postadan bununla ilgili bir el ilanı çıkmış ve Dirk onu buruşturup yere atmıştı. Kitabın birkaç sayfa sonrasında, aynı ilan, düzeltilmiş ve ikiye katlanmış şekilde durmaktaydı. Bir uğursuzluğu önceden hissetmenin derin huzursuzluğu içinde, Dirk kâğıdı yavaşça açtı. Keçeli kalem kullanılarak ve tuhaf bir şekilde tanıdık gelen bir el yazısıyla karalanmış sözcükler "İyi Yolculuklar!" diliyordu. Kabin hostesi Dirk'e doğru eğildi ve "İçkinizi tazeleyebilir miyim, efendim?" diye sordu.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Güneş, uzaklardaki Pasifik Okyanusunun üstünde yükselmişti. Gün aydınlık, gökyüzü mavi ve bulutsuz, eğer yanık kilim kokusunu sevenlerdenseniz, hava da mis kokuluydu. Los Angeles. Hiç gitmediğim bir şehir.

Bir otomobil, son derece çekici, ince çizgilere sahip ve üstü açık, mavi bir otomobil, Beverly Hills'in batısından geniş bir yay çizerek, anladığım kadıyla Sunset Bulvarının zarif virajları boyunca ilerleyerek geliyordu. Böyle bir otomobili kim görse ona sahip olmayı isterdi. Tabii ki. O, sizin onu istemenizi sağlamak üzere tasarlanmıştı. Eğer insanların onu o kadar da istemedikleri ortaya çıkacak olsa yapımcıları onu istenir hale gelene kadar, yeni baştan tekrar tekrar tasarlardı. Dünya şimdi böyle şeylerle dolu, tabii bu da insanların neden sürekli bir isteme hali içinde olduklarını açıklar.

Sürücüsü bir kadındı ve size gerçekten de güzel olduğunu söyleyebilirim. Kısa kesilmiş, siyah

güzel saçları vardı ve arabayı sürerken bu saçları ılık bir rüzgâr karıştırıyordu. Size ne giydiğinden de bahsetmek isterdim, ama giysilerden hiç anlamam. Üzerinde şu Armani ya da bu Farhi vardı diyecek olsam uydurduğumu hemen anlarsınız, oysa yazdıklarımı okuma zahmetine katlandığınıza göre, size ara sıra, iyi niyetle ve arkadaşça, ufak tefek yalanlar söylesem de aslında saygılı davranmak niyetindeyim. Bu yüzden, onun, giysiler hakkında benden çok daha fazla şeyler bilen birinin çok beğeneceği türden, mavi bir giysi içinde olduğunu söylemekle yetineceğim. Başının üzerinde inanılmaz yükseklikte palmiye ağaçları uzayıp gidiyor, etrafını saran inanılmaz derecede kusursuz çayırıların üstünde sessiz Meksikalılar dolanıyordu.

Bel Air girişi geçildi – arkada, kusursuz çalı buketleri arasına serpiştirilmiş kusursuz evler vardı. Bu evlerin aynısını televizyonda görmüştüm ve ben bile, bildiğiniz şüpheci ve alaycı ben bile, bunlardan birine gerçekten, ama gerçekten sahip olmayı istediğimi hissetmiştim. Neyse ki, bu tür evlerde yaşayanların birbirine söylediği türden şeyler beni, içtiğim çayı burnumdan püskürtecek kadar kıkırdatmıştı da o istek anı gelip geçmişti.

İnce çizgilere sahip ve üstü açık, mavi otomobil süzölmeye devam etti. Anladığım kadıyla Bel Air çıkışında bir trafik lambası vardı ve oraya yaklaşırken kırmızı yanmıştı. Araba durdu. Kadının saçlarını salladı ve aynada güneş gözlüklerini düzeltti. Bunu yaparken, yol kenarındaki gölgelerin içinden sessizce sıyrılıp arabanın arkasına gizlice dolanan koyu saçlı birinin, aynadaki bir

anlık kıpırtısını yakaladı. Bir saniye sonra adam, kadının tam tepesinden uzanmış ve yüzüne küçük bir tabanca doğrultmuştu. Tabancalar hakkındaki bilgim, elbiselerden bile daha azdır. Los Angeles'ta yaşasaydım durumum umutsuz olurdu herhalde. Giyimden anlamayışımı boş verin, 38'lik bir Magnum'u, bir PPK Walther'dan, hatta kısa namlulu eski tip bir tabancadan bile ayırt etmekteki acınacak yeteneksizliğimden ötürü benimle dalga geçilirdi. Bununla birlikte tabancanın da mavi olduğunu, en azından mavi-siyah olduğunu ve bir santim kadar yakın mesafeden sol gözünün içine doğrultulduğu için kadının aklının başından gitmiş olduğunu biliyordum. Saldırgan, kadına bu anın koltuğunu boşaltması ve hayır hayır, anahtarı marşta bırakması, hatta hemen yanındaki koltuğun üstünde duran el çantasını da almaya kalkışmaması, yalnızca çok soğukkanlı olması, arabadan çok rahat ve çok yumuşak bir tavırla defolup gitmesi için en iyi an olduğunu anlaması için fırsat vermişti.

Kadın çok soğukkanlı olmaya, çok rahat ve çok yumuşak hareket etmeye çalışıyordu, ama yalnızca bir santim ötesinde, yaz günü uçmaya çalışan bir mayıs sineği gibi sallanıp duran tabanca yüzünden kontrol edilemez bir korkuyla titriyor olması böyle yapmasını engelliyordu. Ama bu arada arabadan inmeyi başarmıştı. Hırsız, kendisinin yerine kurulup motoru yüksek perdeden bir zafer kükremesiyle çalıştırıp Sunset Bulvarı boyunca ilerleyerek dönemeci dönüp gözden kaybolduğunda, kadın tir tir titreyerek yolun ortasında duruyordu. Şok edici bir çaresizliğin acısıyla durduğu yerde kıvranıyordu. Dünyası

birdenbire altüst olmuş ve onu üzerinden silkip atmıştı ve şimdi, ansızın ve hiç beklenmedik bir şekilde Los Angeles'taki bütün insanlar içinde en çaresizlerinden biri, yani bir yaya olmuştu.

Yoldaki bir iki başka arabaya el etti, ama hepsi nazik manevralarla önünden geçip gittiler. Bunlardan biri, radyosunun sesi epey açılmış üstü açık bir Mustang'ti. Radyonun eski şarkılar çalan bir istasyona ayarlı olduğunu söyleyebilmeyi ve o anda hırıltılı bir sesin "Neler hissediyoooo-orsun? Neler Hissediyooorsun?" diye sesleniyor olduğunu söyleyebilmeyi çok isterdim, ama kurgunun bile sınırı vardır. Eskileri çalan bir istasyondu, ama şu an çalmakta olan Blondie'nin eski bir şarkısı, "Sunday Girl"di ve bugünün perşembe olduğunu düşünecek olursanız, duruma en ufak bir şekilde bile uygun düşmüyordu. Kadın ne yapabilirdi?

Başka bir kusursuz suç daha. Melekler Şehri Los Angeles'ta kusursuz bir gün daha. Ve mini minnacık tek bir yalan.

Beni affedin.

DOKUZUNCU BÖLÜM

Eğer İngiltere’de Ranting Malikânesinden daha çirkin bir bina varsa bile ben onu henüz görmemiştim. O, Ranting Malikânesi gibi, yüzlerce hektarlık zengin bir park arazisinin orta yerinde çöreklenmiş oturmayıp bir yerlerde saklanıyor olmalı. Oxfordshire’ın gururu olan orijinal malikâne, şimdikinden yüzlerce hektar daha fazla toprağa sahipmiş, ama nesiller süren frengi deliliği ve saçmalıklar onu bugünkü yıpranmış durumuna geriletmiş – bakımsız ağaçlar, darmadağın olmuş tarla ve otlaklarla sonuçlanan, ama zamanında para kazanmak için iyi bir fikir gibi görünen başarısız girişimlerin kalıntılarıyla kirlenmiş tarlalar ve çimenlik alanlar: Bir lunapark, bir zamanlar pek çok hayvanın barındığı bir hayvanat bahçesi ve kökenleri daha yakın zamanlara ait, küçük bir yüksek teknoloji iş parkının dışında şimdiki sakini olan ve zar zor ayakta duran bir bilgisayar oyunları şirketi. Şu sıralar Amerikalı ebeveyni tarafından kendi kaderine terk edil-

miş ve dünyada, bu türden şirketler içinde zarar eden tek şirket olduğuna inanılan bir şirket. Ranting Malikânesi toprakları içinde yılda bir milyar varil üretebilecek bir petrol sahası bulabilir ve birkaç yıl içinde zarar edeceğini ve çalışmaya devam edebilmesi için aile yadigârı gümüşlerin satılması gerekeceğini aşağı yukarı garanti edebilirsiniz. Tabii aslında, aile gümüşleri de ailenin büyük bölümüyle birlikte çoktan yok olmuştur. Hastalık, alkol, uyuşturucu, cinsel ahmaklıklar ve bakımsız yol araçları, hepsi bir araya gelerek, Rantinglerin saflarını acımasızca biçmiş ve onlardan neredeyse hiç kimseyi sağ bırakmamıştır.

Ne kadar tarih dinlemek isterdiniz? Belki birazcık. Malikâne, en azından binanın bazı kısımlarının tarihi on üçüncü yüzyıla kadar gider. Birkaç yüzyıl boyunca kutsal hattatlar ve oğlancılar tarikatı tarafından manastır olarak kullanılan binanın özgün halinden geriye sadece bu parçalar kalmıştır. Daha sonra, buraya VIII. Henry el koymuş ve krala sadakatini gösterdiği görkemli bir kötülük karşılığında burayı John Ranting adında saray maiyetinde bulunan bir pisliğe devretmiştir. Ranting, burayı tamamen yıkıp Tudor dönemi mimarlarının ne yaptıklarını az çok bilen kişiler olduğunu gördüğümüze göre, yeterince iyi olduğunu söyleyebileceğimiz kendi zevkine göre, yeni baştan inşa etmiştir: Sağlam kirişler, hoş alçı işleri, kurşunlu pencereler, yani günümüzde son derece değer verdiğimiz bütün o özellikler. Ama John Ranting'in torunları – özellikle de 1860'lar da binanın büyük bölümünü yıkıp bir av köşkü olarak yeni baştan inşa ettiren, Victoriya dönemi kauçuk krallarından Sir Percy Ranting maalesef

böyle düşünmemiştir. Viktorya tarzı bu “av köşkleri” inşa ediliyordu, çünkü dönemin son derece zengin tüccarlarının erkeklik organlarını herkesin önünde sergilememesi gerekiyordu. Bunun yerine ereksiyonlarını buralara dikeyyorlardı: Muazzam balo salonları, büyük ve şatafatlı döner merdivenleri, eğlencelik prezervatifleri andıran küçük kuleleri ve mazgallı siperleri olan, kocaman, soğan biçimi, kızıl renkli binalar. Bu işte cezalandırılansa güzel ve masum İngiliz kırlarının geniş arazileri oluyordu.

Ondokuzuncu yüzyıl, estetik açıdan, Ranting Malikânesi için yeterince felaket getirdi, ama bu yüzyıl paldır küldür geçip gittikten hemen sonra, bütün o mimari kuramları ve çift camlarıyla, tabii ki yirminci yüzyıl geldi. Bu yüzyıl boyunca yapılan belli başlı eklemeler, otuzlu yıllarda bir tür büyük Nazi bilardo odası ve altmışlarda portakal rengi ve mor fayanslı bir kapalı havuz oldu, ki buna şimdi bir de çeşit çeşit parlak renkli mantar yumruları eklenmiş bulunuyor.

Bütün bu değişik tarzları bir arada tutan şeyse genel bir rutubet ve çürümüşlük havası ve olur da hamiyetli bir vatandaş burayı ateşe vermeye kalkışırsa binanın itfaiye yetişmeden bitip tükeneyeceği hissiydi. Başka ne söyleyebilirim? Ha, sahi, bir de o bina perili.

Sefil binadan bu kadar bahis yeter.

Akşam saat on otuz sıralarında, ki bu aşağı yukarı Sunset Bulvarında arabanın çalındığı saate denk geliyordu, küçük yan kapılardan biri gıcırdayarak açıldı. Malikânenin demir ana kapıları gece kapalı tutuluyor, ama yan kapılar ço-

ğunlukla kilitlenmemiş oluyordu. Burasının kötü ve belalı bir yer olarak kazandığı ün, genellikle herhangi bir davetsiz misafiri caydırmaya yeterdi. Ana kapı üzerindeki eski bir tabelada KÖPEĞE DİKKAT yazıyordu. Hemen altınaysa birisi “Neden özellikle köpeği ayınıyorsun?” şeklinde bir not karalamıştı.

Sırasıyla büyük bir köpek ve ufak tefek bir adamın silueti yan kapıdan süzülüp geçti. Her ikisi de belirgin şekilde topallıyordu. Köpek sol ön bacağı, adam sağ bacağı, daha doğrusu olmayan sağ bacağı yüzünden topallıyordu. Bacağı dizden itibaren eksikti. Adam bunun yerine sol bacağından tam iki buçuk santim daha uzun olan ve yalnızca yürümeyi zorlaştırmakla kalmayıp onu neredeyse bir zulüm haline getiren bir tahta bacak üzerinde sekiyordu.

Gece durgundu. Ay yükselmişti veya en azından görünen yarısı yükselmişti, ama büyük bölümü bulutlarla örtülüydü. İki gölge, uyum içinde topallayarak garajla sokak arasındaki yol boyunca yürüyor ve karşıdan bakıldığında tekerlekleri dingilinden çıkmış, iple çekilen bir çocuk oyuncağını andırıyorlardı. Eve uzak yoldan yaklaşıyorlardı. Bu yol, malikâne arazisinin içinden dolaşüyor, başarısız olmuş ya da olmakta olan yatırımların bazılarının önünden geçiyordu.

Köpek, efendisi her yanı tutulmuş gibi eğilip tasmağını serbest bırakana kadar biraz sızlanıp homurdandı, serbest kalınca sevinçle kısıp kısıp havladı, öne doğru birkaç adım yalpaladı, sonra yeniden zorlu ve aksak yürüyüşüne, yine efendisiyle uyum içinde, ama şimdi ondan en az iki metre ileride devam etti. Zaman zaman efendi-

sinin hâlâ orada olup olmadığını, her şeyin yolunda gidip gitmediğini ve karanlıktan bir şeylerin fırlayıp onları ısırıp ısırmayacağını kontrol etmek için arkasına bakıyordu.

Bu şekilde ilerleyerek –adam akşam havasının yumuşaklığına rağmen koyu renk, uzun bir paltonun içinde kamburunu çıkarmış bir haldeydi– araba yolunun uzun dönemecini yavaş yavaş aştılar. Birkaç dakika sonra sol taraflarında kalan ve malikânenin sınırlı kaynaklarını eriten hayvanat bahçesinin önünden geçtiler. Şimdi içeride çok az hayvan kalmıştı: Birkaç çift keçi, bir tavuk ve dünyanın en büyük kemirgeni olan bir capybara. Ayrıca o sırada hayvanat bahçesinde, normalde yaşadığı Chatsfield Hayvanat Bahçesi tadilatında olduğu için geçici olarak barınan özel bir konuk hayvan da bulunuyordu. Desmond –onun adı Desmond’du– sadece birkaç haftadır burada olmakla birlikte, varlığıyla hiç şaşırtıcı olmayan bir şekilde Küçük Ranting köyünde biraz heyecana neden olmuştu.

Adam ve köpeği hayvanat bahçesinin girişini geçince bir an duraksadılar, sonra dönüp tekrar oraya baktılar. Gecenin bu saatinde kapanmış olması gereken alçak tahta kapı açık duruyordu. Köpek inleyip sızlanarak biraz karıştınıp altüst edilmiş gibi görünen toprağı koklayarak dolandı. Adam topallayarak açık kapıya yaklaştı ve arkasındaki karanlığa dikkatle baktı. Birbirine sokulmuş alçak binaların olduğu yerde her şey karanlıktı, yalnızca Desmond’un Chatsfield’deki bakıcısı Roy Harrison’un kaldığı kulübeden kısıp bir ışık geliyordu. Uygunsuz hiçbir şey görünmüyordu. Hiçbir hareket yoktu. O halde kapı niye

açıktı? Muhtemelen bunun hiçbir anlamı yoktu. Ona soracak olsanız, adam size çoğu şeyin hiçbir anlamı olmadığını söyleyecekti. Bununla birlikte huysuz bir sesle köpeğini çağırdı ve asabi bir şekilde topallayarak dışarı çıkıp kapıyı arkalarından kapattı. Çakıllı yol boyunca yavaşça ve zorlukla yürüyerek ışık kaynağına, Roy Harrison'un geçici ikametgâhına doğru ilerlediler.

Ortalık sakin görünüyordu.

Adam sertçe kapıyı tıklatıp dinledi. Yanıt gelmedi. Tekrar vurdu. Yine bir karşılık gelmedi. Kapıyı açtı. Kilitli değildi, ama zaten bunun için neden de yoktu belki. Kapıyı itip minik, karanlık koridorda ilerlerken, burnu tuhaf bir kokuyla seğirdi. Hayvan bakıcılarının yaşam yerleri, tam da engin ve zengin çeşitte tuhaf kokunun bir arada bulunmasının beklenebileceği yerler olsa bile bu iç bayıltıcı, tatlı koku özellikle bunlardan biri değildi. Hımmph. Köpek çok çok hafif, küçük ve kesik bir ses çıkardı.

Koridorun sağ tarafında bir kapı daha vardı, hem dışarıdan görünen ışığın, hem içeride hissedilen güzel kokunun kaynağı burasıydı. Hâlâ her şey sakindi. Adam, dikkatle itip bu kapıyı da açtı.

İlk bakışta mutfak masasının üzerine yığılıp kalmış bedenin ölmüş olabileceğini düşündü, ama uzun, upuzun bir sessizliğin sonunda, hırıltılı ve ince bir horultu duyuldu.

Köpek yeniden, ağlar gibi bir ses çıkardı ve yerleri koklayarak huzursuzca dolandı. Aslında cüssesine göre her zaman fazla huzursuz görünüyor ve güven almak istercesine sık sık dönüp efendisine bakıyordu. Zaten bütününüyle tuhaf bir köpekti. Cinsi ya da cinsleri belirsizdi. Büyük ve

siyahtı, ama tüyleri tutam tutam, bedeni cılız ve hantal, tavırları sinirliydi, neredeyse nevrotiklik sınırında. Ne zaman bir iki saniye duracak olsa, sanki bacaklarının her birini nerede bıraktığını hatırlamakta güçlük çekiyormuş gibi tekrar harekete geçmekte sorun yaşıyordu. Sanki başına çok kötü bir şey gelmişti veya her an gelebilirdi.

Uyuyan hayvan bakıcısı horuldamaya devam ediyordu. Hemen yanı başında buruşturulmuş bira kutuları, yarı boş bir viski şişesi ve birkaç bardaktan oluşan bir koleksiyon vardı. Kül tablasında üç esrarlı sigara izmariti yatıyor, etrafta yırtılmış bir sigara paketinin parçaları, bir paket sigara kâğıdı ve geleneksel biçimde kıvrılmış bir alüminyum folyo bulunuyordu. Kokunun kaynağı. Açıkça görülüyordu ki Roy birisiyle önemli bir akşamı paylaşmış ve yine açıkça belliydi ki, o birisi toz olmuştu. Ziyaretçisi onu yavaşça omzundan sarsmaya çalıştı, ama faydası yoktu. Tekrar denedi, ama bu sefer bakıcı yavaşça yana kaydı ve ağzından salyalar akıtarak dağınık bir yığın halinde yere yıkıldı. Köpek bundan öyle irkilmişti ki, saklanmak için çılgın gibi kanepenin arkasına atladı. Ne yazık ki, köpek kanepeden daha büyük ve daha ağırdı ve üstünden atlarken onu devirip altında kaldı. Yeniden acı acı havladı, kısa bir süre için yerdeki muşambayı eşeledi, sonra saklanmak için bir kez daha bu sefer küçük bir sehpanın arkasına atladı ve sehpayı kırdı. Atlayabileceği yerleri tüketince korkuyla titreyerek bir köşeye sindi.

Efendisi, Roy'un yalnızca geçici bir kimyasal dengesizlik yaşadığına ve tehlikeli bir durum olmadığını emin olunca köpeğini birkaç yatıştı-

cı sözle sakinleştirdikten sonra oradan ayrıldı. Birlikte, kapıya giden yola çıkıp geldikleri yöne, büyük eve doğru ağır ağır ilerlemeye başladılar. Yolda derin aşınma izleri vardı.

Desmond birden kendini şaşkın hissetti. Dünya hakkında, şimdiye kadar her zaman kokladığı şeyler bir anda bulanıklaşıp tuhaflaşmıştı. Etrafında yanıp sönen birtakım ışıklar vardı, ama buna aldırmıyordu. Işıklar onu gerçekte hiç ilgilendirmiyordu. Kırpışıp duruyorlardı. Eee, ne olmuş? Ama bu son derece acayıpti. Halüsinasyon gördüğünü söylerdi, ama bu sözcüğü bilmiyordu, aslında hiçbir sözcüğü bilmiyordu. Adının Desmond olduğunu bile bilmiyordu, ama bu da onu rahatsız edecek türde bir şey değildi. Bir isim, sadece duyduğunuz bir sestir ve gerçekten bir şey olmanın o zengin, çarpıcı, kötü kokusu onda yoktu. Bir ses, bir kokuda olduğu gibi kaynaktan fışkırıncasına fışkırmaz ve kafanızın içinde vomf yapmazdı. Koku gerçektir, koku güvenebileceğiniz bir şeydi.

En azından şimdiye kadar öyle olmuştu. Ama şimdi o, kafasının üzerinde bütün dünya arkaya doğru yatıyormuş gibi hissediyordu ve bunun bir dünya tarafından yapılmasının çok endişe verici bir şey olduğunu düşünmekten kendisini alıkoymıyordu.

Koca cüssesini dengelemeye çalışırken derin bir nefes aldı. Burun deliklerinin hassas zarları üzerine milyarlarca küçük ve zengin molekül çektir. O kadar da zengin değillerdi aslında. Buradaki kokular küçük ve adi kokulardı – yavan, bayat ve kekremsi, yanmakta olan iğrenç bir şe-

yin, ekşimtırak dip akıntısıyla gelen kokular. Hayalini süsleyen sıcak, çimen kokulu havanın ve bir günlük hayvan pisliğinin kocaman, cömert kokularından yoktu, ama en azından bu önemsiz, küçük, yerel kokular onu sakinleştirmeli ve toprağa bağlamalıydı.

Öyle olmadı.

Hhrpraaah! Şimdi kafasında birbirine tamamen zıt iki dünya var gibiydi. Graarphh! Bütün bunlar ne demek oluyordu? Ufuk nereye kaybolmuştu?

İşte neden buydu. Dünyanın başının üzerinde yukarı yatar gibi görünmesinin nedeni buydu. Eskiden çoğunlukla tamamen normal bir ufuk bulunduğu yerde, şimdi böyle bir şey yoktu. Onun yerine daha fazla dünya vardı. Çok daha fazla. Olağandışı ve belirsiz bir uzaklığa doğru devam edip gidiyor, gidiyordu. Desmond içinde büyük, tuhaf korkuların kaynaşmakta olduğunu hissediyordu. Bir şeye saldırmak için ani bir içgüdü hissetti, ama kaygı verici bir belirsizliğe saldıramazdınız. Düşecek gibi oldu.

Derin bir nefes daha aldı. Yavaşça gözlerini kırptırdı.

Haaarh! Dünyanın şu yeni parçası kaybolmuştu! Neredeydi? Nereye gitmişti? İşte yine oradaydı! Büyük bir leke gibi yavaş yavaş ortaya çıkıyordu. Desmond kendini yeniden devrilecek gibi hissetti, ama bu defa daha çabuk toparlandı. Aptal küçük ışıklar. Yanıp yanıp sönüyorlardı. Dünyanın bu yeni parçası – neydi o? Emin olmadan, ona doğru dikkatle baktı, beyninin burun deliklerinin onu yeniden değerlendirmesini bekledi. Bu ışıklar dikkatini dağıtmaya başlamıştı.

Gözlerini kapayıp keşfi üzerinde yoğunlaşmaya çalıştı, ama bunu yaptığında yeni dünya kayboldu! Yeniden! Sersemletici bir an için bu iki şey arasında herhangi bir ilişki olup olmadığını düşündü, ama nesneler arasında mantıksal bağlantılar kurmak Desmond'un gerçekten güçlü olduğu yönlerden biri sayılmazdı. Geçip gitmesini bekledi. Buruşuk, küçük gözlerini yeniden açtığında, bu dünyaya ait olmayan yeni dünya, beyinde bir yelken gibi yavaşça açılmaya başladı. Desmond bir kez daha dikkatle onun içine baktı.

Bu, bildiğinden daha güvenilmez bir dünya, bir patikalar ve tepeler dünyasıydı. Patikalar çatallanıyor, bölünüyor ve derinleşerek vadilere dönüşüyor, sırtlar yükselerek tepeleri oluşturunuyordu. Uzak mesafeler, heybetli dağ sıraları ve hareketli sislerle örtülü baş döndürücü kanyonlarda son buluyordu. Desmond endişeliydi. Nasıl bir şeyler arasında mantıksal bağlantılar kurmak, onun güçlü yanlarından biri değilse, dağcılık da tıpkı öyleydi.

En düz ve en geniş patika hemen önünde uzanıyordu, ama dikkatini oraya çevirirken endişe verici şeyler de ortaya çıkmaya başladı.

Bu yolun aşağısında kötü bir şey bekliyordu. Büyük ve kötü bir şey. Hatta kendisinden bile daha büyük ve daha kötü bir şey, diye düşündü Desmond. Bir an yeniden gözlerini kırıpıştırdı ve sinir bozucu bir şekilde her şey yeniden ortadan kayboldu. Bir iki saniye sonra zihninin burun deliklerinde tekrar oluştuğunda, felaketin yaklaştığı hissi de yoğunlaştı.

Bu şimşek miydi?

Desmond genellikle fırtınayı umursamaz, gökgürültüsünü pek fark etmezdi, ama şimşegi

umursuyordu. Yoğunlaşan havanın neşeli girdabı falan yoktu, sadece çatırdayan karanlık patlamaları vardı. Desmond çok korkmaya başladığını hissediyordu. Koca bedeni sarsılıp titriyordu. Aniden koşmaya başladı. Garip, yeni dünya tuz buz olup ortadan kayboldu. Bir kamyon gibi koşuyordu. Zayıf, küçük ve telaşlı ışıkların arasından hızla fırladı ve ne olduğunu bilmediği birtakım nesnelerin yaklaşık bir ton kadarına şiddetle çarpıp devirdi. Nesneler büyük bir gürültüyle çevresine yığılıp biraz parıldadılar, ama Desmond onların arasından dosdoğru geçip ilerledi. Oradan bir lokomotif gibi kaçarak, derme çatma bir kapıyı, hatta belki de bir duvanı delip geçerek -onun için hepsi birdi- çıktı. Kocaman ayaklarının çekiç gibi darbeleriyle toprağı döverek hızla gecenin içine atıldı.

Etrafındaki şeyler ondan kaçışıyordu. Nesneler bağırıyordu. Arkasında bir yerlerden belirsiz, ağlamaklı dehşet ve umutsuzluk çığlıkları yükseliyordu, ama Desmond umursamıyordu. O yalnızca ciğerlerinde biraz gece havası istiyordu. Bu, bayat ve ekşi gece havası bile işini görürdü. Hücum ederken serin gece havası üzerini kaplamış ve içine işlemişti. Ayaklarının altında sert kaldırım vardı, sonra bir an için boynunun etrafını çit parçaları sardı ve sonra yeri dövüp sarsan ayaklarının altında fırça gibi sert çalılıklar belirdi.

Alçak bir tepenin üst noktasına yakın bir yerdeydi. Bu, topraktan yükselen gerçek bir tepeydi, beyninin gerisinde şahlanan ve yaklaşan ölüm gibi korkutucu bir halüsinasyon değildi. Sadece bir tepeydi, alçak ve meyilli başka tepelerle çevrelenmiş bir tepe. Gökyüzünde hiç bulut yoktu, ama

hava puslu ve kasvetliydi. Yıldızlar, Desmond'un ilgisini çekmiyordu. Bir yıldızın kokusunu alamazdınız, ama burada onları göremiyordunuz bile. Umurunda değildi, o şimdi bu tepeden aşağı inerken iyi bir hız tutturmaya, uykudaki bazı kaslarını uyandırıp onları harekete geçirmeye çalışıyordu. Braaarrm! Koş! Acele et! Hücum! Şangır! Çaat! Boynunun etrafında yeniden çit parçaları belirir gibi oldu ve ansızın eskisi kadar serbest ilerleyemez oldu. Her tarafı o şeylerle dolmuştu. Tüm gücüyle içlerinden geçmeye çalıştı. Birden kendisini, heybetli cüssesiyle hızla aralarından geçerken, tiz çığlıklar atarak kaçışan bir yaratık selinin ortasında buldu. Hava haykırış ve bağırışlar, küçük çingirtili şangırtılarla doluydu. Etrafında sersemletici kokular dans ediyordu – dalga dalga yayılan bir yanık et kokusu, sarhoş edici türden bir madde-nin çarpıcı esintisi, büyük plakalar halinde yayılan, hınzırca tatlı bir misk kokusu. Aklı karışmıştı, bu yüzden olup biteni görüş yetisine dayanarak anlamaya çalıştı. Desmond görüşe fazla güvenmez ve gördükleri ona fazla bir şey anlatmazdı. Bir şeylerin göz kırptığını, gizlendiğini veya ortaklıkta koştuğunu zar zor anlayabilirdi. Bağırışp koşuşturan şekillerin ne olduğunu anlamaya çalıştı, sonra dikdörtgen şeklinde büyük, bulanık bir ışık gördü. Bu önemli bir şeydi. Büyük bir gayretle olduğu yerde dönüp ışığa doğru hücumla geçti.

Baaam!

Aynı anda bütün böğründe, iğrenç, ıslak ve kaşıntılı hisler duydu. Bundan hoşlanmamıştı. Büyük bir odaya dalarken tökezledi ve o anda, bol bol kullanılmış boğucu bir kokunun, çığlık çığlığa bir gürültünün ve üstüne sıçrayan ışığın saldı-

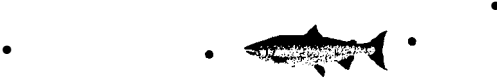
rısına uğradı. Birbirine sarılarak çılgınlık atan, kahkahalarla gülen, tiz sesler çıkaran ve sonra hep birlikte çöküp pelte gibi olan yaratıklara hücum etti. İçlerinden biri ona yapışıp kalmıştı ve Desmond onu üzerinden atabilmek için başını silkelemek zorunda kaldı. Şimdi önünde büyük, dikdörtgen şeklinde başka bir ışık vardı ve onun biraz gerisinde zemin, soluk mavi bir ışıkla titremekteydi. Desmond yeniden öne doğru hamle yaptı. Bir çarpışma daha ve yine endişe verici, keskin bir acı yağmuru oluştu. Hızla ileri atılarak bir kez daha açık havaya çıktı.

Yerdeki ışık, içinde çılgınlık atan şeyler bulunan, tuhaf bir su havuzuydu. Suyun böyle kor gibi parladığını hiç görmemişti. Sonra, o göz kırpan ışıklar yine belirdi. Küçük ışıkları umursamadı. Her yanıp sönüşlerinde duyulan patlama seslerini de. Bam bam, ne olmuş yani. Onun dikkatini çeken şey aniden duyduğu o burun deliklerini yakan koku ve içinde tomurcuklanmaya başlayan acı çiçekleriydi. Omzuna bir çiçek ekilmişti, bir tane daha. Ayak hareketleri garipleşmişti. Ona tuhaf bir duygu veren ve onu endişelendiren bir çiçek de böğrüne ekildi. Bir başka çiçek kafasına ekildi ve yavaş yavaş bütün dünya daha bir uzaklaşıp önemsizleşti. Gümbürdemeye başladı. Desmond kendisinin, son derece yavaş bir şekilde, öne doğru devrilmeye başladığını hissetti ve giderek kendisini ılık, parlak maviliğin kocaman dalgaları içine sarılmış buldu.

Dünya kendisinden uzaklaşırken, anlaşılmaz bir şekilde konuşan, histerik bir ses duydu. Çıkan sesler Desmond için hiçbir şey ifade etmiyordu, ama şöyle diyorlardı:

“Sağlık görevlilerine haber verin! Polis çağırın! Sadece Malibu polisine değil, Los Angeles polis departmanına da haber gönderin! Hemen! Onlara buraya bir helikopter getirmelerini söyleyin! Bir ölü ve bir yaralı var! Ve onlara deyin ki ... bu konuda ne yapacaklar bilemem, ama onlara yüzme havuzunun içinde ölmüş bir gergedan olduğunu söyleyin.”

ONUNCU BÖLÜM

Artık, avının değil de yalnızca kendisinin uçakta olduğunu, çocukların bile kanmayacağı basit bir oyunla, yolundan dört bin hava mili ve birkaç bin kritik pound kadar uzaklaştırıldığını utanarak fark etmiş olsa bile yine de son bir kontrol yapmakta kararlıydı. O'Hare hava limanında, herkes uçaktan inmeye başladığında, hemen çıkış kapısının yanına yerleşti. İnenleri izlemeye öyle dalmıştı ki, uçağın anons sisteminden adının çağrıldığını ve hava yollarının danışma masasına gitmesi için uyarıldığını neredeyse duymayacaktı.

"Bay Gently mi? diye sordu bürodaki kadın, canlı bir sesle.

"Evet..." dedi Dirk, ihtiyatla.

"Pasaportunuzu görebilir miyim, efendim?"

Pasaportunu uzattı. Bir sorun çıkmasını bekleyerek kımıldamadan durdu.

"Albuquerque biletiniz, efendim."

“Ne biletim-?”

“Albuquerque biletiniz, efendim”

“Biletim-?”

“Albuquerque’e, efendim.”

“Albuquerque?”

“Albuquerque, New Mexico, efendim.”

Dirk önerilen bilet zarfına hileyle kendisine uzatılan müshil ilacıymış gibi baktı. “Bu nereden geldi?” diye sordu. Eline alıp uçuş ayrıntılarını inceledi.

Kadın onu kocaman bir havayolları gülücüğü ve havayolları omuz silkmesiyle yanıtladı. “Sanırım şu makineden efendim. Onun işi bu biletleri hazırlamak.”

“Bilgisayarınızda ne diyor?”

“Yalnızca, Bay Dirk Gently’nin teslim alacağı, ödemesi yapılmış Albuquerque, New Mexico bileti diyor. Bugün Albuquerque’e gitmeyi beklemiyor muydunuz, efendim?”

“Kendimi beklemediğim bir yerde bulacağımı biliyordum, ama bunun Albuquerque olmasını beklemiyordum, hepsi bu.”

“Görünüşe göre sizin için mükemmel bir varış noktası olacak Bay Gently. İyi uçuşlar.”

İyi de uçtu. Sessizce oturup son birkaç günün olayları üzerinde derinlemesine düşünüp onları, henüz bir anlamı olacak şekilde değil, bir şeyler ima edebilecek küçük diziler halinde düzenledi. Şurada bir meteor, burada yarım bir kedi, görünmez dolarların elektronik iplikleri ve onları birleştiren, beklenmedik havayolu biletleri. Chicago’ya inmeden önce kendine olan güveni lime limeydi, ama şimdi nefes kesici bir heye-

can ürpertisi hissediyordu. Orada kendisiyle ilgisi olan bir şey ya da biri, kendisinin tek başına bulmuş olduğu ve ona doğru çekilmekte olduğu bir şey vardı. Bunun hâlâ ne ya da kim olduğunu bilmemek artık onu endişelendirmiyordu. O şey oradaydı, Dirk onu bulmuştu, o da Dirk'ü. Onun nabız atışlarını hissetmişti. Yüzü ve ismi doğru zaman geldiğinde ortaya çıkacaktı.

Albuquerque Havaalanı'nda, boyalı, yüksek kirişlerin altında, bulundukları reklam panolarından koyu renk gözleriyle çevreyi dikkatle inceleyen sarhoş sürücü davalarına bakan avukatların bakışlarıyla çevrili olarak bir süre sessizce durdu. Derin bir nefes aldı. Kendisini sakın hissediyordu, iyi hissediyordu, anlatılan dünyanın sıkıcı yüzünün altında, bir atom boyu derinlikte yer alan çılgın, çarpıcı ihtimaldışılıkları karşılayabilecek ve onlarla aynı dilden konuşabilecek gibi hissediyordu. Hiç acele etmeden, uzun yürüyen merdivenlere doğru ilerledi ve görünmez bir kral gibi yavaşça aşağı doğru süzölmeye başladı.

Adamı onu bekliyordu.

Onu hemen tanıdı – hareketli havaalanında başka bir hareketsiz nokta. Üzerine iyi oturmamış bir takım elbise giymiş, iri yarı, şişman, terli biriydi ve kötü kurulmuş sofrayı andıran bir yüzü vardı. Yürüyen merdivenin başından birkaç metre uzakta durmuş, yüzünde cansız, ama anlaşılması zor bir ifadeyle yukarı doğru bakıyordu. Dirk'ün, onu fark etmeye hazır olması iyi olmuştu, aksi halde, adamın elinde tuttuğu D. JENTTRY yazılı karton kolayca gözden kaçırabileceği cinstendi.

Dirk kendisini tanıttı. Adam adının Joe olduğunu ve gidip arabayı getireceğini söyledi. Dirk

de –biraz heyecansız bitmiş olsa da– işte bu kadar diye düşündü.

Araba kaldırım tarafına park etti, havaalanının ışıkları altında kasvetli bir şekilde parıldayan, eski model, siyah ve uzun bir Cadillac'tı. Dirk ona beğeniyle baktı, içine bindi ve küçük bir keyif homurtusuyla arka koltuğa kuruldu.

Arabayı, sessizce ilerletip havaalanı çıkış yoluna getirirken, “Müşteri sizin bunu seveceğinizi söylemişti,” dedi soğuk bir ifadeyle Joe, oturduğu şoför bölmesinden seslenerek. Dirk aşınıp tüyleri dökülmüş kadifemsi mavi döşemeye ve camlardan soyulan, rengi atmış ince plastiğe şöyle bir baktı. Denemek için açtığı televizyon yalnızca gürültüye ayarlanmış olmalıydı, astımlı klima sistemi, geçtikleri çölün sıcak akşam havasına tercih edilebilecek durumda olmayan, küf kokulu bir rüzgâr üflemekteydi.

Müşteri kesinlikle haklıydı.

“Müşteri,” dedi Dirk, her yanı tangırdayan koca şey, şehrin içinden geçen loş ışıklı çevre yolu üzerinde ilerlerken, “tam olarak kim bu müşteri?”

“Konuşması Avustralyalı bir beyefendiye benziyordu,” dedi Joe. Sesi oldukça yüksek ve kişner gibiydi.

“Avustralyalı mı?” diye şaşkınlıkla sordu, Dirk.

“Evet efendim, Avustralyalı, sizin gibi.”

Dirk kaşlarını çattı. “Ben İngiltere’den geldim,” dedi.

“Ama Avustralyalısınız, doğru mu?”

“Neden ille de Avustralyalı?”

"Aksanınız Avustralya aksanı."

"Eh, pek değil."

"Eee, orası neredeydi?"

"Neresi?" diye sordu Dirk.

"Yeni Zelanda," dedi Joe. "Avustralya, Yeni Zelanda'da, doğru mu?"

"Yani, tam olarak öyle sayılmaz, ama ben sizin ne olduğunuzu ... yani nereye varmaya çalıştığınızı anlıyorum diyecektim, ama bundan pek emin değilim."

"O halde, Yeni Zelanda'nın neresindensiniz?"

"Eee, daha çok İngiltere'den diyelim."

"Orası Yeni Zelanda'da mı?"

"Yalnızca bir noktaya kadar," dedi Dirk.

Araba, çevre yolu üzerinde kuzeye doğru, Santa Fe yönünde ilerliyordu. Ay ışığı büyümlü bir şekilde çölün üstünde yükselmişti. Akşam havası kuru ve serindi.

"Santa Fe'de bulundunuz mu?" diye genizden gelen bir sesle sordu Joe.

"Hayır," dedi Dirk. Şoförle mantıklı bir konuşma yapmaya çalışmaktan vazgeçmiş ve adamın bu konudaki eksikliği yüzünden özellikle seçilip seçilmediğini merak etmeye başlamıştı. Dirk düşünceye dalmış olarak kalmak için çok gayret ediyor, ama Joe onu yakasından tutup yeniden yüzeye çıkarıyordu.

"Güzel yer," dedi Joe. "Güzel. Buraya taşınan bütün bu Californialılar burayı mahvetmezse tabii. Californialılaştırma diyorlar buna. Hu-hu. Ne diyorlar biliyor musunuz?"

"Californialılaştırma mı?" diye şansını denedi Dirk.

“Fanta Se,” dedi Joe. “Bütün Hollywoodlu tipler California’dan buraya taşınıyor. Onu mahvediyorlar. Özellikle de depremde bu yana. Depremi duydunuz mu?”

“Yani, evet, aslında,” dedi Dirk. “Haberlerde bahsettiler. Oldukça da çok.”

“Ya, evet, büyük bir depremdi. Şimdi de bütün Californialılar buraya taşınıyor. Santa Fe’ye. Onu bozuyorlar. Californialılar. Buna ne deniyor biliyor musunuz?”

Dirk bütün konuşmanın dönüp dolaşıp tekrar kendisine döneceğini hissedebiliyordu.

“Yani, siz hep Santa Fe’de mi yaşadınız?” diye cılız bir sesle sordu.

“Oh, evet,” dedi Joe. “Yani, neredeyse hep. Şimdi bir yılı geçti. Her zaman burada yaşamışım gibi geliyor.”

“Peki daha önce nerede yaşıyordunuz?”

“California’da,” dedi Joe. “Kız kardeşim geçen bir arabadan sıkılan kurşunla vurulduktan sonra taşındım. Yeni Zelanda da böyle şeyler olur mu?”

“Hayır,” dedi Dirk. “Bildiğim kadıyla Yeni Zelanda’da böyle bir şey olmaz. Hatta benim yaşadığım yer olan Londra’da bile böyle bir şey olmaz. Bakın, kardeşiniz için üzüldüm.”

“Evet. Melrose’un orada, bir sokağın köşesinde dururken oldu. Bir Mercedes ile geçerken, şu yenilerden biriyle, bilirsiniz çift camlı olanlardan, baam, onu vurdular, sanırım 500 EL’di. Gece mavisini. Gerçekten şık bir şeydi. Kaldırmış olmalılar. İngiltere’de araba kaldırma var mıdır?”

“Araba kaldırma?”

“İnsanlar gelip arabanızı çalar.”

"Hayır, ama sorduğunuz için teşekkür ederim. Bizde siz istemeden arabanızın camlarını temizleyenler vardır, ama eee ..."

Joe hor gören bir tavırla hırladı.

"Mesele şu," diye açıkladı Dirk, "Londra'da gidip birinin arabasını çalabilirsiniz, ama onu alıp ilerleyemezsiniz."

"Özel bir alet filan mı?"

"Hayır, sadece trafik," dedi Dirk. "Ama, eee kız kardeşiniz," diye sordu huzursuzca, "iyi mi?"

"İyi mi?" diye haykırdı Joe. "Birini Kaleşnikofla vurup da hâlâ iyi olduğunu görürseniz, gidip paranızı geri istersiniz. Hu-hu."

Dirk anlayışlı sesler çıkarmaya uğraştı, ama boğazında bu tür sesler doğru dürüst oluşmuyordu. Araba yavaşlıyordu ve bu yüzden çöl gecesini seyredebilmek için boyası soyulan camı açtı.

Arabanın farları kısa bir an için yanından geçmekte oldukları bir yol işaretini aydınlattı.

"Arabayı durdur!" diye haykırdı Dirk.

Araba yavaşlayıp dururken camdan dışarı sarkıp arkasına bakabilmek için boynunu uzattı. Uzakta, ay ışığının altında, bir silüet halinde bir yol işaretinin belli belirsiz şekli görülüyordu.

"Yoldan aşağı geri geri gidebilir misiniz?" diye sordu Dirk.

"Burası bir otoyol," diye itiraz etti Joe.

"Evet, evet," dedi Dirk. "Arkamızda kimse yok. Yol boş. Sadece birkaç yüz metre."

Joe kendi kendine homurdanarak geri vites taktı, otoyolda yavaş yavaş geri gitmeye başladılar.

"Yeni Zelanda'da böyle yapıyorlar değil mi?" diye sızlandı.

“Ne?”

“Geri geri gidiyorlar.”

“Hayır,” dedi Dirk. “Ama sizin ne düşündüğünüzü biliyorum. Tıpkı biz İngilizler gibi, onlar da yolun diğer tarafından sürerler arabalarını.”

“Sanırım öylesi daha güvenli,” dedi Joe, “eğer herkes geri geri gidiyorsa.”

“Evet,” dedi Dirk. “Çok daha güvenli.” Durur durmaz, arabadan fırladı.

Farların ışığında, Dirk’ün Clerkenwell’deki döküntü bürosundan beş bin mil uzakta kare biçimli sarı bir yol işaretinin üstünde büyük harflerle ŞİDDETLİ RÜZGÂRLAR ve altında daha küçük harflerle ESEBİLİR diye yazıyordu. Onun üstünde, yukarılarda bir yerde, gökyüzünde asılı gibi duran ay vardı.

“Joe!” diye seslendi Dirk şoföre. “Bunu kim koydu buraya?”

“Neyi?” dedi Joe.

“Bu levhayı!” dedi Dirk.

“Yani bu levhayı mı?” dedi Joe.

“Evet!” diye bağırdı Dirk. “Şiddetli Rüzgârlar Esebilir.”

“Yani, sanırım,” dedi Joe, “Karayolları İdaresi koymuş olmalı.”

“Ne?” dedi Dirk, yine şaşırılmıştı.

“Karayolları İdaresi,” dedi Joe biraz afallamış bir şekilde. “Her yerde onları görebilirsiniz”

“Sert Rüzgârlar Esebilir işaretini mi? “diye sordu Dirk. “Bunun buralarda her zaman görülebilen bir yol işareti olduğunu mu söylüyorsunuz?”

“Eee, evet,” dedi Joe. “Yalnızca burasının biraz rüzgârlı olduğu anlamına geliyor. Bilirsiniz, rüz-

gâr çölden eser. İnsanı biraz savurabilir. Özellikle bunlardan birinin içindeyseniz.”

Dirk gözlerini kırptırdı. Birden kendini oldukça aptal hissetti. Biraz çılgınca bir şekilde, New Mexico’da bir yol tabelasının üzerine, birisinin, sırf onun işine yarasın diye ikiye bölünmüş bir kedinin adını yazmış olabileceğini hayal etmişti. Bu saçmalıktı. Söz konusu kediye, besbelli ki Amerika’nın her yerinde görülebilecek bir yol tabelasının adı verilmişti. Paranoya, diye hatırlattı kendi kendine, uçak yorgunluğunun ve viskinin normal etkilerinden biridir.

Aklı başına gelmiş olarak arabaya doğru yürüdü. Sonra durdu ve bir saniye düşündü. Joe’nun camına doğru gitti ve içeriye baktı.

“Joe,” dedi “Tam tabelaya yaklaşırken arabayı yavaşlattın. Bunu onu görebilmem için kasten mi yaptın?” Bunun sadece uçak yorgunluğu ve viskinin yarattığı bir konuşma olmamasını umuyordu.

“Şey, hayır,” dedi Joe. “Ben gergedan için yavaşlamıştım.”

ON BİRİNCİ BÖLÜM

“Muhtemelen uçak yorgunluğu,” dedi Dirk. “Bir an gergedan demişsin gibi geldi.”

“Evet,” dedi Joe, tiksinererek. “Daha önce onun yüzünden trafik tılandı. Gergedan havaalanından ayrılırken.”

Dirk alay konusu olabilecek bir şey söylemeden önce bunu enine boyuna düşünmeye çalıştı. Muhtemelen Dinozorlar adında bir futbol takımı ya da rock grubu olmalıydı. Olmalıydı. Havaalanından ayrılırken? Santa Fe’ye giderken? Sormak zorunda kalacaktı.

“Ne tür bir gergedandan bahsediyorsun?” dedi.

“Bilmem. Gergedan türleri konusunda pek iyi değilimdir,” dedi Joe, “aksanlarda olduğum kadar yani. Eğer sorduğunuz bir aksan olsaydı, ne aksanı olduğunu tam olarak söyleyebilirdim, ama bir gergedandan söz ettiğimiz için sadece büyük ve gri olduklarını söyleyebilirim, bilirsiniz boynuzludur. Irkutsk ya da ona benzer yer-

lerin birinden. Bilirsiniz, Portekiz filan gibi bir yerlerden.”

“Afrika demek istiyorsun herhalde?”

“Afrika olabilir.”

“Onun orada yolda, önümüzde olduğunu söylüyorsun?”

“Evvvet.”

“O halde peşinden gidelim,” dedi Dirk. “Çabuk.”

Tekrar arabaya bindi ve Joe arabayı yavaş yavaş, yeniden çevre yoluna çıkardı. Çölde hızla ilerlerlerken, Dirk yolcu bölmesinde öne eğildi ve Joe’nun omuzu üzerinden yolu izlemeye başladı. Birkaç dakika sonra Cadillac’ın farları büyük bir kamyonu aydınlattı. Bu, üstüne ipile bir sandık bağlanmış olan, yeşil ve alçak bir yük aracıydı.

“Demek, gergedanlarla ilgileniyorsunuz,” dedi, konuşmaya hazır bir şekilde.

“Özellikle ilgilendiğimi söyleyemem,” dedi Dirk. “Bu sabahki falımı okuyana kadar.”

“Doğru mu bu? Şahsen fallara inanmam. Bu sabah benimki ne diyordu biliyor musunuz? Kişisel ve maddi beklentilerim üstüne uzun uzun düşünmem gerektiğini. Dün söylediklerinin neredeyse aynısı. Elbette, neredeyse her gün, direksiyon sallarken bunu yapıyorum zaten. O zaman sanırım anlamı var. Sizinki ne diyordu?”

“Benim Desmond adında üç tonluk bir gergedanla karşılaşacağımı söylüyordu.”

“Sanırım, sizler Yeni Zelanda’dan farklı yıldız kümelerini izliyor olmalısınız,” dedi Joe.

“Bu eskisinin yerine gelmiş. Öyle duydum,” diye ekledi kendiliğinden.

“Eskisinin yerine mi?”

“Hı hı.”

“Neyin eskisinin?”

“Önceki gergedanın.”

“Şey, sanırım bir elektrik ampulünün yedeği olmaya bile yaramaz o, di mi?” dedi Dirk. “Söyle-senize – önceki, eee ... gergedana ne oldu?”

“Öldü.”

“Ne korkunç. Nerede? Hayvanat bahçesinde mi?”

“Bir partide.”

“Bir partide mi?”

“Ya.”

Dirk düşünceli bir tavırla alt dudağını ısırды. Hatırladığı zaman, bağlı kalmaya özen gösterdiği bir prensibi vardı, ki bu, cevabından hoşlanmayacağı sorular sormamaktı. Bu sefer de diğer dudağını ısırды.

“Sanırım, gidip bakacağım,” dedi ve arabadan indi.

Büyük, koyu yeşil kamyon yolun kenarına çekilmişti. Kasasının kenarları bir buçuk metre yüksekliğindeydi ve devasa bir ahşap sandığın üstünde iple bağlanmış kalın bir tente vardı. Sürücüsü kapıya dayanmış sigara içiyordu. Üç tonluk bir dinazorun sorumluluğunda olmasının, kimsenin onunla bu konuda tartışamayacağı anlamına geldiğini düşündüğü açıktı, ama yanılıyordu. En şaşırtıcı miktarda küfür de yanından tek sıra halinde geçmek zorunda kalan diğer kamyon sürücüleri tarafından savruluyordu.

Sürücü “orospu çocukları,” diye kendi kendine mınıldanırken Dirk kayıtsız bir tavırla ve dostluk sigarası yakarak onun yanına yaklaştı. Sigarayı bırakmaya çalışıyordu, ama taktik nedenler

yüzünden, genellikle yanında bir paket bulundu-
ruyordu.

“Neye kızıyorum biliyor musun?” dedi Dirk, kamyon sürücüsüne. “Kamyonlardaki şu ‘Sigara İçmediğiniz İçin Teşekkür Ederiz,’ yazılarına. Yalnızca ‘Lütfen Sigara İçmeyiniz,’ ya da dosdoğru ‘Sigara İçilmez’ deseler aldirmayacağım. Ama şu yapmacık ‘Sigara İçmediğiniz İçin Teşekkür Ederiz’ yazılarından nefret ediyorum. İnsanın içinden hemen bir tane yakıp ‘Bana teşekkür etmene gerek yok, ben zaten içecektim,’ demek geliyor.”

Sürücü güldü.

“Bu koca adamı uzağa mı götürüyorsun?” diye sordu Dirk, meslektaşıyla notlarını karşılaştıran tecrübeli bir dinozor nakliyatçısı tavrıyla. Kamyona, değer biçermiş gibi bir bakış attı.

“Sadece Malibu’ya kadar,” dedi sürücü. “Topanga Kanyonuna çıkan yol.”

Dirk gıdıklamayı andıran bilmiş bir ses çıkardı. Sanki “Bana Topanga Kanyonu deme, bir keresinde Cardiff’e, minibüsle koca bir gnu [Afrika antilopu] sürüsü götürmek zorunda kalmıştım. Beladan mı söz ediyorsun? Bela oydu işte,” demek istiyordu. Sigarasından derin bir nefes çekti.

“Esaslı bir partiydi herhalde,” diye laf attı.

“Parti mi?” dedi sürücü.

“Ben her zaman gergedanın parti için çok uygunsuz bir misafir türü olacağını düşünürüm,” dedi Dirk. “Yapman gerekiyorsa denersin, ama kendini kötü şeylere de hazırlaman gerekir.” Dirk doğrudan sorular sormanın insanları temkinli olmaya ittiğini düşünürdü. Tamamen ipe sapa gelmez konuşup onların sizi düzeltmesine izin vermek daha etkili bir yoldu.

“ ‘Parti’ derken ne demek istiyorsun?”

“Şu diğer gergedanın katıldığı parti,” dedi Dirk, parmağıyla burnunun kenarına hafifçe vururken, “öldüğünde.”

“Katıldığı?” diye tekrarladı sürücü, kaşlarını çatarak. “Ben buna tam olarak partiye katılmak demezdim.”

Dirk cesaretlendirici bir ifadeyle kaşlarını kaldırdı.

“Tepeden aşağı hücum etmiş, bahçe çitlerini delip geçmiş, camları tuz buz edip eve girmiş, salonda bir iki tur atarak yaklaşık on yedi kişiyi yaralamış, bir hız yeniden bahçeye atladığında, biri onu vurmuş, orada, çoğu çıplak senaristlerle dolu bir yüzme havuzuna devrilmiş, yaklaşık yirmi beş kilo kadar avokado sosuyla Polonez usulü meyve salatasını da beraberinde götürerek.

Bu bilgiyi sindirmek Dirk’ün birkaç saniyesini aldı. Sonra “Kimin eviymiş orası?” diye sordu.

“Filmci birilerinin. Duyduğuma göre bir önceki hafta Bruce Willis de oradaymış. Şu işe bak.”

“Bizim eski gergedan için de zor olmuşa benziyor,” dedi Dirk. “Ve şimdi biri daha gidiyor işte.”

5 NİSAN 2000'DE DAILY NEXUS İLE YAPILAN BİR SÖYLEŞİDEN SEÇMELER

Douglas Adams kahve içmeye nasıl gelir? Eğer Pierre Lafond'da mola veren Montecito'lular gibi olsaydı bir SUV'la,¹ lüks bir arabayla ya da lüks bir SUV'la gelirdi. Pierre Lafond'un yerinde en basit kahve 1.25 dolardır ve "kavrulmuş organik Fransız (kahvesi)" adıyla satılır. SUV sürücüleri- nin pek umurunda olmasa bile aynen Mc Donalds kahvesi ya da organik krank sıvısı tadındadır.

Benim Adams'tan beklediğim SUV'dan daha ilginç bir şeydi. Onun hopyaya zıplaya, ışınlanarak, hatta sadece yürüyerek bile olsa bir uzay gemisinden çıktığını görmek istiyordum. O, Otos- topçunun *Galaksi Rehberi*'ni yazan adamdı; hayat, evren ve her şeyi çok daha eğlenceli bir hale getirmeyi başarmıştı. Bu yüzden, merak ediyordum, nasıl gelecekti?

¹ SUV: Büyük, aile tipi, Amerikan hizmet aracı -çn.

Siyah Mercedes.

Adams 1.95 boyundaydı ve yusyuvarlak gözleri vardı. Günü iyi geçmemiştii. Kızı hastaydı ve öğle yemeği yerine ancak akşamüzeri saat beşte bir kruvasan yemiştii. Bununla birlikte, kırk dokuz yaşındaki Adams için hayat hiç de kötü değildi. Dünyayı dolaşıyordu, yazdığı dokuz kitap on beş milyonun üstünde satmıştı, şimdi de Disney yıllardır ertelenmiş olan Otostopçu'yu film haline getiriyordu ve sözleşmeyle Austin Powers'ın yönetmeni de ekibe alınmıştı.

"Yaklaşık yirmi yıl boyunca, yapılmak üzere olan film artık yapılmak üzere olmaya her zamankinden daha yakın," dedi Adams. "Ama göreceğiz. Keşke onu film yapmak hiç aklıma gelmemiş olsaydı. Hayatımın yaklaşık on yılını geri alabilirdim."

Douglas Adams on yıldır ilk kez bir kitap üzerinde çalışıyor.

"Bu işten inanılmaz usandığım bir dönem oldu. Kitaplarım fikirlerimi delice bir hızla kullanıyor," diyor. "Öncelikle, ben hiçbir zaman romancı olmak niyetinde değildim. Bu yüzden, gidip bir sürü başka iş yapmaya karar verdim. Bunun sonucunda, öykülerde kullanılabilecek fikirler açısından çok büyük bir birikimim oldu, Şimdi bir tür panikle, 'şu an aklıma geldikleri hızı göz önünde tutarsak, bunların hepsini mesleğimin kalan kısmında kullanabilecek miyim?' diye düşünüyorum. Bir başka panik nedeni, tabii, yıllardır yazar olan birinin uygulamadaki sorunları. Sanırım yazma korkusu bende diğer yazarlardan çok daha fazla var olan bir korku."

Yeni kitap bir Otostopçu kitabı –bunlardan beş tane var zaten– ya da Dirk Gently kitabı değil, ama “bu kitap, bu iki diziyi de bilen biri için hemen fark edilebilecek bir tarzda olacak.

“O zamandan beri, elimde kitaplara dönüştürülmeyi bekleyen, çok, pek çok farklı öykü birikti. Bir tanesinde Kuşkucu Somon adını kullanacağım, ama hangisinde henüz bilmiyorum.”

Adams, 1990 yılında zoolog Mark Carwardine ile birlikte *Last Chance to See*’yi yazdı. Bu, onun bulunması en zor ve en gözde kitaplarından biri. Adams’ın –ki son iki yıldır Santa Barbara’da yaşıyor– bugün UCSB’de [University of California, Santa Barbara] üstüne konuşacağı kitap, işte bu kitap.

“Ülkenin pek çok bölgesinde konuşmalar yapıyorum,” diyor Adams. “Onun için, bunu burada da yapıp bir anlamda sadece ‘selam, işte karşınızdayım,’ demeyi çok istiyordum.”

Adams, genellikle ileri teknoloji konusunda, büyük şirketlerde de konuşmalar yapıyor.

“Aslında, bu konuşmayı yapmayı özellikle istiyordum, çünkü komik olduğu için genelde yalnızca kolejlerde yapma fırsatım oluyor ve tuhaf, ama büyük şirketler tehlike altındaki doğal hayatın korunması hakkında bir şeyler duymaktan pek hoşlanmıyor,” dedi. “Tehlike altındaki doğal hayatın korunması için çok para harcamak gerekiyor.”

Last Chance to See, Dünya Doğal Hayatı Koruma Fonu için bir dergi yazısı olarak başladı. Grup Adams’ı Carwardine ile tanıştığı Madagaskar’a gönderdi. Adams, yarasa, maymun ve şaşkın çocuk karışımı bir görünüşe sahip ve soyu tükenme

tehlikesi altında bir gece lemuru olan “aye-aye” hakkında yazdı.

“O sırada bunlardan yalnızca on beş tane olduğu düşünülüyordu. Sonra birkaç tane daha buldular. Yani, bu hayvanların soyu sadece tehlike altında değil, çok çok çok büyük tehlike altında,” diyor Adams. “Proje bütünüyle, büyüleyici bir projeydi.”

Öylesine büyüleyiciydi ki, Adams ve Carwardine ertesi yıl, dünyayı dolaşıp Yeni Zelanda’daki uçamayan kakapo papağanları, Çin’deki nehir yunusları baiji’ler gibi soyu tükenmekte olan türleri izlemekle geçirdi. Buna göre Çin hükümeti Üç Vadi barajını bitirip yunusların yaşam alanlarını tamamen ortadan kaldırdığında son yirmi yunusun da soyu tükenmiş olacak.

“Bu vahim bir durum, sadece bir başka tür daha yeryüzünden kaybolduğu için değil, ama neden durmadan bu lanet olası barajları yapmaya devam ettiğimizi anlamadığım için,” dedi Adams, şaşırtıcı derecede güçlü bir İngiliz fısıltısıyla. “Bu şeyler yalnızca ekolojik ve toplumsal afetlere neden olmakla kalmıyor, birkaç küçük istisna dışında, bunların hiçbirisi, öncelikle yapmaları gereken şeyde de başarılı olamıyor. Amazon’a bakın, oradaki barajların hepsi kum ve çamur doldu. Buna ne tepki gösteriliyor? Onlardan seksen tane daha inşa edecekler. Bizde kunduz geni filan var herhalde ... Baraj inşa etmek konusunda böylesine heyecan verici, önüne geçilmez bir arzu duyduğumuza göre ... belki de bu incelenmeli ve insan doğasından kesilip çıkartılmalı. Belki İnsan Genom Projesi bu ‘kunduz/baraj geni’ni saptayıp onu içimizden atabilir.”

Otostopçunun *Galaksi Rehberi*'nde galaksilerarası buldozerler Yerküre'yi ve insanlığı ortadan kaldırıyor. Çok farklı türde başka bir buldozer de bu gezegende var olmuş en başarılı türleri yok etti. Altmış beş milyon yıl önce, altı mil genişliğinde bir asteroit Yucatan yarımadasına çarptığında yüz mil çapında bir krater oluşturdu, gökyüzüne yakıcı bir buhar ve toz bulutu gönderdi. Dinozorlar için bu neredeyse her şeyin sonu oldu.

"Ben bu kuyrukluyıldızın inmesi ve bunun bütün varlığımızı borçlu olduğumuz tek olay olması fikrine fena halde takılmış durumdayım," diyor Adams. "Bu, muhtemelen, dünyada o zamana kadar meydana gelmiş olan, tek ve en dramatik şeydi, bizim yaşamlarımız açısından kesinlikle en dramatik olaydı ve var oluşumuza giden yolu inşa etmekteydi, ama o sıralarda ortalıkta bunu görebilecek kimseler henüz yoktu."

Dinozor öldüren kayalar klasik fiziğin konusudur. Hayat, Evren Ve Her Şey'in cevabının 42 olduğunu yazan Adams için modern fizik biraz fazla tuhaftır. Bu cevabı bir bilgisayar bulmuştur ve Adams bilgisayarların her şeyi değiştireceğini söylemektedir.

"Bilgisayarları yaptık. Önce oda büyüklüğünde, sonra masa büyüklüğünde, sonra çantalara ve ceplere sığacak hale getirdik. Çok yakında toz kadar çok olacaklar ve her yere bilgisayar serpebileceğiz. Zamanla, bütün çevre çok daha duyarlı ve akıllı olacak, şu an bu gezegenin üstünde yaşayanların anlaması çok zor olacak bir hayat süreceğiz," diyor Adams. "Sanırım, benim altı yaşındaki kızım o dönemle çok daha iyi başa çıkabilecek."

Adams her şeyden bir parça yapmış, radyoculuktan televizyonculuğa, oradan bilgisayar oyunları tasarlamaya kadar. Bunların hepsinde başarılı olduğu söylenemez.

“Bunlar hayatın küçük öğretici tecrübeleri,” diyor. “Öğretici tecrübenin ne olduğunu bilir misiniz? Öğretici tecrübe ‘Az önce yaptığın şu şey var ya? Onu yapma’ diyen şeylerden biridir.”

“Bütün bu ‘elinden her iş gelen adam olmaya azmetme’ durumu sonucunda, oturup sanırım yüz binlerce sözcüğü ustaca düzene sokmanın benim için daha uygun bir iş olduğu ortaya çıktı.”

Adams yazılarını “yavaş ve ıstıraplı” bir şekilde yazıyormuş.

“İnsanlar, derin düşüncelere dalmış bir halde odada oturduğunuzu ve önemli fikirler yazdığınızı varsayarlar,” diyor. “Oysa çoğunlukla, paniğe kapılmış bir halde odada oturur ve kapınıza bir nöbetçi dikmemiş olmalarını umarak yazar-sınız.”

Adams muhtemelen, küçük kızı büyümeden önce, yani önümüzdeki birkaç yıl daha yazmaya devam edecek.

“Büyük bir belgesel televizyon dizisi yaptığım konusunda hakkımda söylentiler olduğu için belirtiyorum. Sanırım yapacağım şey, kızımın hormonları çalışmaya başlayana kadar beklemek olacak, sonra vınlayıp gideceğim,” diyor. “Sanırım kızım on üç yaşına filan geldiğinde, ben de gidip büyük bir belgesel dizi yapacak ve yeniden uygarlaştığında da geri döneceğim.”

Adams'ın cebindeki telefon çalınca söyleşi sona erdi. Diğer cebinde kenarları kırmızıyla süslenmiş, üzerinde bir zürafa resmi olan küçük

bir pamuklu bez parçası var. Herhalde kızına ait bir şey olmalı. Karısı ve kızının o gece Londra'ya uçmaları gerekiyordu, ama kızının kulağı iltihaplanmış. "Aslında, ciddi bir şey" diyor.

Adams için siyah Mercedes'ine binip eve gitme ve kızını görme zamanıydı.

O da öyle yaptı.

Brendan Buhler'in
yaptığı söyleşi
Artsweek

SONSÖZ

Bu, bir cumartesi günü, kalp krizi geçirerek kırk dokuz yaşında ölen ve en çok Otostopçunun Galaksi Rehberi adlı kitabın yazarı olarak tanınan Douglas Adams için yazılmış bir matem yazısı.

Bu yazı, ölmüş birinin arkasından yazılan bir biyografi değil; o tür yazılar için çok zaman olacak. Bir övgü yazısı değil, parlak bir yaşamın, üzerinde düşünülmüş bir değerlendirmesi değil, bir methiye değil. Bu acılı bir ağlayış, dengeli olmayacak, üzerinde dikkatle düşünülemeyecek kadar erken yazılmış bir yazı. Douglas, sen ölmüş olamazsın.

Mayıs ayının güneşli bir cuma sabahı, saat yediye on geçe yataktan ayaklarımı sürüyerek kalkıyorum, her zamanki gibi e-postama giriyorum. Tanıdık, kalın mavi başlıklar yerlerini alıyor, çoğu işe yaramaz, bir kısmı beklenen mesajlar, bakışlarım dalgın dalgın sayfanın sonuna iniyor. Douglas Adams adı gözüme çarpıyor, gülümsüyorum. En azından bu, gülmek için iyi olacak.

Sonra klasik bir geç algılama tepkisiyle ekranı geri alıyorum.

O başlıkta tam olarak ne diyordu? Douglas Adams birkaç saat önce kalp krizi sonucu öldü. Sonra bir başka basmakalıp tepki, sözcükler gözlerimin önünde adeta şişip kabarıyor.

Bu da şakanın bir parçası olmalı. Ölen başka bir Douglas Adams olmalı. Bu, gerçek olamayacak kadar saçma. Ben hâlâ uyanamamış olmalıyım. Tanınmış bir Alman yazılım tasarımcısından gelen bir mesajı açıyorum. Şaka falan değil ve ben tamamen uyanığım. Haber doğru –ya da aslında yanlış– Douglas Adams. Santa Barbara'daki spor salonunda ani bir kalp krizi. "Tanrım, tanrım oh tanrım, ne adam," diyerek son buluyor mesaj. Gerçekten de adam gibi adam, hem de ne adam. Dev gibi bir adam, boyu kesinlikle iki metreye yakındı ve geniş omuzluydu, ama boyları yüzünden kendilerini rahat hissetmeyen uzun boylu başka bazı adamlar gibi kamburunu çıkarmazdı. Ama iri bir adamda ürkütücü olabilecek ve akla maçoluğu getirecek şekilde kasıla kasıla da yürümezdi. Boyu için ne özür dilerdi, ne de onu sergilerdi. Boyu, kendisiyle dalga geçmesinin bir parçasıydı.

Günümüzün büyük mizahçılarından biriydi. Onun incelikli, olgun güldürü yeteneğinin temelleri, iki büyük aşkın, edebiyat ve bilimin karışmasıyla oluşmuş, derin bir bilgi alaşımı içindedir. Ayrıca kırkıncı yaş günü partisinde beni karımla tanıştıran da odur.

Karım, Douglas'la aynı yaşıyordu ve Dr. Who'da birlikte çalışmışlardı. Ona şimdi mi söylemeliyim, yoksa gününü paramparça etmeden önce

biraz daha uyumasına izin mi vermeliyim? Bizim beraberliğimizi Douglas başlatmıştı ve hep önemli bir parçası olmaya devam etti. Şimdi söylemeliyim.

Douglas ve ben, benim ona gönderdiğim, karşılık beklemeyen bir hayran mektubu sayesinde tanışmıştık –ilk ve son kez yaptığım bir şeydi bu. Otostopçunun *Galaksi Rehberi*'ne hayran olmuştum. Ardından *Dirk Gently'nin Kutsal Dedektiflik Bürosu*'nu okudum.

Okumayı bitirir bitirmez, ilk sayfaya döndüm ve kitabı baştan sona yeniden okudum. Daha önce hiç böyle bir şey yapmamıştım ve mektubu ona bunu söylemek için yazdım. Bana, kendisinin de benim kitaplarımın hayranı olduğunu söyledi ve beni Londra'daki evine davet etti. Daha önce, ondan daha hoş bir insanla pek az karşılaşmıştım. Pek tabii ki, eğlenceli birisi olduğunu biliyordum. Bilmediğim şey, bilim konusundaki bilgisinin ne kadar derin olduğuydu. Aslında, tahmin etmeliydim, çünkü Otostopçu'daki şakalardan çoğunu, eğer çağdaş bilim konusunda fazla bilginiz yoksa anlayamayabilirdiniz. Adams modern elektronik teknolojisi konusunda da gerçek bir uzmandı. Biz onunla bol bol bilim konuşurduk, baş başa olduğumuz zamanlarda, edebiyat şenliklerinde herkesin içinde, radyoda ya da televizyonda. Ve o bütün teknik sorunlarda benim gurum haline gelmişti. Kötü yazılmış ve anlaşılmaz el kitaplarını okumaktansa Douglas'a bir e-posta iletirdim. Genellikle birkaç dakika içinde, Londra'dan, Santa Barbara'dan ya da dünyanın herhangi bir yerindeki bir otel odasından yanıtlardı. Profesyonel yardım hatlarında çalışanların pek çoğunun

aksine, Douglas sorununun ne olduğunu tam olarak anlar, bunun benim için neden sıkıntı yarattığını bilir ve çözüm, daima net ve eğlendirici biçimde açıklanmış olarak hazır olurdu. Sık sık gerçekleştirdiğimiz e-posta haberleşmesi, edebi ve bilimsel şakalar, sevecen ama alaycı küçük iç diyaloglarla çevrelenmiş olurdu. Teknoloji aşkı onun öne çıkan özelliklerindendi, ama zengin absürd duygusu da öyle. Onun için dünyanın tamamı büyük bir Monty Python skeciydi ve insanlığın budalalıkları, dünyanın silikon vadilerinde de her yerde olduğu kadar komikti.

Kendisine de aynı neşe ve hoşgörüyü gülerdi. Örneğin, onun o dillere destan yazar sendromu krizleri sırasında, ("Son teslim tarihlerini çok severim. Geçip giderken çıkardıkları rüzgâr sesine bayılırım") efsaneye göre, yayıncısı ve kitap temsilcisi, onu telefonu olmayan, yazmak dışında başka hiçbir şey yapamayacağı bir odaya kapatıp yalnızca gözetim altındaki yürüyüşler için serbest bırakıyordu. Eğer heyecanı alıp başını gitmiş ve benim profesyonel kuşkuculuğumun hoş göremeyeceği, fazla egzantrik bir biyolojik kuram öne sürmüştü, konuyu reddedişim karşısındaki tavrı, daima gerçek bir hayal kırıklığından çok mizahi bir yaklaşım içinde kendi kendisiyle dalga geçmek olurdu. Ardından yeni bir denemeye girişirdi.

Kendi şakalarına kendisi de gülerdi, ki bu, iyi komedyenlerin yapmamaları gereken bir şeydi. Ama o, bunu öyle bir çekicilikle yapardı ki, şakalar daha da komikleşirdi. Kimseyi yaralamadan, yumuşak ve nazik kalmayı başararak alay etme yeteneğine sahipti ve alayın hedefi kişiler

değil, onların makul olmayan fikirleri olurdu. Bir seferinde, içinde yaşamaya çok iyi uyum sağladığımız için evrenin tanrı tarafından, bizim için hazırlandığı şeklindeki kibirli inancın boşluğunu şöyle göstermişti: Çamurlu bir su birikintisinin, her nasılsa kendisiyle tıpatıp aynı biçime sahip bir çukura rahat ve güvenli bir şekilde sığınışının, muhteşem komiklikte bir taklidini yapmıştı. Büyük bir zevkle anlattığı bir başka şey de mesajını açıklamaya gerek olmayan şu kısa öyküdür: Bir adam televizyonun nasıl çalıştığını bilmiyormuş ve kutunun içinde, görüntüleri büyük bir hızla elle hareket ettiren bir sürü adam olması gerektiğine kendisini inandırmış. Bir mühendis ona elektromanyetik spektrumun yüksek frekans modülasyonlarını, vericileri, alıcıları, yükselticileri, katot ışın tüplerini, fosforlu ekranda bir yandan öbür yana ve aşağıdan yukarıya hareket eden tarama çizgilerini anlatmış. Adam, mühendisi dikkatli bir ilgiyle, anlattıklarının her aşamasında başını sallayıp onaylayarak dinlemiş. Sonunda ikna olduğunu bildirmiş. Artık bir televizyonun nasıl çalıştığını gerçekten biliyormuş. Emin olmak için sormuş: “Ama umarım, içeride o küçük adamlardan hiç olmazsa birkaç tane kalmıştır, di mi?”

Bilim bir dostunu kaybetti, edebiyat önde gelen bir meslektaşını, dağ gorilleri ve siyah gergedan cesur bir koruyucularını (bir keresinde gergedan boynuzu ticaretiyle mücadele edebilmek için para toplamak amacıyla bir gergedan giysisi içinde Kilimanjaro'ya tırmanmıştı), Apple bilgisayarlarıysa en belagatlı savunucularını. Ve ben, yeri doldurulamaz entelektüel bir dostumu, bu-

güne dek karşılaştığım en nazik, en komik adamı kaybettim. Douglas'ın öldüğü gün, duymuş olsaydı onu da çok mutlu edecek bir haberi resmen öğrendiğim gün oldu. Bu haberi gizlice bilmekte olduğum haftalar boyunca, bunu kimseye söylememe izin verilmiyordu ve şimdi bu izin var, ama artık çok geç.

Güneş parlıyor, hayat devam etmek zorunda, günü yakala ve ... bütün o klişeler.

Bugün hemen bir ağaç dikeceğiz, bir Douglas köknarı, uzun, dimdik, her zaman yemyeşil. Bunun için yılın yanlış zamanı, ama biz yine de elimizden geleni yapacağız.

Haydi ağaç dikmeye.

Richard Dawkins,
The Guardian, 14 Mayıs 2001

(Richard Dawkins,
Oxford Üniversitesi,
Kamusal Fen Bilimleri Fakültesi,
Charles Simonyi Profesörü)

DOUGLAS NOEL ADAMS
1952-2001

Veda Töreni

Schübler Koralleri – J. S. Bach

Çobanın Vedası, İsa'nın Çocukluğu'ndan – Hector Berlioz

St.Martin in the Fields Kilisesi adına
Muhterem Peder Anthony Hurst tarafından Karşılama

Stephen Coles'un Giriş Konuşması ve Açılış Duası

JONNY BROCK

Pers Diyarından Üç Kral – Peter Cornelius

ED VICTOR

Gözlerim İsa'nın Dönüşünün İhtişamını Gördü –
geleneksel Amerikan melodisi,
sözler Julia Ward Howe'a ait

MARK CARWARDINE

Gone Dancing – Robbie McIntosh

Te Fovemus – Chamelon Sanat Korusu
(beste: P. Wickens)

JAMES THRIFT, SUE ADAMS, JANE GARNIER

Rockstar – Margo Buchanan

Stephan Coles'tan Şükran Günü Duaları

Holding On – Gary Brooker

Wish You Were Here – David Gilmour

RICHARD DAWKINS

Yeryüzünün Güzelliği İçin

– Müzik: Condrad Kocher ve Söz: Folliot S.Pierpoint

ROBBIE STAMP

*Vernügte Ruh, beliebte Seelenlust,
170 no'lu Kantat'tan (J. S. Bach)*

Arya

Aziz kalbin arzusu, rahatça dinlen
Cehennemin günahları arasında bulunmadın
Yalnızca ilahi barışın içindesin;
Sen tek başına güçsüz kalbe güç verirsin
Aziz kalbin arzusu, rahatça dinlen
Bu yüzden erdemin armağanlarından başka bir şey
Kalbimde yer almayacak.

SIMON JONES

Huzur bulan bütün azizler için –
Müzik: R.Vaughan Williams, Söz: William W. How
MUHTEREM PEDER ANTONY HURT'TEN KUTSAMA

Org Müziği J. S. Bach

Sol minör Fantezi

Do minör Prelüd ve füg

İtalyan Konçertosu

EDİTÖR'DEN TEŞEKKÜRLER

Douglas'a, o olmadan hiçbirimiz bu sayfaların cömert keyfini paylaşamazdık ve seni özlüyorum;

Douglas'ın sevgili eşi Jane Belson'a, bu kitaba gösterdiği inanç, verdiği destek ve kitabın üzerinde geliştirdiği temeli oluşturduğu için;

Uzun yıllar boyunca Douglas'ın temsilciliğini yapan, güvenilir arkadaşı Ed Victor'a, bu girişime olan bağlılığı sayesinde karşılaştığımız tüm engelleri ortadan kaldırdığı için;

Douglas'ın paha biçilmez yardımcısı Sophie Astin'e, onun zekâsının, bağlılığının ve bu sayfalara birinci elden katkısının olmazsa olmaz olduğu anlaşıldığı için;

Douglas'ın yakın arkadaşı Chris Ogle'a, bilgisayar alanındaki yetenekleri ve Douglas'ın düşünce sürecini, şifresini ve nazik bir ifadeyle Douglas'ın dosyalama sistemi olarak adlandırılacak sistemini yakından tanıması sayesinde, Douglas'ın bütün çalışmalarını, onsuz bu kitabın var olamayacağı bir ana diskte topladığı için;

Douglas'ın yakın arkadaşı ve meslektaşı Robbie Stamp'a, bana Douglas'ın bu kitabın bir bütün olarak yapısını çoktan belirlemiş olduğunu hatırlattığı için;

Harmony Books'tan Shaye Areheart ve Linda Lowenthal'e, beni bu projeye dahil ettikleri için;

Bruce Harris, Chip Gibson, Andrew Martin, Hilary Bass ve Tina Constable'a, Douglas'ı sevip kitaplarını bastıkları için;

İngiltere'deki Peter Strauss ve Nicky Hursell'a, değerli editoryal önerileri için;

Douglas Adams'ın resmi fan kulübü ZZ9'un kurucu başkanı Mike J. Simpson'a, yardımseverliği, Douglas'ın yaşamı ve çalışmalarıyla ilgili ansiklopedik bilgisiyle paha biçilmez bir kaynak oluşturduğu için;

Patrick Hunnicut'a, Chapel Hill, Kuzey Carolina'daki çalışmalarımda bana yardımcı olduğu için;

Ed Victor'ın ofisindeki Lizzy Kramer, Maggie Philips ve Linda Van'a;

Bize onunkilerle ilgili olabilecek eserlerini kullanabilme hakkı ve izni veren Douglas'ın arkadaşlarına, çeşitli yazarlara ve yayınevlerine;

Hayat arkadaşım Isabel'e;

Oğullarım Sam ve William'a, yeni nesil olarak Douglas'ın kitaplarını bir solukta okuma eğiliminde oldukları için;

Bütün Douglas okurlarına: Bildiğiniz gibi sevginiz karşılıklıydı ve (hâlâ öyle).

Douglas Adams ve yaratılarıyla ilgili daha fazla bilgi
için lütfen aşağıdaki resmi sitesini ziyaret edin:
www.douglasadams.com

Otostopçunun Galaksi Rehberi'ni sevenler topluluğunun
1980'de kurduğu resmi kulübü ZZ9 oėul Z Alfa'ya
katılmak isterseniz,
daha fazla bilgi için
lütfen aşağıdaki siteyi ziyaret edin
www.zz9.org

Douglas Adams
aşağıdaki iki yardım kuruluşunun üyesiydi
Dian Fossey Goril Fonu
(www.gorillas.org) ve
Uluslararası Gergedanları Koruyalım
(www.savetherhino.org)

**Ve işte böylece bitti ...
Otostopçunun Galaksi Rehberi
Eurenin Sonundaki Restoran
Hayat, Euren ve Her Şey
Elveda ve Bütün O Balıklar İçin Teşekkürler
Çoğunlukla Zararsız
ve
Kuşkucu Somon**

**Bakalım bundan sonra
Douglas Adams'ın
yarattığı evrenin nerelerine otostop çekeceğiz ...**

KUŞKUCU SOMON

Douglas Noel Adams neredeyse her satırında zekâ şimşekleri çakan Otostopçunun Galaksi Rehberi serisiyle, bilimkurgu türünün dokusunda geri dönülmez değişimler yaratmayı başarmıştı. Ama sonrasında, herkes ondan yepyeni maceralar beklerken, ne yazık ki çok genç denebilecek bir yaşta aramızdan ayrıldı. Büyük bir şaşkınlık içine düşmüş dostları için yapılacak tek bir şey kalmıştı: Douglas Adams'ın o çok sevdiği bilgisayarının içinde derin bir araştırmaya girişmek ve en azından son kez bile olsa galakside yeniden otostop çekebilmek.

Kuşkucu Somon'un ortaya çıkış macerası işte böyle özetlenebilir. DNA'nın o eşsiz kıvraklıktaki zekâsı bir kez daha karşınızda. "Hayat", "Evren", "Ve Her Şey" adıyla üç temel parçaya bölünerek hazırlanmış bu çalışma, tanıyan herkesin sevdiği Douglas Adams'a gönderilen bir saygı ve sevgi selamı olmasının yanı sıra usta yazarın okurlarına gülümseyerek baş parmağını bir kez daha havaya kaldırmasıdır aslında.

En sinirli, en umutsuz okurların bile tüm beklentilerini rahat rahat karşılayan bu küçük kitapta sevgili dostumuz DNA'ya dair daha önce kimsenin bilmediği gerçekleri de öğreneceksiniz. Sonuçta paniğe kapılmanıza hiç gerek yok, yeter ki havlunuzu yanınıza almayı unutmayın...

ALFA

www.alfakitap.com f /alfakitap t /alfakitap @ /alfakitap

ALFA EDEBİYAT

ISBN 978-605-171-511-7

